

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II
WYDZIAŁ TEOLOGII
INSTYTUT NAUK TEOLÓGICZNYCH

mgr lic. Oksana Wawrzyniak

Nr albumu: 137007

**KATOLICKIE ŚRODKI SPOŁECZNEGO PRZEKAZU W ARCHIDIECEZJI
LWOWSKIEJ: HISTORIA, WSPÓŁCZESNOŚĆ, PERSPEKTYWY ROZWOJU**

Rozprawa doktorska
z edukacji medialnej
napisana pod kierunkiem
Ks. prof. dr hab. Pawła Mąkosy

Lublin 2021

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	4
WSTĘP	5
ROZDZIAŁ I. HISTORIA KATOLICKICH ŚRODKÓW	
SPOŁCZESNEGO PRZEKAZU W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ	13
1.1. Pierwsze media katolickie na terenie archidiecezji lwowskiej (1728-1918).....	14
1.2. Geneza i historia katolickiej prasy w archidiecezji lwowskiej w latach 1918-1939	48
1.2.1. Czasopisma religijne obrządku grekokatolickiego	71
1.2.2. Czasopisma religijne obrządku ormiańskiego.....	75
1.3. Pierwsze katolickie media audialne oraz audiowizualne w archidiecezji lwowskiej	76
ROZDZIAŁ II. FUNKCJONOWANIE MEDIÓW	
KATOLICKICH W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ PO 1991 ROKU	86
2.1. Współczesne środki społecznego przekazu w archidiecezji lwowskiej.....	87
2.1.1. Media archidiecezji lwowskiej po 1991 roku.....	89
2.1.2. Media rzymskokatolickie obecne na terenie Ukrainy.....	106
2.1.3. Pozostałe media relacjonujące życie archidiecezji	114
2.2. Podstawowe obszary tematyczne mediów katolickich archidiecezji lwowskiej	120
2.2.1. Historia i współczesność Kościoła w służbie wiary	121
2.2.2. W świetle Liturgii i Sakramentów	127
2.2.3. Moralność indywidualna i społeczna.....	129
2.2.4. W świetle modlitwy	131
2.3. Wyzwania dla mediów katolickich na Ukrainie	136
2.3.1. Trudności w funkcjonowaniu mediów metropolii lwowskiej.....	136
2.3.2. Trudności z przekazem katolickim w mediach świeckich	147
ROZDZIAŁ III. PERSPEKTYWY ROZWOJU ŚRODKÓW	
SPOŁCZESNEGO PRZEKAZU W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ	154
3.1. Przyszłość prasy, radia i telewizji katolickiej.....	156
3.1.1. Rozwój prasy	158
3.1.2. Rozwój radia.....	166
3.1.3. Rozwój telewizji	170
3.2. Perspektywy rozwoju stron internetowych	175
3.3. Media społecznościowe przyszłością komunikacji.....	180

ZAKOŃCZENIE	187
BIBLIOGRAFIA	192
SPIS TABEL I DIAGRAMÓW	218
ANEX	219

WYKAZ SKRÓTÓW

- CLK Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/index.php>.
- CP Papiaska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja Duszpasterska o Środkach Społecznego Przekazu „Communio et progressio”*, Rzym 23 maja 1971.
- DSP Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazu „Inter mirifica”*, Rzym 4 grudnia 1963.
- EN Paweł VI, *Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi” o ewangelizacji w świecie współczesnym*, Rzym 8 grudnia 1975.
- KKK *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.
- KomKKK *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, (red.) J. Pisiewicz, Kielce 2013.
- LTP *Leksykon Teologii Pastoralnej*, (red.) R. Kamiński i inni, Lublin 2006.
- RKC.LVIV.UA Strona internetowa Archidiecezji Lwowskiej Kościoła Łacińskiego na Ukrainie.
- Cytaty z Pisma Świętego według: *Biblia Tysiąclecia*, wyd. 5, Poznań-Warszawa 1999.

WSTĘP

W czasach współczesnych media stały się nieodłączną częścią ludzkiej egzystencji. Oddziałują one na wszystkie obszary codziennego życia, odgrywając przy tym niezwykle ważną rolę także w życiu duchowym wielu ludzi. Jednocześnie nie sposób nie zauważyć, że wpływ mediów na ludzką codzienność nieustannie się powiększa. Pierwszym środkiem społecznego przekazu, który dokonał rewolucji w szybkości przekazywania informacji do szerokiego grona odbiorców była prasa¹. Jej popularność przyczyniała się do znaczącego zwiększenia czytelnictwa wśród ludzi, którzy dotychczas nie posiadali takiego nawyku, a nawet była czynnikiem mobilizującym dla tych, którzy nie posiadali umiejętności czytania. Kolejne nowopowstające media – radio, kino i telewizja jeszcze bardziej przyśpieszyły obieg informacji². W ten sposób dążenie do posiadania jak największej ilości informacji stało się dźwignią postępu, a środki społecznego przekazu coraz częściej towarzyszą człowiekowi, wkraczając w najbardziej prywatne strefy codziennego życia. Od czasów wynalezienia druku i dystrybucji pierwszych gazet, przekazywania informacji za pomocą dźwięku i obrazu dokonuje się dynamiczna ewolucja. Warto przy tym zauważyć, że tempo rozwoju w sferze medialno-cyfrowej nieustannie wzrasta, oferując coraz więcej możliwości w zakresie przekazu informacji.

W zaistniałej rzeczywistości Kościół nie może pozostać obojętny wobec rozwoju mediów, dlatego też aktywnie wykorzystuje środki społecznego przekazu do głoszenia Dobrej Nowiny. W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* podkreślono jednoznacznie, że: „we współczesnym społeczeństwie środki społecznego przekazu odgrywają wyjątkowo ważną rolę w informowaniu, rozwoju kultury i kształceniu. Rola ta wzrasta w związku z postępem

---

¹ „Prasa, jako najpierwszy środek społecznego przekazu, pełniła do niedawna funkcję najważniejszego medium dostarczającego społeczeństwu informacji”. P. Sołga, *Prasa jako czynnik kształtujący katolicką doktrynę medialną w XIX i XX wieku*, *Czasopismo Historyczne* 3(2016), s. 170.

² Paweł VI, *Orędzie na 2. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Prasa, kino, radio i telewizja w służbie postępu ludzkości”*, Watykan 26 maja 1968, 2.

technicznym, bogactwem i różnorodnością przekazywanych wiadomości, wpływem wywieranym na opinię publiczną³. Jednocześnie, nie sposób zapomnieć, że Kościół nie od razu był pozytywnie nastawiony do środków społecznego przekazu, a jego stosunek do mediów przeszedł swego rodzaju ewolucję: od nieufności⁴ do aktywnego wykorzystania w realizacji swojej podstawowej misji⁵. Wydaje się jednak, że w chwili obecnej Kościół, dostrzegając jak niezwykle ważną rolę odgrywają media w życiu jednostki i całych społeczeństw oraz uwzględniając ich potencjał, ale również ryzyko, związane z ich powszechnym wykorzystaniem, podejmuje wszelkie działania w kierunku optymalnego wykorzystania mediów na rzecz dobra człowieka. Jak słusznie zauważa Jacek Nogowski: „przed Kościołem stoją dwa główne zadania: nowa ewangelizacja (autoewangelizacja) oraz nowa ewangelizacja zewnętrzna (proewangelizacja), które wzajemnie się przenikają, a punktem łączącym je jest osoba. W tej misji nie da się przecenić działalności społeczno-kulturalnej i edukacyjnej. Jedną z dróg ewangelizacji są mass media jako wehikuł komunikacji społecznej. Kościół je akceptuje. Wypowiadając się na ich temat, ukazuje przy tym zalety i słabości środków przekazu. Jednocześnie w aktywny sposób pasterze i wierni angażują media do realizacji misji Kościoła”⁶. W zaistniałej sytuacji Stolica Apostolska zachęca do tworzenia własnych mediów katolickich, i publikuje liczne dokumenty, które mogą dziś ułatwić właściwe funkcjonowanie i wykorzystanie katolickich środków społecznego przekazu. Pośród wspomnianych dokumentów warto zwrócić uwagę na papieskie orędzia na Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu. W publikowanych rokrocznie orędziach kolejni papieże podkreślają wagę oraz wartość tworzenia i promowania katolickiej prasy, radia i telewizji. Zachęcają także biskupów, aby realizując misję głoszenia Ewangelii wykorzystywali dostępne media.

Odczytując znaki czasu również w archidiecezji lwowskiej troszczono się o tworzenie mediów katolickich. Ich wyjątkową rolę widać szczególnie w perspektywie ogromnej różnorodności wyznaniowej, kulturowej i społecznej mieszkańców tego terenu⁷. W metropolii lwowskiej od wieków żyli obok siebie łacinnicy, prawosławni, ormianie i grekokatolicy, to

---

³ KKK 2493.

⁴ „Kościół katolicki, początkowo niechętny wszelkim nowinkom, stopniowo akceptował owoce myśli ludzkiej, podkreślając jednak, że są one jedynie środkiem, a nie celem samym w sobie. Akceptacja zdobyczy techniki w myśl doktryny katolickiej nie oznacza jednak tolerancji dla zła, które, także za ich pośrednictwem, stanowi zagrożenie dla moralności ludzkiej. Krytyczne wypowiedzi dostojników kościelnych miały charakter raczej ostrzegawczy oraz wynikały z troski o wiernych, dlatego pomimo upływu lat i zmieniających się problemów, w swojej kluczowej esencji wcale nie straciły na aktualności, stanowiąc cenny punkt odniesienia także we współczesnym duszpasterstwie medialnym”. P. Sołga, *Prasa jako czynnik kształtujący katolicką ...*, s. 192.

⁵ „Kościół katolicki od dawna obserwował rozwój mediów i z biegiem lat nauczył się instytucjonalnie wykorzystywać nowe formy medialnego przekazu w promocji duchowych aspiracji ludzi”. D. Raś, *Inspiracje Inter mirifica. Wspólnota kościelna rozwija nauczanie odnośnie do mediów od czasów przedsoborowych*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, (red.) A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 165.

⁶ J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów*, *Civitas et Lex* 3/11(2016), s. 7.

⁷ Освіта.ua, *Сутність та особливості конфесійно-етнографічного ареалу України*, <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/21073/> [12.03.2021].

również jedyne takie miejsce na Ukrainie, gdzie nieprzerwanie istniały i funkcjonowały media katolickie. O ich wielości świadczą dziś bogate zbiory znajdujące się w wielu polskich i ukraińskich bibliotekach. Na szczególną uwagę pośród nich zasługują zbiory Biblioteki Narodowej im. Wasyla Stefanyka oraz Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego w Lwowie, zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, biblioteki Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie oraz Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Znacząca liczba dawnych, katolickich periodyków publikowanych na terenie metropolii lwowskiej dostępna jest także w zdigitalizowanych zbiorach bibliotecznych zgromadzeń zakonnych – zwłaszcza dominikanów i paulinów, ale także wielu innych.

Mając na względzie dużą ilość periodyków katolickich publikowanych w archidiecezji lwowskiej, od chwili powstania prasy do czasu wybuchu I wojny światowej oraz w okresie dwudziestolecia międzywojennego, należałoby oczekiwać licznych badań naukowych tego obszernego materiału źródłowego oraz wielu publikacji na ich temat. Wszczęte w tym zakresie poszukiwania dowiodły jednak, że zagadnienie to nie zainteresowało zbyt wielu badaczy, ani w okresie międzywojennym, ani po zakończeniu II wojny światowej. Znaczącą rolę w badaniach nad prasą religijną Lwowa odegrał przedwojenny prasoznawca Jerzy Jarowiecki. Stworzył on bibliografię prasy lwowskiej w latach 1864-1918⁸. Ponadto na uwagę zasługują prace Zygmunta Zielińskiego, redaktora bibliografii katolickich czasopism w Polsce w latach 1918-1939⁹ oraz bpa. Mariusza Leszczyńskiego, autora obszernego artykułu o środkach masowego przekazu w archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego w dwudziestoleciu międzywojennym¹⁰. Cennym źródłem wiedzy mogą być także artykuły poświęcone między innymi prasie archidiecezji lwowskiej do roku 1939, publikowane przez J. Myślińskiego, E. Banasia, G. Łęcickiego, G. Gzella, B. Górę i innych¹¹. Jednakże zakres badań wspomnianych autorów wydaje się być stosunkowo niewielki w stosunku do ogromnej ilości materiału źródłowego.

Sporą trudność sprawia dziś także znalezienie całościowego opracowania poświęconego zagadnieniu rozwoju mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej po roku 1991 (tzn.: po wyzwoleniu Ukrainy spod okupacji Związku Radzieckiego). Zagadnienie to badał wprawdzie

---

⁸ Między innymi J. Jarowiecki napisał następujące prace: *Lwowski ośrodek prasowy w X VII-XX wieku, Lwowska prasa przed powstaniem styczniowym, Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku, Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa ludowa w okresie autonomii galicyjskiej, Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku* i inne.

⁹ Praca ta obejmuje również czasopisma katolickie archidiecezji lwowskiej. – *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1944*, (red.) Z. Zieliński, Lublin 1981.

¹⁰ M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu w archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego w 20-leciu międzywojennym*, *Roczniki teologiczne* 61/4(2014), s. 129-150.

¹¹ „Z ważniejszych warto tu wymienić takie, jak: seria *Historia Prasy Polskiej* pod redakcją Jerzego Łojka obejmująca tomy: J. Łojek i in., *Prasa polska w latach 1661-1864*, Warszawa 1976; Z. Kmiecik i in., *Prasa polska w latach 1864-1918*, Warszawa 1976; A. Paczkowski, *Prasa polska w latach 1918-1939*, Warszawa 1980; J. Jarowiecki, J. Myśliński, A. Notkowski, *Prasa polska w latach 1939-1945*, Warszawa 1980”. J. Szocki, J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, *Gospodarka Rynek Edukacja* 12/3(2010), s. 53.

Mariusz Krawiec, jednakże owocem tych dociekań jest jedynie opublikowany w roku 2018 w lwowskim czasopiśmie naukowym *Studia Leopoliensia* artykuł zatytułowany *Ewangelizacja na falach eteru. Katolicki Program Radiowy we Lwowie*¹². Oprócz tego o mediach katolickich pisała także Nataliya Hado¹³. Niewielkie wzmianki na ich temat można znaleźć jedynie w publikacjach Juliany Lawrysz¹⁴, Igora Sklenara¹⁵, Andrija Smusia¹⁶, Andrija Bojko¹⁷.

Przeprowadzona analiza dostępnych opracowań naukowych ujawniła, że w skromnej bibliografii publikacji poświęconych mediom katolickim w archidiecezji lwowskiej brak całościowego opracowania dotyczącego dziejów tych mediów od chwili ich powstania do czasów obecnych. Jednocześnie nie sposób też znaleźć publikacji, w której autor pokusiłby się o całościowe przedstawienie funkcjonowania tych mediów w dobie współczesnej i zarysowania perspektywy ich rozwoju na przyszłość. Dostrzegając wykazany brak w bibliografii dotyczącej rozwoju i funkcjonowania mediów na Ukrainie podjęto próbę uzupełnienia opracowań w tym zakresie. Jej owocem jest niniejsze przedłożenie zatytułowane *Katolickie środki społecznego przekazu w archidiecezji lwowskiej – historia, współczesność, perspektywy rozwoju*. Użyte w tytule opracowania sformułowanie „katolickie środki społecznego przekazu” sugeruje, że autorka nie zamierza zawęzać swoich poszukiwań do wybranych mediów, ale podejmie próbę opisanie wszystkich mediów katolickich funkcjonujących w archidiecezji lwowskiej od połowy XVIII wieku po czasy współczesne. Jednocześnie z tytułu wynika, iż prezentowana rozprawa nie ogranicza się jedynie do omówienia wybranego zagadnienia w perspektywie historycznej, ale będzie ona próbą prezentacji współczesnych mediów katolickich oraz ich aktualnych problemów. Analiza wspomnianych problemów oraz sytuacji mediów katolickich zarówno na

---

¹² M. Krawiec, *Ewangelizacja na falach eteru. Katolicki Program Radiowy we Lwowie*, *Studia Leopoliensia* 11(2018), s. 379-386.

¹³ N., Hado, *Media katolickie w erze internetyzacji: nowe środki i niezmienna misja*, *Media i społeczeństwo* 6(2016), s. 78-85; Н. Гадзьо, *Історія становлення та сучасний стан системи католицьких медій України*, *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика* 43(2018), s. 16-23; Tenże, *Католицька медіасистема як складова системи комунікації Католицької Церкви*, *Теле-та радіожурналістика* 15(2016), s. 119-127; Tenże, *Реалії католицького телемовлення в інтернеті: телебачення цінностей у віртуальній епосі*, *Теле-та радіожурналістика* 14(2015), 117-124.

¹⁴ Ю. Лавриш, *Церква у нових медіях України: проблеми і пріоритети комунікації*, Львів 2017; Tenże, *Комунікаційний трикутник “Церква-суспільство-Євромайдан” як феномен соціальних комунікацій у нових медіях*, *Science and Education a New Dimension: Humanities and Social Sciences* 64(2015), s. 61-65.

¹⁵ І. Скленар, *Специфіка релігійної тематики в сучасних українських мас-медіа*, *Вісник Львівського університету. Серія журналістика* 36(2012), s. 268-275; Tenże, *Сучасна релігійна преса України: типологія, характеристика, домінанти*, Київ 2008; Tenże, *Нове навчальне джерело про релігійну тематику в медіях: структура і проблематика*, *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика* 43(2018), s. 330-333; Tenże, *Сенсаційність чи правдивість і точність в інформаційних та аналітичних матеріалах релігійної тематики (за публікаціями преси та інтернет-видань)*, *Український інформаційний простір* 2(2018), s. 176-188.

¹⁶ А. Смуць, *Поняття „релігійна журналістика” та висвітлення новин на християнську тематику у вітчизняних електронних ЗМІ*, *Теле- та радіожурналістика* 12(2013), s. 386-394.

¹⁷ А. Бойко, *Релігія і політика в медіа: особливості сприйняття інформації молодіжною аудиторією*, *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства* 3(2013), s. 307-319.

rynku wydawniczym, jaki w szeroko pojmowanej przestrzeni publicznej powinna pomóc w zarysowaniu kierunków ich rozwoju.

W tak przedstawionej perspektywie niezbędne wydaje się postawienie kluczowych pytań: jakie media katolickie istniały na terenie archidiecezji lwowskiej na przestrzeni ostatnich dwustu lat? Jak przebiegał i przebiega ich rozwój? Na jakie trudności napotykają w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej? Jakie działania podjąć, by media te mogły się dziś prężnie rozwijać i spełniać swoje wielorakie funkcje? Podejmując próbę odpowiedzi na tak postawione pytania niezbędne wydaje się sięgnięcie do wielorakich źródeł. Pierwszą ich grupę stanowią czasopisma religijne publikowane w archidiecezji lwowskiej od połowy XVIII wieku. Jednocześnie warto podkreślić że pierwszą tego typu publikacją była *Relacya Koronacyi Cudownego obrazu Najświętszej Maryi Panny na Górze Różańcowey w.w.o.o. Dominikanów Prowincji Ruskiej*¹⁸, wydana w roku 1728 roku, w miejscowości Podkamień¹⁹. Warto także zaznaczyć, że w kolejnych latach ilość gazet i czasopism religijnych publikowanych na terenie archidiecezji rosła w zadziwiająco szybkim tempie. W latach 1728-1914 wraz z jednodniówkami i nielicznymi numerami okazjonalnymi wydawano łącznie czterdzieści cztery tytuły. W dwudziestoleciu międzywojennym liczba nowych tytułów katolickich stanowiła trzydzieści osiem, nie wliczając tych, które powstały były przed rokiem 1918. Niestety rozkwit wydawnictw prasowych przerwał bezpowrotnie wybuch II wojny światowej.

Mówiąc o mediach katolickich pamiętać należy, że oprócz czasopism należą do nich radio, telewizja, Internet, a wraz z nim także portale i media społecznościowe. Dlatego drugą grupę źródeł stanowić będą materiały zaczerpnięte z Internetu. Znajdą się pośród nich strony internetowe ważnych archidiecezjalnych instytucji, rozgłośni radiowych, programów telewizyjnych, a także istniejących w czasach współczesnych gazet i czasopism religijnych, dostępnych na terenie archidiecezji lwowskiej. Ponadto w pracy można znaleźć także liczne odwołania do programów radiowych i telewizyjnych oraz bogatej filmoteki stworzonej w ciągu ostatnich dwudziestu lat na polecenie kolejnych arcybiskupów lwowskich (warto zauważyć, że wykorzystany materiał filmowy stanowi nie tylko przykład przeobrażeń filmu katolickiego ale jest także cennym świadkiem dziejów archidiecezji zwłaszcza w XX i XXI wieku). Oprócz tego publikacje internetowe stanowią też cenne uzupełnienie literatury przedmiotu.

---

¹⁸ „Pierwszy z nich okazała się w marcu 1656 r. pt. *Relation aus Lemberg* (miała dwa wydania), w której donoszono o koncentracji sił polskich pod Lwowem oraz o przekazaniu przez nuncjusza papieskiego 100 tys. koron zadeklarowanej przez papieża pomocy dla Polski w wojnie ze Szwedami, o posiłkach tatarskich oraz o odstąpieniu Szwedów od oblężonego Zamościa”. J. Jarowiecki, *Lwowska prasa przed powstaniem styczniowym, Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis* 3(2005), s. 64.

¹⁹ *Relacya Koronacyi Cudownego obrazu Najświętszej Maryi Panny na Górze Różańcowey w.w.o.o. Dominikanów Prowincji Ruskiej* (1728), s. 1-32.

Kolejną ważną grupę źródeł stanowią wywiady prowadzone z osobami odpowiedzialnymi za funkcjonowanie mediów katolickich oraz czynnie zaangażowanymi w ich funkcjonowanie. Do najcenniejszych wywiadów cytowanych w publikacji należy wywiad z bpem Marianem Buczkiem – inicjatorem i współtwórcą mediów katolickich w odrodzonej archidiecezji. Ponadto na uwagę zasługują także wywiady z Konstantym Czawagą, Mariuszem Krawcem, Ireną Rudź, Aleksandrem Kusym, Andrejem Czornym. Jednocześnie należy zaznaczyć, że przy cytowaniu wypowiedzi wspomnianych respondentów zachowano ich oryginalny kształt, pragnąc w ten sposób ocalić ginącą dziś, niezwykle piękną, oryginalną lwowską polszczyznę.

Oprócz obszernego materiału źródłowego w opracowaniu pojawią się także odwołania do dokumentów Kościoła dotyczących środków społecznego przekazu oraz wykorzystana zostanie także dostępna literatura przedmiotu i literatura pomocnicza. W tym zakresie na uwagę zasługują publikacje następujących autorów: J. Jarowieckiego, C. Lechickiego²⁰, B. Góry²¹, G. Chajko²², J. Plisa²³, M. Myślińskiego²⁴.

Rzetelne opracowanie podjętego zagadnienia domaga się także zastosowania odpowiedniej metody badawczej. Podstawową zasadą metodologiczną, na podstawie której zostały wyznaczone etapy prowadzonych badań, a następnie stworzona struktura rozprawy jest metoda określana mianem paradygmatu kardynała Josefa Cardijna. Paradygmat ten oparty jest na triadzie: widzieć – oceniać – działać (diagnoza – refleksja – akcja). Zdaniem twórcy wspomnianej metody badawczej należy najpierw poprawnie i dogłębnie rozpoznać zjawisko będące przedmiotem badań. Następnie należy dokonać jego oceny w świetle obiektywnych kryteriów. Ostatnim etapem badawczym jest formułowanie wniosków i postulatów pod adresem badanej rzeczywistości²⁵.

W oparciu o opisaną wyżej zasadę metodologiczną została opracowana następująca struktura prezentowanego opracowania: rozdział pierwszy ma charakter *stricte* historyczny. Zaprezentowano w nim dzieje katolickich środków społecznego przekazu w archidiecezji

---

²⁰ C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie w latach 1833-1914*, *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* 22/1(1982), s. 19-42.

²¹ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie*, w: *Kraków Lwów książki – czasopisma – biblioteki XIX i XX wieku*, T. VI cz. II, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 2003, s. 168-181.

²² G. Chajko, *Kuria metropolitalna obrządku łacińskiego we Lwowie w dwudziestoleciu międzywojennym. struktura, skład personalny, zadania*, w: *Kurie (Archi)diecezjalne Kościoła Rzymskokatolickiego w II Rzeczypospolitej*, (red.) M. Dębowska, Lublin 2016, s. 79-122; Tenże, *Stowarzyszenia rzymskokatolickie w archidiecezji lwowskiej (1918-1939) jako przejaw ożywienia życia kulturalnego na polskich kresach wschodnich w okresie międzywojennym*, *Episteme* 1/16(2012), s. 147-164.

²³ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, Lublin 2001.

²⁴ J. Myśliński, *Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej: uwagi wstępne*, *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* 8/4(1969), s. 477-500.

²⁵ W. Przygoda, *Paradygmaty metodologiczne we współczesnej teologii pastoralnej*, *Teologia Praktyczna* 10(2009), s. 33-36.

lwowskiej w latach 1844-1991. Ze względu na dużą ilość materiałów źródłowych rozdział podzielony został na trzy części. W paragrafie pierwszym opisano media powstające w latach 1844-1918 (to jest do zakończenia pierwszej wojny światowej). W tej części rozprawy uwzględniono także nieliczne publikacje okolicznościowe opublikowane przed rokiem 1844. W paragrafie drugim omówiono media funkcjonujące w latach 1918-1991. Warto przy tym zaznaczyć, że ze względu na sytuację społeczno – polityczną przyjaznym okresem dla rozwoju mediów rzymskokatolickich we wspomnianym przedziale czasowym były jedynie lata 1918 – 1939. W paragrafie tym opisane zostały także media ormiańskie i grekokatolickie. Uwzględniono je, ponieważ zwłaszcza w okresie dwudziestolecia międzywojennego stanowiły one cenne źródło informacji o wydarzeniach z życia Kościoła rzymskokatolickiego zarówno na terenie archidiecezji lwowskiej jak i całej Ukrainy. Ostatni paragraf pierwszego rozdziału poświęcony został problematyce katolickich mediów audialnych i audiowizualnych. Opisano w nim emitowany we Lwowie katolicki program radiowy oraz przedwojenne lwowskie kino.

W rozdziale drugim podjęto próbę prezentacji sytuacji mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej po roku 1991. W paragrafie pierwszym opisano środki społecznego przekazu, które wznosiły swoją działalność po odzyskaniu wolności przez Ukrainę. W pierwszej kolejności opisano w nim odradzającą się prasę katolicką. Następnie omówiono zagadnienia dotyczące wznowienia emisji katolickiego programu radiowego oraz kwestie związane z powstaniem katolickiego programu telewizyjnego *Skala*. Ponadto zwrócono uwagę na rozwijające się nowe technologie i pojawiające się wraz z nimi nowe media: Internet i media bazujące na jego możliwościach technicznych. Następnie opisano także media rzymskokatolickie, których przekaz na bieżąco dociera na teren archidiecezji lwowskiej oraz inne media (w tym także media świeckie) relacjonujące szeroko pojęte życie religijne na terenie archidiecezji. W drugim paragrafie drugiego rozdziału opisano szczegółowo podstawowe zagadnienia prezentowane w mediach katolickich działających na terenie archidiecezji lwowskiej. Z przeprowadzonych badań wynika, że funkcjonujące na terenie diecezji media rzymskokatolickie spełniają nie tylko funkcję informacyjną ale także formacyjną i ewangelizacyjną, dlatego w ich przekazach można znaleźć nie tylko bieżące informacje z życia Kościoła ale także liczne publikacje z zakresu historii Kościoła, liturgiki, sakramentologii, moralności chrześcijańskiej i życia duchowego. W ostatniej części prezentowanego rozdziału omówiono szczegółowo liczne problemy z jakim na co dzień borykają się katolickie środki społecznego przekazu na terenie archidiecezji lwowskiej. Należą do nich problemy natury finansowej, technicznej, kadrowej a także problemy związane z brakiem dostatecznego przygotowania dziennikarzy pracujących na co dzień w lokalnych mediach katolickich.

Ostatni rozdział dysertacji jest próbą zarysowania nowych możliwości rozwoju współczesnych środków społecznego przekazu na terenie archidiecezji lwowskiej. W pierwszej kolejności wskazano w nim kierunki rozwoju współczesnej prasy katolickiej, radia i telewizji. Następnie zaprezentowano rolę i znaczenie stron internetowych oraz zaproponowano możliwości ich rozwoju i lepszego wykorzystania. W ostatniej części tego rozdziału próbowano wskazać potrzebę wykorzystania mediów społecznościowych jako ważnego narzędzia współczesnej komunikacji i ewangelizacji, oraz cennego nośnika informacji.

ROZDZIAŁ I

HISTORIA KATOLICKICH ŚRODKÓW

SPOŁECZNEGO PRZEKAZU W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ

Człowiek, jako istota społeczna, poszukuje różnorodnych form nawiązywania relacji z innymi i zdobywania informacji o otaczającym go świecie. Jedną z form komunikacji jest także przekaz medialny. Jego rozwój, zwłaszcza w wieku XX i XXI, ma charakter dynamiczny i jest nierozzerwalnie związany z rozwojem nauki i techniki.

Słowo drukowane – prasa, zwłaszcza u progu jej rozwoju, stał się nie tylko częścią historii dziennikarstwa religijnego w archidiecezji lwowskiej, ale także odegrała znaczącą rolę w kształtowaniu życia społecznego. Jej wartość tkwi także w tym, iż mimo licznych trudności dziejowych, organizacyjnych i technicznych, od połowy XIX wieku na terenie archidiecezji lwowskiej sukcesywnie wydawano dziesiątki, a nawet setki pism o charakterze religijnym, co może świadczyć o ogromnym zapotrzebowaniu na tego typu wydawnictwa. Ich atutem pozostaje niezmiennie także ich treść. W wielu czasopismach nie ograniczano się jedynie do przekazu treści dotyczących wiary i moralności. Wielu publikujących wówczas autorów krytycznie odnosiło się też do wielu kwestii natury politycznej, gospodarczej kulturalnej czy społecznej. Krytykowani byli wszyscy: duchowni i świeccy, katolicy i innowiercy, przedstawiciele życia publicznego i zwyczajni obywatele. Jednocześnie należy wyraźnie podkreślić, że mimo powszechnej wolności słowa i krytycznego nastawienia do otaczającego świata, pisma katolickie nie zapomniały o swoich podstawowych zadaniach. Dla wielu mieszkańców Lwowa i archidiecezji lwowskiej były one cennym źródłem wiedzy i bieżących informacji o życiu Kościoła powszechnego i Kościoła lokalnego. Po czasopismo religijne sięgano rozstrzygając dylematy moralne i problemy wychowawcze, poszukując wartościowej poezji czy pomocy w modlitwie. Odkrywając w czasach współczesnych pierwsze czasopisma religijne, publikowane na terenie archidiecezji lwowskiej można zobaczyć także ogromną troskę o jakość tych wydawnictw. Być może wynikała ona z tego, że pisma te powstawały w warunkach konkurencji. Wraz z rozwojem techniki archidiecezja lwowska zadbała także o rozwój katolickiego programu radiowego, kanału telewizyjnego oraz archidiecezjalnych stron internetowych. Jednocześnie nie

sposób także zapomnieć, że stary Lwów był także miejscem promocji kina religijnego, co było możliwe dzięki zaangażowaniu lwowskich franciszkanów. Było to jedno z nielicznych miast, gdzie pokazywano wyłącznie filmy moralne.

Celem pierwszego rozdziału prezentowanego opracowania jest przybliżenie dziejów katolickich środków społecznego przekazu w archidiecezji lwowskiej. W paragrafie pierwszym opisana zostanie działalność lwowskich mediów w latach 1844-1918. W paragrafie drugim przedmiotem analizy będą czasopisma katolickie publikowane w latach 1918-1991. Ostatni paragraf poświęcony zostanie współczesnym mediom audialnym i audiowizualnym.

1.1. Pierwsze media katolickie na terenie archidiecezji lwowskiej (1728-1918)

Kościół od najdawniejszych czasów poszukiwał różnorodnych metod i form docierania z przekazem ewangelicznym do jak najliczniejszej grupy odbiorców²⁶. Jednym z najbardziej popularnych narzędzi ewangelizacji stały się w obecnych czasach media. Towarzyszą one współczesnemu człowiekowi na co dzień. Jednak mimo tego, iż są uznawane za swoisty symptom nowoczesności, warto pamiętać, że ich dzieje są znacznie dłuższe i niezwykle bogate. Już w wieku XVI Europejczycy chętnie sięgali po prasę, traktując ją przede wszystkim jako źródło niezbędnych informacji.

Od roku 1749 dostęp do prasy miała także ludność zamieszkująca tereny archidiecezji lwowskiej. Początkowo jedynym czasopismem wydawanym na tym terenie był *Kurier Lwowski*. W roku 1776 zaczął ukazywać się kolejny tygodnik, zatytułowany *Gazette de Leopol*, zaś w roku 1811 opublikowano pierwszy numer *Gazety Lwowskiej*, uznawanej dziś za najstarszą polską publikację prasową. O szybkim rozwoju prasy we Lwowie świadczyć może fakt, iż niespełna pięćdziesiąt lat później, w roku 1860, na terenie miasta ukazywało się sześćdziesiąt osiem czasopism. Warto przy tym podkreślić, że ich nakład i jakość uzależnione były zarówno od sytuacji politycznej, jak i warunków bytowych mieszkańców miasta.

Wraz z uzyskaniem przez Galicję autonomii znacznie polepszyły się warunki do rozwoju działalności wydawniczej. Pozytywny wpływ na rozwój prasy miał także dynamiczny rozwój kultury. W konsekwencji możliwe stało się wydawanie licznych gazet i czasopism. Już w roku 1890 we Lwowie ukazywało się sto pięć tytułów prasowych, zaś w roku 1912 ich liczba wzrosła do dwustu czterdziestu ośmiu²⁷.

Dynamiczny rozwój działalności wydawniczej jest także wyraźnie widoczny w kręgach kościelnych. U początków XIX wieku na terenie archidiecezji lwowskiej zaczęto publikować

---

²⁶ Lwowskie Muzeum Historii Religii, Archidiecezja Lwowska Obrządku Łacińskiego, *Relikwie metropolii. Katalog wystawny*, Lwów 2012, s. 11.

²⁷ J. Jarowiecki, *Prasa lwowska w dobie powstaniowej*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX w.*, T. III, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 1996, s. 99.

gazety i czasopisma o tematyce religijnej. Wydawali je zarówno księża diecezjalni, jak i zgromadzenia zakonne (bernardyni, dominikanie, jezuita oraz franciszkanie). Oprócz tego w działalność publicystyczną czynnie angażowały się także liczne związki i stowarzyszenia katolickie. Do najbardziej aktywnych w tym obszarze zaliczyć należy: *Stowarzyszenie Apostolstwa*, *Polski Związek Niewiast Katolickich*, *Związek Katolicko-Społeczny*, *Stowarzyszenie Kapelanów Polskich*, *Apostolstwo Chorych*²⁸.

Na intensywny rozwój katolickiej działalności publicystycznej ogromny wpływ wywarła także opublikowana w grudniu 1891 roku, przez papieża Leona XIII, encyklika *Rerum novarum*. Jej treść śmiało uznać można za swoisty program działań społecznych Kościoła. W jego ramach nie mogło zabraknąć także działalności wydawniczej, gdyż to właśnie dzięki niej możliwe było propagowanie idei proklamowanych na gruncie katolickiej nauki społecznej. Jednocześnie Stolica Apostolska usilnie zabiegała o to, aby Kościoły partykularne zatroszczyły się o publikację własnych pism religijnych²⁹. Zalecenie to z dużym powodzeniem realizowano na terenie archidiecezji lwowskiej.

Ważnym dokumentem, mającym znaczący wpływ na rozwój szeroko pojętej kultury, w tym także kultury medialnej, był, wydany w roku 1905, przez władze carskie, ukaz tolerancyjny. Dzięki jego zapisom znacząco poprawiła się sytuacja Kościoła katolickiego: zyskał on swobodę działania, a w konsekwencji możliwość poszukiwania nowych form działalności duszpasterskiej. Jedną z nich było tworzenie i rozpowszechnianie publikacji o charakterze religijnym, w tym także gazet i czasopism religijnych o zasięgu diecezjalnym³⁰.

Powstawanie pierwszych tego rodzaju czasopism na terenie archidiecezji lwowskiej było owocem licznych apeli biskupów, aby zarówno duchowni jak i świeccy czynnie zaangażowali się w tworzenie prasy katolickiej i zabezpieczenie środków finansowych na ten cel³¹. Równoległe podjęto refleksję na temat nowo powstających mediów świeckich. Interesowały one zarówno duchownych jak i świeckich. Pierwsi, wykorzystując możliwość docierania poprzez ambonę do liczego grona słuchaczy, troszczyli się, aby na bieżąco relacjonować kierunki rozwoju działalności wydawniczej. Jednocześnie akcentowali konieczność troski Kościoła o to, aby publikować własne czasopisma i gazety, podkreślając, że treści publikowane w świeckich periodykach mogą stanowić poważne zagrożenie dla rozwoju wiary i działalności Kościoła. Wraz z tym dostrzegano także pojawiające się nieustannie na rynkach wydawniczych nowe

---

²⁸ Tamże, s. 102-103.

²⁹ F. Radziwiłł, *Znaczenie i potrzeba prasy katolickiej*, Kraków 1912, s. 27.

³⁰ A. Boruc, *Geografia i działalność wydawnictw katolickich w Królestwie Polskim w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, *Colloquia Litteraria* 2(2013), s. 88.; B. Kumor, *Historia Kościoła, cz. 7: Czasy najnowsze 1815-1914*, Lublin 1991, s. 366.

³¹ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, s. 19.

kierunki działania³². Choć już w XIX wieku jednym z podstawowych kryteriów dla publikacji prasowych była cykliczność ich ukazywania się na rynku, nie sposób pominąć milczeniem faktu pojawienia się gazet okolicznościowych, zwanych nierzadko jednodniówkami lub *gazetami ulotnymi*³³. Wydawano je także we Lwowie³⁴, co potwierdza w jednej ze swoich publikacji Jerzy Jarowiecki pisząc: „Zanim powstały pisma periodyczne, poprzedziły je ulotne efemerydy wydawane z powodu ważnych wypadków, przede wszystkim wojennych (wojny polsko-moskiewskie, kozackie, bitwy z tatarami, Szwedami), były to różne *Relacje, Awizy Lwowskie, Nowiny Lwowskie*”³⁵.

Jedną z najstarszych, zachowanych do dziś gazet okolicznościowych, opublikowanych w obwodzie lwowskim już w pierwszej połowie XVIII wieku była *Relacya Koronacyi Cudownego obrazu Najświętszej Maryi Panny na Górze Różańcowej w.w.o.o. Dominikanów Prowincji Ruskiej*³⁶. Publikacja zawierała szczegółowy opis ważnego wydarzenia o charakterze religijnym jakim była koronacja obrazu Matki Bożej. Miała ona miejsce w dniu 5 lipca 1728 roku, w miejscowości Podkamień. Gazetka wydrukowana została w znanej wówczas *Drukarni Brackiej Św. Trójcy*. Liczyła 32 stronicie zwartego tekstu, a przy tym opublikowana została w języku polskim. Nie zabrakło w niej jednak również obszernych fragmentów łacińskojęzycznych³⁷.

Drugą zachowaną do naszych czasów gazetą okolicznościową była opublikowana w 1912 roku w drukarni *Polonia. Jednodniówka Kongregacyi Ziemianek pod wezwaniem Matki Boskiej Kochawieńskiej*. Inicjatorem publikacji był Związek Kół Ziemianek. Pismo miało charakter narodowo – społeczny. Na dziewięćdziesięciu sześciu stronicach dużego formatu (31x17 cm), znalazło się miejsce zarówno na prozę, poezję, jak i na zamieszczenie tekstów znanych pieśni. Ponadto na stronach jednodniówki opublikowano także bajki dla dzieci. W gazetce znalazły się również teksty o charakterze ściśle religijnym (artykuł autorstwa ormiańskiego biskupa J. Teodorowicza, rozważania o duszy ludzkiej i o szczęściu)³⁸. Na końcu gazetki znajdowały się nuty i słowa kolędy *Kiedy ja był ogrodnikiem* oraz pieśń A. Schrödera *Zmierzch nad*

---

³² Tamże.

³³ „Gazetę ulotną określić można jako pisany wierszem lub prozą druk, niewielkiej przeważnie objętości, zawierający jedną lub kilka aktualnych wiadomości z kraju i zagranicy, treści głównie politycznej, religijnej lub sensacyjnej, wydawany z okazji ważnych lub niezwykłych wydarzeń, mogących wzbudzić szersze zainteresowanie”. K. Zawadzki, *Szesnastowieczne gazety ulotne polskie i Polski dotyczące, Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* 11/1(1972), s. 12.

³⁴ Tamże.

³⁵ J. Jarowiecki, *Lwowski ośrodek prasowy w XIX-XX wieku*, w: *Katalog wystawny towarzyszącej IX Międzynarodowej Konferencji Naukowej Kraków-Lwów książki, czasopisma, biblioteki, Kraków 21-23 listopada 2007*, (red.) L. Kokociński, Kraków 2007, s. 8.

³⁶ „Pierwszy z nich okazał się w marcu 1656 r. pt. *Relation aus Lemberg* (miała dwa wydania), w której donoszono o koncentracji sił polskich pod Lwowem oraz o przekazaniu przez nuncjusza papieskiego 100 tys. koron zadeklarowanej przez papieża pomocy dla Polski w wojnie ze Szwedami, o posiłkach tatarskich oraz o odstąpieniu Szwedów od oblężonego Zamościa”. Tenże, *Lwowska prasa przed powstaniem styczniowym*, s. 64.

³⁷ *Relacya Koronacyi Cudownego obrazu...*, s. 1-32.

³⁸ E. Domek, H. Machnik, *Bibliografia polska 1901-1939 T. Jednodniówki*, Warszawa 2013, s. 97.

morzem³⁹. We słowie wstępnym arcybiskup Teodorowicz zaliczył fakt publikacji opisanej jednodniówki do kategorii działań o charakterze społecznym. Jednocześnie przypomniał jej pomysłodawcom, że ich zaangażowanie społeczne powinno mieć dwojakie oblicze: powinni oni zaangażować się w tworzenie programów działalności charytatywnej, rozpoznając jednocześnie realne potrzeby lokalnego środowiska⁴⁰.

Oprócz wspomnianych publikacji okolicznościowych, od połowy XVIII wieku na terenie archidiecezji lwowskiej ukazywało się wiele czasopism religijnych. Były pośród nich zarówno periodyki o charakterze urzędowym, jak i czasopisma przeznaczone dla szerokiego grona odbiorców – duchownych i świeckich. Godne uwagi wydaje się także to, że były to pisma o różnorodnej częstotliwości publikacji – od roczników po gazety codzienne. Szczegółowy wykaz czasopism katolickich publikowanych w latach 1844-1918 zawarto w zamieszczonej poniżej tabeli:

Tabela 1. Pierwsze media katolickie na terenie archidiecezji lwowskiej (1728-1918)

PIERWSZE MEDIA KATOLICKIE NA TERENIE ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ (1728-1918)		
Tytuł	Częstotliwość publikacji	Okres publikacji
<i>Relacya Koronacyi Cudownego obrazu Najświętszej Maryi Panny na Górze Różańcowey w.w.o.o. Dominikanów Prowincji Ruskiej</i>	Gazeta ulotna	1728
<i>Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi ritus latini juxta rubricas breviarii et missalis romani tam generales quam particulares ac Decreta S. Congregationis Ritum ad Norman Calendarii perpetui...</i>	Rocznik	1766-1869
<i>Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi juxta Rubricas</i>	Rocznik	1823-1843
<i>Currendae Consistorii Metropolitanii Leopoliensis</i>	Kwartalnik, Tygodnik, Rocznik	1843-1939 Nieregularne numery w latach 1942-1943

³⁹ *Jednodniówka Kongregacyi Ziemianek pod wezwaniem Matki Boskiej Kochawieńskiej* (1932), s. 1-96.

⁴⁰ Tamże, s. 1.

<i>Dzwonek z dodatkiem Gromada</i>	Dwutygodnik	1859-1874
<i>Catalogus universi venerabilis cleri secularis et regularis Archidioeceseos Leopolitanae ritus latino pro Anno Domini 1861</i>	Rocznik	1861
<i>Schematismus Universi Saecularis et Regularis Cleri Archi Diaeceseos Metropol. Leopol."</i>	Rocznik	1867
<i>Unia</i>	Dziennik	1869-1871
<i>Chata: czasopismo ludowe ku nauce i rozrywce dla starszych i dzieci</i>	Tygodnik Dwutygodnik	1870-1893
<i>Przegląd Lwowski</i>	Dwutygodnik	1871-1883
<i>Wiadomości Kościelne</i>	Dwutygodnik	1873-1882
<i>Wiadomości Katolickie</i>	Dwutygodnik	1883-1890
<i>Piast</i>	Dwutygodnik	1876-1877
<i>Tygodnik Niedzielny</i>	Tygodnik	1876-1878
<i>Bonus Pastor</i>	Dwutygodnik	1877-1890
<i>Niedziela</i>	Tygodnik	1884-1904
<i>Gwiazda Katolicka</i>	<i>Dwutygodnik</i>	1890-1891
<i>Roczniki Kapłańskie</i>	Miesięcznik	1890-1892
<i>Tygodnik Katolicki</i>	Tygodnik	1891-1893
<i>Gazeta Kościelna</i>	Tygodnik (w latach 1919-1921 jako dwutygodnik)	1893-1939
<i>Stany</i> od 1 września 1893 r. <i>Naród. Przedtem Stany</i>	Dwutygodnik	1893-1901
<i>Pochodnia</i>	Tygodnik	1895 -1896
<i>Grzmot</i>	Tygodnik (trzy razy w miesiącu)	1896-1898 We Lwowie od początku do października 1896
<i>Głos Św. Antoniego z Padwy</i>	Miesięcznik	1896-1899
<i>Sodalis Marianus</i>	Miesięcznik	1896-1897

<i>Ruch Katolicki</i>	Dziennik, Tygodnik	1897-1901
<i>Nowy Naród</i>	Tygodnik	1897
<i>Jedność</i>	Miesięcznik	1898-1900
<i>Krzyż</i>	Tygodnik	1988-1901
<i>Dzwonek Trzeciego Zakonu. Ś.O.N. Franciszka Serafickiego</i>	Miesięcznik	1885-1939 We Lwowie 1898- 1916, 1925-1939
<i>Głos Katolicko-Polski z dodatkiem Nowy Szczutek</i>	Dwutygodnik	1901
<i>Przedświt</i>	Dziennik	1901-1903
<i>Adoracja Przenajświętszego Sakramentu</i>	Miesięcznik	1902-1914
<i>Ordo Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensis rit[us] lat[ini]</i>	Rocznik	1902
<i>Gazeta Niedzielną: Pismo dla Rodzin Katolickich</i>	Miesięcznik	1903-1918
<i>Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu</i>	Miesięcznik	1908-1920
<i>Królowa Apostołów</i>	Miesięcznik	1908-1939
<i>Kronika Powszechna</i>	Tygodnik	1910-1914
<i>Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy</i>	Miesięcznik	1911-1939
<i>Gazeta Niedzielną: tygodnik dla rodzin katolickich z dodatkiem Słowo Boże</i>	Tygodnik	1912-1939
<i>Posłaniec Św. Antoniego z Padwy</i>	Miesięcznik	1912-1939 Wydawany we Lwowie (1912-1913)
<i>Jednodniówka Kongregacji Ziemianek pod wezwaniam Matki Boskiej Kochawińskiej</i>	Jednodniówka	1912
<i>Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego</i>	Kwartalnik	1914

Pierwszym opublikowanym we Lwowie periodykiem katolickim był rocznik *Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi ritus latini juxta rubricas breviarii et missalis romani tam generales quam particulares ac Decreta S. Congregationis Ritum ad Norman Calendarii perpetui a SS. D.N. Pio IX die 24 Septembris ... pro hac Archidioecesi approbati ad Annum a*

Nativitate Domini. Już z tytułu wynika, że była to publikacja o charakterze liturgicznym. Zamieszczano w niej części Mszy Świętej oraz fragmenty brewiarza. Ponadto opublikowano w nim ogólnokościelne pisma urzędowe wydawane przez papieża Piusa IX oraz kopie dokumentów sygnowanych przez arcybiskupa lwowskiego, dotyczące bieżących spraw diecezjalnych. Publikacja ukazywała się w języku łacińskim⁴¹. Należy przy tym podkreślić, że zdaniem niektórych historyków, pierwsze *Dyrektoarium* wydano już w 1766 roku⁴². W kolejnych latach ukazywało się ono nieregularnie i nie zawsze było wydawane co roku. Doskonałym tego przykładem może być wydanie z roku 1807, opatrzone tytułem *Directorium officii divini in archidioec. Leopoliensi juxta rubricas Breviarii et Missalis romani, tam generales quam particulares ac decreta S. R. Congreg. ad usum a partu Virginis*⁴³, obejmujące lata 1800-1807.

Kolejnym urzędowym periodykiem publikowanym we Lwowie było *Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi juxta Rubricas, Breviarii et Missales Romanii...* Ukazał się on w 1823 roku⁴⁴. Jego kolejne wydanie opublikowano w 1848 roku i opatrzone tytułem *Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi juxta Rubricas*. Dodatkowo na stronie tytułowej umieszczono podtytuł: *Catalogus universi venerabilis cleri secularis & regularis archidioeceseos leopolitanae, pro anno domini MDCCCXLIII*. Oba roczniki opublikowane były w języku łacińskim i zawierały podstawowe informacje dotyczące Kościoła w Polsce (w tym nazwiska poszczególnych biskupów diecezjalnych), jak również szczegółowe informacje dotyczące archidiecezji lwowskiej, z uwzględnieniem informacji na temat męskich i żeńskich wspólnot zakonnych działających na terenie archidiecezji wraz z imiennym wykazem mieszkańców znajdujących się na terenie diecezji domów zakonnych. Rocznik drukowany był w *Drukarni Pillerów*⁴⁵.

Do najstarszych periodyków katolickich publikowanych we Lwowie⁴⁶ należy również *Currendae Consistorii Metropolitanii Leopoliensis*⁴⁷. Jej pierwszy numer opublikowano najprawdopodobniej w 1843 roku⁴⁸. Spory problem dla badaczy stanowi także ustalenie roku ukazania się ostatniego numeru *Kurrendy*. Część historyków uważa, że opublikowano go w roku 1939. Jednak w archiwach diecezjalnych można odnaleźć pojedyncze numery pisma z

---

⁴¹ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 170.

⁴² W. Walecki, *Opracowanie informatyczne dla Centrum Badawczego Bibliografii Polskiej Estreicherów (UJ)*, https://www.estreicher.uj.edu.pl/xixwieku/baza/wpis/?sort=nazwisko_imie&order=-1&id=25263&offset=80910&index=5 [10.01.2021].

⁴³ Tamże.

⁴⁴ *Archiepiscopi Leopolitani, Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi juxta Rubricas, Breviarii et Missales Romanii...*, Leopoli 1823, s. 1.

⁴⁵ *Catalogus universi venerabilis cleri secularis & regularis archidioeceseos leopolitanae, pro anno domini MDCCCXLIII*, Leopoli 1843, s. 1.

⁴⁶ J. Szocki, J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 56.

⁴⁷ J. Zajac, *Catholic periodicals in eastern borderlands of the second polish republic (part 1 – general)*, *Seminare* 4(2017), s. 138.

⁴⁸ J. Szocki, J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 56.

późniejszą datą⁴⁹. Wiadomo także, że podczas niemieckiej okupacji Lwowa pismo powielano w postaci maszynopisu także w latach 1942-1943⁵⁰. Warto także podkreślić, że periodyk ukazywał się z różnorodną częstotliwością – był wydawany jako kwartalnik, tygodnik a nawet jako rocznik⁵¹. Numery *Kurrendy* publikowane jako roczniki sygnowali: kanclerz kurii lwowskiej – ks. Wiktor Bilski oraz arcybiskup Józef Bilczewski⁵². Pismo drukowano w *Zakładzie Narodowym Ossolińskich*⁵³.

Na uwagę zasługuje również bogata historia *Kurrendy*. Początkowo periodyk wydawany był w języku niemieckim jako *Kurrende in Schulsachen*⁵⁴. Od roku 1865 pismo zaczęło ukazywać się w polskiej wersji językowej⁵⁵. W latach 1891-1916 wydawano je jako *Bonustorz Metropolitalnego Lwowskiego Obrządku Łacińskiego*, natomiast w latach 1921-1939 jako *Kurrenda Kurii Metropolitalnej Obrządku Łacińskiego we Lwowie*⁵⁶. Podkreślić przy tym należy, że *Kurrenda* funkcjonowała jako pismo urzędowe i służyła jako podstawowe narzędzie komunikacji kurii z duchowieństwem pracującym na terenie archidiecezji⁵⁷. Na jej łamach ukazywały się ważne informacje Stolicy Apostolskiej, Kurii Metropolitalnej oraz listy pasterskie⁵⁸. Publikowano w niej także artykuły o tematyce społecznej i oświatowej⁵⁹. *Kurrendę* podpisywali do druku biskupi i kanclerze kurii diecezjalnej. Dodatkowo, godnym uwagi wydaje się być fakt, iż na terenie archidiecezji istniał obowiązek archiwizowania w parafii kolejnych numerów *Kurrendy*. Jak podkreśla Grzegorz Chajko: „Lwowska Kuria Metropolitalna zwracała uwagę księży na fakt, iż według przepisu zawartego w instrukcji synodalnej z 1930 r. (strona nr 163), dziekani zobowiązani zostali do zbadania, podczas wizytacji parafii, czy przechowywane są tamże kompletne i oprawione roczniki *Kurrend*. Ponadto przykazano dziekanom, aby pouczyli duchownych, że rządca parafii powinien starannie przechowywać je w archiwum

---

⁴⁹ CLK, *Kurenda Konsystorza Metropolitalnego Lwowskiego Obrządku Łacińskiego*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=1105&s=78&search=> [12.06.2018].

⁵⁰ „Regularna publikacja *Kurrend* narażała również trudności, zwłaszcza w latach wojen 1914-1920 oraz następującym zaraz po nich czasie inflacji. Wówczas kuria prosiła księży o rychłe uiszczanie należności za periodyk i zwracała uwagę na fakt rosnącej ceny papieru i druku. Prosiła też o wyrównywanie różnic we wpłatach, które wynikły z inflacji. Jedynie w 1920 r. nie podniesiono ceny, gdyż okazało się, że kuria posiada jeszcze zapasy papieru, które już wcześniej zakupiono po niższej cenie”. G. Chajko, *Kuria metropolitalna obrządku łacińskiego...*, s. 80.

⁵¹ Tamże, s. 110.

⁵² *Kurrenda Konsystorza Metropolitalnego Lwowskiego Obrz. Łacińskiego* 1(1914), s. 7.

⁵³ Centralny Katalog Bibliotek „Fideis”, *Kurenda Konsystorza Metropolitalnego Lwowskiego Obrządku Łacińskiego*, <https://katalog.fides.org.pl/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=247616> [28.12.2018].

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Tamże.

⁵⁶ CLK, *Kurenda Konsystorza Metropolitalnego...* [12.06.2018].

⁵⁷ *Kurie (Archi)diecezjalne Kościoła ...*, (red.) M. Dębowska, s. 80.

⁵⁸ „Zamieszczano w niej szereg dokumentów o proweniencji państwowej, samorządowej, stowarzyszeń świeckich i religijnych, bulle, encykliki papieskie i pisma kongregacji rzymskich oraz wszelkie własne odezwy, dekrety, okólniki i komunikaty. Bez względu na autora, zawsze dotyczyły one bieżących wydarzeń i problemów państwa polskiego oraz Kościoła”. G. Chajko, *Kuria metropolitalna obrządku łacińskiego...*, s. 110.

⁵⁹ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku*, Kraków 2006, s. 65.

parafialnym oraz, że nie ma prawa zabierać ich ze sobą w razie przeniesienia na inną placówkę, nawet jeśli za periodyk zapłacił”⁶⁰.

Od roku 1859, z inicjatywy Bruna Bielawskiego i Walerego Łozińskiego⁶¹ na terenie archidiecezji lwowskiej zaczęto wydawać katolicki dwutygodnik *Dzwonek*. Określono go mianem *pisma dla ludu*⁶². Twórcy pisma od samego początku obawiali się o opłacalność podjętej przez nich inicjatywy wydawniczej. Jednak dzięki zaangażowaniu Edwarda Winiarza, już w pierwszym roku liczba prenumeratorów dwutygodnika zbliżyła się do tysiąca⁶³. Być może było to spowodowane tym, iż pismo z założenia przeznaczone było dla środowiska mieszczańsko - demokratycznego.

Na szczególną uwagę zasługuje strona tytułowa *Dzwonka* Zamieszczono na niej hasło-zachętę: „Boga, dzieci, Boga trzeba, Kto chce syt być swego chleba”⁶⁴. Jego treść zdaje się w pełni odzwierciedlać ogólną koncepcję czasopisma. Choć nie określono go wprost mianem pisma katolickiego, dominowały w nim publikacje dotyczące wiary. Jak zapisano w słowie wstępnym do pierwszego numeru: „Więc najpierw święte sprawy, przykazania Boskie, Świętych żywoty i ich cnoty cudowne przekładać wam będziemy przez oczy, abyście snadniej wiedzieli jak grzechu się ustrzedz, polepszyć na duszy i już za życia zasługiwać sobie na Boskie miłosierdzie. Więc potem świeckie spawy, dawne dzieje, jak to po różnych książkach stoi mądrze napisano, podamy wam na pamięci”⁶⁵. Oprócz zagadnień religijnych i informacji z życia Kościoła, na łamach *Dzwonka* publikowano także aktualne wydarzenia ze Lwowa i świata, historie z życia ludzi. Ponadto zamieszczano w nim informacje o zabytkach historycznych i sakralnych, propagując tym samym wiedzę z zakresu szeroko pojmowanej kultury czy geografii. Na łamach pisma znaleźć można było również tzw. pożyteczne rady dla gospodarzy oraz informacje o tym, jak sobie radzić w chorobach⁶⁶.

W roku 1870 redakcja *Dzwonka* wprowadziła do pisma szereg zmian. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w nowym tytule: *Dzwonek. Pismo dla Ludu. Nowa Seria*. W tym samym roku

---

⁶⁰ G. Chajko, *Kuria metropolitalna obrządku łacińskiego...*, s. 111.

⁶¹ J. Jarowiecki, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa ludowa w okresie autonomii galicyjskiej*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. VI cz. II (red.) J. Jarowiecki, Kraków 2003, s. 92-94.

⁶² „Pisma dla ludu», to zupełnie nowa w zaborze austriackim w I połowie XIX wieku forma docierania do czytelników wiejskich przy pomocy prasy. Inicjatywa w ich tworzeniu wychodziła z różnych środowisk, przeważnie szlachecko-mieszczańskich i kościelnych. Twórcy «pism dla ludu», dążąc do wyjaśnienia, na miarę swoich potrzeb, najżywoźniejszych spraw dotyczących ludu, zdawali sobie sprawę z ówczesnej trudnej sytuacji wsi. Wysoki stopień analfabetyzmu, niskie uświadomienie narodowe i społeczne oraz trudne warunki ekonomiczne powodowały, że powstające pisma miały charakter efemeryczny, a czytelnictwo ich w znacznej mierze uzależnione było od warstw uprzywilejowanych, które w tej sytuacji automatycznie stawały się pośrednikiem pomiędzy redakcją a odbiorcami wiejskimi”. G. Gzella, *Krakowskie i lwowskie „pisma dla ludu” z 1848 r.*, w: *Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku*, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 1993, s. 94.

⁶³ J. Jarowiecki, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa...*, s. 92-94.

⁶⁴ b.a., *Na dobry początek, Dzwonek* 1(1859), s. 1; *Dzwonek* 18(1859), s. 1.

⁶⁵ b.a., *Na dobry początek, Dzwonek* 1(1859), s. 1.

⁶⁶ Tamże, s. 1-2.

zmienił się także wydawca pisma (został nim Stanisław Justian)⁶⁷. Nowa edycja pisma była kontynuacją jego poprzedniej wersji. Nie brakowało w niej przedłożeń o tematyce religijnej, patriotycznej, gospodarczej, a także porad praktycznych dotyczących zdrowia oraz treści o charakterze naukowym i krajoznawczym. Dodatkowo w odnowionej wersji czasopisma znalazło się także miejsce na obrazki, opowieści moralne oraz historie z życia świętych⁶⁸. Mimo licznych obaw o opłacalność publikacji i płynność finansową redakcji, *Dzwonek* przez wiele lat ubogacał lwowski rynek wydawniczy⁶⁹. Kolejne numery pisma ukazywały się w odstępach dziesięciodniowych⁷⁰, aż do 1897 roku⁷¹. Oprócz tego w latach 1873-1874 ukazywał się także dodatek do *Dzwonka*. Zatytułowano go *Gromada*. Za redakcję dodatku odpowiadał jeden z założycieli *Dzwonka* – dziennikarz i literat Bruno Bielawski⁷².

Kolejnym religijnym czasopismem wydawanym na terenie archidiecezji lwowskiej był *Catalogus universi venerabilis cleri secularis et regularis Archidioeceseos Leopolitanae ritus latino pro Anno Domini 1861*. Zakres zainteresowań jego wydawców oraz rok publikacji zawarto w tytule periodyku. Było to pismo o charakterze informacyjnym i zawierało treści dotyczące bieżącego roku liturgicznego⁷³.

9 września 1869 r. we Lwowie wydano także pierwszy dziennik katolicki – *Unia*⁷⁴. Pierwsze numery gazety nie ukazywały się codzienne. Od 15 września pismo wychodziło trzy razy w tygodniu: we wtorki, czwartki oraz soboty, o godzinie piętnastej⁷⁵. Warto przy tym zaznaczyć, że drukowano je w *Zakładzie Narodowym Ossolińskich* pod bezpośrednim nadzorem Aleksandra Vogla, który był równocześnie wydawcą, właścicielem i redaktorem naczelnym *Unii*⁷⁶. Redakcja dziennika znajdowała się przy ul. Szerokiej n. 11, w podwórku. Pismo można było prenumerować nie tylko na terenie Lwowa ale również na terenie Austrii, Prus i Niemiec, ponadto docierało ono także do Paryża i Rzymu⁷⁷. W każdym numerze, pod tytułem pisma

---

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ *Dzwonek* 1(1870), s. 1.

⁶⁹ J. Jarowiecki, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa...*, s. 92-94.

⁷⁰ 1, 11, 21 dnia miesiąca. – *Dzwonek* 2(1865), s. 1; *Dzwonek* 4(1869) s. 1; *Dzwonek* 9(1872), s. 1.

⁷¹ J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków-Wrocław 2008, s. 89.

⁷² Tamże.

⁷³ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 170.

⁷⁴ *Unia* 1(1869), s.1. Badacze opisujący dziennik – J. Jarowiecki oraz E. Banaś podają różne daty powstania *Unii*. Według J. Jarowieckiego dziennik: „ukazywał się od 10 września 1869 r. do 11 sierpnia 1871 r” (J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 64); E. Banaś zaś pisze o 15 listopada 1869 r. jako dacie publikacji pierwszego numeru (E. Banaś, *Dzienniki katolickie w Polsce do 1939 roku*, *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* 25/1(1986), s. 47). Oryginał pierwszego numeru *Unii* z dnia 9 września 1869 r. można zobaczyć w bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie.

⁷⁵ *Unia* 14(1869), s. 1.

⁷⁶ *Unia* 1(1869), s. 8.

⁷⁷ *Unia* 53(1870), s. 1.

(zapisanym zawsze w języku łacińskim) zamieszczano sentencję św. Augustyna – *Diligite homines, interficite errores*⁷⁸.

Początkowo redaktorem naczelnym dziennika był ks. Antoni Krechowiecki, zajmujący się głównie tematyką religijną⁷⁹. Do niektórych numerów gazety dołączano także trzystronicowy dodatek, w którym znajdowały się przede wszystkim wiadomości polityczne, społeczne oraz publikacje dotyczące rozwoju gospodarki w środowisku lokalnym, w kraju i na świecie, jak również kwestie dotyczące życia Kościoła. W dodatku umieszczano także kronikę, bieżące wiadomości oraz korespondencję redakcyjną⁸⁰. Na łamach dodatku do gazety publikowano także cennik giełdy lwowskiej. Na dwóch ostatnich stronach dodatku zamieszczano reklamę artykułów lokalnych przedsiębiorców, opatrzoną komentarzami od redakcji. Komentarze te miały na celu pomóc czytelnikom „kupować lepsze i w dobrej cenie” i zawierały nierzadko informacje o rabatach na reklamowane produkty⁸¹.

Od marca 1871 r. funkcję redaktora czasopisma objął ks. Otton Hołyński⁸², jednocześnie rozpoczęto wydawanie *Unii* jako gazety codziennej⁸³, zwiększając przy tym objętość pisma o jedną stronicę⁸⁴. Przygotowania do wprowadzenia wspomnianych zmian trwały dość długo: już w grudniu 1869 roku, do 40 numeru pisma, datowanego na 14 grudnia 1869 roku⁸⁵, dołączono zapytanie następującej treści: „Przekonani bowiem byliśmy, a dziś, po zyskanem doświadczeniu w tej mierze, jeszcze bardziej upewnieni jesteśmy, że w takim razie pismo to wszystkie żądania Szanownych Prenumeratorów swoich snadniej zaspokoić, i inne dzienniki mniej zgodne z wymaganiami szczerze katolickiego i polskiego ducha zastąpić by mogło. Dziś więc, gdy się zacząć ma nowy pracy naszej kwartał, postanowiliśmy zgłosić się do Wielmożnego Dobrodziejstwa z prośbą, by łaskawie, a otwarcie zawiadomić nas raczył: czy jest życzeniem Jego, aby *Unia* codziennie wychodziła”⁸⁶. Mimo usilnych starań wydawców *Unia* nie zdobyła zbyt dużej popularności na lwowskim rynku wydawniczym, w konsekwencji czego jeszcze w roku 1871 zaniechano jej publikacji⁸⁷. Zadziwiającym wydaje się być przy tym fakt, że choć było to pismo propagujące treści o charakterze religijnym, nie zyskało przychylności nawet

---

⁷⁸ *Unia* 42(1869), s. 1; *Unia* 100(1870), s. 1; *Unia* 2(1871), s. 1; *Unia* 116(1871), s. 1.

⁷⁹ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 64.

⁸⁰ *Unia* 146(1870), s. 1.

⁸¹ Na przykład, do reklamy handlowej, między innymi różnych gatunków świec Karola Schubutha, redakcja dołączyła następujący komentarz: „[Karol Schubutha] poleca po miernych cenach: świece woskowe i stearynowe kościelne i stołowe stoczki, woskowe i smolne, wosk żółty i biały. Wielebnym proboszczom, komitetom i braciom kościelnym, przy zakupie większej ilości opuszcza znaczny rabat”. Dodatek do *Unii* 3(1869), s. 6.

⁸² Otton Hołyński odnotowany jako wydawca czasopisma od wydania z dnia 20 marca 1871 roku. *Unia* 65(1871), s. 4.

⁸³ „Z wyjątkiem niedzieli i dni świątecznych”. *Unia* 65(1871), s. 1.

⁸⁴ E. Banaś, *Dzienniki katolickie w Polsce do 1939 roku...*, s. 47.

⁸⁵ Wkładka *Unia* 40(1869), s. 1.

⁸⁶ Tamże.

⁸⁷ E. Banaś, *Dzienniki katolickie w Polsce do 1939 roku...*, s. 47.

wśród duchowieństwa. Być może powodem takiego stanu rzeczy była nie najlepsza jakość zamieszczanych na jej łamach publikacji⁸⁸.

Kolejnym pismem wydawanym na terenie archidiecezji lwowskiej była publikowana w latach 1870-1893 – *Chata*. W podtytule wyjaśniono, iż z założenia miało to być „czasopismo ludowe ku nauce i rozrywce dla starszych i dzieci”⁸⁹. Pismo wychodziło wraz z dodatkiem *Nowiny*. Prenumeratorom, którzy składali przedpłatę roczną, redakcja dodatkowo wysyłała ilustrowany kalendarz, co miało być zachętą do prenumeraty długoterminowej⁹⁰. Założycielem i wydawcą *Chaty* był najprawdopodobniej ks. Otton Hołyński⁹¹. On także pełnił od początku funkcję redaktora naczelnego pisma. Jednocześnie warto podkreślić, że spośród historyków nie ma zgodności co do tego kto był założycielem *Chaty*. Zdaniem Jerzego Jarowieckiego był nim ks. Otton Hołyński⁹². W innych opracowaniach natrafić można na informację, iż był nim znany historyk i publicysta – Bernard Kalicki. Wiadomo natomiast na pewno, że księża Hołyński i Podolski drukowali *Chatę* we własnej drukarni⁹³. Wiadomo także, iż po rezygnacji Hołyńskiego, funkcję redaktora naczelnego pisma pełnili kolejno: Jan Amborski, Zygmunt Świstelnicki, Antoni Bojarski Władysław Szybiński, Zygmund Kalicki, Stanisław Bayli, oraz Bernard Kalicki⁹⁴.

Pismo utworzone zostało z zamiarem docierania do ludu wiejskiego oraz inteligencji związanej ze środowiskiem ludowym. Dużo miejsca poświęcano w nim zagadnieniom religijnym: prezentowano bieżące informacje z życia Kościoła katolickiego, prezentowano sylwetki znanych świętych, opisywano zabytki architektury sakralnej⁹⁵. Wobec powyższego nie dziwi fakt, że periodyk dość szybko zyskał miano „najlepszego pisma dla ludu w całej Galicji”, a działalność ks. Ottona Hołyńskiego, 21 marca 1872 roku, nagrodzona została listem pochwalnym przez samego papieża Piusa IX. W liście tym papież napisał do redaktora naczelnego: „Ukochany Synu, usługi w tym piękniejszym okazuje światłe czasopismo, w którymi usiłujesz lud ów słynny ze silnej wiary ochraniać przeciw zasadzkom zepsucia, rozumiejąc i podnosząc w nim owe starodawne przywiązanie do tej Stolicy świętej, jakim słyneśli przodkowie jego. Oby prace Twoje błogi skutek odniosły. Jako zadatek zaś Boskiej łaski i naszej ojcowskiej Ci najmiłościwiej Apostolskiego Błogosławieństwa”⁹⁶.

---

⁸⁸ C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 24.

⁸⁹ *Chata* 1(1870), s. 1-16.

⁹⁰ *Chata* 9(1884), s. 1.

⁹¹ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 64.

⁹² Tenże, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa...*, s. 97-99.

⁹³ C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 24.

⁹⁴ Polona, *Chata (Lwów)*, <https://polona.pl/item/chata-r-15-t-21-nr-9-24-kwietnia-1884,Njg3NTUzNzQ/0/#info:metadata> [30.03.2018].

⁹⁵ J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 92-93.

⁹⁶ W 1876 r., w tomie trzynastym, redakcja zamieściła pełny wykaz prenumeratorów, wśród których było 377 księży, 418 wieśniaków, 262 mieszczan, 70 ziemian, 122 szkoły i ochronki, 21 gmin, inni – 47 osób. Najwięcej

Kolejnym, godnym uwagi czasopismem katolickim, publikowanym w latach 1871-1883 na terenie archidiecezji lwowskiej był *Przegląd Lwowski*⁹⁷. Jego pomysłodawcą i pierwszym redaktorem naczelnym był ks. Edward Podolski. Pismo ukazywało się jako dwutygodnik i było poświęcone „sprawom religijnym, naukowym, literackim i politycznym”⁹⁸. W każdym roku wszystkie numery pisma składano w dwa tomy, które drukowano w *Drukami Ludowej*.

Dwutygodnik cieszył się sporą popularnością wśród czytelników, gdyż publikował sprecyzowane poglądy Kościoła walczącego o katolickie zasady i moralność społeczeństwa. Ponadto na łamach pisma można było znaleźć wiele artykułów dotyczących problemów politycznych, a także artykułów z zakresu historii, literatury i innych dyscyplin humanistycznych⁹⁹. W każdym numerze *Przeglądu* odnaleźć można było następujące rubryki: Artykuły, Nekrologi, Wiersze, Przegląd literatury historycznej, Notatki literackie, Korespondencje (z Rzymu, Poznania, Prus Zachodnich), Sprawy polityczne oraz Kronika. Tradycją dwutygodnika było regularne publikowanie poezji¹⁰⁰. W czasopiśmie nie brakowało także długich polemicznych przedłożeń, dotyczących bieżących wydarzeń¹⁰¹. Tradycją czasopisma był poddawania opisywanych zdarzeń ocenie z religijnego punktu widzenia. Powszechną praktyką autorów publikujących na łamach dwutygodnika było także krytykowanie każdego, kto nie utożsamiał się z Kościołem¹⁰². *Przegląd Lwowski* publikował artykuły znamienitych autorów (ks. Mariana Morawskiego, ks. Stefana Pawlickiego, ks. Stanisława Załęskiego i wielu innych), stąd nierzadko zdarzało się, że przedrukowywano je później w opracowaniach zbiorowych lub publikacjach autorskich¹⁰³.

Za prowadzenie nieustającej walki z liberalizmem, redaktor naczelny był trzykrotnie wyróżniany przez papieża Piusa IX listami pochwalnymi¹⁰⁴. Jednocześnie, ze względu na ultra ortodoksyjne poglądy redaktora naczelnego, *Przegląd Lwowski* był często negatywnie oceniany przez prasę ogólnokrajową, co nierzadko miało wpływ na brak zainteresowania periodykiem w szerszym gronie czytelników¹⁰⁵. W dziejach czasopisma odnotowano także kilkukrotne

---

prenumeratorów spośród księży pochodziło z Archidiecezji lwowskiej (129), diecezji: tarnowskiej (119), przemyskiej (108), krakowskiej (21). Głównie pochodzili oni z Galicji, ale prenumeratę przyjmowały urzędy pocztowe w Poznańskim i na Śląsku. – Tenże, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa...*, s. 97-99.

⁹⁷ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 170.

⁹⁸ *Przegląd Lwowski* 4(1974), s. 86.

⁹⁹ J. Myśliński, *Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji...*, s. 490.

¹⁰⁰ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 171.

¹⁰¹ C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 25.

¹⁰² Tamże.

¹⁰³ Tamże.

¹⁰⁴ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 64.

¹⁰⁵ „*Przegląd Lwowski*», który początkowo pozyskał ok. 600 prenumeratorów (w połowie księży) spotkał się w prasie krajowej z ogólnym potępieniem. Główne podpory znalazł w osobach hr. Maurycyego Dzieduszyckiego i ks. Zygmunta Goliana z Krakowa. Orientacja polityczna stała się i tu wystarczającą busolą. Cały niemal wysiłek skierowano na walkę z liberalizmem we wszelkiej postaci, za co trzykrotnie nagrodzony został ks. Podolski listami pochwalnymi papieża Piusa IX. Zasady liberalne nazwano «największą plagą dzisiejszego wieku, wprost do

konfiskaty mienia za publikacje o charakterze antysemitycznym¹⁰⁶. Skutkowało to zmniejszeniem prenumeratorów, co z kolei czyniło publikację pisma nieopłacalną. W rozwiązywaniu problemów finansowych najczęściej pomagali redaktorowi naczelnemu jego przyjaciele¹⁰⁷. Wydawnictwo *Przeglądu Lwowskiego* zamknięto pod koniec 1883 r. Jednocześnie ks. Podolski przekonał swoich niespełna trzystu prenumeratorów, by zainteresowali się pismami religijnymi wydawanymi przez krakowskich jezuitów¹⁰⁸.

W latach 1873-1882 we Lwowie co drugi tydzień wydawano także *Wiadomości Kościelne*. Było to czasopismo przeznaczone dla duchowieństwa¹⁰⁹. Początkowo wydawał je i redagował ks. Otton Hołyński. Pismo miało przede wszystkim charakter informacyjny. W ciągu swoich niezbyt długich dziejów wielokrotnie zmieniało redaktora naczelnego: od numeru 16 (wydany w 1879 roku) funkcję redaktora naczelnego przejął ks. Edward Borawski¹¹⁰. Kolejnymi redaktorami byli: ks. Edward Podolski, ks. Adam Widajewicz oraz ponownie ks. Edward Borawski¹¹¹. Ostatni numer *Wiadomości Kościelnych* ukazał się 23 grudnia 1882 r., po czym zmieniono tytuł periodyku i zaczęto go publikować jako *Wiadomości Katolickie*. Nie zmieniono przy tym częstotliwości publikacji pisma. *Wiadomości Katolickie* ukazywały się w latach 1883 do 1890. Redaktorem pisma pozostał ks. Edward Borawski. Zmienił się jednak charakter dwutygodnika. W nowej odsłonie stał się on pismem adresowanym do szerokiego grona odbiorców, zarówno duchownych jak i świeckich¹¹². Redakcja czasopisma wraz administracją znajdowała się przy Placu Bernardyńskim I. 7. *Wiadomości* drukowano w *Drukarni Ludowej*¹¹³.

Kolejnym periodykiem katolickim publikowanym we Lwowie był *Schematismus Universi Saecularis et Regularis Cleri Archi Diaeceseos Metropol. Leop. W* każdym tytule czasopisma podawano rok, na który było ono wydawane – „Rit. Lat. (1867)” (*Schematyzm Szkół Ludowych zostających pod nadzorem Lwowskiego Konsystorza Metropolitalnego obrządku łacińskiego na rok 1867*)¹¹⁴. Z zapisu umieszczonego na stronie tytułowej wynika, że adresatami

---

rewolucji prowadzącą». Klerykalny konserwatyzm przesiąknięty antysemityzmem kazał również upatrywać niebezpieczeństwo w masonerii i Żydach. Za wypadki antysemityczne pismo spotkała nawet kilkakrotna konfiskata”. C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 25.

¹⁰⁶ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 64.

¹⁰⁷ „Prenumerata pokrywała w najlepszym przypadku koszty druku, papieru i opłat pocztowych; a tymczasem wypadało honorować niektórych autorów po 20 reńskich od arkusza, przy czym objętość roczników przekraczała zapowiedziane rozmiary o 20 arkuszy. Deficyt w 1878 r. wyniósł ponad 800 reńskich i jedynie ofiarność możliwych przyjaciół wyrównywała te braki”. Tamże.

¹⁰⁸ Tamże.

¹⁰⁹ CLK, *Wiadomości Kościelne*. *Dwutygodnik*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2816&s=5&search=w%> [17.08.2018].

¹¹⁰ *Wiadomości Kościelne* 19(1874).

¹¹¹ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 65.

¹¹² CLK, *Wiadomości Kościelne...* [17.08.2018].

¹¹³ *Wiadomości Kościelne* 16(1884).

¹¹⁴ Mimo urzędowego charakteru *Schematyzm* spełniał kryteria prasy – pełnił funkcję informacyjną i miał określoną częstotliwość publikacji. Oprócz urzędowego charakteru *Schematyzm* spełniał kryteria prasy – pełnił

pisma byli „czcigodni duchowni obrządku łacińskiego”. *Schematyzm* drukowano w *Drukarni Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*¹¹⁵. Był on przeznaczony dla obwodów lwowskiego, żółkiewskiego, złoczowskiego, brzeżańskiego, stryjskiego, stanisławowskiego, kołomyjskiego, tarnopolskiego, czortkowskiego i bukowienieckiego. W dziale *Reverendissimum Capitulum Ecclesiae Metropolitanae*, zamieszczano wykaz prałatów, kanoników honorowych i innych duchownych, a także informacje na temat wychowawców, wykładowców i alumnów seminariów duchownych, oraz informacje o poszczególnych dekanatach. W periodyku zamieszczano również w formie tabel spis miejscowości oraz spis osób¹¹⁶. W latach 1915, 1919 oraz 1921 nie opublikowano *Schematyzmu*. Przyczyną tego stanu rzeczy były działania wojenne¹¹⁷.

Innym periodykiem z pogranicza czasopism polityczno-społecznych o profilu religijnym był wydawany w latach 1876-1877 we Lwowie dwutygodnik *Piast*. O charakterze pisma świadczy podtytuł: „pismo polityczno-polemiczne poświęcone sprawie polsko-katolickiej”. Czasopismo adresowane było w pierwszej kolejności do inteligencji¹¹⁸. Redaktorem naczelnym był ks. Stojalowski. Był on przekonany o konieczności „ułożenia i zawarcia formalnej ugody pomiędzy wszystkimi pismami konserwatywno-katolickimi celem utworzenia stronnictwa polsko-katolickiego oraz obmyślenia środków najrychlejszej oświaty i wykształcenia politycznego ludu”¹¹⁹.

Kolejnym, katolickim pismem dla ludu, publikowanym w archidiecezji lwowskiej był *Tygodnik Niedzielny*, wydawany w latach 1876-1878. Pismo nie funkcjonowało samodzielnie, lecz stanowiło dodatek do *Gazety Narodowej*, w której niezbyt często zamieszczano artykuły o treści religijnej. Redakcją dodatku zajmował się najpierw Platon Kostecki, a następnie Jan Dobrzański. Za publikację *Tygodnika Niedzielnego* odpowiadał Witalis Smochowski¹²⁰.

Częstym zjawiskiem, które można było zaobserwować na terenie Lwowa w omawianym okresie było prowadzenie prasy katolickiej przez różne organizacje i stowarzyszenia. Jednym z

---

funkcję informacyjną i miał określoną częstotliwość publikacji.– *Schematyzm Szkół Ludowych Zostających pod Nadzorem Lwowskiego Konsystorza Metropolitalnego Obrządku Łacińskiego na Rok 1867* 1(1867).

¹¹⁵ Tamże.

¹¹⁶ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 170.

¹¹⁷ G. Chajko, *Kuria metropolitalna obrządku łacińskiego...*, s. 80.

¹¹⁸ „Redakcja w pierwszym numerze z 25 listopada 1876 r. podkreślała, że celem pisma była „potrzeba obrony wiary i narodowych tradycji przed posiewem liberalno-żydowskiej polityki”. Powstanie tego dwutygodnika było związane z zamysłem skupienia inteligencji wokół ruchu ludowego wchodzącego na scenę polityczną. Zapewne chodziło o stworzenie istotnego zaplecza intelektualnego z grona ludzi nauki i kultury, szczególnie tych, którzy wywodzili się ze środowiska wiejskiego. Z nimi wiązano duże nadzieje. To o nich w 1912 r. pisał jeden z autorów *Kalendarza Wisły*: „pracownik ludowy to nie mieszcuch jaki, który wieś zna dlatego, że czytał o niej w książce lub był parę razy na letnisku na wsi podmiejskiej. Na pracownika ludowego najlepiej nadaje się rdzenny wieśniak, który zna lud, bo z niego wyszedł, który zna potrzeby wioski i całej okolicy, z której pochodzi”. J. Jarowiecki, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa...*, s. 103.

¹¹⁹ Tamże.

¹²⁰ Tenże, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 91.

nich był *Organ Towarzystwa Bonus Pastor*, który wydawał dwutygodnik *Bonus Pastor*¹²¹. Pismo powstało z inicjatywy księży – Edwarda Podolskiego oraz Ottona Hołyńskiego¹²². Jego właścicielem, redaktorem i wydawcą był najpierw był ks. Hołyński. W latach 1883-1884 na stronie tytułowej zamieszczano podtytuł: „Pismo poświęcone sprawom praktycznego duszpasterstwa i bractwom kapłańskim”¹²³. W 1885 roku ks. Ottona Hołyńskiego zastąpił ks. Zygmunt Gorazdowski¹²⁴, zaś od 1889 r. funkcję redaktora naczelnego przejął ks. Edward Borawski. Od roku 1882, *Bonus Pastor* ukazywał się co drugi tydzień na przemian z *Wiadomościami Kościelnymi*¹²⁵. Na łamach dwutygodnika można było znaleźć wiadomości z Watykanu, rozprawy z różnych dziedzin teologii, życiorysy, wspomnienia, informacje o kościelnym ruchu wydawniczym. Do stałych rubryk należały: Allokucje Ojca Św.; Kronika kościelna; Wiadomości dycieczalne (metropolii lwowskiej, a także diecezji: przemyskiej, tarnowskiej i krakowskiej). *Bonus Pastor* uważano za czasopismo dobrej jakości, mające znaczący wpływ na pogłębienie formacji teologicznej i pastoralnej duchowieństwa. Ostatni numer periodyku ukazał się w 1890 roku¹²⁶. W latach 1883-1885 czasopismo drukowano także w języku polskim, i opatrywano polskim tytułem – *Dobry Pasterz*¹²⁷.

W latach 1884-1904¹²⁸ ukazywał się również we Lwowie katolicki tygodnik *Niedziela*. O jego dużej popularności świadczyć może fakt, iż miał on około półtora tysiąca prenumeratorów rocznie¹²⁹. Pierwszymi redaktorami i wydawcami *Niedzieli* byli Albert Wilczyński i Jan Amborski. Od roku 1895 funkcję redaktora naczelnego przejmowali kolejno: Tadeusz Czapelski, Michał Lityński oraz Karol Falkiewicz. W latach 1912-1914 funkcję redaktora naczelnego *Niedzieli* pełnił ks. Ludwik Dąbrowski¹³⁰. Tygodnik wspierany był finansowo przez inne

---

¹²¹ CLK, *Bonus Pastor: organ Towarzystwa „Bonus Pastor”*. Dwutygodnik, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=150&s=9&search=b%> [13.04.2018].

¹²² C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 26.

¹²³ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 66.

¹²⁴ „Ks. Gorazdowski od początku swojej pracy kapłańskiej we Lwowie zabiegał o założenie towarzystwa, które zrzeszając kapłanów rozproszonych po rozległej archidiecezji lwowskiej, pomagałoby im być żarliwymi duszpasterzami i świadkami Ewangelii. Plany te zrealizował w 1879 roku, powołując do istnienia Towarzystwo pod nazwą *Bonus Pastor* (lub *Boni Pastoris*). Wprawdzie w dotychczasowych publikacjach przypisuje się powstanie tego Towarzystwa w archidiecezji lwowskiej późniejszemu metropolicie lwowskiemu ks. abpowi S. Morawskiemu, jednakże wnikliwa analiza dokumentacji wskazuje jednoznacznie na ks. Gorazdowskiego jako głównego inicjatora i twórcę omawianego zrzeszenia duszpasterzy tej archidiecezji. Ks. Z. Gorazdowski do Wydziału Towarzystwa *Bonus Pastor* oficjalnie wszedł dnia 9 lipca 1879 roku i od tego też czasu pełnił w nim funkcję sekretarza. Urząd ten piastował przez wszystkie lata działalności Towarzystwa (1879–1890)”. D. Siuta, *Święty Zygmunt Gorazdowski – Apostoł Bożego Miłosierdzia, Folia Historica Cracoviensia* 15/16(2009/2019), s. 526.

¹²⁵ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 66.

¹²⁶ Katalog bibliotek dominikańskich w Polsce, *Bonus Pastor*, <http://biblio.dominikanie.pl/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=86721> [25.06.2018].

¹²⁷ CLK, *Bonus Pastor...* [13.04.2018].

¹²⁸ J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 107.

¹²⁹ D. Adamczyk, *Polskie społeczne placówki wydawnicze we Lwowie w dobie autonomii galicyjskiej*, Kielce 1996, s. 185.

¹³⁰ CLK, *Zgoda: pismo poświęcone sprawom politycznym i społecznym*. Dwutygodnik, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2994&s=3&search=z%> [26.06.2018].

czasopisma lwowskie (między innymi przez *Zgodę* i *Gazetę Chłopską*). Okresowo, wsparcia redakcji udzielało także stowarzyszenie oświatowe *Macierz Polska*.

Innym, godnym uwagi pismem, publikowanym we Lwowie w latach 1890-1891 była *Gwiazda Katolicka* – czasopismo religijno-naukowe, społeczne i beletrystyczne¹³¹. Jego właścicielem, wydawcą i redaktorem naczelnym był ks. Marcei Dziurzyński. Magazyn ukazywał się dwa razy w miesiącu (każdego pierwszego i piętnastego dnia miesiąca). Redakcja *Gwiazdy Katolickiej* stawiała przed sobą czterech cele: bronić prawd wiary katolickiej, prezentować kwestie społeczne w duchu chrześcijańskim, walczyć o prawdziwe ukazywanie dziejów Kościoła oraz stawiać czoła niemoralnej, współczesnej beletrystyce¹³². Ostatni numer *Gwiazdy Katolickiej* ukazał się 15 grudnia 1891 roku. Poinformowano w nim czytelników o zaprzestaniu druku i przejściu pisma przez redakcję istniejącego już *Krakusa* (było to pismo o podobnych charakterze). Przyczyną zamknięcia redakcji czasopisma były bliżej nieokreślone „niedoskonałości”, o których poinformowano czytelników w następującym sformułowaniu: „Przynajemy sami, że naszej *Gwieździe* do doskonałości wiele brakowało”¹³³.

Kolejnym czasopismem katolickim publikowanym we Lwowie były *Roczniki Kapłańskie*. Wydawano je w latach 1890-1892¹³⁴. Założycielem pisma i jego pierwszym redaktorem był ks. Marcei Dziurzyński. Pismo ukazywało się raz w miesiącu. Cennym uzupełnieniem periodyku był dodatek zatytułowany *Kazania Kapłańskie*¹³⁵. Za druk miesięcznika odpowiedzialna była *Związkowa Drukarnia* we Lwowie¹³⁶. Adresatami pisma były osoby duchowne¹³⁷. Na łamach *Rocznika* zamieszczano artykuły dotyczące nauczania Kościoła i problematyki społecznej. Ponadto miesięcznik zawierał wiele porad praktycznych dla duszpasterzy. Wśród artykułów publikowanych w *Rocznikach Kapłańskich* można było znaleźć przedłożenia z zakresu filozofii, apologetyki, historii Kościoła, katechetyki oraz medycyny pastoralnej¹³⁸. Założenia redaktorów pisma zaprezentowano we wstępie do pierwszego numeru: „Obietnic większych nie robimy, ale mimo to starać się będziemy uczynić to pismo takim, by o ile możliwości, jeżeli nie w całości, to przynajmniej w części zaspokajano duchowne potrzeby czcig. Kleru”¹³⁹. Jednocześnie warto zwrócić uwagę na fakt, że w okresie, w którym zaczęto publikować *Roczniki Kapłańskie*, we Lwowie istniały także inne pisma dla księży, dlatego

---

¹³¹ *Gwiazda Katolicka* 1(1890), s. 1.

¹³² Tamże.

¹³³ *Gwiazda Katolicka* 24(1891), s. 713.

¹³⁴ CLK, *Roczniki Kapłańskie: czasopismo miesięczne poświęcone nauce kościelnej i sprawom społecznym*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2295&s=9&search=r%> [16.07.2018].

¹³⁵ Tamże.

¹³⁶ *Roczniki Kapłańskie* 1(1891), s.1.

¹³⁷ Tamże.

¹³⁸ Tamże.

¹³⁹ Tamże, s. 2.

zamiarem twórcy *Roczników* nie było konkurowanie z już istniejącymi periodykami i wypieranie ich z rynku wydawniczego, ale raczej dopełnianie ich treści¹⁴⁰. Od pierwszego października 1890 roku pismo ukazywało się dwa razy w miesiącu, ale ze względu na wysokie koszty publikacji zmniejszono jego objętość. Jednocześnie uzupełniono nową wersją *Roczników* o dodatek z kazaniem *O przykazaniach Bożych*, autorstwa ks. J. Klause. Niestety, na skutek braku środków finansowych dodatek ten ukazywał się tylko raz w miesiącu¹⁴¹.

W latach 1891-1893 we Lwowie wydawano także *Tygodnik Katolicki*¹⁴². Pismo przeznaczone było duchowieństwu, dlatego sporo miejsca poświęcano w nim sprawom kościelnym oraz społecznym¹⁴³. *Tygodnik* posiadał następujące rubryki stałe: *Korespondencja*, *Bibliografia*, *Część urzędowa*, *Kronika powszechna* oraz *Inseraty*. Osobną rubryką było *Sprostowanie omyłek*. W tej części pisma zamieszczano sprostowania błędów dostrzeżonych we wcześniejszych numerach pisma¹⁴⁴. Pierwszym wydawcą i redaktorem naczelnym *Tygodnika* był ks. dr Alojzy Jougan¹⁴⁵. Z początkiem 1892 r. funkcję tę przejął ks. Edward Borawski¹⁴⁶. Redakcja pisma znajdowała się przy ul. Łyczakowskiej I. 5. Za druk odpowiedzialna była *Drukarnia Łozińskiego*¹⁴⁷. *Tygodnik Katolicki* kolportowano na terenie całej Galicji, po pismo sięgali także czytelnicy z Niemiec, Francji, Włoch, Turcji i Stanów Zjednoczonych¹⁴⁸.

Kolejnym pismem katolickim wydawanym co tydzień we Lwowie w latach 1893-1939 była *Gazeta Kościelna*¹⁴⁹. Czasopismo opatrywano podtytułem z którego wynikało jednoznacznie, że inicjatorem publikacji periodyku było Towarzystwo Wzajemnej Pomocy Kapłanów¹⁵⁰. Każdy numer czasopisma zawierał także dodatek dla najmłodszych, zatytułowany *Gazetka Niedzielną dla Dzieci*¹⁵¹. Ważną rolę w dziejach czasopisma odegrał rektor

---

¹⁴⁰ Tamże.

¹⁴¹ Tamże.

¹⁴² C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 26.

¹⁴³ *Tygodnik Katolicki* 1(1891), s. 82.

¹⁴⁴ *Tygodnik Katolicki* 11(1891), s. 88.

¹⁴⁵ Tamże, s. 82.

¹⁴⁶ Polona, *Tygodnik Katolicki*, <https://polona.pl/item/tygodnik-katolicki-pismo-poswiecone-sprawom-koscielnym-i-spoecznym-organ,ODI2MDk1ODk/3/#info:metadata> [16.08.2018].

¹⁴⁷ *Tygodnik Katolicki* 1(1891), s. 1.

¹⁴⁸ *Tygodnik Katolicki* 11(1891), s. 82.

¹⁴⁹ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 166. Warto zaznaczyć, że w niektórych źródłach dotyczących tego czasopisma odnotowano o wiele wcześniejszą datę jego założenia – rok 1881. Zob.: J. Szocki, J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 56.

¹⁵⁰ „Działalność, jaką prowadziło Towarzystwo, nie ograniczała się jednak do duchownych katolickich, lecz za ich pośrednictwem usiłowano objąć społeczeństwo Lwowa i Galicji. Pismu przyświecał m.in cel społecznej i religijnej aktywizacji wiernych Kościoła katolickiego”. A. Kaleta, *Katolicka prasa Lwowa jako świadek wydarzeń społecznych i religijnych na przykładzie „Gazety Kościelnej” 1893-1939*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. X, (red.) H. Kosętko, G. Wrona, G. Nieć, Kraków 2011, s. 219.

¹⁵¹ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 138.

Uniwersytetu Jana Kazimierza abp Józef Bilczewski¹⁵². Funkcję redaktora naczelnego *Gazety Kościelnej* pełnili kolejno: Zygmunt Lenkiewicz, ks. Alojzy Jougan, Władysław Kotuska, Józef Chęciński, Aleksander Pechnik, Maciej Sieniatycki¹⁵³. Czasopismo posiadało stałe rubryki. Należy do nich: *Kronika kościelna*, *Bibliografia*, *Nauka*, *Wiadomości diecezjalne* i *Ogłoszenia*. Publikowano w nim w przeważającej mierze artykuły poświęcone kwestiom społecznym i bieżącym zagadnieniom z życia Kościoła¹⁵⁴. Ponadto czytelnicy znajdowali na łamach *Gazety* artykuły z zakresu filozofii, teologii, zwłaszcza teologii pastoralnej, katechetyki, homiletyki, oraz treści dotyczące życia i działalności duszpasterskiej kapłanów. Oprócz tego w czasopiśmie można było odnaleźć artykuły o tematyce moralnej i wychowawczej, zamieszczano w nim wiadomości Stolicy Apostolskiej, wiadomości o Towarzystwie Wzajemnej Pomocy Kapłanów, działalności Akcji Katolickiej, listy biskupów, informacje na temat życia archidiecezji lwowskiej i metropolii, wzmianki o prasie katolickiej, a nawet informacje o ważnych wydarzeniach w diecezji krakowskiej, z której pochodził abp Bilczewski. W *Gazecie* publikowano także ważne informacje ze świata polityki¹⁵⁵. Autorami większości artykułów publikowanych na łamach czasopisma byli duchowni¹⁵⁶. *Gazeta Kościelna* jest jednym z najdłużej wydawanych pism katolickich w archidiecezji lwowskiej. Wychodziła aż do roku 1939, to znaczy do zajęcia Lwowa przez wojska sowieckie u początku II wojny światowej¹⁵⁷. W okresie publikowania, jedynie w latach 1919-1921 tygodnik przekształcił się w dwutygodnik¹⁵⁸. Jednocześnie warto podkreślić, że *Gazeta Kościelna* była od samego początku odpowiedzią na zapotrzebowanie środowiska lokalnego na media katolickie. Szczególnym wyrazem tego zapotrzebowania było stworzenie na terenie archidiecezji lwowskiej katolickiego funduszu prasowego. Jego celem miało być wspieranie inicjatyw, związanych z tworzeniem nowych katolickich tytułów prasowych¹⁵⁹.

Wraz z pojawianiem się na rynku wydawniczym kolejnych czasopism o charakterze religijnym niezbędne było także podjęcie troski o ich jakość. Dlatego na terenie archidiecezji organizowano szereg spotkań dotyczących mediów katolickich, celem których było polepszenie jakości istniejących pism oraz tworzenie nowych periodyków katolickich. Jednym z tego rodzaju spotkań był pierwszy galicyjski wiec katolicki, zorganizowany w Krakowie, w dniach 4-6 lipca

---

¹⁵² S. Diedzic, M. Diedzic, *Arcybiskup Józef Bilczewski w kręgu lwowskiego mecenatu, ksiązek, bibliotek i nowoczesnych metod oddziaływania*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. X, (red.) H. Kosętko, G. Wrona, G. Nieć, Kraków 2011, s. 72.

¹⁵³ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 67.

¹⁵⁴ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 166.

¹⁵⁵ Tamże, s. 165.

¹⁵⁶ Tamże, s. 166.

¹⁵⁷ S. Diedzic, M. Diedzic, *Arcybiskup Józef Bilczewski w kręgu lwowskiego mecenatu...*, s. 72.

¹⁵⁸ Tamże, s. 72.

¹⁵⁹ A. Kaleta, *Katolicka prasa Lwowa jako świadek wydarzeń...*, s. 219.

1893 roku. W ramach wspomnianego spotkania mówiono o braku „autentycznej prasy katolickiej”; o zasadach, które pozwoliłyby na wyraźne określanie i ocenianie pism katolickich; ponadto zaproponowano zdefiniowanie dziennika katolickiego oraz jego celów i zadań¹⁶⁰. Drugi wiec katolicki dotyczący mediów, odbył się we Lwowie z okazji 300-lecia Unii Brzeskiej w dniach od 7 do 9 lipca 1896 roku. Na wspomnianym spotkaniu zachęcano wiernych i księży do tworzenia dobrej prasy oraz zakładania stowarzyszeń katolickich, które stały by się skuteczną odpowiedzią na wzmożoną propagandę socjalistyczną¹⁶¹.

Owoce wspomnianych spotkań było powstanie we Lwowie, w 1893 roku, kolejnego magazynu katolickiego zatytułowanego *Stany*¹⁶². Założycielem pisma była *Chrześcijańska Partia Narodowa*¹⁶³. Periodyk drukowano w *Drukarni Szczęsnego Bednarskiego*. Pierwszym redaktorem naczelnym pisma był Bohdan Czaykowski¹⁶⁴. Czasopismo ukazywało się każdego pierwszego i piętnastego dnia miesiąca. Redakcja znajdowała się przy ul. Arsenalskiej L. 6. Podobnie jak w przypadku *Tygodnika Katolickiego*, prenumerata *Stanów* była możliwa poza granicami kraju, dzięki czemu pismo docierało do Francji, Niemiec oraz Ameryki. Dla współczesnego czytelnika zadziwiającym wydaje się być fakt, iż na łamach *Stanów* nierzadko zamieszczano dość kontrowersyjne publikacje. Potwierdzają to tytuły wybranych artykułów: *Żydzi chcą konfiskować węgierskie kościoły*¹⁶⁵; *Rabin o cywilnych małżeństwach*¹⁶⁶; *Ksiądz oskarżony o występki przeciw religii*¹⁶⁷ i inne.

Od 1 września 1893 r. czasopismo *Stany* otrzymało nowy tytuł - *Naród*. Oprócz tego zmieniła się tylko lokalizacja redakcji, która przeniosła się na ul. Halicką, 1. 10. Poza tym trudno dostrzec nowe elementy. Funkcję redaktora i wydawcy nadal pełnił Bohdan Czaykowski, nie zmieniła się także objętość pisma ani jego założenia programowe. W odnowionej wersji nadal zamieszczano tematy żydowskie, kronikę, niezmiennie publikowano również rubrykę prowadzoną przez Emila Grzegorowjusza zatytułowaną *Raj na ziemi*. W obu wersjach pisma na ostatniej stronie zamieszczano reklamy¹⁶⁸, jednak, w starej odsłonie było ich zdecydowanie więcej¹⁶⁹. Pismo istniało do 1901 roku¹⁷⁰.

---

¹⁶⁰ W. Chotkowski, *Księga pamiątkowa Wiecu Katolickiego w Krakowie: odbytego w dniach 4, 5 i 6 lipca 1893 r.*, Kraków 1893, s. 522.

¹⁶¹ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, s. 47.

¹⁶² CLK, *Stany: dwutygodnik społeczny i literacki*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2523&s=7&search=s%> [22.09.2018].

¹⁶³ *Stany: dwutygodnik społeczny i literacki* 4-5(1893), s. 25.

¹⁶⁴ Tamże.

¹⁶⁵ *Stany: dwutygodnik społeczny i literacki* 2(1893), s. 1.

¹⁶⁶ *Stany: dwutygodnik społeczny i literacki* 3(1893), s. 1.

¹⁶⁷ *Stany: dwutygodnik społeczny i literacki* 5(1893), s. 1.

¹⁶⁸ *Stany: dwutygodnik społeczny i literacki* 4(1893), s. 36.

¹⁶⁹ *Naród. Przed tym Stany* 12(1893), s. 81.

¹⁷⁰ *Stany: dwutygodnik społeczny i literacki* 4-5(1893), s. 25.

Na przełomie XIX i XX wieku na rozwój działalności wydawniczej i publicystycznej znaczący wpływ miały także liczne zmiany społeczne. Intensywny rozwój przemysłu naftowego na terenie w Galicji Wschodniej¹⁷¹ pociągnął za sobą duży napływ ludności robotniczej. Pośród wielu jej potrzeb znalazło się także zapotrzebowanie na prasę adresowaną do tej grupy odbiorców. Odpowiedzią na to zapotrzebowanie stał się tygodnik *Pochodnia*. Jego pierwszy numer opublikowano 10 marca 1895 roku¹⁷². Inicjatorem nowego pisma był *Ruch katolicko-społeczny*. Uznawał on *Pochodnię* za *Organ robotników polskokatolickich*¹⁷³. Nieprzypadkowy był także tytuł pisma, z założenia miało ono „wskazywać drogę wśród ciemności nagromadzonych przez ludzi złych podstępnych”¹⁷⁴. Pierwszym redaktorem naczelnym *Pochodni* był Bohdan Czaykowski. Wspierał go komitet wydawniczy, w skład którego wchodził: Władysław Łoziński, Władysław Albin Szykowski, Jan Starzewski (prefekt Kongregacji Mariańskiej we Lwowie), oraz ks. Eustachy Skrochowski¹⁷⁵. Wydawcy czasopisma starali się na jego łamach opisywać problemy interesujące robotników: omawiali zagadnienia dotyczące warunków pracy, poruszali problemy rzemieślników, wyjaśniali zawiłości natury prawnej (w tym także problemy wynikające ze strajków robotniczych), przestrzegali przed niebezpieczeństwami wynikającymi z oszustw gospodarczych. Oprócz tego poruszali także wątki o charakterze ideologicznym: podejmowali polemikę z socjalistami i ich programem¹⁷⁶. Czas publikacji *Pochodni* był stosunkowo krótki. Łącznie opublikowano trzydzieści osiem numerów pisma. Średni nakład wynosił około tysiąca egzemplarzy.

W 1896 r. *Pochodnię* zastąpiło kolejne katolickie pismo dla robotników zatytułowane *Grzmot*. Jak zaznaczono w podtytule, publikowano je jako *Organ środowisk robotniczych*¹⁷⁷. Pierwszy numer *Grzmotu* ukazał się we Lwowie 15 stycznia 1896 roku¹⁷⁸. Pierwszymi redaktorami pisma byli Franciszek Link oraz Józef Zwinger¹⁷⁹. Od 1897 roku w podtytule czasopisma zamieszczano informację *Organ Związku Krajowego katolickich stowarzyszeń robotniczych*¹⁸⁰. Redakcja, administracja oraz *Drukarnia W. A. Szykowskiego*, w której drukowano *Grzmot* znajdowały się we Lwowie przy ul. Kopernika 5¹⁸¹. Czasopismo wydawano

---

¹⁷¹ K. Loren, J. Szwed-Loren, S. Ślusarczyk, *Rozwój i upadek przemysłu naftowego w Galicji*, *Hereditas Minariorum* 4(2017), s. 201-202.

¹⁷² A. Kaleta, *Katolicka prasa Lwowa jako świadek wydarzeń...*, s. 219-220.

¹⁷³ Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, *Pochodnia: organ polsko-katolickich robotników*, <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/publication?id=30131&from=&dirids=1&tab=1&lp=7&QI=> [28.09.2018].

¹⁷⁴ Tamże.

¹⁷⁵ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 63.

¹⁷⁶ Tamże.

¹⁷⁷ CLK, *Grzmot: katolickie pismo robotnicze*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=810&s=23&search=g%> [03.10.2018].

¹⁷⁸ *Grzmot* 1(1896), s. 1.

¹⁷⁹ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 63.

¹⁸⁰ A. Kaleta, *Katolicka prasa Lwowa jako świadek wydarzeń...*, s. 219-220.

¹⁸¹ *Grzmot* 23(1896), s. 1.

trzy razy w miesiącu: piątego, piętnastego i dwudziestego piątego dnia miesiąca¹⁸². Łącznie we Lwowie opublikowano dwadzieścia trzy numery pisma, po czym redakcję przeniesiono do Krakowa, gdzie czasopismo ukazywało się do 1898 roku¹⁸³.

Koniec XIX wieku to czas, w którym na terenie archidiecezji lwowskiej prowadziły swoją działalność liczne zgromadzenia zakonne. Pośród podejmowanych przez nie różnorodnych inicjatyw duszpasterskich nie zabrakło również działalności publicystycznej i wydawniczej. Do zgromadzeń, które podjęły trud wydawania prasy katolickiej należeli między innymi bernardyni i jezuici.

Dzięki staraniom bernardynów w latach 1896-1899 wychodził we Lwowie *Głos Św. Antoniego z Padwy*. Jego redaktorem był o. Norbert Golichowski¹⁸⁴. Czasopismo miało charakter informacyjno-formacyjny. Zamieszczano w nim ciekawostki z życia św. Antoniego, opisywano różnorodne formy kultu świętego oraz cuda, które dokonywały się za jego wstawiennictwem. Dużo uwagi poświęcono także duchowemu dziedzictwu świętego, zwłaszcza jego nauczaniu¹⁸⁵. W każdym numerze pisma publikowano przy tym następującą informację: „W myśl dekretów Urbana VIII z 13 marca 125 i 5 lipca 143 w sprawie wypadków cudownych oświadczamy, że naszym sprawozdaniom w «*Głosie św. Antoniego z Padwy*» czysto tylko historyczną przyznajemy wartość, nie wyprzedzając ani przesadzając orzeczeń Stolicy Świętej, której zawsze i wszędzie chcemy okazać uległość i posłuszeństwo”¹⁸⁶. Oprócz tego w każdym numerze zamieszczano także wyciąg ze statutow *Pobożnego Stowarzyszenia św. Antoniego z Padwy*, w tym także jego cele i obowiązki¹⁸⁷. We wrześniu 1899 r. redakcję i administrację *Głosu* przeniesiono do Krakowa¹⁸⁸. Zmiana ta nie wpłynęła jednak ani na strukturę czasopisma, ani na częstotliwość jego publikacji. Nie zmienił się także skład zespołu redakcyjnego.

Kolejnym zgromadzeniem, prowadzącym działalność wydawniczą na terenie archidiecezji byli jezuici¹⁸⁹. Od lutego 1896 roku wydawali oni miesięcznik *dla miejscowych stowarzyszeń katolickich* zatytułowany *Sodalis Marianus*. Powstanie miesięcznika było owocem

---

¹⁸² Tamże.

¹⁸³ Tamże.

¹⁸⁴ *Głos Św. Antoniego z Padwy* 1(1896).

¹⁸⁵ Tamże.

¹⁸⁶ *Głos Św. Antoniego z Padwy* 2(1896); *Głos Św. Antoniego z Padwy* 4(1897); *Głos Św. Antoniego z Padwy* 12(1899).

¹⁸⁷ *Głos Św. Antoniego z Padwy* 1(1896); *Głos Św. Antoniego z Padwy* 6(1898).

¹⁸⁸ *Głos Św. Antoniego z Padwy* 6(1897), s. 169.

¹⁸⁹ „W 1820 r. jezuici opuszczając z Białej Rusi przybyli do Lwowa z dużym doświadczeniem pracy w zakresie wydawniczej i piśmienniczej. «Decydujący wpływ na stworzenie odpowiedniej atmosfery dla pracy piśmienniczej i wydawniczej, zorganizowanie pisarstwa, a nawet na jego późniejszy kierunek wywarli dwaj wybitni jezuici galicyjscy Karol Antoniewicz (1807-1852) i Józef Brown (1801-1972)». We Lwowie zamieszkali w rezydencji (plac Trybunalski 2) przy kościele świętych Piotra i Pawła, który otrzymali w 1837 r. W tymże roku otrzymali kościół św. Mikołaja, a w 1907 r. otrzymali dom rekolekcyjny przy ul. Dunin-Borkowskich, również przebywali w klasztorze bazylianów”. S. Cieślak, *Lwów jako ośrodek wydawniczy jezuitów galicyjskich w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. X, (red.) H. Kosętko, G. Wrona, G. Nieć, Kraków 2011, s. 33.

przyjęcia, wraz z *Krajowym Związkiem Stowarzyszeń Katolickich pod wezwaniem św. Piotra*¹⁹⁰, w lutym 1897 roku, uchwał wieców katolickich. Jednocześnie w kwietniu tegoż roku *Sodalis Marianus* zmienił częstotliwość publikacji i nazwę. Od 1 kwietnia 1897 roku¹⁹¹ pismo ukazywało się jako tygodnik i było opatrzone tytułem *Ruch Katolicki*¹⁹². Redaktorem naczelnym nowej odsłony pisma był Stanisław Starowiejski, po nim funkcję tę przejął Stanisław Waśniewski. Funkcję zastępcy redaktora naczelnego pełnił natomiast znany lwowski dziennikarz - Włodzimierz Zawadzki.

Z początkiem grudnia 1898 roku *Ruch Katolicki* oficjalnie stał się *Organem Stronnictwa Katolicko-Narodowego*¹⁹³. W kolejnych latach wielokrotnie zmieniała się częstotliwość publikacji periodyku. Od 1901 roku wydawano go jako dziennik. Redaktorzy *Ruch Katolickiego* deklarowali, iż jest to pismo wolne od wpływów partyjnych, pozostające przy tym bezkompromisowym rzecznikiem zasad katolickich. Na łamach pisma prowadzono walkę z liberałami zwłaszcza z ich lwowskim *Organem „Słowo Polskie”*¹⁹⁴, głoszono hasła antysemityczne, atakowano socjalistów, prezentowano skrajnie konserwatywną postawę w stosunku do prasy świeckiej¹⁹⁵. Na skutek licznych skrajności *Ruch Katolicki* nie przetrwał długo, mimo iż liczba odbiorców pisma dochodziła do około dwóch tysięcy. Ostatni numer *Ruchu* ukazał się 2 lutego 1901 roku¹⁹⁶.

Równie krótko, jak *Ruch Katolicki*, ukazywał się we Lwowie tygodnik *Nowy Naród*. Pierwszy numer pisma opublikowano w roku 1897, jako *Organ Chrześcijańskiej Partii Narodowej*. Redakcja *Nowego Narodu* znajdowała się przy ul. Halickiej 15. Pismo wydawano w każdą sobotę. Warto przy tym podkreślić, jego odbiorcami oprócz mieszkańców Lwowa byli także Krakowianie oraz Polacy mieszkający na terenie Rosji. Redaktorem periodyku był Bohdan Czaykowski. Pismo miało wyraźnie antysemityczny charakter. Wśród licznych artykułów przeciwko Żydom można było w nim znaleźć rymowaną „Modlitwę antysemity”, którą pismo opublikowało zarówno w języku polskim, jak i w języku rosyjskim¹⁹⁷. Jednocześnie *Nowy Naród* wyraźnie promował towary produkowane przez zakłady prowadzone przez chrześcijan. Oprócz reklam, na dole każdej strony tytułowej powiększoną i pogrubioną czcionką publikowano zachętę – „Kupuj tylko u Chrześcijan!”¹⁹⁸.

---

¹⁹⁰ E. Banaś, *Dzienniki katolickie w Polsce do 1939 roku...*, s. 49.

¹⁹¹ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, s. 48.

¹⁹² Jerzy Plis, opisuje w następujący sposób początki funkcjonowania *Ruchu Katolickiego* jako dziennika: „Z dniem 1 października 1897 r. zaczął wychodzić we Lwowie nowy dziennik *Ruch Katolicki*”. Tamże, s. 48.

¹⁹³ Tamże.

¹⁹⁴ C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 35.

¹⁹⁵ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 62.

¹⁹⁶ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, s. 48.

¹⁹⁷ *Nowy Naród* 1(1897), s. 6.

¹⁹⁸ Tamże, s. 1.

Podobny charakter miał także wychodzący we Lwowie w latach 1898-1902 miesięcznik *Jedność*. Był to periodyk o charakterze społeczno – politycznym, adresowany do środowisk robotniczych¹⁹⁹. Redaktorem miesięcznika był Józef Bałanda, zaś wydawcą Bernard Müller²⁰⁰. Od początku 1900 r. pismo wychodziło w każdą sobotę jako tygodnik. Druk periodyku odbywał się w *Zakładzie Narodowym Ossolińskich*²⁰¹.

W latach 1898-1901 we Lwowie wydawano także katolickie pismo dla ludu - *Krzyż*²⁰². Publikowano je każdego piątego, piętnastego i dwudziestego piątego dnia miesiąca²⁰³. Jego wydawcą i redaktorem naczelnym był Władysław Zawadzki. Pismo drukowano w *Drukarni Z. Golloba*²⁰⁴. Redakcja *Krzyża* znajdowała się najpierw przy ul. Chorążczyzna 18, zaś od połowy 1900 r. przeniesiono ją na ul. Ossolińskich 15²⁰⁵. Pismo mocno akcentowało konieczność wypełniania praktyk chrześcijańskich, podkreślało wartość miłości do Ojczyzny, trzeźwego stylu życia, akcentowało godności robotników, często powtarzając następujące hasła: „W Imię Boże! W jednym stawajmy szeregu! Bóg i Ojczyzna. Niech żyje sprawa ludowa! Brońmy jej tak serdecznie, jak jej broni nasz ukochana gazetka *Krzyż*”²⁰⁶; „Szanujmy godność chłopskiego stanu! Chłopi jesteśmy i tem się szcycimy. Poniżyć się nie damy! O wszelkich krzywdach swych dość będziemy do redakcyi *Krzyża*! *Krzyż* nas obroni!”²⁰⁷. Zdaniem redakcji *Krzyża* czytelnik pisma powinien być: „Bogobojnym, statecznym, pracowitym, trzeźwym, szanującym godność swego stanu. Czytelnicy *Krzyża* powinni pierwsi stawać do pracy dla dobra sprawy ludowej”²⁰⁸.

Krzyż miał także swoje stałe rubryki: *Sprawy państwowe*, *Sytuacja w państwie*, *Z kraju i świata*, *Z Sejmu*, *Kronika*, *Polityka*, *Listy w kraju*, *Jak żyją ludzie w świecie* oraz *Co słyhać w świecie*. Systematycznie podawano także informacje, dotyczące ceny zboża we Lwowie i Krakowie²⁰⁹. Poza tym, tygodnik zawierał jednostronny *Dodatek dla organistów*²¹⁰. Na ostatniej stronie tygodnika zamieszczano informacje o organistach poszukujących pracy lub parafiach pragnących zatrudnić organistów. Mimo tego, iż na łamach periodyku publikowano wiele

---

¹⁹⁹ Tamże.

²⁰⁰ Tamże.

²⁰¹ *Jedność. Organ Katolickich Robotników* 40(1901), s. 1.

²⁰² CLK, *Krzyż: pismo dla ludu*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=1084&s=9&search=k%5B15.11.2018%5D>.

²⁰³ *Krzyż* 6(1898), s. 1; *Krzyż* 20(1899), s. 1;

²⁰⁴ Tamże; *Krzyż* 50(1900), s. 48.

²⁰⁵ *Krzyż* 83(1901), s. 17;

²⁰⁶ Tamże, s. 32;

²⁰⁷ *Krzyż* 84(1901), s. 46; *Krzyż* 104(1901), s. 866.

²⁰⁸ *Krzyż* 49(1900), s. 3;

²⁰⁹ *Krzyż* 82(1901), s. 14; *Krzyż* 104(1901), s. 365; *Krzyż* 50(1900), s. 31.

²¹⁰ *Krzyż* 95(1901), s. 223;

artykułów o tematyce świeckiej, słowo wstępne do większości numerów zaczynało się lub kończyło słowami „Chrystus żyje, rozkazuje, króluje i zwycięża”²¹¹.

Kolejnym, wydawanym przez bernardynów, magazynem katolickim był *Dzwonek Trzeciego Zakonu. Ś.O.N. Franciszka Serafickiego*²¹². Publikowano go w latach 1885-1939 jako *Organ Tercjarstwa i misji franciszkańskiej*. Miejsce wydawania pisma zmieniano czterokrotnie: w Krakowie od 1885-1898, 1916-1925; we Lwowie 1898-1916, 1925-1939²¹³. Pismo miało także wielu redaktorów. Funkcję tę pełnili między innymi: o. Pius Mianowski, o. Czesław Bogdalski, o. Norbert Golichowski o. Henryk Rogan, o. Anzelm Szubert oraz inni. Na łamach *Dzwonka* opisywano dzieje bernardynów, prezentowano sylwetki franciszkańskich świętych, publikowano artykuły dotyczące życia ascetycznego, wspólnot tercjarskich oraz informacje na temat bieżącej działalności zakonu bernardynów²¹⁴. *Dzwonek Trzeciego Zakonu. Ś.O.N. Franciszka Serafickiego* ukazywał się jako miesięcznik²¹⁵.

W roku 1901 na terenie archidiecezji zaczęto wydawać magazyn religijny zatytułowany *Głos Katolicko-Polski*. W podtytule zaznaczano, że jest to dwutygodnik społeczno-polityczny i literacko-naukowy, redagowany i wydawany przez Antoniego Strzeleckiego²¹⁶. Redakcja pisma znajdowała się przy ul. Zielonej 5, p.1. we Lwowie. Czasopismo drukowano w *Drukarni Narodowej* przy ul. Kopernika 9²¹⁷. Na stronie tytułowej każdego numeru *Głosu Katolicko-Polskiego* zamieszczano fragmenty psalmów 126 oraz 127²¹⁸ oraz wybrane fragmenty Ewangelii²¹⁹. W piśmie zamieszczano głównie artykuły o tematyce religijnej, społecznej i politycznej. Na łamach dwutygodnika publikowano także wypowiedzi bpa Bilczewskiego, dotyczące wydarzeń religijnych i społeczno-kulturowych. Regularnie publikowano również wypowiedzi papieża Leona XIII. Jedną z rubryk pisma nosiła tytuł *Sonety rzymskie*. Zamieszczano w niej poezję religijną. Ostatnie strony *Głosu* zawierały reklamę oraz ogłoszenia.

Warto przy tym zauważyć, że w XIX wieku we Lwowie istniało wiele czasopism katolickich, które traktowały katolickość oraz Polskość jako synonimy, jednak *Głos* jako pierwszy, zawierał takie połączenie w swoim tytule. Jak tłumaczyła redakcja, w słowie wstępnym do pierwszego numeru: „Naszym tytułem, naszym sztandarem, naszymi ideałami, to,

---

²¹¹ *Krzyż* 49(1900), s. 3-19.

²¹² J. Bar, *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej: bibliografia, Studia Theologica Varsaviensia* 1/1(1963), s. 223.

²¹³ Tamże.

²¹⁴ J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 112.

²¹⁵ J. Bar, *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej...*, s. 223.

²¹⁶ *Głos Katolicko-Polski* 2(1901), s. 8.

²¹⁷ *Głos Katolicko-Polski* 1(1901), s. 1.

²¹⁸ „Jeśli Pan nie zbuduje domu, próżno pracowali, którzy go budują. Jeśli Pan nie będzie strzegł miasta, próżno czuwa, który go strzeże” Ps 126; „Błogosławieni wszyscy, którzy się boją Pana, którzy chodzą drogami Jego. Pracę rąk twoich że pożywać będziesz, szczęśliwyś jest i dobrze się mieć będziesz”. Ps 127. Tamże.

²¹⁹ Tamże.

jak widzicie, zacni Czytelnicy, Katolicyzm i Polskość, Polskość i Katolicyzm, idee, to następnie wyjaśnimy, ściśle i nierozłącznie ze sobą spojone, w nich my jedyną prawdę i życia widzimy. A na tytuł bierzemy je nie w tem znaczeniu, powtarzamy to ciągle, abyśmy za jednych Katolików i Polaków, albo za jedyne katolickie i polskie pismo w kraju, z jakąś wcale niestosowną zarozumiałością mieć się chcieli, lecz w tem, że uważamy te słowa i określone nimi pojęcia za najszczytniejsze ideały i do których, praktycznego przeprowadzenia na każdym polu, wespół i ręka w rękę z innymi pismami katolickimi i polskimi i wszystkimi Katolikami i Polakami, w piśmie naszym dążyć i najszerze masy pociągać chcemy”²²⁰. Od drugiego numeru dwutygodnik zawierał również dodatek humorystyczny zatytułowany *Nowy Szczutek*. Był to pierwszy tego typu dodatek do pisma katolickiego. Jednocześnie *Nowego Szczutka* uważać można za następcę *Głosu*²²¹. Redaktorem i wydawcą *Nowego Szczutka* był Antoni Strzelecki. Chciał on, aby redagowane przez niego pismo było alternatywą dla „płytkich żartów”, powielanych częstokroć na lwowskich ulicach. W jednym z numerów pisma wyjaśniono: „«I do tańca i do różańca» – było ideałem i zaletą naszych praojców i przodków: dlaczegożby nie miało być i naszą, ich skarłowaciałych wnuków i potomków? Dlaczego humor narodowy ma tak upadać, iżby się kalał w błocie, jakiem jest tak powszechnie dziś, niestety i u nas. Grasująca pornografia i paszkwil? Są to rodzaj humoru i humorystyki zapewne najłatwiejsze (jak dla kogo), ale przyzna każdy, że najniższe, najbardziej płaskie, a nieraz wprost brudne i wstrętne. My jednak chcemy innego humoru”²²². Po likwidacji *Głosu Katolicko-Polskiego*, *Nowy Szczutek* powiększył swoją objętość z czterech do ośmiu stron²²³. Nowe pismo zawierało znacznie mniej treści religijnych, choć nie zrezygnowało z nich całkowicie. Dowodzi tego jeden z dwóch podtytułów pisma, zaczerpnięty z dramatu Stanisława Wyspiańskiego *Wesele*: „Ale świętości nie szarpać!” (Akt II. scena 7). Drugi zamieszczany często w czasopiśmie podtytuł stanowiły słowa Stańczyka: „Naści; Rządź! Masz tu kaduceusz polski, mąć nim wodę, mąć”²²⁴.

Cenną inspiracją dla wydawców *Nowego Szczutka* byli znani święci. Jak wyjaśniono w jednym z numerów pisma: „najlepszymi katolikami byli bez kwestyi święci Pańscy, a znaną jest tzw. «*hilaritas sanctorum*», wesołość świętych. Byli to ludzie najweselsi i najdowcipniejsi pod słońcem”²²⁵. Jednocześnie redaktorzy pisma zaznaczali wyraźnie, że katolicyzm nie powinien

---

²²⁰ Tamże, s. 2.

²²¹ Zgodnie z przyjętym założeniem *Głos Katolicko-Polski* powinien być ukazywać się każdego 1 i 15 dnia w miesiącu jako dwutygodnik. Na skutek niewielkiego zainteresowania czasopismo zostało zawieszona, przetrwawszy tylko rok. Do prenumeratorów jednak nadal wysyłano dodatek, który zaczął wychodzić jako odrębne pismo, publikowane z taką samą częstotliwością jak wcześniej *Głos Katolicko-Polski*. – *Nowy Szczutek* 3(1901), s. 1.

²²² *Nowy Szczutek* 2(1901), s. 1.

²²³ *Nowy Szczutek* 3(1901), s. 1-8.

²²⁴ *Nowy Szczutek* 2(1901), s. 1; *Nowy Szczutek* 3(1901), s. 1.

²²⁵ b.a., *Niby „Przedślowie”*, *Nowy Szczutek* 2(1901), s. 1.

wykluczać wesołości. Podkreślano przy tym, że *Nowy Szczutek* w żadnym przypadku nie promuje „humorystycznego katolicyzmu” lecz „katolicką humorystykę”²²⁶. Oprócz artykułów humorystyczno-satyrycznych i religijnych na łamach pisma publikowano także przedłożenia o tematyce społeczno-politycznej²²⁷.

Kolejnym pismem katolickim ukazującym się we Lwowie przed pierwszą wojną światową był *Przedświt*²²⁸. Wydawano je codziennie o godzinie trzeciej po południu z wyjątkiem niedziel i świąt²²⁹. Głównymi inicjatorami stworzenia gazety byli abp Józef Bilczewski oraz ks. Józef Teodorowicz (ten ostatni ograniczył swoje funkcje redakcyjne i kontakty z czasopiśmem w 1901 roku, kiedy został podniesiony do godności arcybiskupa lwowskiego obrządku ormiańskiego)²³⁰. Wydawcą *Przedświtu* był Dawid Mieczysław Teodorowicz. Początkowo redakcją gazety zajmowali się ks. Józef Teodorowicz oraz Ludwik Masłowski. Od 1903 r. funkcję tę przejęli Edmund Naganowski i Bernard Mulautler²³¹. Do realizacji przedsięwzięcia zaangażowano także znanych profesorów - między innymi: Bronisława Dębińskiego. Pierwszy numer pisma ukazał się 17 grudnia 1900 r. Wydano je jako bezpartyjny dziennik popołudniowy. Warto przy tym zaznaczyć, iż *Przedświt* posiadał własną drukarnię. Mimo ogromnego zaangażowania wielu osób pismo utrzymało się na rynku wydawniczym niespełna rok. Początkowo periodyk drukowano w nakładzie około 2 tysięcy egzemplarzy, ale nakład sukcesywnie malał. Pomimo wielkich aspiracji, jego numery od początku nie były redagowane wystarczająco starannie, ze względu na brak kompetentnych współpracowników²³². Ostatni numer *Przedświtu* opublikowano 31 stycznia 1904 roku²³³.

---

²²⁶ Tamże, s. 2.

²²⁷ *Głos Katolicko-Polski* 2(1901), s. 1.

²²⁸ „Ks. J. Badeni TJ, prowincjał jezuitów galicyjskich od kwietnia 1897 r., powierzył ks. H. Jackowskiemu TJ poczynienie przygotowań do założenia dziennika katolickiego. Ks. Jackowski opracował program dziennika, nakreślił wewnętrzną strukturę personalną redakcji oraz budżet, co przedstawił w cyklu artykułów na łamach «Gazety Kościelnej». W sierpniu jezuita mieli gotowy plan i kapitał na wydanie dziennika katolickiego, a bp tarnowski Ignacy Łobos poddał myśl przekształcenia na dziennik wydawanego przez nich tygodnika „Ruch Katolicki”. W wyniku uchwał podjętych na krajowym zjeździe sodalicji mariańskiej 7 lutego 1897 r. zapowiedziano to w 26 numerze *Ruchu Katolickiego* z 26 września. Z dniem 1 października *Ruch Katolicki* ukazał się jako najtańsza i bezpartyjna popołudniówka, walcząca z liberalizmem i stanowiąca początek formowania się obozu katolickiego w Galicji. Kierownictwo dziennika powierzono młodemu konserwatyście, dr. praw Stanisławowi Biberstein-Starowiejskiemu, piastującemu funkcję prefekta sodalicji panów ziemi sanockiej, ale nowicjuszowi w dziennikarstwie. W redakcji zastępował go rutynowany dziennikarz Włodzimierz Zawadzki, były pracownik *Gazety Narodowej*, który po niedługim czasie objął kierownictwo, a jako wydawca podpisywał pismo do 19 sierpnia 1898 r. Starowiejski. Z końcem sierpnia tegoż roku w roli wydawcy występował W. Zawadzki; jako redaktor odpowiedzialny od 22 kwietnia podpisywał J. F. Zawadzki. Od numeru 287 z 17 grudnia 1898 r. *Ruch Katolicki* został organem Stronnictwa Katolicko-Narodowego, reprezentującego stowarzyszenia robotników katolickich”. E. Banaś, *Dzienniki katolickie w Polsce do 1939 roku...*, s. 49-50.

²²⁹ Tamże.

²³⁰ S. Diedzic, M. Diedzic, *Arcybiskup Józef Bilczewski w kręgu lwowskiego mecenatu...*, s. 72-73.

²³¹ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 62.

²³² E. Banaś, *Dzienniki katolickie w Polsce do 1939 roku...*, s. 49-50.

²³³ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, s. 48.

W latach 1902-1914 we Lwowie ukazywał się także miesięcznik teologiczny zatytułowany *Adoracja Przenajświętszego Sakramentu*²³⁴. Pismo funkcjonowało jako *Organ krajowego Stowarzyszenia Kapłanów Polskich*. W pierwszym roku istnienia pisma jego redaktorem naczelnym był ks. Stanisław Narajewski. W kolejnych latach funkcję tę pełnili: ks. Zygmunt Lenkiewicz (1906-1910) oraz ks. Mateusz Jeż (1911-1914)²³⁵. Podstawowym założeniem redaktorów pisma była popularyzacja wśród duchowieństwa kultu eucharystycznego, dlatego na łamach periodyku zamieszczano wypowiedzi i pisma hierarchów kościelnych, poezję religijną oraz krótkie rozprawy teologiczne. Oprócz tego w piśmie drukowano przegląd wydawnictw eucharystycznych²³⁶ oraz artykuły o charakterze informacyjno-edukacyjnym poświęcone kwestiom liturgicznym²³⁷ i dogmatycznym²³⁸. W każdym numerze zamieszczano również odpowiedzi na pytania nadchodzące do redakcji²³⁹.

W 1902 r. Józef Chęciński wydał *Ordo Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensis rit[us] lat[ini]*. Periodyk wydrukował *Druk Katolicki*²⁴⁰. Zawartość pisma podzielono na następujące działy: *Annus Domini*, *Festa mobilia*, *Quatuor Tempora*, *Praenotanda* oraz *Decretum Generale*. Ponadto zamieszczono w nim bieżące wiadomości archidiecezjalne i najważniejsze doniesienia z Rzymu. W czasopiśmie opublikowano także kalendarz²⁴¹.

Z myślą o środowiskach wiejskich *Katolicka Spółka Wydawnicza* zainicjowała wydawanie *Gazety Niedzielnej: Pisma dla Rodzin Katolickich*. Ukazywała się ona w latach 1903-1918. Nad redakcją pisma czuwali Karol Zwoliński oraz Adam Wesoliński²⁴². Według informacji prasoznawcy czasopism katolickich XIX-XIX wieku, Jerzego Jarowieckiego, od 1914 r. *Gazeta Niedzielną* miała wspólną redakcję z krakowskim tygodnikiem *Prawda*, publikowanym jako *Organ Polskiego Centrum Ludowego*. *Gazeta Niedzielną* ukazywała się z dodatkami: *Anioł Stróż*, *Przyjaciel i nauczyciel dzieci* (dodawano go w latach 1903-1914 w każdą ostatnią niedzielę miesiąca); *Niewiasta Polska* (dołączany w latach 1904-1907 w każdą drugą niedzielę miesiąca – zawierał między innymi opowiesci i wiersze religijne); *Nauka Wiary* (publikowany co tydzień w latach 1904-1907 – drukowano w nim niedzielną Ewangelię z krótkimi komentarzami, żywoty świętych oraz kronikę kościelną); *Rodzina* (dodatek poświęcony wychowaniu i formacji duchowej, dodawany w latach 1911-1913); *Dodatek Ilustrowany*

---

²³⁴ S. Smoleński, *Wkład polskiej myśli teologicznej w odnowę katolickiej teologii moralnej w latach 1880 do 1939*, *Studia Theologica Varsaviensia* 8/2(1970), s. 306-307.

²³⁵ J. Jarowiecki, *Prasa ugrupowań politycznych we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867-1918)*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. V, (red.) J. Jarowiecki, s. 421.

²³⁶ Tenże, *Studia nad prasą polską...*, s. 66-67.

²³⁷ b.a., *O Mszach Gregoriańskich*, *Adoracja Przenajświętszego Sakramentu* 6(1913), s. 91-94.

²³⁸ b.a., *Dusze czyścowe*, *Adoracja Przenajświętszego Sakramentu* 11(1913), s. 167-171.

²³⁹ *Adoracja Przenajświętszego Sakramentu* 2(1914).

²⁴⁰ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 169.

²⁴¹ Tamże, s. 170.

²⁴² J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 62.

(dołączany w latach 1911-1914) oraz *Słowo Boże* (dodatek redagowany przez Karola Zwolińskiego, publikowany w 1911 roku, adresowany był do rodzin katolickich)²⁴³.

Redakcja *Gazety Niedzielnej* znajdowała się we Lwowie przy ul. Grodzickich 1,2. Na szczególną uwagę zasługuje także strona tytułowa pisma. Poruszano na niej różne, aktualne problemy. Ciekawostką, świadczącą o profilu pisma, jest na przykład fakt, że w numerze majowym z roku 1904 opisano sprzedawanie przez Żydów symboli chrześcijańskich. W artykule pod tytułem „Dokąd tak będzie?” stwierdzono, że: „Poruszamy sprawę znaną powszechnie, niemniej jednak dla serc katolickich bardzo przykrą i bolesną; sprawę handlu naszymi świętościami przez żydów. W państwie katolickim, w kraju, gdzie cała ludność jest chrześcijańska, innowiercy znieważają i ranią najświętsze uczucia katolików, a czynią to nie tylko bezkarnie, ale nawet za zezwoleniem ustawy państwowej. Każdy prawy katolik oburza się na myśl o tem, a jednak wszyscy patrzymy jak żydostwo handluje i sprzedaje godła i przedmioty naszej religii: krzyże, obrazy, koronki, różańce, książeczki do nabożeństwa itp.”²⁴⁴. Oprócz wiadomości katolickich na łamach pisma publikowano także wiadomości polityczne. W rubryce *Nowiny i rozmaitości* zamieszczano wiadomości z Polski, zaś w dziale *Odpowiedzi redakcyi*, pracownicy pisma udzielali odpowiedzi na korespondencję redakcyjną, zamieszczali poprawki, przeprosiny, wyjaśnienia (jeśli w poprzednich numerach pisma pojawiały się jakieś błędy). Ostatnie stronicie pisma zawierały reklamy produktów katolickich oraz ich producentów. Rubryka reklamowa miała tytuł *Kupujcie tylko u chrześcijan!*

Gazeta Niedzielna cieszyła się sporą popularnością wśród czytelników. Już po pierwszym roku istnienia, w 1904 roku, pismo wydawane było w nakładzie 20 tysięcy egzemplarzy²⁴⁵. W roku 1911 redakcja *Gazety Niedzielnej* została przeniesiona do Krakowa²⁴⁶, gdzie *Gazeta* ukazywała się aż do wybuchu II wojny światowej jako popularny tygodnik dla rodzin katolickich archidiecezji lwowskiej²⁴⁷.

W 1905 Lwów po raz kolejny stał się miejscem dyskusji dotyczących prasy katolickiej. Zagadnienie to omawiano szczegółowo na *I Kongresie Mariańskim*, skupiając się w sposób szczególny na problemach periodyków katolickich. Jednym z podstawowych dylematów dyskutujących było zapotrzebowanie na dzienniki katolickie. W dyskusjach kongresowych szczególnie wyróżniali się Ludwik Dębicki oraz Władysław Andrzej Smoleń. Dębicki nie

---

²⁴³ Tamże.

²⁴⁴ b.a., *Dokąd tak będzie*, *Gazeta Niedzielna: pismo dla rodzin katolickich* 19(1904), s. 293.

²⁴⁵ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 63.

²⁴⁶ C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 37.

²⁴⁷ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, s. 76.

popierał dziennika *stricte* katolickiego. Natomiast Smoleń stanowczo opowiadał się po stronie dzienników katolickich²⁴⁸.

Kolejnym pismem katolickim publikowanym we Lwowie w 1908 roku były *Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu*²⁴⁹. Wydawały je Franciszkanek Najświętszego Sakramentu²⁵⁰. Każdy numer zawierał rozważania tematyczne (np.: *Chleb Eliasza*²⁵¹, *Serce Boskiej Ofiary*²⁵²). W periodyku zamieszczano także rozważania dotyczące: adoracji, dziękczynienia, wynagrodzenia, prośby i uwielbienia. W wybranych numerach, na końcu czasopisma, zamieszczano krótkie podsumowanie, prezentowane w formie krótkiej historyjki. Niekiedy na ostatniej stronie publikowano także wiersze²⁵³. Pismo Franciszkanek Najświętszego Sakramentu drukowano w *Drukarni Pillera*.²⁵⁴

Od roku 1908 na terenie archidiecezji lwowskiej księża pallotyni wydawali miesięcznik *Królowa Apostołów*. Pismo funkcjonowało jako *Organ Kongregacji Misyjnej XX w. Pallotynów w Kochawinie pod Lwowem*. Współtwórcami miesięcznika byli między innymi Józef Lenartowicz i Alojzy Majewski. Za redakcję pisma odpowiadali – Tomasz Mąciór, Wojciech Turowski oraz Jan Trzopiński. Od początku istnienia periodyk drukowano w lwowskiej drukarni *Polonia*. Jednym z zadań *Królowej Apostołów* było wspieranie misji wśród Polaków na emigracji²⁵⁵. Pismo ukazywało się każdego pierwszego dnia miesiąca. Na stronie tytułowej umieszczano kopię obrazu Maryi z Dzieciątkiem, znajdującego się w głównym ołtarzu Kościoła w Kochawinie. Głównym założeniem czasopisma było „szerzyć cześć i miłość ku Maryi” oraz realizować misję rzecznika do spraw stowarzyszenia księży pallotynów, jego pracy, rozwoju i potrzeb²⁵⁶. Silny związek z pallotyńską wspólnotą miał także sam tytuł miesięcznika (Maryja – Królowa Apostołów, jest patronką zgromadzenia pallotynów). Jednocześnie warto zaznaczyć, że Lwów był pierwszym, ale nie jedynym miejscem druku *Królowej Apostołów*. Od 1910 roku pismo drukowano w Wadowicach a od 6 numeru 1927 r. w Warszawie. Do 1939 roku miesięcznik ukazywał się regularnie²⁵⁷.

---

²⁴⁸ Tamże, s. 49.

²⁴⁹ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 144.

²⁵⁰ *Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu* 1(1908), s. 1.

²⁵¹ *Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu* 2(1920), s. 2.

²⁵² *Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu* 8(1908), s. 2.

²⁵³ *Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu* 2(1909), s. 17.

²⁵⁴ *Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu* 1(1908), s. 1.

²⁵⁵ *Królowa Apostołów* 1(1908), s. 1.

²⁵⁶ Tamże, s. 2.

²⁵⁷ Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa, *Królowa Apostołów 1908-1939: miesięcznik Organ Kongregacji Misyjnej XX w. Pallotynów*, <http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/dlibra/publication?id=40102&tab=3> [29.10.2018].

Kolejnym, w porządku chronologicznym, czasopismem katolickim wydawanym na terenie archidiecezji lwowskiej była *Kronika Powszechna*²⁵⁸, ukazująca się w latach 1910-1914, jako tygodnik dla inteligencji. Miał on charakter społeczny, literacki i naukowy. Publikacja *Kroniki* była możliwa dzięki hrabiemu Stanisławowi Henrykowi Badeniemu, który wspierał to przedsięwzięcie finansowo²⁵⁹. Funkcję redaktora naczelnego tygodnika pełnił Jan Tadeusz Nowakowski. W kolejnych latach pismo posiadało dwóch redaktorów naczelnych – najpierw funkcję tę pełnił Teodor Jeske-Choińskiego, o którym Stanisław Lam pisał, że był on „zbląkanym rycerzem świata warszawskiego na lwowskim bruku”²⁶⁰. Opinia ta spowodowana była najprawdopodobniej tym, że Jeske-Choiński przybył z Warszawy, nie orientował się dobrze w realiach i potrzebach rynku dziennikarskiego w Galicji, co spowodowało rozdzwięk wśród czytelników. Z kolei J. Jarowiecki zauważa, że Jeske-Choiński „bał się narazić klerowi czymś bardziej świeckim, konserwatystów nie chciał zrazić czymś śmielszym, w polityce galicyjskiej, nieświadomy jej biegu, błędził i potykał się ciągle. Toteż nie tylko nikogo nie zjednał, nikogo nie zadowolił, ale wiciu zraził do pisma i do siebie”²⁶¹. Z powyższych przyczyn, w roku 1912 funkcję redaktora naczelnego przejął Tadeusz Czapelski²⁶².

Na łamach *Kroniki* zamieszczano przedłożenia o tematyce historycznej oraz publikacje z zakresu literatury. W korespondencyjnej rubryce pisma drukowano utwory Antoniego Miecznika (pisarza z Królewca) oraz ks. Aleksandra Woycickiego z Petersburga²⁶³. W ciągu czterech lat istnienia w redakcji pisma pracowało dziewięćdziesiąt osób²⁶⁴. Pismo ukazywało się pod patronatem *Towarzystwa im. Piotra Skargi*, w nakładzie tysiąca dwustu egzemplarzy. Przez ostatni rok istnienia wydawcą pisma był *Polski Związek Niewiast Katolickich*.

W latach 1911-1939 wśród tytułów katolickich na rynku wydawniczym Lwowa istniał także *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy*²⁶⁵ wydawany przez Aleksandra Pechnika²⁶⁶ jako *Organ Związku Diecezjalnych Kół Księży Prefektów*²⁶⁷. Redaktorem pisma był ks. Bielawski²⁶⁸. W okresie powstawania *Miesięcznika* na terenie Lwowa istniały już czasopisma specjalistyczne, ale na ich łamach nie publikowano zbyt wielu rozpraw poświęconych katechizacji. W *Miesięczniku Katechetycznym* zamieszczano artykuły dotyczące przede

---

²⁵⁸ We wcześniejszym okresie czasopismem o takim profilu był wspomniany już *Przegląd Lwowski*. – C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 37.

²⁵⁹ Tamże.

²⁶⁰ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, s. 90.

²⁶¹ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 65.

²⁶² Tamże.

²⁶³ Tamże.

²⁶⁴ C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 37.

²⁶⁵ CLK, *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=1315&s=3&search=m%> [15.11.2017].

²⁶⁶ *Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy* 10(1914), s. 2.

²⁶⁷ J. Jarowiecki, *Studia nad prasą polską...*, s. 66.

²⁶⁸ S. Smoleński, *Wkład polskiej myśli teologicznej...*, s. 290.

wszystkim nauki religii, w których zwracano uwagę na nowe zagadnienia dotyczące wychowania i szkolnictwa. W czasopiśmie nie było stałych działów tematycznych²⁶⁹. Przedrukowywano w nim za to ciekawe artykuły z różnych periodyków polskich, sporo miejsca zajmowały bieżące informacje, zaś na końcu każdego numeru redakcja udzielała odpowiedzi na listy czytelników²⁷⁰. Do najważniejszych zagadnień poruszanych na łamach pisma należały zagadnienia z zakresu pedagogiki, psychologii, historii Kościoła, egzegezy Pisma Świętego oraz działalności diecezjalnych kół prefektów. Ponadto publikowano w nim także recenzje i bibliografię książek o treściach religijnych. Do roku 1916 funkcję redaktora pełnił Marek Tatka, po nim stanowisko to objął Józef Leśnik. W przedmowie do pierwszego numeru *Miesięcznika Katechetycznego* redaktor periodyku pisał: „Duchowieństwo powinno przodować we wszystkim na polu wychowania i nauczania, ... w szczególności ... zajmować się nauką religii i pracować nad ciągłym udoskonaleniem jej metody”²⁷¹. W redakcji *Miesięcznika*, pod czujnym okiem ks. Pechnika²⁷² współpracowali znani katecheci lwowscy: ks. Józef Lubelski, ks. Zygmunt Lenkiewicz, ks. Kazimierz Krotoski, ks. Jan Korzonkiewicz, ks. Michał Tokarski, ks. Franciszek Gabryl. Pismo ukazywało się zawsze w pierwszej połowie miesiąca. Drukowano je w *Drukarni Józefa Chęcińskiego*, znajdującej się wówczas przy ul. Leon Sapiehy 1, 77²⁷³. *Miesięcznik* cieszył się sporą popularnością wśród czytelników²⁷⁴.

Innym pismem katolickim wydawanym we Lwowie w 1912 roku była *Gazeta Niedzielna*. Powstała ona z myślą o środowiskach wiejskich. Wprawdzie od roku 1903, w dawniej stolicy Galicji, ukazywał się już tygodnik o tym samym tytule, jednak był on adresowany do rodzin katolickich²⁷⁵. *Gazetę Niedzielną*, powołaną do istnienia w 1912 roku, wydawało *Towarzystwo Biblioteki Religijnej* do roku 1918. Redaktorem pisma był ks. Ignacy Chwirut²⁷⁶.

W latach 1912-1939 franciszkanie lwowscy wydawali pismo zatytułowane *Posłaniec Św. Antoniego z Padwy*²⁷⁷. Jednak po roku redakcja przeniosła się ze Lwowa do Krakowa. Pismo funkcjonowało jako *Organ Pobożnego Stowarzyszenia św. Antoniego Padewskiego i III Zakonu*

---

²⁶⁹ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 166.

²⁷⁰ Tamże.

²⁷¹ Tamże.

²⁷² C. Lechicki, *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie...*, s. 37.

²⁷³ *Miesięcznik katechetyczny i wychowawczy* 10(1915), s. 1.

²⁷⁴ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 167.

²⁷⁵ „*Gazeta Niedzielna. Pismo dla Rodzin Katolickich*, ukazująca się w latach 1902-1918 pod red. ks. ks. Karola Zwolińskiego i Adama Zwolińskiego, wydawana przez Katolicką Spółkę Wydawniczą”. J. Jarowiecki, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa...*, s. 99; J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 138.

²⁷⁶ „Ignacy Chwirut (1887-1973), święcenia kapłańskie w 1912 r. we Lwowie, wikariusz w Zaleszczykach 1912-1913, sekretarz i kapelan abp. J. Bilczewskiego 1913-1923 oraz abp. B. Twardowskiego 1923-1929, kanonik gremialny lwowskiej Kapituły Metropolitalnej od 1929 r., redaktor odpowiedzialny *Gazety Niedzielnej* oraz kilku innych periodyków o tematyce religijnej, współzałożyciel Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Lwowie, długoletni dyrektor spółki wydawniczej *Towarzystwo Biblioteka Religijna*. Aresztowany 15 I 1945 r. przez NKWD i skazany na 5 lat obozów pracy. Zwolniony w 1950 r. powrócił do Lwowa, obejmując obowiązki duszpasterskie w par. św. Antoniego. Zmarł we Lwowie”. G. Chajko, *Kuria metropolitalna obrządku łacińskiego...*, s. 83.

²⁷⁷ J. Bar, *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej...*, s. 225.

św. Franciszka²⁷⁸. Redaktorem naczelnym w okresie lwowskim był Florenty Szczepanik. Redakcja lwowska działała w klasztorze ojców Reformatów, znajdującym się przy ul. Janowskiej 66. *Posłańca Św. Antoniego z Padwy* wydawano co miesiąc na trzech arkuszach w formacie ósemkowym²⁷⁹. Początkowo drukowano je w *Urzędowej Drukarni Lwowa*²⁸⁰. Na łamach periodyku popularyzowano duchowość franciszkańską, oraz kult św. Antoniego. Sporą część pisma zajmowały opisy misji franciszkańskich oraz publikacje opisujące życie zakonu. Ponadto czytelnicy czasopisma mieli możliwość zgłębiania wiedzy z zakresu wychowania i hagiografii. Pismo funkcjonowało jako *Organ Pobożnego Stowarzyszenia św. Antoniego Padewskiego i III Zakonu św. Franciszka*²⁸¹. O jego dużej popularności świadczyć może wysokość nakładów wahająca się na różnych etapach w granicach od pięciu do dziesięciu tysięcy egzemplarzy²⁸².

Na terenie archidiecezji lwowskiej znajdowało się także Małe Seminarium Duchowe. Jego alumni podlegając przełożonym Arcybiskupiego Seminarium Duchownego otrzymywali wychowanie ascetyczne i duchowe²⁸³. W trosce o prawidłowy rozwój młodzieży seminaryjnej wydawano *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego*²⁸⁴. Pismo ukazało się w roku 1914²⁸⁵ i było przeznaczone dla alumnów seminarium²⁸⁶. Redakcja pisma znajdowała się przy ulicy Teatralnej L.4

Podstawowym założeniem pisma było wyrażanie myśli i dążeń młodych umysłów, skupionych wokół Małego Seminarium. Było to środowisko z przeszło siedemdziesięcioletnią tradycją²⁸⁷, w którym wychowało się ponad półtora tysiąca osób (większość z nich piastowała ważne funkcje i stanowiska w lokalnej społeczności)²⁸⁸. Na łamach pisma zamieszczano informacje o historii, zasadach i funkcjonowaniu Seminarium. Oprócz tego publikowano w nim jedynie treści religijne – opowieści, wypowiedzi, listy papieży, wydarzenia historyczne oraz

---

²⁷⁸ M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 139.

²⁷⁹ *Małopolanka* 1(1927), s. 15.

²⁸⁰ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 228.

²⁸¹ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 144.

²⁸² Tamże, s. 229.

²⁸³ B. Kumor, *Archidiecezja lwowska obrządku łacińskiego w świetle schematyzmu archidiecezjalnego z 1939 r.*, *Folia Historica Cracoviensia* 3(1996), s. 274.

²⁸⁴ *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego* 1(1914), s. 1-2.

²⁸⁵ CLK, *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=4131&s=14&search=k%> [13.08.2018].

²⁸⁶ Kwartalnik założył abp Franciszek de Paula Piszczek w roku 1840. – P. Gregorius, *Początki Małego Seminarium Arcybiskupiego we Lwowie*, *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego* 1(1914), s. 11.

²⁸⁷ Tamże.

²⁸⁸ Głównymi celami Małego seminarium były: „Przeszczepić u młodych ludzi zamiłowanie do codziennej pracy; rozszerzyć i pogłębić ich wykształcenie; zapoznać z istniejącymi stosunkami w całej Rzeczypospolitej i wśród postępowych społeczeństw świata; rozwinąć zdolności samodzielnego patrzenia na otaczające realia oraz własnych sądów tym oraz samowiedzę, samokrytycyzm i równowagę władz duchowych w dążeniu do celu na którym najmocniej akcentowano Seminarium”. *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego* 1(1914), s. 2.

sprawozdania. Ponadto drukowano w nim również poezję i prozę, rozważania dotyczące takich zagadnień jak samotność, życie młodzieży, rozwój sztuki. W *Kwartalniku* nie zabrakło także próby recenzji dobrej książki religijnej czy relacji z imprez kulturalnych, pisanych przez wychowanków seminarium. W piśmie drukowano także wspomnienia wychowanków-absolwentów, fotografie²⁸⁹. *Kwartalnik* drukowano we lwowskiej drukarni *Pospieszna*, która znajdowała się przy ul. Chorążczyzny 23. Nie wiadomo dokładnie, kto pełnił funkcję redaktora naczelnego. Mógł nim być dr. Juliusz Bandrowski²⁹⁰ albo Michał Krall (w piśmie znajdowała się informacja by do niego wysyłać korespondencję i artykuły)²⁹¹. Słowa wstępne i końcowe zawierało jedynie adnotację „w imieniu „Redakcji”. Pisemko nie miało zbyt dużej liczby prenumeratorów, dlatego redakcja prosiła w następujący sposób o rozpowszechnianie pisma: „Lwią część Tych [numerów], co się zjawił *Kwartalnik*, wyzyskuje rozumienie śmieszne warunki. Niemało jednak puszcza nas po prostu kantem. Tak nie idzie... Dla zachęty my sami będziemy gorliwie pomagać współczesnym niemowlętom, gdy powyrastają na redakcyje kwartalnikowe. Na razie prosimy prenumerować i rozszerzać nasz *Kwartalnik*”²⁹². *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego* był jedynym periodykiem katolickim założonym w roku wybuchu I wojny światowej. Kolejne czasopisma katolickie powstawały już po roku 1918.

Opisując prasę katolicką na terenie archidiecezji lwowskiej warto wspomnieć również o tym, że na omawianym terenie ukazywała się także prasa katolicka obrządku wschodniego. Najwięcej tytułów takiej prasy powstało po roku 1918, wcześniej znane były jednak następujące periodyki greckokatolickie: *Wiadomości Lwowsko-Archieparchalne* (*Відомості Львівсько-Архієпархальні*), *Visnyk Eparchii Stanisławowskiej* (*Вісник Станіславівської Єпархії*), *Głos Gałyczyny* (*Голос Галичини*), *Wiadomości Towarzystwa Misyjnego* (*Вісті Місіійного Товариства*), *Mały Misjonarz* (*Малий Місіонарчик*) i inne²⁹³. W języku ukraińskim wydawano także pisma innych wyznań. Oprócz tego we Lwowie były wydawane również pisma greckokatolickie w języku polskim, oraz periodyki pisane cyrylicą, wydawane przez *Cerkiewne Bractwo* oraz *Instytut Stawropigijski*²⁹⁴.

---

²⁸⁹ *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego* 2(1914), s. 37.

²⁹⁰ Tamże, s. 36.

²⁹¹ Tamże, s. 38.

²⁹² *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego* 1(1914), s. 1.

²⁹³ А. Животко, *Історія української преси*, Київ 1999, s. 236.

²⁹⁴ *Sel'skaja Rada – Wiejska Rada* wydawana przez Cerkiewne Bractwo, pod red. Jana Demkowycza (1850 r.) oraz *Pouczenja Cerkownuja* wydawana przez Instytut Stawropigijski (1853-1854) pod kolejną redakcją I. Guszalewycza, B.A. Didyckiego, S. Szehowycza, M. Sawczynskyja. Czasopismo było dodatkiem do *Zorji Hałyckiej*. – J. Jarowiecki, *Prasa ukraińska we Lwowie w okresie autonomii Galicji (1867-1918)*, *Gospodarka Rynek Edukacja* 13/2(2012), s. 7.

Podsumowując stwierdzić należy, że w opisywanym okresie dziejów archidiecezji lwowskiej²⁹⁵, czasopisma katolickie miały korzystne warunki rozwoju i nie były ograniczone antykatolicką cenzurą. W odróżnieniu od początkowych świeckich periodyków lwowskich (pierwsze czasopismo lwowskie w j. francuskim), periodyki katolickie w zdecydowanej większości drukowane były w języku polskim, tylko niektóre z nich wydawano w języku łacińskim, rzadziej z niemieckimi tytułami. Żeby lepiej zrozumieć specyfikę każdego z tych czasopism, warto przyjrzeć się różnorodności mieszkańców i specyfice funkcjonowania miasta. W 1792 r. Lwów liczył około 25 tysięcy mieszkańców. Ich liczba zwiększyła się przed rokiem 1808 do 41 365. Pośród mieszkańców miasta byli: duchowieństwo (202), szlachta (767), urzędnicy (864), rzemieślnicy i mieszczenie (837), chałupnicy i służba różnego rodzaju (5888), resztę stanowili mieszkańcy bez własnego zakładu pracy. Ponadto we Lwowie znajdował się też garnizon wojskowy, na terenie którego mieszkało 4400 żołnierzy. Miasto, jak żadne inne w państwie wyróżniało się wielością wyznań i narodowości. Mieszkali w nim Polacy, Ormianie i Rusini, oraz Żydzi (w znacznej ilości – 14 522)²⁹⁶. Dominującą grupą wyznaniową byli katolicy, na potrzeby których Kościół lokalny, począwszy od ostatniej dekady XIX w., podejmował coraz więcej działań. Zaowocowały one powstaniem wielu pism katolickich. Jednak było ich wciąż za mało w stosunku do potrzeb i oczekiwań Kościoła rzymskokatolickiego (nie chodzi przy tym o ilość tytułów, lecz krótki czas ich publikacji). Sytuacja wydawnicza znacznie pogorszyła się w latach 1914-1918. Wypadki wojenne „spowodowały tak wielki chaos w częstotliwości wydawania czasopism, w ich rodzaju, treści, układzie kolumn, objętości, w ich obliczu ideowym, że władze państwowe Galicji nie mogły się w tymże prasowym kalejdoskopie zorientować”²⁹⁷. Na skutek działań wojennych niektóre gazety ukazywały się nieregularnie, w innym formacie niż zwykle. Nawet nieliczne zmiany i niedociągnięcia prowadzenia prasy były w tym okresie szczególnie odczuwalne, ponieważ, lwowska prasa przed wojną „osiągnęła bardzo wysoki poziom edytorski”²⁹⁸.

---

²⁹⁵ „Archidiecezja w 1914 r. obejmowała 49 444 km² (wraz z Bukowiną), 29 dekanatów, 371 placówek duszpasterskich, 435 kaplic mszalnych, 707 kapłanów diecezjalnych, 231 zakonnych, 47 klasztorów i domów zakonnych męskich, 264 żeńskich, 134 alumnów diecezjalnych, 86 zakonnych, 186 braci zakonnych i 1 054 707 wiernych. W 1939 r. archidiecezja ta obejmowała 38 900 km², 28 dekanatów, 416 parafii, 754 kapłanów diecezjalnych, 249 zakonnych, 135 alumnów diecezjalnych, 139 zakonnych, 69 klasztorów i domów zakonnych męskich i 582 zakonników, 292 klasztory i domy zakonne żeńskie i 1 079 108 wiernych”. B. Kumor, *Archidiecezja lwowska obrządku łacińskiego w świetle...*, s. 266.

²⁹⁶ J. Jarowiecki, *Lwowska prasa przed powstaniem styczniowym*, s. 65.

²⁹⁷ H. Kramarz, *Prasa lwowska w czasie I wojny światowej jako przedmiot obserwacji politycznych (Komunikat)*, w: *Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku*, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 1993, s. 215.

²⁹⁸ Tamże, s. 215-216.

1.2. Geneza i historia katolickiej prasy w archidiecezji lwowskiej w latach 1918-1939

Od roku 1919 ilość publikowanych tytułów prasowych systematycznie rosła²⁹⁹. W latach 1918-1939 na terenie archidiecezji lwowskiej wydawano łącznie w języku polskim dziewięćset cztery czasopisma³⁰⁰. W konsekwencji tego, zdaniem historyków w okresie dwudziestolecia międzywojennego Lwów (po Warszawie, Poznaniu i Krakowie) był jednym z najprężniej rozwijających się ośrodków wydawniczych. Na uwagę zasługuje przy tym fakt, że znakomita większość wydawanych tu czasopism przetrwała na rynku relatywnie długi okres czasu³⁰¹.

Zmiany następujące w drugiej połowie XIX wieku stały się potężnym katalizatorem aktywnego zaangażowania świeckich w Kościele. Przestrzenią szczególnego zainteresowania i aktywności laikatu stały się media katolickie. Duża ilość osób świeckich aktywnie włączała się w ich tworzenie i prowadzenie³⁰². Prasa, znajdująca liczne grono odbiorców, zarówno pośród duchownych jak i świeckich, stawała się coraz bardziej popularnym narzędziem duszpasterskim i ewangelizacyjnym³⁰³. W konsekwencji można powiedzieć, że Kościół na terenie archidiecezji lwowskiej stał się sprzyjającym środowiskiem dla rozwoju mediów³⁰⁴.

Opisując dzieje prasy katolickiej w okresie międzywojennym na terenie archidiecezji lwowskiej należy wziąć pod uwagę fakt, że część publikowanych w tym okresie periodyków założona została jeszcze przed wybuchem pierwszej wojny światowej. Do pism z tej grupy należą: *Currendae Consistorii Metropolitani Leopoliensis* (1843-1939), *Gazeta Kościelna* (1893-1939), *Dzwonek Trzeciego Zakonu. Ś.O.N. Franciszka Serafickiego* (1885-1939), *Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu* (1908-1920), *Królowa Apostołów* (1908-1939), *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy* (1911-1939), oraz *Gazeta Niedzielną: tygodnik dla rodzin katolickich* (1912-1939), *Posłaniec Św. Antoniego z Padwy* (1912-1939)³⁰⁵. Jednocześnie rynek wydawniczy ubogacały nowe gazety, tygodniki, dwumiesięczniki, miesięczniki i kwartalniki. Na szczególną uwagę zasługuje fakt dużej popularności gazet okolicznościowych, tradycyjnie nazwanych jednodniówkami. W omawianym

---

²⁹⁹ „W porównaniu ze stanem z roku 1918 prasa ta osiągnęła w 1928 roku poziom dwukrotnie wyższy, a w roku 1933 osiągnęła ostatecznie wzrost o 2,3 raza”. J. Jarowiecki, *Prasa we Lwowie w okresie dwudziestolecia międzywojennego (Wprowadzenie do tematu)*, w: *Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku*, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 1993, s. 257.

³⁰⁰ Tamże, s. 256.

³⁰¹ „W roku 1937 ukazywało się w Polsce 218 pism założonych przed 1915 r., co stanowiło 6% wszystkich tytułów wydawanych tego roku: środowisko lwowskie posiadało najwięcej pism - 14,25, za tym środowiskiem w kolejności znajdowała się prasa wielkopolska - 13,4% i Krakowa - 1,5%”. Tamże, s. 248.

³⁰² G. Chajko, *Stowarzyszenia rzymskokatolickie w archidiecezji lwowskiej...*, s. 148.

³⁰³ M. Kuczkowski, *Herb franciszkański w polskich publikacjach tercjarskich*, *Studia Elbląskie* 12(2011), s. 177-178.

³⁰⁴ „W latach 1918-1944 ukazywało się w kraju ok. 1100 tytułów katolickich czasopism religijnych i innych wydawnictw ciągłych, w tym ok. 200 tytułów prasy parafialnej”. M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 131.

³⁰⁵ Wszystkie wspomniane czasopisma i gazety zostały opisane w pierwszym paragrafie niniejszego rozdziału.

okresie ukazało się ich aż osiem. Szczegółowy wykaz periodyków założonych i publikowanych na terenie archidiecezji lwowskiej w dwudziestoleciu międzywojennym prezentuje zamieszczona poniżej tabela.

Tabela 2. Prasa w archidiecezji lwowskiej w latach 1918-1939

PRASA W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ W LATACH 1918-1939		
Tytuł	Częstotliwość publikacji	Okres publikacji
<i>Głos Eucharystyczny</i>	<i>Miesięcznik</i>	1918-1939
<i>Róża Duchowna</i>	Miesięcznik	1898-1939 Od 1919 we Lwowie
<i>Przegląd Teologiczny, z dodatkiem Ruch Teologiczny</i>	<i>Kwartalnik</i>	1920-1930
<i>Głos Związku Młodzieży</i>	<i>Miesięcznik</i>	1924-1934
<i>Świt Seraficki</i>	<i>Kwartalnik</i>	1925
<i>Ojczyzna</i>	Tygodnik	1926-1927
<i>Nasz Związek</i>	Kwartalnik	1926-1939
<i>Głosy Salezjańskiego zakładu w Daszawie</i>	Miesięcznik	1926-1927
<i>Świat</i>	Dwutygodnik	1927-1928
<i>Młodzież Seraficka</i>	Miesięcznik	1928-1929
<i>Lwowskie Wiadomości Parafialne z dodatkiem Gazetka Niedzielną dla dzieci</i>	Tygodnik	1928 -1930
<i>Lwowskie Wiadomości Katolickie z dodatkiem Gazetka Niedzielną dla dzieci</i>	Tygodnik	1937-1939
<i>Jednodniówka wydana z okazji 25-lecia zakładu Naukowo-Wychowawczego SS. De Notre Dame</i>	Jednodniówka	1929
<i>Jednodniówka wydana ku uczczeniu śp. ks. Franciszka Skarbowskiego w 3.q. rocznicę jego śmierci</i>	Jednodniówka	1929

<i>Z okazji poświęcenia ołtarza w kaplicy XI Gimnazjum we Lwowie</i>	Jednodniówka	1929
<i>Stryjskie Wiadomości Parafialne</i>	Tygodnik	1930
<i>Apostolstwo Chorych</i>	Miesięcznik	1930-1939
<i>Katolicki Głos Pracy</i>	Dwutygodnik	1930-1934
<i>Szkoła Chrystusowa</i>	Dwumiesięcznik Miesięcznik od 1931	1930-1939
<i>Collectanea Theologica</i> z dodatkiem <i>Ruch Teologiczny</i>	Miesięcznik	1931-1932
<i>Biuletyn Związku Sodalicji Mariańskich Akademiczek w Polsce</i>	Jednorazowo	1931
<i>Wieści z prowincjalatu oo. Franciszkanów w Polsce</i>	Kwartalnik	1931-1939
<i>Cześć Marji: z okazji święta marjańskiego młodzieży szkolnej</i>	Jednodniówka	1932
<i>Dyszel w Głowie</i>	Miesięcznik	1932-1937
<i>Młodzież Katolicka</i>	Kwartalnik	1932-1939
<i>Dzień misyjny</i>	Jednodniówka	1932
<i>Biblioteka Religijna</i>	Kwartalnik	1932-1939
<i>Jednodniówka młodych Zrzeszenia Młodzieży Katolicko-Narodowej w Tarnopolu</i>	Jednodniówka	1932
<i>Życie Parafialne</i>	Nieregularne	1932
<i>Rola Katolicka</i>	Tygodnik	1934-1939
<i>Catalogus fratrum ac sororum Provinciae Poloniae Sacri Ordinis Preadicatorum Anno Domini 1935</i>	Rocznik	1935
<i>Głos Akcji Katolickiej Archidiecezji Lwowskiej</i>	Dwumiesięcznik w latach 1935-1936 Miesięcznik w latach 1937-1939;	1935-1939
<i>Wiadomości Kongresowe</i>	Nieregularnie	1936
<i>Jednodniówka Koła Abstynentów Studentów</i>	Jednodniówka	1937

<i>Żyj po Bożemu</i>	Miesięcznik	1936-1939
<i>Wiadomości z Ostrej Bramy we Lwowie</i>	Miesięcznik	1938-1939
<i>Polski Przegląd Tomistyczny</i>	Kwartalnik	1939

Jednym z pierwszych czasopism katolickich założonych w dwudziestoleciu międzywojennym na terenie Lwowa był *Głos Eucharystyczny*. Publikowano go w latach 1918-1939. Redaktorem naczelnym periodyku był ks. Ignacy Chwirut, zaś za druk odpowiedzialne było lwowskie *Towarzystwo Biblioteka Religijna*³⁰⁶, znane w mieście z troski o publikację magazynów katolickich. Z podtytułów czasopisma wynika, że był to miesięcznik poświęcony popularyzacji czci Przenajświętszego Sakramentu Ołtarza, przeznaczony dla kapłanów i wiernych³⁰⁷. Znakomita większość publikowanych w nim artykułów dotyczyła Eucharystii. Ponadto w piśmie zamieszczano również rozważania, modlitwy, biografie świętych związanych z kultem Eucharystii, a także zgodne z tematyką periodyku wiersze i opowiadania. Na ostatnich stronicach miesięcznika drukowano listy do redakcji³⁰⁸. W przedmowie do pierwszego numeru ks. Chwirut pisał: „Powołała ją [gazetę] do życia miłość do Najświętszego Sakramentu, troska o szerzenie czci ukrytego Zbawiciela, nadzieja, że przez nie rozpali się przywiązanie do eucharystycznego Pana i Boga naszego”³⁰⁹. Każde wydanie *Głosu* posiadało dodatek z tekstami adoracyjnymi, które nawiązywały do wydarzeń związanych z przebiegiem roku liturgicznego³¹⁰. *Głos Eucharystyczny* publikowano we Lwowie. Redakcja i administracja czasopisma znajdowała się przy ulicy Zygmuntowskiej 4³¹¹. Po roku 1925 pismo wydawano w Krakowie³¹².

Kolejnym pismem religijnym, wydawanym we Lwowie przez dominikanów była *Róża Duchowna*, ukazująca się jako *Organ bractwa Różańca św. III zakonu św. o. Dominika*³¹³. Można powiedzieć, iż było to pismo z tradycjami, gdyż jego pierwszy numer ukazał się w Krakowie 1 stycznia 1898 roku, jako miesięcznik ku czci Najświętszej Maryi Panny Królowej Świętego Różańca³¹⁴. Do dwunastego numeru z roku 1902 za redakcję pisma odpowiadał o. Antoni Górniewicz. Od 1904 r. obowiązki redaktora naczelnego pisma przejął o. Wincenty Szumski. Po nim zaś stanowisko to piastowali o. Karol Nowowiejski oraz o. Karol Najkowski.

³⁰⁶ CLK, *Głos Eucharystyczny: pismo miesięczne dla kapłanów i wiernych, poświęcone szerzeniu czci dla Przenajświętszego Sakramentu Ołtarza*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=657&s=11&search=g%> [15.08.2017].

³⁰⁷ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 167.

³⁰⁸ Tamże, s. 167-168.

³⁰⁹ *Głos Eucharystyczny* 1(1928), s. 1.

³¹⁰ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 168.

³¹¹ *Głos Eucharystyczny* 1(1935), s. 1.

³¹² CLK *Głos Eucharystyczny: pismo...* [15.08.2017].

³¹³ *Róża Duchowna* 1(1898), s. 1.

³¹⁴ Tamże.

W roku 1919 redakcja *Róży Duchowej* został przyjęta przez dominikanów lwowskich³¹⁵, gdzie nad redakcją pisma czuwali o. Antoni Górnisiewicz, o. Teodor Jakób Naleśniak oraz o. Romuald Kostecki, zaś funkcję redaktora naczelnego pełnili kolejno o. Tomasz Maćkowiak oraz Joachim Maria Nowak i Gundysław Janiak³¹⁶. Jednocześnie warto podkreślić, że już w „okresie krakowskim”, *Różę Duchową* drukowano w znanych lwowskich drukarniach: w *Drukarni N. A. Szykowskiego*, *Polonii*, *Drukarni Szczęsnego Bednarskiego*, *Drukarni Biblioteki Religijnej*. W późniejszym okresie dominikanie drukowali pismo we własnych drukarniach – *Drukarni Róży Duchowej* oraz *Drukarni Dominikańskiej*, które również zlokalizowane były we Lwowie. Na łamach *Róży Duchowej* publikowano artykuły na temat zakonu dominikanów, bractw różańcowych, działalności Akcji Katolickiej, a także rozważania różańcowe, różnorakie rozważania maryjne oraz poezję religijną. W miesięczniku nie brakowało również publikacji dotyczących różnych form modlitwy, pogłębiania życia duchowego, możliwości uzyskiwania odpustów oraz innych praktyk religijnych, które mogą służyć rozwojowi duchowemu czytelników³¹⁷. Warto podkreślić, że dominikanie wydawali *Różę Duchową* aż do roku 1950 we Lwowie, Krakowie oraz Warszawie³¹⁸. Każdy numer pisma liczył około 30 stron³¹⁹.

W 1920 r. z inicjatywy ks. Teofila Długosza powstał we Lwowie periodyk naukowy zatytułowany *Przegląd Teologiczny*³²⁰. Jego założycielem był abp Józef Bilczewski wraz ze swoimi bliskimi współpracownikami, głównie wykładowcami Uniwersytetu Jana Kazimierza. W 1924 r. do grona redaktorów *Przeglądu* dołączyli ks. Aleksy Klawek, ks. Stanisław Narajewski, ks. Piotr Stach i ks. Kazimierz Wajs³²¹. Redakcja czasopisma znajdowała się na placu Bernardyńskim 2, natomiast druk odbywał się w *Drukarni L. Wiśniewskiego*. Wydawcą *Przeglądu* było od samego początku *Towarzystwo Biblioteka Religijna* jako *Organ Polskiego Towarzystwa Teologicznego*³²². Głównym założeniem periodyku było udostępnianie wyników badań naukowych polskich teologów szerszemu gronu odbiorców. Na łamach pisma publikowano rozprawy naukowe z zakresu historii Kościoła, egzegezy Pisma Świętego, dogmatyki, prawa kanonicznego i filozofii chrześcijańskiej. Ponadto w periodyku zamieszczano recenzje publikacji naukowych, bibliografię prac teologów polskich, oraz kronikę, w której

³¹⁵ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 144.

³¹⁶ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 252-253.

³¹⁷ *Róża Duchowa* 1(1898), s. 3.

³¹⁸ Dominikańska biblioteka cyfrowa, *Róża Duchowna: czasopismo miesięczne, poświęcone czci N. P. Maryi Królowej Różańca św.*, <http://bc.dominikanie.pl/dlibra/publication?id=98&from=&dirids=1&tab=1&lp=1&QI=A6DFC079CA1EB33FF742B41354D766D4-22> [19.10.2018].

³¹⁹ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 252-253.

³²⁰ CLK, *Przegląd Teologiczny: kwartalnik naukowy*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2008&s=17&search=p%> [15.09.2018].

³²¹ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 164.

³²² Tamże.

informowano o wydarzeniach z życia uczelni teologicznych. Wśród znanych autorów, publikujących swoje artykuły w *Przeglądzie Teologicznym* znaleźli się między innymi: abp Józef Teodorowicz, dr Jan Czekanowski³²³, Józefa Jelito, Witold Rabczyński i wielu innych³²⁴. Arcybiskup Bilczewski troszczył się o to, żeby czasopismo docierało do bibliotek szkolnych, parafialnych, seminaryjnych oraz uniwersyteckich³²⁵. W 1924 roku *Przegląd Teologiczny* stał się *Organem Polskiego Towarzystwa Teologicznego*, zaś po śmierci abpa Bilczewskiego, w 1931 roku, od 12 numeru przyjął tytuł *Collectanea Theologica*³²⁶. Redakcja nowej odsłony pisma znajdowała się na Uniwersytecie Jana Kazimierza przy ul. Marszałkowskiej 1. Mimo zmiany tytułu, nie zmieniono problematyki periodyku. Na jego łamach publikowano w większości prace polskojęzyczne, zdarzały się jednak także artykuły w języku niemieckim³²⁷. Jednocześnie na uwagę zasługuje fakt, że recenzje niemieckojęzycznych publikacji, opracowywane przez profesorów Uniwersytetu Lwowskiego zawsze drukowane były w języku polskim. *Collectanea Theologica* zawierała stałe rubryki, z których część tytułowana była w języku łacińskim (*Dessertationes, Notanda, Theologia Nostri Aevi* oraz *Recensiones*). Redaktorem naczelnym periodyku był Alexius Klawek. W pracach redakcyjnych wspierali go Aloisio Bukowski, prof. Uniwersytetu Warszawskiego S.J., oraz Stanisław Frankl, prof. uniwersytetu Jana Kazimierza³²⁸. Oprawę czasopisma wykonywał lwowski zakład graficzny Karola Doroszyńskiego, znajdujący się przy ul. Ossolińskich L.15³²⁹.

Zarówno *Przegląd Teologiczny* jak i *Collectanea Theologica* ukazywały się z dodatkiem zatytułowanym *Ruch Teologiczny*. Dodatek ten drukowany był we Lwowie przez *Towarzystwo Biblioteka Religijna*. Jego redaktorem był Aleks Klawek. Na łamach *Ruchu Teologicznego* publikowano artykuły naukowe z zakresu etyki, apologetyki oraz hagiografii. Ponadto zamieszczano w nim recenzje nowych publikacji z zakresu teologii oraz przedłożenia z zakresu egzegezy Pisma Świętego. *Ruch Teologiczny* wychodził jako dodatek do *Przeglądu Teologicznego* od pierwszego numeru, opublikowanego w roku 1929 do czwartego numeru wydanego w roku 1932. Od trzeciego numeru opublikowanego w roku 1931 dodatek otrzymywał podtytuł *Dodatek informacyjny do kwartalnika Collectanea Theologica*.

---

³²³ J. Czekanowski, *Z badań nad księgami metrykalnemi*, *Przegląd Teologiczny* 2(1921), s. 62.

³²⁴ *Przegląd Teologiczny* 7(1926), s. 6.

³²⁵ S. Diedzic, M. Diedzic, *Arcybiskup Józef Bilczewski w kręgu lwowskiego mecenatu...*, s. 73.

³²⁶ S. Smoleński, *Wkład polskiej myśli teologicznej...*, s. 290.

³²⁷ *Collectanea Theologica* 1(1939).

³²⁸ Tamże, s. 2.

³²⁹ Tamże, s. 120.

Czasopismo drukowane było w formacie 24×15,5 cm³³⁰. *Collectanea Theologica* ukazywała się we Lwowie do 1939 roku³³¹. Od roku 1949 periodyk drukowany jest w Warszawie³³².

W latach 1924-1934 we Lwowie ukazywał się także miesięcznik *Głos Związku Młodzieży*³³³. Jego wydawcą był *Związek Młodzieży Polskiej*. Pismo ukazywało się jako *Dodatek do Kurendy Kurii Metropolitalnej*. *Głos Związku Młodzieży* początkowo drukowany był w *Drukarni Akademickiej*, od 1927 roku w *Drukarni K. Doroszyńskiego*, zaś od roku 1929 w *Drukarni Biblioteki Religijnej*. Od pierwszego numeru, opublikowanego w roku 1929 pismo ukazywało się jako *Okólnik Związku Lwowskiego*, zaś od drugiego numeru z roku 1932, jako *Okólnik Związku Lwowskiego SMP*. *Głos Związku Młodzieży* drukowano w formacie 23×14,5 cm, w objętości 8 stronic. Nakład pisma wahał się od 500 do 700 egzemplarzy³³⁴. Początkowo redaktorem miesięcznika był ks. Jan Figura, zaś od roku 1930 funkcję tę przejął ks. A. Gromadzki³³⁵. Głównym tematem czasopisma była działalność stowarzyszeń młodzieżowych.

Innym pismem katolickim, publikowanym we Lwowie w okresie międzywojennym był *Świt Seraficki*. Pismo ukazywało się od roku 1925 jako kwartalnik. Było poświęcone szerzeniu idei św. Franciszka z Asyżu i funkcjonowało jako *Organ Tercjarzy, Dyrektorów i Przełożonych Trzeciego Zakonu Franciszkańskiego w Polsce*³³⁶. Na każdej stronie tytułowej zamieszczano hasło: *Pokój i Dobro*³³⁷. Magazyn wydawany był przez Klasztor Braci Mniejszych oo. Bernardynów we Lwowie. Oni też zajmowali się sprawami administracyjnymi i redakcją periodyku³³⁸. Redaktorem naczelnym czasopisma był o. Wiktor Biegus OFM. Na łamach *Świt* poruszano przede wszystkim zagadnienia związane z tercjarską ascezą³³⁹. W wielu numerach zamieszczano także informacje na temat biblioteki franciszkańskiej³⁴⁰. Pismo wychodziło w formacie 25×17 cm³⁴¹, ilość stron w poszczególnych numerach wahała się pomiędzy 48 do 160. Pismo drukowano w różnych miejscach, między innymi w *Drukarni Mieszczańskiej* przy ul. Piekarskiej L.17 oraz w *Drukarni Akademickiej* przy ul. Krzyża L. 10³⁴². Do znanych autorów

---

³³⁰ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 254.

³³¹ CLK, *Collectanea Theologica: przegląd teologiczny*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2277&s=17&search=> [19.09.2018].

³³² S. Diedzic, M. Diedzic, *Arcybiskup Józef Bilczewski w kręgu lwowskiego mecenatu...*, s. 73.

³³³ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 139.

³³⁴ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s.117.

³³⁵ M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 139.

³³⁶ J. Bar, *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej...*, s. 226.

³³⁷ CLK, *Świt Seraficki: kwartalnik poświęcony szerzeniu idei św. Franciszka z Asyżu: organ XX. Tercjarzy, XX. Dyrektorów i Przełożonych Trzeciego Zakonu Franciszkańskiego w Polsce*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=5088&s=4&search=%B6%> [19.09.2018].

³³⁸ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 302.

³³⁹ Tamże.

³⁴⁰ *Świt Seraficki* 1(1925), s. 46; *Świt Seraficki* 3-4(1925), s. 155; *Świt Seraficki* 2(1925), s. 96.

³⁴¹ Tamże.

³⁴² *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 302.

publikujących na łamach *Świtu Serafickiego* należeli ks. Michał Rękas, o. Czesław Bogdalski OFM, o. Czesław Kellar OFMConv., o. J. Kapistran Cieślik OFM³⁴³.

W latach 1926-1927 we Lwowie ukazywało się także czasopismo *Ojczyzna*. Docierało ono do wszystkich grup społecznych³⁴⁴. Funkcję redaktora pisma pełnił ks. Teofil Długosz³⁴⁵. Pismo drukowane było jako „tygodnik z obrazkami dla wszystkich”³⁴⁶. Redakcja i zarząd znajdowały się przy ul. Chorążczyzna 12. Choć tytuł i podtytuł czasopisma nie wskazywały na jego katolicki charakter, jednak katolicyzm oraz poglądy prawicowe stanowiły filary większości zamieszczanych w nim artykułów. O przynależności religijnej świadczył także program, sformułowany przez redakcję w następujący sposób: – „*Ojczyzna* stoi na gruncie katolickim, w wierze katolickiej jest wielka siła narodu polskiego”³⁴⁷. W większości numerów pisma zamieszczano obrazy świętych, papieży czy zdjęcia kościołów. W okresie ważnych świąt katolickich lub znaczących wydarzeń w życiu Kościoła, na łamach *Ojczyzny* publikowano poświęcone im artykuły. Doskonałym przykładem takiego działania mogą być chociażby numery pisma ukazujące się po śmierci papieża Leona XIII: zamieszczono w nim wiele informacji z placu św. Piotra oraz zdjęcia kardynałów-kandydatów do tronu papieskiego³⁴⁸, kolejne numery poświęcono zaś w przeważającej mierze nowo wybranemu papieżowi Piusowi X³⁴⁹. Także słowo wstępne, zamieszczane na stronie tytułowej we wszystkich numerach, miało charakter ściśle chrześcijański³⁵⁰.

Periodyk posiadał wiele stałych rubryk. Do najważniejszych należy zaliczyć: *Do czytelników*; *Spawy polskie (Z zaboru austriackiego, Z Zaboru pruskiego, Z zaboru rosyjskiego)*, *Polscy Święci*; *Wiadomości polskie* (z czasem zmieniona na *Wiadomości z kraju*), *Ze świata*, *Listy od przyjaciół*, *Od Redakcyi*. W niektórych numerach zamieszczano także rubrykę zatytułowaną *Poradnik gospodarski*. Oprócz tego na łamach *Ojczyzny* publikowano listy pasterskie biskupów³⁵¹ oraz zachęcano do zakupu polskich towarów i usług, a tym samym do wspierania polskich producentów³⁵².

Periodykiem podobnym do *Ojczyzny* było publikowane we Lwowie czasopismo katolickie *Nasz związek*. Ukazywało się ono w latach 1926-1939. Istnieją jednak rozbieżności co

---

³⁴³ J. Cieślik, *Siejba Seraficka, Świt Seraficki* 2(1925), s. 65-80.

³⁴⁴ *Ojczyzna* 27(1903), s. 1.

³⁴⁵ M. Leszczyński, *Srodki masowego przekazu...*, s. 135.

³⁴⁶ H. Wyczawski, *Ks. Teofil Długosz (1887-1971)*, *Studia Theologica Varsaviensia* 10/2(1972), s. 266.

³⁴⁷ *Jakim pismem jest „Ojczyzna”*, *Ojczyzna* 51(1903), s. 601.

³⁴⁸ *Ojczyzna* 31(1903), s. 366-367.

³⁴⁹ b.a., *Nowy Papież*, *Ojczyzna* 32(1903), s. 376-377; b.a., *Pochodzenie Papieża Piusa X*, *Ojczyzna* 36(1903), s. 426-377.

³⁵⁰ b.a., *Zmartwychwstanie*, *Ojczyzna* 15(1903), s. 107; b.a., *Chrystus się nam narodził!*, *Ojczyzna* 2(1902), s. 3.

³⁵¹ *List pasterski ks. arcybiskupa Józefa Bilczewskiego*, *Ojczyzna* 8(1903), s. 87-88.

³⁵² *Ojczyzna* 52(1903), s. 628.

do osoby redaktora naczelnego *Naszego związku*. Zdaniem M. Leszczyńskiego funkcję tę pełniła Teresa z Pieniążków Niwińska³⁵³. Natomiast w przekonaniu Jerzego Jarowieckiego, oprócz Niwińskiej, funkcję redaktora czasopisma pełniła także Maria Popiel³⁵⁴. *Nasz związek* ukazywał się jako kwartalnik i był uznawany za *Organ Związku Koleżeńskich Byłych Wychowanek Sacre Coeur*³⁵⁵. Na łamach czasopisma znajdowały się wiadomości ze wszystkich szkół *Sacre Coeur* w Polsce oraz wiadomości z życia byłych członkiń Związku (Lwów, Wilno, Poznań). Ponadto w czasopiśmie zamieszczano także artykuły polemiczne propagujące apostołstwo świeckich, katolickość rodziny, wychowanie młodzieży, jak również artykuły z życia Kościoła – głównie bieżące wiadomości ze Stolicy Apostolskiej, oraz artykuły o tematyce pobożnościowej i nekrologi. Każdy numer pisma liczył szesnaście stron i był drukowany w formacie 23×15 cm. W okresie publikacji pisma wielokrotnie zmieniał się jego nakład: w 1928 roku było to trzysta egzemplarzy, w roku 1930 – pięćset egzemplarzy³⁵⁶.

W latach 1926-1927 w Daszawie, niedaleko Stryja, księża Salezjanie wydawali miesięcznik *Głosy Salezjańskiego zakładu w Daszawie*³⁵⁷. Pismo drukowano w stryjskiej *Drukarni A. Olbricha i Syna* w formacie 23×15 cm. Każdy jego numer liczył zaledwie cztery strony. Na łamach czasopisma salezjanie publikowali informacje na temat systemu wychowawczego księdza Bosko, zamieszczali scenariusze nabożeństw, ogłoszenia oraz reklamę artykułów dewocyjnych³⁵⁸.

W latach 1927-1928 wydawano we Lwowie również akademicki dwutygodnik *Świat*. Jego redaktorem naczelnym był Dominik Wrabec. Pismo drukowano w różnych lwowskich drukarniach, między innymi: w *Drukarni Polskiej*, *Drukarni Mieszczańskiej* prowadzonej przez M. Thumena. Na łamach periodyku można było znaleźć kronikę życia akademickiego, artykuły na temat działalności społeczno-religijnej chrześcijan oraz misjach młodzieży akademickiej. Pismo drukowano na ogół w języku polskim, chociaż jego czwarty numer ukazał się w języku francuskim. *Świat* ukazywał się w formacie 41,5×29 cm. Objętość każdego numeru wahała się pomiędzy 6 a 8 stron. Na uwagę zasługuje fakt, że ten dwutygodnik docierał do szerokiego grona odbiorców. Czytano go w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Lublinie oraz Wilnie³⁵⁹.

Przez krótki okres we Lwowie wydawano także miesięcznik *Młódzież Seraficka* – pismo wspierające działalność misyjną. Dystrybucją miesięcznika zajmowali się lwowscy

---

³⁵³ Tamże.

³⁵⁴ J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 361.

³⁵⁵ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 140.

³⁵⁶ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 193-194.

³⁵⁷ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 143.

³⁵⁸ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 118.

³⁵⁹ Tamże, s. 300.

Bernardyni³⁶⁰. W piśmie zamieszczano wiele informacji z życia Kościoła, zakonu Bernardynów, oraz artykuły z zakresu teologii, misjologii i publikacje popularno-naukowe³⁶¹. Miesięcznik istniał tylko dwa lata, to jest od roku 1928 do roku 1929³⁶². Pierwszym redaktorem naczelnym pisma był o. Walerian Krzysz. W roku 1929 r. funkcję tę przejął o. Fidelis Kędziński. Druk pisma odbywał się w *Drukarni Młodzieży Serafickiej*. W rok 1928 *Młodzież Seraficka* drukowana była w formacie 24,5×17,2 cm, w kolejnym roku zmniejszono format pisma do wymiarów 23×15 cm. Każdy numer miesięcznika liczył trzydzieści dwie strony.

Kolejnym piśmie poświęconym życiu religijnemu miasta Lwowa były *Lwowskie Wiadomości Parafialne* ukazujące się jako tygodnik w latach 1928-1930. Współtwórcą tygodnika był Teofil Długosz³⁶³. Na łamach pisma opisywano w pierwszej kolejności wydarzenia z życia Kościoła powszechnego i Kościoła na terenie archidiecezji. Ponadto publikowano w nim także informacje o ruchach i wspólnotach religijnych, relacje pomiędzy katolicyzmem a światem laickim oraz informacje dotyczące praktyk chrześcijańskich. W *Lwowskich Wiadomości Parafialnych* zamieszczano również rozważania związane z przebiegiem roku liturgicznego. Pismo zawierało też stałe rubryki: *Rozmaitości*, *Kronika Lwowska*, *Zapowiedzi*, oraz *Z życia parafialnego*³⁶⁴. W ostatnich numerach zamieszczano fragmenty Ewangelii na różne okazje³⁶⁵. Oprócz tego *Tygodnik* posiadał także dodatek dla najmłodszych zatytułowany *Gazetka niedzielna dla dzieci*³⁶⁶. Publikowano w nim informacje o życiu świętych³⁶⁷. Redakcja i administracja *Wiadomości* znajdowały się przy ul. Ormiańskiej 13.

Kontynuacją *Lwowskich Wiadomości Parafialnych* były ukazujące się w latach 1937-1939 *Lwowskie Wiadomości Katolickie*. One również, podobnie jak *Lwowskie Wiadomości Parafialne* opatrzone były podtytułem *Tygodnik poświęcony życiu religijnemu miasta Lwowa*³⁶⁸ i zawierały dodatek *Gazetka Niedzielna dla dzieci*³⁶⁹. W odnowionej wersji tygodnika kładziono większy nacisk na zagadnienia dotyczące praktyk religijnych. *Lwowskie Wiadomości Katolickie* miały szereg stałych rubryk. W każdym numerze publikowano fragmenty Ewangelii przeznaczone na bieżący okres roku liturgicznego. Ponadto w rubryce *Czytaj i rozwijaj*

---

³⁶⁰ J. Bar, *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej...*, s. 224.

³⁶¹ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 187.

³⁶² Internetowe Czasopismo WSD OO. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej, *Zabawa w literaturę*, <http://www.ms.ofm.pl/149/jubileusz.php> [22.11.2019].

³⁶³ *Lwowskie Wiadomości Parafialne* 1(1928), s. 1.

³⁶⁴ *Lwowskie Wiadomości Parafialne* 3(1928), s. 1-8; *Lwowskie Wiadomości Parafialne* 5(1928), s. 1-8.

³⁶⁵ *Lwowskie Wiadomości Parafialne* 52(1930), s. 4-5.

³⁶⁶ J. Zajęc, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 138.

³⁶⁷ b.a., *Święty Jan Vianney – czciciel Bożej Matki*, *Gazetka Niedzielna* 19(1939), s. 1.

³⁶⁸ CLK, *Lwowskie Wiadomości Katolickie: tygodnik poświęcony życiu religijnemu m. Lwowa*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=6537&s=3&search=1%> [05.10.2019].

³⁶⁹ *Lwowskie Wiadomości Parafialne. Tygodnik poświęcony życiu religijnemu Lwowa* (od 1937 r. *Lwowskie Wiadomości Katolickie*), wydawany pod redakcją ks. T. Długosza, od 1931 r. redaktorem naczelnym był ks. I. Chwirut. Za wydawnictwo odpowiedzialne było Towarzystwo *Biblioteka Religijna. – Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 173.

czytelnicy znajdowali także rozważania dotyczące konkretnych fragmentów słowa Bożego. W rubryce *Ze świata katolickiego* zamieszczano bieżące informacje z życia Kościoła. W części zatytułowanej *Dom rodzinny* zamieszczano publikacje dotyczące wychowania dzieci i młodzieży (na przykład artykuł o wychowawczej roli bajek³⁷⁰, artykuł poświęcony kryzysom wychowawczym³⁷¹, czy chociażby artykuł przypominający o roli rodziców w procesie przygotowania dziecka do pierwszej Komunii Świętej³⁷²). Na łamach *Lwowskich Wiadomości Katolickich* regularnie publikowano również kalendarz liturgiczny³⁷³, zaś w rubryce *Pożyteczne książki* zamieszczano recenzje ukazujących się na rynku ciekawych publikacji książkowych³⁷⁴. Swoistym novum było także to, że czytelnicy *Lwowskich Wiadomości Katolickich* mogli znaleźć na jego łamach repertuar kina katolickiego³⁷⁵. Redaktorzy pisma sporo uwagi poświęcali także problemom dzieci³⁷⁶, roli katolików świeckich³⁷⁷, czy trudnej sytuacji Polaków mieszkających w Niemczech³⁷⁸. Inne, godne uwagi, artykuły to *Spór o masonerię*³⁷⁹, *Malowane płoty i ... grzechy przeciw Duchowi Świętemu*³⁸⁰, artykuły dotyczące osoby arcybiskupa Teodorowicza³⁸¹. We *Lwowskich Wiadomościach Katolickich*, podobnie jak w większości periodyków katolickich w dwudziestoleciu międzywojennym, zamieszczano także reklamę.

Od roku 1929 na terenie archidiecezji lwowskiej ukazało się także kilka interesujących jednodniówek. Ich wydawcami były na ogół konkretne wspólnoty religijne, zaś ich szata graficzna i treść bardzo przypominała wydawane przed pierwszą wojną światową gazety ulotne³⁸². Pierwszą tego typu publikacją była *Jednodniówka wydana z okazji 25-lecia zakładu Naukowo-Wychowawczego SS. De Notre Dame*. Ukazała się ona 1 czerwca 1929 r. Na dwudziestu trzech stronicach jednodniówki zamieszczono dzieje Kongregacji Sióstr Szkolnych de Notre Dame, wyjątki z Reguły zgromadzenia, imienny wykaz nauczycieli i uczniów gimnazjum. Ponadto na łamach jednodniówki opublikowano także aktualny program wychowawczy prowadzonej przez siostry placówki oraz informacje dotyczące bieżących

---

³⁷⁰ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 11(1938), s. 5.

³⁷¹ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 12(1938), s. 5.

³⁷² *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 25(1938), s. 5.

³⁷³ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 8(1938), s. 8.

³⁷⁴ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 29(1938), s. 9.

³⁷⁵ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 31(1939), s. 1-18.

³⁷⁶ b.a., *Złość dziecka*, *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 9(1938), s. 5; b.a., *O duszę dziecka*, *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 8(1938), s. 1; b.a., *O przeciwdziałaniu nerwowości dzieci*, *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 13(1939), s. 5.

³⁷⁷ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 12(1938), s. 1.

³⁷⁸ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 28(1938), s. 1.

³⁷⁹ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 30(1938), s. 1.

³⁸⁰ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 34(1938), s. 1.

³⁸¹ *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 51(1938), s. 1.

³⁸² E. Domek, H. Machnik, *Bibliografia polska 1901-1939 T. Jednodniówki*, s. 7.

wydarzeń z życia zgromadzenia. Druk jednodniówki odbył się w *Drukarni Dziennika Polskiego*³⁸³.

Kolejną publikacją prasową wydaną na terenie archidiecezji lwowskiej była *Jednodniówka wydana ku uczczeniu śp. ks. Franciszka Skarbowskiego w 3.q. rocznicę jego śmierci*. Ukazała się 6 września 1929 roku, w Stanisławowie, zaś jej pomysłodawcą były członkinie Kółka Pedagogicznego Uczennic Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego im. ks. Franciszka Skarbowskiego³⁸⁴.

Pośród gazet okolicznościowych, wydanych we Lwowie w dwudziestoleciu międzywojennym warto wymienić także pisemko wydane *Z okazji poświęcenia ołtarza w kaplicy XI Gimnazjum we Lwowie*. Opublikowano je 23 czerwca 1929 r. z inicjatywy Koła Rodzicielskiego tego gimnazjum. Pismo liczyło osiem stron, zaś jego redaktorem był M. Wolańczyk. Jednodniówkę wydrukowała *Pierwsza Związkowa Drukarnia*. Dochód uzyskany z jej sprzedaży, został przeznaczony na pokrycie kosztów budowy kaplicy³⁸⁵.

W okresie międzywojennym na terenie archidiecezji lwowskiej ukazywały się także gazetki parafialne. Przykładem tego typu publikacji mogą być *Stryjskie Wiadomości Parafialne*³⁸⁶. Pismo ukazywało się w roku 1930 (numer pierwszy ukazał się 30 marca, zaś ostatni 14 sierpnia) i było wydawane jako tygodnik. Funkcję redaktora naczelnego i wydawcy pełnił ks. Teofil Długosz³⁸⁷. W tygodniku zamieszczano niedzielne czytania wraz z komentarzem, kronikę stryjską i lwowską, a także kalendarz liturgiczny. Na łamach *Wiadomości* opisywano codzienne problemy katolików, publikowano artykuły o charakterze politycznym, a nawet zamieszczano zapowiedzi przedślubne. *Stryjskie Wiadomości Parafialne* drukowane były przez *Towarzystwo Biblioteka Religijna*. Pismo wydawane było w formacie 29x21 cm (A4) i wychodziło w stosunkowo niewielkim nakładzie – początkowo 300 egzemplarzy, potem 200 egzemplarzy. Każdy numer tygodnika liczył osiem stron³⁸⁸.

W latach 1930-1939 kapelan Zakładu dla Psychicznie Chorych na Kulparkowie, pełniący jednocześnie funkcję sekretarza *Polskiego Apostolstwa Chorych*, ks. Michał Rękas rozpoczął wydawanie miesięcznika *Apostolstwo Chorych*³⁸⁹. Do 1935 r. periodyk wydawany był przez *Towarzystwo Wydawnicze Biblioteka Religijna*, potem przez *Sekretariat Apostolstwa Chorych*. Początkowo *Apostolstwo Chorych* ukazywało się nieregularnie, w części numerów zabrakło stałej numeracji (ta pojawiła się dopiero w roku 1933). Całość pisma stanowiła cztery stronicy,

---

³⁸³ Tamże, s. 1-24.

³⁸⁴ A. Meissnera, *Bibliografia dziejów oświaty i wychowania w Galicji 1772-1918*, Lublin 2015, s. 94.

³⁸⁵ E. Domek, H. Machnik, *Bibliografia polska 1901-1939 T. Jednodniówki*, s. 126-127.

³⁸⁶ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 142.

³⁸⁷ M. Leszczyński, *Srodki masowego przekazu...*, s. 140.

³⁸⁸ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 294.

³⁸⁹ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 137.

formatu 28,5×19,5 cm. W czasopiśmie publikowano przede wszystkim artykuły o tematyce ascetycznej, zwłaszcza przedłożenia poświęcone cierpieniu i modlitwie. Ponadto prezentowano w nim także sylwetki znanych świętych, zamieszczano informacje z życia katolików oraz korespondencję z czytelnikami (najczęściej dotyczyła ona cierpienia i różnorodnych chorób)³⁹⁰. Do 1938 roku *Apostolstwo Chorych* ukazywało się w nakładzie 19 tysięcy egzemplarzy³⁹¹.

W latach 1930-1939 we Lwowie ukazywało się pismo poświęcone sprawom społeczno-politycznym, zatytułowane *Katolicki Głos Pracy*³⁹². Stanowiło ono *Organ Zjednoczenia Chrześcijańskich Związków Zawodowych we Lwowie*³⁹³. W pierwszym okresie istnienia *Katolicki Głos Pracy* wychodził każdego 1 i 15 dnia miesiąca, później wielokrotnie zmieniała się częstotliwość jego publikacji³⁹⁴. Redaktorem naczelnym pisma był początkowo Maksymilian Lewandowski, po nim funkcję tę przejęli kolejno: ks. Szczepan Szydelski oraz Edmund Pleuss. Periodyk drukowała lwowska *Drukarnia A. Gojawiczyńskiego*.

Wszystkie numery pisma zawierały następujące rubryki: *Z życia organizacyjnego*, *Feljeton*, oraz *Rozmaitość*. Na łamach periodyku drukowano dokumenty kościelne, artykuły z zakresu katolickiej nauki społecznej, oraz publikacje dotyczące ważnych kwestii społecznych, gospodarczych i politycznych³⁹⁵. Starano się przy tym usilnie o zachowanie katolickiego charakteru pisma. Ponadto w *Katolickim Głosie Pracy* można było znaleźć przegląd prasy, nekrologi oraz ogłoszenia o wolnych miejscach pracy.

Od 1930 roku dominikanie lwowscy wydawali także dwumiesięcznik *Szkoła Chrystusowa*³⁹⁶. Pismo było adresowane do polskiej inteligencji. Początkowo ukazywało się jako dwumiesięcznik, jednak od 1931 roku zaczęto wydawać je jako miesięcznik. W zaledwie dziewięcioletniej historii periodyku nader często dokonywano zmiany na stanowisku redaktora naczelnego. W latach 1930-1933 funkcję tę pełnił o. Andrzej Maria Gmurowski. Od 1933 roku redagowaniem pisma zajmował się o. Zygmunt Ogarek, zaś rok później o. Romuald Kostecki. Następnie zaś, w roku 1936 funkcję redaktora przejął o. Bernard Przybylski. W 1939 roku zastąpił go o. Jacek Woroniecki. Od samego początku pismo posiadało imprimatur, co wiązało się z precyzyjnym określeniem jego założeń. W pierwszym numerze opublikowano List Abpa Dr. Józefa Teodorowicza do O. Redaktora, w którym wskazano główne cele periodyku: „podtrzymywać życie wewnętrzne, dopomagać duchowieństwu w kierowaniu duszami na drodze do doskonałości”, oraz „dawać poważne doktrynalne podłoże tak wyraźnie budzącym się [...]

---

³⁹⁰ M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 137.

³⁹¹ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 41.

³⁹² Tamże, s. 139.

³⁹³ *Katolicki Głos Pracy* 8(1932), s. 1.

³⁹⁴ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 158.

³⁹⁵ Tamże.

³⁹⁶ S. Smoleński, *Wkład polskiej myśli teologicznej...*, s. 290.

porywom do doskonałości życia chrześcijańskiego”³⁹⁷. Jednocześnie redaktorzy *Szkoły Chrystusowej* zamierzali „dać duszom spragnionym intensywniejszego życia wewnętrznego pożywną strawę duchową opartą na Piśmie Świętym i całą przesiąkniętą duchem tradycji Kościoła katolickiego”³⁹⁸. Prawie wszystkie numery periodyku drukowane były we lwowskiej *Drukarni Dominikańskiej*. W ostatnim roku istnienia redakcja *Szkoły Chrystusowej* przeniesiona została do Warszawy. Na łamach pisma drukowano artykuły z zakresu wielu dyscyplin teologicznych (hagiografii, dogmatyki, egzegezy tekstów biblijnych, duchowości). Oprócz tego opisywano bieżące wydarzenia z życia Kościoła oraz publikowano aktualną bibliografię religijną³⁹⁹.

W roku 1931 roku opublikowano we Lwowie *Biuletyn Związku Sodalicji Mariańskich Akademickich w Polsce*⁴⁰⁰. Wydrukowało go *Towarzystwo Wydawnicze Biblioteka Religijna*. Nie wiadomo kto był redaktorem naczelnym *Biuletynu*, ani z jaką częstotliwością się on ukazywał⁴⁰¹. Z informacji zamieszczonych przed Z. Zielińskiego w *Bibliografii katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1939* wynika, że na łamach pisma zamieszczano najważniejsze informacje Sodalicji Mariańskiej akademickich⁴⁰², zasad jej funkcjonowania i relacji do Akcji Katolickiej⁴⁰³. Pismo wdrukowano w formacie 20×14 cm, liczyło szesnaście stron. Najprawdopodobniej ukazało się ono tylko jeden raz⁴⁰⁴.

Kolejnym godnym uwagi czasopismem katolickim, był wydawany w latach 1931-1939 na terenie archidiecezji lwowskiej kwartalnik *Więści z prowincjalatu oo. Franciszkanów w Polsce*. Jego redaktorem naczelnym był o. Rajnar (nie podano jego nazwiska), a redaktorem odpowiedzialnym – o. Kornel Czupryk. Przez pierwsze trzy lata pismo wydawano we Lwowie. Do 1932 roku *Więści z prowincjalatu oo. Franciszkanów w Polsce* drukowano w *Drukarni Rycerza Niepokalanej* w Niepokalanowie. W 1933 roku redakcja pisma została przeniesiona do

---

³⁹⁷ *Szkoła Chrystusowa* 8(1930), s. 1-2.

³⁹⁸ Tamże.

³⁹⁹ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 299.

⁴⁰⁰ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 137.

⁴⁰¹ M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 134.

⁴⁰² „Wewnętrzna działalność Sodalicji prowadzona była w kołach, z których jako ostatnie powstało koło medyków. W ramach kół studenci działali w pięciu sekcjach: eucharystycznej, samokształcenia, społecznej, bibliotecznej i chóru. Każda sekcja prowadziła inny rodzaj działalności. Dla przykładu w ramach sekcji samokształcenia studentki pogłębiały wiedzę z zakresu Biblii, sekcja społeczna prowadziła zaś akcję katechizacji dzieci z ubogich lwowskich rodzin, sprawowała opiekę nad małoletnimi przestępcami oraz pomagała w przygotowaniu uroczystości i wydarzeń kościelnych. Poza działaniami statutowymi Sodalicja Akademickich prowadziła także działalność apostolską, która przybierała bardzo różne formy. Jedną z nich było m. in. zaangażowanie się Sodalicji w modną wówczas we Lwowie akcję organizacji i obsługi tzw. biblioteczek latających dla panien sklepowych. Studentki były również organizatorkami lwowskiego chóru gregoriańskiego”. T. Kotliński, *Stowarzyszenia katolickie lwowskich uczelni, Cracovia Leopoldis* 54(2008), s. 15.

⁴⁰³ Warto zaznaczyć, że, stowarzyszenie Sodalicji Mariańska Akademików była założona we Lwowie jeszcze w roku 1889. Opiekowali się nią bracia Jezuiti. – Tamże, s. 14.

⁴⁰⁴ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 79.

Krakowa⁴⁰⁵. Pismo liczyło cztery stronicie formatu 26×20 cm. Ukazywało się w nakładzie 1200 egzemplarzy. Zawierało zarządzenia władz zakonnych, listy prowincjałów, artykuły o treści historycznej z zakresu historii zgromadzenia oraz nekrologi franciszkanów i wiadomości bieżące⁴⁰⁶.

29 maja 1932 roku we Lwowie wydano około 5 tysięcy egzemplarzy jednodniówki zatytułowanej *Cześć Marji: z okazji święta marjańskiego młodzieży szkolnej*. Gazetka liczyła trzydzieści dwie stronicie. Jej redaktorami byli M. Wolańczyk i Laurencja Hoenigman. Jednodniówka drukowana była w *Drukarni Towarzystwa Biblioteka Religijna*⁴⁰⁷.

W latach 1932-1937 we Lwowie ukazywał się miesięcznik *Dyszel w Głowie*. Był to *Oficjalny Biuletyn Środowiska Lwowskiego Stowarzyszenia Katolickiej Młodzieży Akademickiej „Odrodzenie”*⁴⁰⁸. *Dyszel w Głowie* miał wiele podtytułów. Początkowo opatrywano go podtytułem *Biuletyn środowiska lwowskiego i Rakowskiego*. Od 12. numeru opublikowanego w 1933 roku, podtytuł miesięcznika brzmiał: *Biuletyn wewnętrzny Katolickiej Młodzieży Akademickiej Odrodzenie*, natomiast od nr 5 z roku 1935 do tytułu pisma dodawano podtytuł: *Biuletyn wewnętrzny Stowarzyszenia Studentów Politechniki Lwowskiej Odrodzenie*. W ostatnim okresie istnienia pismo opatrywano podtytułem *Biuletyn wewnętrzny Stowarzyszenia Katolickiej Młodzieży Akademickiej Odrodzenie oraz inne podobne*. Pierwszym redaktorem naczelnym miesięcznika był Czesław Browiński. Po nim funkcję tę przejmowali kolejno: Stanisław Seweryn, Jerzy Turowicz, Włodzimierz Ryłski, Tadeusz Sitko, oraz Stefan Choiński. Ostatnim redaktorem naczelnym pisma była Irena Kownacka. Druk miesięcznika odbywał się w *Tłoczni drukarni Urzędowej* we Lwowie⁴⁰⁹. *Dyszel w Głowie* docierał do czytelników z terenu Lwowa i Krakowa. Ponieważ odbiorcami pisma byli najczęściej ludzie młodzi na jego łamach publikowano zagadnienia interesujące tę grupę odbiorców: upominano się o niezależność uczelni wyższych, opisywano bieżące problemy młodzieży, zachęcano młodych do podejmowania różnorodnych inicjatyw społecznych. Ponadto w *Dyszlu* opisywano także bieżące sprawy związane z działalnością Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży: artykuły programowe, kronikę, plany pracy. Od 1934 *Dyszel w Głowie* ukazywał się jako dwumiesięcznik. Pismo ukazywało się w formacie 25×17 cm, przy czym poszczególne jego numery miały różną objętość (od czterech do ośmiu stronic). Pismo drukowano w różnych drukarniach: w *Drukarni*

---

⁴⁰⁵ J. Bar, *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej...*, s. 226.

⁴⁰⁶ Tamże, s. 348.

⁴⁰⁷ E. Domek, H. Machnik, *Bibliografia polska 1901-1939 T. Jednodniówki*, s. 28.

⁴⁰⁸ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 138.

⁴⁰⁹ Tamże.

Urzędowej, w Drukarni Leopolis, Drukarni Ekonomicznej oraz Krajowej Drukarni Romana K. Bednarskiego⁴¹⁰.

W latach 1932-1939 Lwów był jednym z miast, w którym rozpowszechniano katolickie pismo akademickie *Młódzież Katolicka*⁴¹¹. Czasopismo ukazywało się jako kwartalnik *Związku Katolickich Organizacji Akademickich w Warszawie i Akademickiej Ligi Katolickiej we Lwowie*⁴¹². Pismo to posiadało zezwolenie władzy duchownej na druk. Funkcję redaktora pełnił Stanisław Tesche. Redaktorem naczelnym kwartalnika był Jan Werner, zaś wydawcą Tadeusz Wojtecki. Od 1 do 6 numeru sekretarzem redakcji był W. Zalewski, od 8 numeru zastąpił go S. Deskur. Pismo posiadało kilka stałych rubryk: *Do Czytelników*, *Z rozważań nad Ewangelią* oraz rubrykę dyskusyjną zatytułowaną *Udzielamy głosu*, w której zamieszczano artykuły dziennikarzy katolickich i publikacje poświęcone prasie katolickiej⁴¹³. W rubryce *Sztuka i twórczość* zamieszczano przegląd prasy. W kwartalniku można było znaleźć także recenzje zarówno książek popularno–naukowych o tematyce religijnej, jak i wielu publikacji naukowych. Drukowano je w rubryce *Wśród książek* (do ciekawych recenzji publikowanych na łamach kwartalnika zaliczyć można recenzję książki ks. J. Księżopolskiego - *Dusza rosyjska i jej religijność według Bierdiajewa*⁴¹⁴ oraz recenzje książki ks. dr Michała Klepacza - *Kierunki organizacyjne oraz ideały wychowawcze we współczesnym szkolnictwie polskim*, Katowice 1937⁴¹⁵. Osobną rubryką czasopisma była *Kronika*. Wszystkie numery pisma publikowane były w języku polskim, dwujęzyczny był jedynie spis treści (drukowano go zarówno w języku polskim, jak i języku łacińskim). Nader interesująca była także okładka pisma. Często zamieszczano na niej obrazy o tematyce religijnej. W redakcji pisma pracowało jedenaście osób. Dodatkowo, w skład zespołu redakcyjnego wchodził także korespondenci z wybranych miast polskich: Krakowa, Lublina, Poznania, Wilna i Gdańska. Chociaż redakcja *Młódzieży Katolickiej* znajdowała się we Lwowie, pismo drukowane było w Warszawie⁴¹⁶.

W roku 1932, staraniem III Zakonu św. Dominika w mieście Lewa okazało się 3 500 egzemplarzy jednodniówki zatytułowanej *Dzień misyjny*. Dochód z jego sprzedaży przeznaczony był na cele misyjne. Pismo liczyło szesnaście stronic. Zostało wydrukowane w *Drukarni Dominikańskiej* we Lwowie⁴¹⁷.

---

⁴¹⁰ *Bibliografia katolickich czasopism...*(red. Z. Zieliński), s. 80.

⁴¹¹ CLK, *Młódzież Katolicka: kwartalnik Związku Katolickich Organizacji Akademickich w Warszawie i Akademickiej Ligi Katolickiej we Lwowie*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=1362&s=6&search=m%> [13.10.2018].

⁴¹² Tamże.

⁴¹³ *Młódzież Katolicka* 1(1932), s. 9-10.

⁴¹⁴ *Młódzież Katolicka* 8(1932), s. 27.

⁴¹⁵ *Młódzież Katolicka* 7(1932), s. 29.

⁴¹⁶ Na Krakowskim Przedmieściu 71 w Drukarni Archidiecezjalnej. – *Młódzież katolicka* 5(1936), s. 1.

⁴¹⁷ E. Domek, H. Machnik, *Bibliografia polska 1901-1939 T. Jednodniówki*, s. 41.

W latach 1932-1939 we Lwowie ukazywał się kwartalnik informacyjno-bibliograficzny *Towarzystwa Biblioteka Religijna*, zatytułowany *Biblioteka Religijna*⁴¹⁸. Redakcja i administracja czasopisma znajdowała się przy ul. Rutowskiego 5⁴¹⁹. Pismo wychodziło w nakładzie 7,5 tysięcy egzemplarzy. W początkowym okresie dziejów funkcję redaktora naczelnego pełnił Mikołaj Skiba⁴²⁰. W roku 1935 zastąpił go ks. Ignacy Chwirut⁴²¹. Periodyk zawierał dokładne opisy książek, które były drukowane i sprzedawane przez *Towarzystwo Biblioteki Religijnej*⁴²². Warto przy tym zaznaczyć, że w czasopiśmie promowano nie tylko publikacje wydawane przez *Towarzystwo Książki*. W słowie wstępnym zawsze promowano także lokalnych producentów (na przykład w numerze drugim zamieszczono artykuł wstępny zatytułowany *Zapomniany skarb*, w którym promowano makaty buczańskie – produkowane w tkalni rodziny Potockich. Promując tkaniny przypominano jednocześnie o tym jak wielką wartość ma jakość szat liturgicznych: „Zasada dostojności liturgii jak i względy praktyczne wymagają, by szaty liturgiczne były wykonane z materiału możliwie najtrwalszego i najwspanialszego. Poszukując tego rodzaju zalet natrafia się zazwyczaj na materiały francuskie i niemieckie pod nazwą adamaszków i lam złotych i srebrnych. Materiały te obciążone wysokim cłem są tak drogie, że w obecnych czasach mało która parafia może sobie pozwolić na nabycie choćby jednego ornatu w tym gatunku, więc w konieczności zastępuje je krajową i jeszcze gorszą zagraniczną lichotą, zupełnie nienadającą się do służby Bożej. Chwaląc adamaszki francuskie zupełnie zapominamy o tem że właśnie w Polsce i to tylko w Polsce mamy materiały szczególnie nadające się na szaty kościelne. Są to makaty buczańskie, których tradycja sięgają daleko wstecz w dzieje Polski”)⁴²³. W podobny sposób czasopismo zachęcało do wspierania polskiej przedsiębiorczości. Z reklamy zamieszczonej na stronach kwartalnika wiadomo, że w redakcji *Biblioteki Religijnej* można było nabyć między innymi ornaty w każdym kolorze liturgicznym⁴²⁴, figury świętych, lichtarze, pamiątki Pierwszej Komunii świętej oraz inne dewocjalia. Na stronach czasopisma promowano także *Oddział Handlowy Ligi Katolickiej*, znajdujący się we Lwowie przy ul. Gródeckiej 2b. W oddziale tym sprzedawano czerwone i białe wina mszalne, zwłaszcza wina sycylijskie i włoskie oraz wina tokajskie stare, wszystkie z gwarancją *vinum de vite*⁴²⁵. Pismo ukazywało się w formacie 32×25 cm, liczyło od 4 do 6

---

⁴¹⁸ CLK, *Biblioteka Religijna: kwartalnik informacyjny firmy Tow. Biblioteka Religijna we Lwowie*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=106&s=2&search=b%> [17.08.2018].

⁴¹⁹ *Biblioteka religijna* 1(1939), s. 1.

⁴²⁰ *Biblioteka religijna* 3(1932), s. 4; *Biblioteka religijna* 2(1933), s. 4.

⁴²¹ *Biblioteka religijna* 2(1935), s. 12; *Biblioteka religijna* 2-3(1936), s. 12; *Biblioteka religijna* 5(1938), s. 8; *Biblioteka religijna* 1(1939), s. 8.

⁴²² Księgarnia Biblioteki Religijnej znajdowała się pod innym adresem niż redakcja – ul. Rutowskiego 5. – *Biblioteka religijna* 3(1932), s. 2.

⁴²³ *Zapomniany skarb*, *Biblioteka religijna* 2(1933), s. 1.

⁴²⁴ Tamże, s. 4.

⁴²⁵ Tamże, s. 5-8.

stron⁴²⁶. Aleksander Buczko wymieniając zasługi Towarzystwa stwierdził, że: „Towarzystwo *Biblioteka Religijna* we wszystkich gałęziach rozwija się stale, mimo borykania się z niemałymi doprawdy trudnościami natury finansowej, bo wsparte o umiłowanie dobra i silną wiarę w Opatrzność. Powstało bez żadnego kapitału zakładowego, co oczywiście hamowało jego prawidłowy rozwój [...] Podkreślić trzeba, że cała *Biblioteka Religijna* to bynajmniej nie jest sprawa wyłącznie lwowska, czy lwowskiej archidiecezji, ni jakaś zaściankowa wschodniej Małopolski. Pewnie, że w szczególności duchowieństwo lwowskie i archidiecezji lwowskiej winno być z tego dzieła dumne i darzyć je zaufaniem i poparciem jako swoje. Winno z tego dumne być też całe w ogóle społeczeństwo katolickie wschodniej Małopolski, powinno o nim wiedzieć i nim się interesować, tym bardziej, że go to nic nie kosztuje, a korzyść niesie moralną nie byle jaką i, co ważniejsze, w imieniu tego społeczeństwa dużo wnosi i przyczynia się do wzbogacenia kulturalnego skarbcza nie tylko Kościoła, lecz i Państwa, czy narodu”⁴²⁷.

W dniu 17 kwietnia 1932 roku K. Turzański wydał *Jednodniówkę młodych Zrzeszenia Młodzieży Katolicko-Narodowej w Tarnopolu*. Pisemko liczyło szesnaście stron. Wydrukowano je w lwowskiej *Drukarni Kresowej*⁴²⁸.

Pośród wielu pism o charakterze religijnym publikowanych na terenie archidiecezji lwowskiej w dwudziestoleciu międzywojennym warto wymienić także wydawane we Lwowie od 1932 roku *Życie Parafialne*⁴²⁹. Opatrywano je podtytułem *Pismo poświęcone przejawom życia religijnego Małopolski i nekrologii*⁴³⁰. Redaktorem naczelnym i wydawcą pisma był Marian Urban. *Życie Parafialne* drukowano w formacie 29x21 cm, najpierw w *Drukarni Dziennika* a następnie w *Drukarni Pośpieszna*. Każdy numer pisma liczył sześć stron. Pismo wydawano w nakładzie pięciuset egzemplarzy. Czytelnicy *Życia* znajdowali na jego łamach artykuły poświęcone dziejom łańciskiej katedry we Lwowie, artykuły o tematyce krajoznawczej, przedłożenia z zakresu pedagogiki, a także artykuły poświęcone dziejom lwowskiej katedry ormiańskiej i nekrologii⁴³¹.

W latach 1934-1939 we Lwowie ukazywał się także tygodnik dla rodzin katolickich zatytułowany *Rola Katolicka*⁴³². Jego administracja znajdowała się przy ul. Zygmuntowskiej 4. Funkcję reaktora naczelnego pełnił ks. Mieczysław Janas, zaś redaktorem odpowiedzialnym był ks. Ignacy Chwirut⁴³³. Na łamach tygodnika publikowano artykuły dotyczące bieżących

---

⁴²⁶ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 44.

⁴²⁷ A. Buczko, *Jubileusz Tow. „Biblioteka Religijna” 1918-1938*, *Biblioteka religijna* 1(1939), s. 1-2.

⁴²⁸ E. Domek, H. Machnik, *Bibliografia polska 1901-1939 T. Jednodniówki*, s. 106.

⁴²⁹ Tamże, s. 140.

⁴³⁰ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 143.

⁴³¹ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 356.

⁴³² CLK, *Rola Katolicka: tygodnik dla rodzin katolickich*, [http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2316&s=11&search=r%](http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2316&s=11&search=r%20) [23.08.2018].

⁴³³ *Rola Katolicka* 52(1936), s. 16.

problemów. Propagowano chrześcijański styl życia, demaskowano sowiecko-niemiecką propagandę (w jednym z numerów pisma opublikowano karykaturalne obrazy uzbrojonego wojska niemieckiego z podpisem „Niemcy pokój «gwarantują»...”. Jednocześnie wyjaśniano jak wielkie zagrożenie mogą stanowić znakomicie uzbrojone wojska niemieckie)⁴³⁴, sporo miejsca poświęcano także na demaskowanie propagandy socjalistycznej⁴³⁵. Godny uwagi element pisma stanowiły także zamieszczane na ostatniej stronie reklamy. Najczęściej reklamowano pisma i książki religijne wydawane przez *Towarzystwo Biblioteka Religijna*. Szczególnie zaskakującą reklamą była informacja o możliwości zakupu pistoletu, z dostawą do domu „dla zapewnienia bezpieczeństwa sobie - w domu i podróży”⁴³⁶.

W roku 1935 we Lwowie opublikowano czasopismo informacyjne *Catalogus fratrum ac sororum Provinciae Poloniae Sacri Ordinis Praedicatorum Anno Domini 1935*. Zawierał on imienne wykazy mieszkańców następujących dominikańskich domów zakonnych: *Conventus, Domus non – priorales Sacerdotes, Cleri Professi, Cleri Novitii, Conversi Professi, Conversi Novitii, Filii universi huius Provinciae, Filii aliarum Provinciarum in hac Provincia degentes, Filii huius Provinciae extra eamdem degentes, Moniales Ordini Praedicatorum*. Zamieszczono w nim także *Index alphabeticus Fratrum* oraz alfabetyczny spis kongregacji ss. dominikanek III Zakonu w Polsce⁴³⁷.

Innym ciekawym periodykiem katolickim był wydawany w latach 1935-1939 we Lwowie *Głos Akcji Katolickiej Archidiecezji*⁴³⁸. Wydawcą czasopisma był *Archidiecezjalny Instytut Akcji Katolickiej*, znajdujący się przy ul. Fredry 3. Funkcję redaktora naczelnego czasopisma pełnił ks. Andrzej Gromadzki⁴³⁹. Na każdej stronie pisma zamieszczano adnotację *Pax Christi In Regno Christi!*⁴⁴⁰. W każdym numerze drukowano także następujące przesłanie papieża Piusa XI: „Akcja Katolicka jest udziałem świętych w apostołstwie hierarchicznym Kościoła Katolickiego dla obrony zasad religijnych i moralnych, oraz dla rozwoju zdrowej i pożytecznej akcji społecznej pod kierownictwem hierarchii kościelnej ponad wszystkimi partiami politycznymi i niezależnie od nich celem odnowienia życia katolickiego w rodzinie i społeczeństwie”⁴⁴¹. Czasopismo zawierało następujące rubryki: *Archidiecezjalny Instytut A. K., Katolickie Stowarzyszenie Mężów, Katolickie Stowarzyszenie Kobiet, Katolickie Stowarzyszenie*

---

⁴³⁴ *Rola Katolicka* 14(1935), s. 6.

⁴³⁵ F. B. *Diabeł ubrał się w ornat*, *Rola Katolicka* 2(1939), s. 1.

⁴³⁶ *Rola Katolicka* 52(1936), s. 16.

⁴³⁷ M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu w archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego w 20-leciu międzywojennym*, *Roczniki Teologiczne* 61/4(2014), s. 136-137; B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 170.

⁴³⁸ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 109.

⁴³⁹ *Głos Akcji Katolickiej Archidiecezji Lwowskiej* 2(1935), s. 18.

⁴⁴⁰ *Głos Akcji Katolickiej Archidiecezji Lwowskiej* 2(1938), s. 42.

⁴⁴¹ *Głos Akcji Katolickiej Archidiecezji Lwowskiej* 5(1936), s. 90.

Młodzieży Męskiej, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Żeńskiej oraz rozdział *Różne*, w którym zamieszczano informacje ogólne lub nie dotyczące wprost Akcji Katolickiej. W każdym numerze pisma można było odnaleźć artykuły z zakresu chrześcijańskiej duchowości, hagiografii i mistyki, dogmatyki oraz przedłożenia o tematyce biblijnej. Ponadto na łamach pisma publikowano również dokumenty papieskie, notatki bibliograficzne, a także informacje o bieżących wydarzeniach z życia Kościoła. Zdarzało się także, iż w piśmie publikowano tłumaczenia fragmentów dzieł znanych ascetów i mistyków.

W celu upamiętnienia Kongresu Eucharystycznego w Kołomyi, który odbywał się w dniach 13-14 czerwca 1936 r. drukowano *Wiadomości Kongresowe*⁴⁴². Za ich redakcję i publikację odpowiadał Tadeusz Bosakowski⁴⁴³. Na łamach pisma zamieszczano przede wszystkim bieżące informacje bezpośrednio związane z kongresem oraz sprawozdania z działalności poszczególnych sekcji komitetu organizacyjnego. Oprócz tego w *Wiadomościach* drukowano także artykuły światopoglądowe, apologetyczno-polemiczne, oraz informacje o działalności Akcji Katolickiej w Kołomyi. Sporo miejsca poświęcano także historii Kongresów Eucharystycznych. Pismo wydawane było nieregularnie, w formacie 35×25 cm i liczyło cztery stronicie⁴⁴⁴.

W roku 1937 *Koło Abstynentów Studentów Teologii Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie* z okazji trzydziestolecia swojego istnienia opublikowało *Jednodniówkę Koła Abstynentów Studentów*. Pismo liczyło dwadzieścia cztery stronicie. Wydrukowano je w drukarni *Towarzystwa Biblioteki Religijnej* w nakładzie tysiąca egzemplarzy⁴⁴⁵.

Kolejny periodyk katolicki rozpowszechniany na terenie archidiecezji nosił tytuł *Żyj po Bożemu*. Ukazywał się on jako miesięcznik w latach 1936-1939. Pismo miało dość nietypowy format, tak naprawdę było ulotką o tematyce religijnej, gdyż publikowano je na jednej kartce papieru. Pomysłodawcami i wydawcami pisma byli Misjonarze Matki Boskiej Selatyńskiej we Lwowie. *Żyj po Bożemu* cieszyło się ogromną popularnością. W szczytowym momencie rozwoju nakład osiągnął pół miliona egzemplarzy⁴⁴⁶. Na łamach pisma sporo miejsca poświęcano komunizmowi. Potwierdzają to tytuły następujących artykułów: «*Groźące niebezpieczeństwo*» o bolszewizmie i komunizmie jako najgorszej klęsce⁴⁴⁷, *Skąd się wziął Komunizm i Bolszewizm?*⁴⁴⁸,

---

⁴⁴² J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 142.

⁴⁴³ M. Leszczyński, *Srodki masowego przekazu...*, s. 135.

⁴⁴⁴ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 322.

⁴⁴⁵ Tamże, s. 323.

⁴⁴⁶ Według informacji zamieszczonych na stronie internetowej Selatynów ulotkę stworzył ks. Michał Kolbuch MS w roku 1935 r, a w jej redagowanie i wydawanie był zaangażowany br. Glanc. – G. Zembroń, *Samarytanin z Dębowca*, w: <http://saletyni.pl/aktualnosci/samarytanin-z-debowca> [23.11.2019].

⁴⁴⁷ *Żyj po Bożemu* 13(1937), s. 1-2.

⁴⁴⁸ *Żyj po Bożemu* 14(1937), s. 1-2.

*Czy może katolik być komunistą?*⁴⁴⁹, *Dlaczego komunizm jest wrogiem duchowieństwa?*⁴⁵⁰, *Prawdziwy przyjaciel ludu!*⁴⁵¹; *Kochaj Polskę*⁴⁵², *Czy z śmiercią wszystko się kończy?*⁴⁵³, *Baczność przed złą prasą*⁴⁵⁴, *Uderz w pasterza rozproszą się owcy trzody*⁴⁵⁵, albo *Polkom ku rozwadze o „zadaniu kobiety-polki wobec komunizmu*⁴⁵⁶. W artykule zatytułowanym *Walka o chrześcijańską rodzinę* podkreślono jednoznacznie, że: „Jeżeli w sercach ludzkich gaśnie idea Boga, staczają się ludzie nieuchronnie w najokrutniejsze barbarzyństwo. Tak bezbożny komunizm niszczy to co najszlachetniejsze. Depce godność człowieka i niesie śmierć rodzinie, instytucji przez Boga ustanowionej i uświęconej dla rozwoju i ochrony powstającego życia ludzkiego”⁴⁵⁷.

Na dwóch stronach czasopisma zamieszczano także konkretne wskazówki dotyczące życia moralnego Polaka i chrześcijanina. Potwierdzeniem tego mogą być następujące tytuły: *Co masz wiedzieć o Kościele katolickim?*⁴⁵⁸, *Jak masz słuchać Mszy św.?*⁴⁵⁹, *Nie kradnij!*⁴⁶⁰, *Mów prawdę*⁴⁶¹, *Odmawiajmy różaniec*⁴⁶², *Pielęgnujmy cmentarze*⁴⁶³ itd. Naczelną zasadą czytelników *Żyj po Bożemu* było „przeczytaj i podaj drugiemu!” Jej wcielenie w życie nie było zbyt trudne ze względu na mały format pisemka. *Żyj po Bożemu* cieszyło się dobrą opinią i ogromną popularnością wśród księży. Warto przy tym zaznaczyć, że nie tylko czytali oni to oryginalne pismo, ale także zalecali jego lekturę i rozpowszechnianie wiernym świeckim. Dodatkowym atutem pisma była jego niewielka cena (prenumerata z opłatą pocztową kosztowała 50 groszy za komplet 100 sztuk). Druk miesięcznika odbywał się w *Drukarni Stanisława Küblera*, zlokalizowanej na Placu Mariackim 4. W latach 1938-1939 nakład pisma wynosił osiemdziesiąt tysięcy egzemplarzy. Pismo w formacie 16×10,2 cm, na dwóch stronicach⁴⁶⁴. Wybuch II wojny światowej w 1939 r. położył kres działalności i dalszemu rozwojowi tego ciekawego pisemka⁴⁶⁵.

---

⁴⁴⁹ Z jednoznaczną odpowiedzią nadrukowaną dużymi literami od razu po tytule – „NIE!”, dlatego, że to jest „zdrada Boga i religii,.. niewola,.. wielkie oszustwo,..” oraz z konkluzją na końcu „W Polsce Bolszewizm to utarta niepodległości, to nowa krwawa niewola i zniszczenie całego naszego dorobku kulturalnego. Polak katolik nie będzie komunistą”. *Żyj po Bożemu* 15(1937), s. 1-2.

⁴⁵⁰ *Żyj po Bożemu* 16(1937), s. 1-2.

⁴⁵¹ *Żyj po Bożemu* 17(1937), s. 1-2.

⁴⁵² *Żyj po Bożemu* 19(1937), s. 1-2.

⁴⁵³ *Żyj po Bożemu* 20(1937), s. 1-2.

⁴⁵⁴ *Żyj po Bożemu* 21(1937), s. 1-2.

⁴⁵⁵ *Żyj po Bożemu* 22(1937), s. 1-2.

⁴⁵⁶ *Żyj po Bożemu* 23(1937), s. 1-2.

⁴⁵⁷ *Żyj po Bożemu* 18(1937), s. 1-2.

⁴⁵⁸ *Żyj po Bożemu* 1(1937), s. 1-2.

⁴⁵⁹ *Żyj po Bożemu* 2(1937), s. 1-2.

⁴⁶⁰ *Żyj po Bożemu* 3(1937), s. 1-2.

⁴⁶¹ *Żyj po Bożemu* 4(1937), s. 1-2.

⁴⁶² *Żyj po Bożemu* 10(1937), s. 1-2.

⁴⁶³ *Żyj po Bożemu* 11(1937), s. 1-2.

⁴⁶⁴ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 358.

⁴⁶⁵ G. Zembroń, *Samarytanin z Dębowca...* [23.11.2019].

Godnym uwagi pismem katolickim wydawanym na terenie archidiecezji lwowskiej w okresie międzywojennym były także *Wiadomości z Ostrej Bramy we Lwowie*⁴⁶⁶. Publikowano je w latach 1938-1939 jako miesięcznik⁴⁶⁷. Redaktorem i wydawcą pisma był ks. Antoni Guzik SDB. Druk *Wiadomości* odbywał się najpierw w *Drukarni Polskiej B. Wysloucha*, a następnie w drukarni Towarzystwa *Biblioteka Religijna*. Wraz ze zmianą drukarni nieznacznie zmieniono także tytuł pisma na *Wiadomości Ostrej Bramy we Lwowie*. Na łamach pisma drukowano bieżące informacje związane z kościołem i parafią Matki Boskiej Ostrobramskiej we Lwowie: ogłoszenia oraz kalendarze. Miesięcznik zawierał także krótkie przedłożenia dotyczące życia religijno - moralnego oraz problemów duszpasterskich. Drukowano w nim także reklamę dewocjonaliów. Pismo ukazywało się w formacie 23,7x10,9 cm, poszczególne numery nie przekraczały sześciu stron⁴⁶⁸.

Kilka miesięcy przed wybuchem drugiej wojny światowej lwowscy dominikanie zaczęli wydawać kwartalnik naukowy zatytułowany *Polski Przegląd Tomistyczny*. Do września 1939 roku ukazały się jedynie dwa numery periodyku. Za ich redakcję odpowiedzialni byli: o. Innocenty Bocheński oraz o. Andrzej Maria Gmurowski. Funkcję redaktora naczelnego pełnił o. Karol (Franciszek) Trybalski. Pismo zostało podzielone na cztery części: *Rozprawy*, *Dyskusje*, *Kronikę* i *Sprawozdania*. W *Polskim Przeglądzie Tomistycznym* publikowano przede wszystkim artykuły z zakresu teologii i filozofii, zamieszczano w nim także przekłady tekstów źródłowych oraz informacje o nowościach wydawniczych zarówno polskich jak i obcojęzycznych⁴⁶⁹. *Polski Przegląd Tomistyczny* był ostatnim periodykiem katolickim, którego wydawanie rozpoczęto w dwudziestoleciu międzywojennym.

Bogactwem Lwowa była od zawsze „rozmaitość żywiołów narodowościowych, rozmaitość, jakiej bodaj nie spotykało się w żadnym innym mieście europejskim”⁴⁷⁰. W skutek złożonych i długotrwałych procesów historycznych na terenie miasta i okolic mieszkali przedstawiciele różnych grupy etnicznych i wyznaniowych⁴⁷¹. Od wieków sąsiedowali tu ze sobą Polacy, Ukraińcy, Żydzi i Ormianie. W kolejnych wiekach na ziemi lwowskiej schronienie znaleźli także Czesi, Węgrzy i Austriacy. Wydaje się, że fakt wielonarodowości i wielokulturowości miał ogromny wpływ na rozwój prasy w okresie międzywojennym⁴⁷². Zdaniem Jerzego Jarowieckiego do roku 1939 we Lwowie ukazywało się łącznie pięćdziesiąt

---

⁴⁶⁶ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 143.

⁴⁶⁷ *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński), s. 328.

⁴⁶⁸ Tamże, s. 343.

⁴⁶⁹ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 164-165.

⁴⁷⁰ J. Jarowiecki, *Prasa we Lwowie w okresie dwudziestolecia...*, s. 253.

⁴⁷¹ G. Siudut, *Pochodzenie wyznaniowo-narodowościowe ludności Małopolski Wschodniej i Lwowa wedle spisu ludności z 1931 roku*, w: *Lwów: miasto, społeczeństwo, kultura*, T. II, (red.) H. Żaliński, K. Karolczak, Kraków 1998, s. 261.

⁴⁷² J. Szocki, J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 53.

dziewięć tytułów prasowych: z czego trzydzieści cztery rzymskokatolickie, dwadzieścia dwa grekokatolickie i trzy ormiańskie⁴⁷³. Oprócz tego wydawano także czasopisma redagowane przez Kościół prawosławny oraz czasopisma żydowskie.

1.2.1. Czasopisma religijne obrządku grekokatolickiego

W okresie dwudziestolecia międzywojennego na terenie archidiecezji lwowskiej ukazywały się także czasopisma grekokatolickie. Warto przy tym zaznaczyć, iż w większości była one wydawane w języku ukraińskim. Jedynie czasopismo *Polak – Grekokatolik* ukazywało się w języku polskim. Publikowano je w latach 1932-1939. Warto przy tym zaznaczyć, że najpierw wydawano je w Krakowie⁴⁷⁴, a jedynie w ostatnim roku swojego istnienia było ono publikowane we Lwowie. W tak zwanym okresie lwowskim funkcję redaktora naczelnego czasopisma pełnili kolejno Teofil Stupnicki i Józef Turiański.

Wykaz tytułów ukraińskojęzycznych czasopism grekokatolickich zawarto w zamieszczonej niżej tabeli⁴⁷⁵:

Tabela 3. Czasopisma religijne obrządku grekokatolickiego

CZASOPISMA RELIGIJNE OBRZĄDKU GREKOKATOLICKIEGO				
Tytuł oryginalny	Częstotliwość publikacji	Redaktor naczelny	Druk	Okres istnienia
<i>Львівсько-Ахієпатріархальні Відомості (Lwiewsko-Archijepatriarchalni Widomosti)</i>	Kwartalnik	Ks. Petro Dzedżyk	Drukarnia Dilo we Lwowie	1918-1942
<i>Нуба (Nywa)</i>	Miesięcznik	Jarosław Lewyckij	Drukarnia Dilo we Lwowie	1918-1939
<i>Місіонар (Misionar)</i>	Miesięcznik	Ks. Jakim Feszczak	Drukarnia oo. Bazylianów w Żółkwi	1918-1944
<i>Вісті Станіславської</i>	Częstotliwość nieokreślona	Ks. Teodor Palywoda	Druk iż печатни I. Dańkewycza w	1921-1939

⁴⁷³ J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 315.

⁴⁷⁴ Tamże, s. 318.

⁴⁷⁵ Wszystkie informacje na temat poniższych tytułów opisane na podstawie pracy *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce w 1918-1944* opracowanej i zredagowanej przez Zygmunta Zielińskiego. – *Bibliografia katolickich czasopism...* (red. Z. Zieliński).

<i>Єпархії</i> (<i>Wisti</i> <i>Stanisławskoji</i> <i>Jeparchiji</i>)			Stanisławowi	
<i>Наш приятель</i> (<i>Nasz Pryjatel</i>)	Miesięcznik	Ks. Josafat Markrwycz	Drukarnia oo. Bazylianów w Żółkwi	1921-1935
<i>Богослов'я</i> (<i>Bogoslowja</i>)	Trzymiesięcznik	Ks. Josyp Slipyj	Drukarnia oo. Bazylianów w Żółkwi	1923-1939
<i>Дяківські</i> <i>Відомості</i> (<i>Diakiwski</i> <i>Widomosti</i>)	Miesięcznik	Roman Kristalskij	Drukarnia Stawropigijjskiego Instytutu we Lwowie	1925-1932
<i>Голос Дяків</i> (<i>Golos Diakiw</i>)	Dwutygodnik		Drukarnia Wilgelma Brawnera w Kołomyi	1925-1929
<i>Наш свит</i> <i>Додаток до Нової</i> <i>Зорі</i> (<i>Nasz swit dodatok</i> <i>do Nowoji Zori</i>)		Sekretariat Komitetu Ukraińskiej Chrześcijańskiej Organizacji	Drukarnia oo. Bazylianów w Żółkwi	1925-1926
<i>Вісник</i> <i>Маріанських</i> <i>Товариств</i> (<i>Wisnyk</i> <i>Mariańskych</i> <i>towarystw</i>)	Nieregularnie	J. Markewycz	Drkarnia oo. Bazylianów w żółkwi	1926-1937
<i>Дяківський шлях</i> (<i>Diakiwskyj szlach</i>) <i>т. Коłомуja</i>	Miesięcznik		Kołomyja	1929
<i>Добрий Пастыр</i> (<i>Dobryj Pastyr</i>)	Miesięcznik	o. A. Wojczuk, o.	Drukarnia oo. Bazylianów w	1931-1939

<i>m. Stanisławów</i>		Onufrij Orskyj	Żółkwi	
<i>Мета-Мета</i> (<i>Meta-Meta</i>) z dodatkiem <i>Христос наша</i> <i>сила</i> ⁴⁷⁶ (<i>Chrystos</i> <i>nasza syła</i>).	Rocznik	Petro Chomin	Drukarnia Spilky Dilo we Lwowie	1931-1939
<i>Друг</i> (<i>Druh</i>) <i>m. Dubno</i>	Częstotliwość nieregularna	o. Jan Hermtiuk	Drukarnia E. Kordowicza w Dubnie	1934-1939
<i>Католицька Акція</i> (<i>Katolyćka Akcija</i>)		Generalny Instytut Akcji Katolickiej	Drukarnia Biblios we Lwowie	1934-1939
<i>Вісті</i> <i>Апостольської</i> <i>Лемківщини</i> (<i>Wisti Apostolskoji</i> <i>Łemkiwszczyny</i>)		Ks. Bogdan Lipskyj	Peczatnia Stawropigijjskiego Instytutu we Lwowie	1935-1941
<i>Дяківський прапор</i> (<i>Diakiwskyj</i> <i>prapor</i>) <i>m. Kołomyja</i>	Tygodnik	M. Wojczuk, Kołomyja		1936-1937
<i>Сівач</i> (<i>Siwacz</i>)	Miesięcznik	Ks. Petro Dźerdżyk	Graficzni Zawiedienia „Wiktoria” we Lwowie	1936-1939
<i>Пресвята</i> <i>Богородице, спаси</i> <i>нас!</i> (<i>Preswiata</i> <i>Bogorodyce, spasy</i> <i>nas!</i>)	Miesięcznik	Ks. P. Pozićkyj	Drukarnia Stawrohipijskiego Instytutu we Lwowie	1938-1939

⁴⁷⁶ J. Zając, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 138.

<i>Свято Християнської України (Свіато Хрystyjaнської Україны)</i>	Nie określono		Drukarnia „Słowo” we Lwowie	1938
--	---------------	--	-----------------------------------	------

Rozkwit czasopism religijnych w Polsce, w tym również we Lwowie, przypada na rok 1928. Rok później zaczął się kryzys prasy katolickiej. Szczególnie mocno odczuły go wschodnie obszary Polski, na skutek czego prasowy rynek wydawniczy przesunął się w kierunku Wielkopolski, Śląska i Pomorza⁴⁷⁷. Sytuacja wydawnictw lwowskich pogorszyła się jeszcze bardziej w okresie rządów Rosji Radzieckiej. Już następnego dnia, po wkroczeniu Armii Czerwonej do Lwowa (22 września 1939 roku) we Lwowie rozwieszono plakaty następującej treści: „Skończyły się rządy panów polskich. Czerwona Armia oswobodziła od nich Polskę”⁴⁷⁸. W rzeczywistości jednak wraz z pojawieniem się czerwonooarmistów do Lwowa wkroczyła także sowiecka propaganda. Jednym z owoców jej nieograniczonego oddziaływania było eliminowanie polskiej, katolickiej prasy⁴⁷⁹.

Podobne działania w stosunku do prasy polskiej podjął także okupant niemiecki. Po wkroczeniu Niemców do Lwowa 30 września 1939 roku generalny gubernator Hans Frank, w obecności ministra propagandy III Rzeszy Josepha Goebbelsa w następujący sposób poinformował o likwidacji polskich mediów: „Cała organizacja rozpowszechniania wiadomości musi być zdruzgotana. Polakom nie należy pozostawiać aparatów radiowych, żadnej prasy, która wyrażałaby pewne poglądy, lecz tylko informacyjne dzienniki [...] Będzie rzeczą konieczną podawać Polakom pewne wiadomości za pomocą wielkich megafonów [...] W większych miastach i na targach będą ustawione stałe megafony, które w oznaczonym czasie będą podawały wiadomości o sytuacji i rozkazy dla Polaków”⁴⁸⁰.

Mimo trudnej sytuacji na rynku wydawniczym, w okresie okupacji sowiecko-niemieckiej we Lwowie działały różnorodne organizacje konspiracyjne, publikujące nierzadko z narażeniem życia konspiracyjną prasę katolicką. Przykładem tego typu działań może być chociażby inicjatywa uczennic liceum sióstr Nazaretanek. Wydawały one odręcznie przepisywane pisemko *Orszak*. Niestety nie zachowały się jego egzemplarze archiwalne, a o istnieniu pisma wiadomo

⁴⁷⁷ W. Dutka, *Powstanie i rozwój prasy parafialnej Kościoła rzymskokatolickiego w II Rzeczypospolitej, Rocznik historii prasy polskiej* 9/2(2006), s. 58.

⁴⁷⁸ J. Szocki, J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie...*, s. 55.

⁴⁷⁹ Tamże.

⁴⁸⁰ Tamże.

tylko ze wspomnień⁴⁸¹. A w roku 1943 koło konspiracyjne Sodalicii Mariańskiej Żeńskiej zaczęło raz w miesiącu wydawać konspiracyjne pismo religijne dla młodzieży zatytułowane *Królowej Swej*. Na jego łamach oprócz artykułów o treści religijnej zamieszczano również publikacje o charakterze patriotycznym i kulturalnym. Jak podaje Jerzy Jarowiecki „Podobne pismo, o bliżej nieokreślonym tytule wydawano w grupie chłopców z chóru kościelnego, zespolonych udziałem w tajnych kompletach. Głównym grafikiem pisma był Roman Cieślewicz i Artur Sobolewski”⁴⁸².

1.2.2. Czasopisma religijne obrządku ormiańskiego

W okresie dwudziestolecia międzywojennego we Lwowie ukazywały się także czasopisma religijne wydawane przez diecezję obrządku ormiańskiego. Pierwszym godnym uwagi periodykiem publikowanym przez katolików tego obrządku był wydawany w latach 1918-1939, *Catalogus Universi Cleri et Schematismus Archidioecesis Leopoliensis Ritus Armeno-Catholici*. Należy przy tym zaznaczyć, że od 1924 roku opatrywano go tytułem, który w roku 1924 zmieniono na *Elenchus Cleri at Monialum Archidioecesis Leopoliensis Ritus Armeno-Catholici pro anno domini...*⁴⁸³.

Drugi, godny uwagi magazyn ormiańsko-katolicki ukazywał się w latach 1935-1939 i nosił tytuł *Gregoriana*. Pismo ukazywało się początkowo jako dwumiesięcznik, po czym zmieniono częstotliwość publikacji i wydawano je jako kwartalnik⁴⁸⁴. Funkcję redaktora naczelnego *Gregoriany* piastował ks. Dionizy Kajetanowicz. W zespole redakcyjnym wyróżniał się także ks. Adam Bogdanowicz. Pismo zawierało następujące rubryki stałe: *Rozprawy*, *Przeglądy* i oraz *Dział diecezjalny*. W części pierwszej publikowano artykuły z zakresu teologii i historii, oprócz tego zamieszczano w niej także kazania biskupów polskich. W drugiej części można było znaleźć recenzje publikacji teologicznych. Na końcu znajdowały się treści urzędowe, wiadomości ze świata, kronika żałobna i decyzje kurii diecezjalnej. Ponadto na łamach pisma można było znaleźć przedłożenia z zakresu kultury i moralności. Od 1937 r. na łamach kwartalnika zamieszczano informacje na temat Karty Kongregacji Dzieci Marii pod wezwaniem Zwiastowania Najświętszej Panny Marii i św. Stanisława Kostki. Szczególnie dużo miejsca zajmowały sprawozdania z działalności poszczególnych agend wyżej wymienionej Kongregacji.

---

⁴⁸¹ J. Jarowiecki, *Konspiracyjna działalność wydawniczo-prasowa we Lwowie w latach 1939-1945*, w: *Lwów: miasto, społeczeństwo, kultura*, T. II, (red.) H. Żaliński, K. Karolczak, Kraków 1998, s. 570-571.

⁴⁸² „W grupie uczestniczącej w tajnym nauczaniu byli m.in.: Roman Cieślewicz. Herbert (brat Zbigniewa). Jerzy Jarowiecki. Wojciech Pszoniak. Zygmunt Radoszewski. Artur Sobolewski. Ryszard Solłyński. Zdąblasz. Janusz Żyliński. Władysław Zalewski. Spotkania odbywały si w m.in. w mieszkaniu pp. Herbertów (ul. Obozowa). Solłyńskich (ul. Dwernickiego), Zalewskich (u. Zimorowicza). Żylińskich (Mochackiego)” Tamże, s. 571.

⁴⁸³ J. Zajac, *Catholic periodicals in eastern borderlands...*, s. 318.

⁴⁸⁴ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 169.

Trzecim czasopismem wydawanym przez diecezję ormiańską był *Posłaniec św. Grzegorza*. Ukazywał się on w latach 1927-1939 i miał nieco inny charakter niż opisana wyżej *Gregoriana*⁴⁸⁵. *Posłaniec* ukazywał się jako miesięcznik i poświęcony sprawom archidiecezji lwowskiej obrządku ormiańskiego. Jego redaktorem naczelnym był ks. Dionizy Kajetanowicz⁴⁸⁶.

Od drugiego numeru *Posłaniec św. Grzegorza* drukowany był w kolorze, a jego redakcja znajdowała się przy Ormiańskiej 13, m 4. Na łamach *Posłańca* drukowano życiorysy biskupów, recenzje książek teologicznych oraz ormiański kalendarz liturgiczny. Ponadto zamieszczano w nim także odezwy oraz listy biskupów (nie tylko ormiańskich) oraz papieży, wiadomości ze Stolicy Apostolskiej, kalendarze kościelne, kronikę oraz reklamę⁴⁸⁷. Oprócz tego publikowano też wiadomości ze świata, sprawozdania, księgę zmarłych, ogłoszenia, oraz inne treści o charakterze religijnym⁴⁸⁸. W późniejszych numerach pojawiły również tematy urzędowe. Od 1930 r. za wydawanie *Posłańca św. Grzegorza* odpowiedzialny był *Archidiecezjalny Związek Ormian*⁴⁸⁹.

1.3. Pierwsze katolickie media audialne oraz audiowizualne w archidiecezji lwowskiej

Od początków swojego istnienia media silnie oddziaływały na życie i sposób myślenia człowieka. Obserwując to zjawisko, Kościół również nie pozostał obojętny wobec rozwoju środków masowego przekazu i wykorzystywał je w dziele ewangelizacji. Jednocześnie od samego początku z jednej strony stawiał sobie za cel przygotowanie wiernych do właściwego odbioru treści przekazywanych za pośrednictwem mediów, z drugiej strony sprzyjał tworzeniu mediów katolickich, które służyłyby jako konkretna pomoc w przekazywaniu treści religijnych.

Nowy wynalazek jakim było radio nie spotkał się od razu z aprobatą wszystkich duchownych archidiecezji lwowskiej. Większość księży patrzyła na wynalazek Marconiego z ostrożnością. Nikt nie mógł jednak zaprzeczyć, że dźwiękowe narzędzie komunikacyjne było niejednokrotnie bardziej skuteczne niż powszechnie stosowana dotąd gazeta. Dlatego wraz z powstaniem pierwszej rozgłośni radiowej we Lwowie na jej falach pojawił się także program katolicki.

„Polskie Radio Lwów” rozpoczęło swoją działalność w roku 1930 na fali 385,5 m. Rok wcześniej – 7 września 1929 roku – magistrat lwowski otrzymał od spółki „Polskiego Radia” pisemną informację o tym, że po półtorarocznych staraniach spółka otrzymała od Ministerstwa

---

⁴⁸⁵ *Posłaniec św. Grzegorza* 1(1927), s. 1.

⁴⁸⁶ Tamże.

⁴⁸⁷ *Posłaniec św. Grzegorza* 34(1930), s. 29-51.

⁴⁸⁸ *Posłaniec św. Grzegorza* 4(1927), s. 1; *Posłaniec św. Grzegorza* 4(1938), s. 66-88.

⁴⁸⁹ B. Góra, *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach...*, s. 168.

Poczt i Telegrafów nową koncesję na eksploatację radiowych nadajników na całym terenie Polski. W umowie zawartej pomiędzy Radiem a Ministerstwem „Polskie Radio” zobowiązywało się utworzyć we Lwowie stację radiową 30 lipca 1930 r. W trakcie instalacji potężnych czujników o mocy 16 kilowatów, zorganizowano czasowe pomieszczenie z nadajnikiem 1,5 kilowatów, tak aby mieszkańcy Lwowa i jego okolic mogli wcześniej korzystać z tego wynalazku⁴⁹⁰. Montowanie nadajników rozpoczęło się kilka miesięcy wcześniej. Ze względu na to, że na terenie miasta nie było jeszcze własnej rozgłośni ze studiem do prowadzenia audycji radiowych, wydzielono na ten cel jedno osobne pomieszczenie. Praca dziennikarzy nie była łatwa, ponieważ nie było jeszcze lampek sygnalizujących włączenie mikrofonu, lekkie pukanie w cienką ściankę pokoju dyżurnego spikera było sygnałem do rozpoczęcia przekazu informacji. Pierwszy program radiowy nadano w piątek 13 lutego 1930 roku ze studia znajdującego się w dawniej lwowskiej kawiarni Ziemiańskiej przy ul. Batorego 6. Od tego dnia zaczęto nadawać regularne programy w godzinach od 17:45 do 22:00⁴⁹¹.

Katolickie treści na falach „Polskiego Radia Lwów” wybrzmiały w ramach audycji dla chorych. Inicjatorem tych audycji był ks. Michał Rękas. Ks. Rękas uważany jest także za pioniera radiowej ewangelizacji na terenie Lwowa oraz całej Polski. To właśnie on od 31 października 1930 roku osobiście prowadził na antenie lwowskiego radia stałe audycje dla chorych⁴⁹².

Powstanie katolickiego programu dla chorych poprzedziło utworzenie w maju 1925 roku *Apostolstwa Chorych*. Podstawowym warunkiem przynależności do *Apostolstwa Chorych* było „przyjęcie chrześcijańskiej postawy wobec choroby” i osób cierpiących fizycznie⁴⁹³. *Apostolstwo Chorych* miało z założenia dokładać starań, by uczynić z osób chorych apostołów poprzez przyjmowanie, znoszenie i ofiarowanie cierpień za Kościół oraz dla zbawienia dusz. Pragnieniem założyciela *Apostolstwa Chorych* było wytworzenie swoistych więzi pomiędzy ludźmi chorymi, żyjącymi nierzadko w całkowitej izolacji od reszty społeczeństwa. Prawo przynależności do *Apostolstwa* mieni wszyscy chorzy⁴⁹⁴. Diecezjalny Statut *Apostolstwa*

---

⁴⁹⁰ В. Ключак, *3 історії Львівського Обласного Радіо та радіожурналістики у 20-х – 70-х роках ХХ століття* (за матеріалами Державного архіву Львівської області), *Теле- та радіожурналістика* 10(2011), s. 275.

⁴⁹¹ C. Halski, *Polskie Radio Lwów*, Łomianki 1985, s. 12.

⁴⁹² „Ks Rękas chciał nawiązać współpracę z Polskim i Międzynarodowym Towarzystwem Szpitalnictwa celem «wzmoczenia i rozwoju duszpasterstwa szpitalnego i oddania radia na usługi chorych i religijnej nad nimi opieki», co było nowością w tej dziedzinie w stosunku do innych krajów”. M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 144.

⁴⁹³ J. Krętosz, *Inicjatywy duszpasterskie arcybiskupów lwowskich obrządku łacińskiego (1900-1939)*, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 36/1(2003), s. 212.

⁴⁹⁴ G. Chajko, *Stowarzyszenia rzymskokatolickie w archidiecezji lwowskiej...*, s. 154.

Chorych, został podpisany w maju 1925 r. przez abpa Bolesława Twardowskiego⁴⁹⁵. W dość krótkim czasie taką inicjatywę radiową przejęły inne rozgłośnie regionalne⁴⁹⁶.

Początkowo współpraca z „Polskim Radiem” nastrożała wielu trudności – próbowano zmniejszyć czas transmisji treści religijnych – jednak ks. Rękasowi udawało się sukcesywnie współpracować z przedstawicielami radia, nic więc dziwnego, że dziennikarze doceniali jego pracę i zaangażowanie, a po latach wypowiedzieli się o nim w następujący sposób: „Był wśród nas człowiek, który chociaż nie pracownik rozgłośni, zrósł się z nią i z nami serdecznie, będąc w niej codziennym gościem. Dobry, miły, szlachetny, zainicjował akcję «Radio – chorym». Kochany przez wszystkich ksiądz Michał Rękas (1895-1964), «lwowski proboszcz radiowy» nie mógł przewidzieć, że jego pomysł przybierze rozmiary wielkiej akcji radiowej szpitali i klinik i że swoim dobroczynnym zasięgiem obejmie cały kraj”⁴⁹⁷. Już w roku 1939 na ten szczytny cel złożono ponad ćwierć miliona złożonych, dzięki czemu dwa i pół tysiąca chorych codziennie korzystało z pomocy doradczej, wspólnej modlitwy i duchowego wsparcia za pośrednictwem radia⁴⁹⁸. Jednocześnie zaczęto dostarczać odbiorniki sygnału radiowego do szpitali, dzięki czemu tysiące chorych mogło słuchać nabożeństw oraz doświadczać pocieszenia i duchowego wsparcia za pośrednictwem radioodbiorników. Ks. Rękas prowadził program w każdy piątek⁴⁹⁹. Warto przy tym zaznaczyć, że podobne programy powstawały w wielu krajach Europy i świata (bazując na doświadczeniu lwowskim radiofonizowały się między innymi szpitale we Włoszech i Brazylii)⁵⁰⁰.

Prowadzone przez ks. Rękasa audycje radiowe bardzo szybko zyskiwały popularność. Jej przejawem może być chociażby fakt, że odbiorcami audycji byli nie tylko wierni Kościoła rzymskokatolickiego ale także przedstawiciele innych obrządków a nawet religii. Różnorodne grono słuchaczy zmotywowało ks. Rękasa do tego, aby w ramach audycji dla chorych poruszać „nie tylko sprawy katolików, ale także omawiać kwestię chorych w aspekcie filozofii, medycyny, organizacji szpitalnictwa, czy też pielęgniarstwa”⁵⁰¹. W ramach programu, wykorzystywano również liczną korespondencję prowadzoną przez ks. Rękasa z chorymi⁵⁰². Audycja dla chorych nie była jedynym programem katolickim emitowanym na antenie radia. Oprócz niej transmitowano Msze Święte, nabożeństwa i kazania („Polskie Radio” jako pierwsze transmitowało Mszę Świętą wśród rozgłośni w całej Europie. Po raz pierwszy dokonano takiej

---

⁴⁹⁵ J. Krętosz, *Inicjatywy duszpasterskie arcybiskupów lwowskich...*, s. 212-213.

⁴⁹⁶ G. Chajko, *Stowarzyszenia rzymskokatolickie w archidiecezji lwowskiej...*, s. 155-156.

⁴⁹⁷ C. Halski, *Polskie Radio Lwów*, s. 23.

⁴⁹⁸ Tamże.

⁴⁹⁹ M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 144.

⁵⁰⁰ C. Halski, *Polskie Radio Lwów*, s. 23.

⁵⁰¹ G. Chajko, *Stowarzyszenia rzymskokatolickie w archidiecezji lwowskiej...*, s. 155-156.

⁵⁰² Tamże, s. 156.

transmisji 3 maja 1927 r. z katedry poznańskiej)⁵⁰³. Z zakresu transmisji religijnych „Polskie Radio” prowadziło długotrwałą transmisję z pogrzebu Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego w 1935 roku oraz w roku 1938 pięć godzin uroczystości kanonizacyjnej św. Andrzeja Boboli (był to wówczas imponująco długi czas transmisji)⁵⁰⁴.

Jednocześnie ks. Rękas zachęcał do zwiększenia ilości audycji religijnych, zabiegał o to aby Kościół mógł zabierać głos w sprawie „Polskiego Radia”. Ponadto czynił starania, aby oprócz osób świeckich w radzie radiowej zasiadali także duchowni. Te ponadczasowe marzenia ks. Rękasa zmaterializowały się w roku 1928 wraz z powstaniem *Międzynarodowego Katolickiego Biura Radiowego*⁵⁰⁵. W wykorzystanie radia jako narzędzia ewangelizacyjnego czynnie angażował się także lwowski Instytut Akcji Katolickiej.

Od momentu, kiedy treści religijne pojawiły się na falach radiowych, wśród duchowieństwa toczyły się ostre debaty na temat transmisji Mszy Świętej. Ks. Rękas przedstawił swoje stanowisko w tej sprawie w następujący sposób: „Twórzmy źródła nowych przeżyć religijnych, stwarzając nowe wartości, dla których brak było dotąd odpowiednich ram w przepisach prasowych i liturgicznych”⁵⁰⁶.

W latach 1936-1937 ks. Rękas przygotowywał także na potrzeby radia reportaże liturgiczne, które miały na celu pomóc w lepszym rozumieniu i przeżywaniu liturgii⁵⁰⁷. Ciekawą inicjatywą duszpasterza chorych była również transmisja kazań głoszonych podczas Mszy Świętych⁵⁰⁸. Pośród ciekawostek związanych z funkcjonowaniem radia warto wskazać fakt, iż od 12 czerwca 1933 r., wszystkie oddziały „Polskiego Radia” (także redakcja we Lwowie) rozpoczynały codzienną emisję programu od pieśni religijnej „Kiedy ranne wstają zorze” w wykonaniu Towarzystwa Śpiewaczego „Harfa”⁵⁰⁹.

---

⁵⁰³ „Polskie Radio transmitowało nabożeństwa majowe z sanktuariów maryjnych, a więc z Ostrej Bramy, Piekar, Jasnej Góry; rezurekcję z katedry wawelskiej, pasterkę z małych wiejskich kościółków; nadawało z Watykanu orędzia i błogosławieństwa papieskie; niedzielne transmisje mszy św. przyczyniły się do powstania nowego gatunku homiletycznego, a mianowicie kaznodziejstwa radiowego”. *PolskieRadio.pl, Kiedy ranne wstają zorze. Głos kościoła w Polskim Radiu*, <https://www.polskieradio.pl/231/4360/Artykul/1400761,Kiedy-ranne-wstaja-zorze-Glos-kosciola-w-Polskim-Radiu> [28.05.2018].

⁵⁰⁴ G. Łęcicki, *Media katolickie w III Rzeczypospolitej (1989-2009)*, *Kultura – Media – Teologia* 2(2010), s. 117.

⁵⁰⁵ J. Plis, *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, s. 162.

⁵⁰⁶ Tamże, s. 186.

⁵⁰⁷ „Z biegiem czasu «reportaże» rozpoczynano od krótkiego opisu kościoła – miejsca celebry. W ten sposób «reportaż liturgiczny» stał się «wizualnym i ideowym» uzupełnieniem transmitowanego nabożeństwa, które słuchacze przeżywali «wewnętrznie i duchowo» jako «pełnowartościowe przeżycie liturgiczne». Ta nowa forma Mszy św. radiowej cieszyła się uznaniem wśród radiosłuchaczy i kierownictwa radia. W komentarzach podkreślano, że polskie objaśnienia Mszy św. ożywiły transmisje oraz wywołały psychologiczną i duchową obecność słuchaczy wśród uczestników nabożeństwa”. Tamże, s. 192.

⁵⁰⁸ „Strona kościelna opowiadała się za ich bezpośrednią transmisją a dyrekcja Polskiego Radia za ich retransmisją, co zakładało pewną ich «cenzurę», w obawie przed ewentualną krytyką władz państwowych”. M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 144.

⁵⁰⁹ *PolskieRadio.pl, Kiedy ranne wstają zorze...* [28.05.2018].

Podczas okupacji niemieckiej radio nie zaprzestawało nadawać swoich audycji. Warto przy tym zaznaczyć, że w okresie okupacji niemieckiej na falach radia można było usłyszeć nie tylko audycje nadawane w języku niemieckim, ale także w języku polskim, ukraińskim, rosyjskim a nawet słowackim⁵¹⁰.

Sytuacja katolickiej redakcji lwowskiego radia zmieniła się diametralnie po II wojnie światowej, kiedy Lwów znalazł się na terenie Związku Radzieckiego. W powojennej rzeczywistości „Polskie Radio Lwów” niejednokrotnie zmieniał nazwę oraz linię programową. W roku 1961 dzienny czas transmisji wynosił 4 godziny 50 minut. Jednocześnie wprowadzono szereg zmian technicznych i zmian w zakresie nadawanych treści⁵¹¹. Komitet Radia i Telewizji opowiadał się za całkowitą ideologizacją treści publikowanych na łamach eteru. Domagał się zwłaszcza propagowania teorii marksizmu i leninizmu, wychowania społeczeństwa w duchu radzieckiego patriotyzmu, przyjaźni narodów bloku komunistycznego oraz krytyki burżuazyjnej ideologii. Jednocześnie kładziono nacisk na zredukowanie narodowych i religijnych mniejszości. Pretekstem do ich usunięcia z socjalistycznego społeczeństwa było głoszone przez władze sowieckie przekonanie, że grupy mniejszościowe tworzą jedynie lenie i wandalę. Ponadto Komitet wyraźnie hołdował komunistycznej moralności⁵¹², w konsekwencji tego rozgłoszenie radiowe regularnie nadawały programy o treści ateistycznej. W ramach jednej z takich audycji student Politechniki Lwowskiej J. S. zaprezentował szerokiej rzeszy odbiorców opowiadanie zatytułowane „Jak „zabiłem” w sobie Boga”, zaś wykładowca szkoły wieczorowej dla młodzieży robotniczej nr 16 podpisujący się inicjałami M. K. zaprezentował materiał zatytułowany „Jak przestałem wierzyć w Boga”⁵¹³. W 1968 roku komitet radiowy, działający przy Radzie Ministrów ZSRR zmniejszył długość czasu emisji do 4 godzin i 7 minut (co dawało 376 godzin w kwartale). Do upadku Związku Radzieckiego nie było szans na powrót programów o treści katolickiej na fale „Polskiego Radia Lwów”.

Jednym z najbardziej masowych a jednocześnie najważniejszych rodzajów sztuki, dysponującym ogromnymi możliwościami wpływu na duże grono odbiorców było i pozostaje kino⁵¹⁴. O kinie religijnym w archidiecezji lwowskiej można mówić przede wszystkim w kontekście historycznym. Na omawianym terenie ten rodzaj audiowizualnego przekazu widzowie mogli zobaczyć po raz pierwszy w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Z perspektywy powstania filmu w archidiecezji lwowskiej kino pojawiło się stosunkowo późno,

---

⁵¹⁰ В. Ключак, *3 історії Львівського Обласного Радіо ...*, s. 280.

⁵¹¹ Там же, s. 281.

⁵¹² Там же, s. 283.

⁵¹³ Там же, s. 285.

⁵¹⁴ *Історія Львова. Короткий нарис*, (red.) Г. Гербільський, Є. Лазаренко, В. Осечинський, О. Цибко, Львів 1956, s. 271.

(„ojcowie” kinematografu opatentowali swój wynalazek w 1895 roku). Przez stosunkowo długi okres czasu twórczość filmowa skupiała się na zapewnieniu rozrywki i dokumentacji wydarzeń. O kwestiach moralności w „nowym” sposobie przekazu treści można mówić nieco później.

Polscy odbiorcy pierwszy raz zetknęli się z wynalazkiem braci Lumière w 1896 r. Wtedy to do Krakowa przybył Francuz – Eugène Dopont aby przedstawić miejscowej publiczności „żywą fotografię”. W sobotę, 14 listopada 1886 r. o 17:00 w gmachu Teatru Miejskiego pokazano 12 krótkich filmów braci Lumière⁵¹⁵. Tym samym dzień 14 listopada 1886 r. uważa się rok narodzin polskiego kina. Warto przy tym zaznaczyć, że data ta jest jedynie umowna, gdyż polska widownia widziała już wcześniej ożywione fotografie na różnego rodzaju prezentacjach aparatów. Większość polskich widzów zapoznała się z kinem za pośrednictwem aparatu Edisona. Właśnie w taki sposób „ruchome obrazy” pokazano po raz pierwszy we Lwowie 13 września 1896 r. Pierwsze lwowskie pokazy filmowe trwały od 13 września do 10 października. Wykorzystywano podczas nich vitaskop Edisona w pasażu Hausmanna⁵¹⁶. Warto zaznaczyć, że przy pierwszych pokazach kinowych we Lwowie, podczas projekcji, za pomocą gramofonu, odtwarzano muzykę⁵¹⁷.

Jednocześnie na uwagę zasługuje dość szybki rozwój rodzimej kinematografii. W 1895 roku Piotr Lebedziński zrealizował kilka scenek fabularnych. W tym samym czasie Kazimierz Prószyński skonstruował swój pleograf, przy pomocy którego w latach 1900-1903 sam nakręcił szereg filmów⁵¹⁸. Do roku 1906 odnotowano około czterdziestu filmów polskich producentów. Żaden z tych filmów nie zachował się do czasów współczesnych. Warto zauważyć, że kino traktowano w pierwszym okresie istnienia jak rozrywkę podczas jarmarków. Nie wymagało ono, w odróżnieniu od prasy, umiejętności czytania i miało dość prostą formę – przybliżało krótkie scenki z komentarzem tak zwanego „komentatora obrazów filmowych”⁵¹⁹. Sytuacja zmieniła się w 1907 r., kiedy to właściciel warszawskiego kina „Ilusion” Mordechaj Towbin wprowadził na rynek film fabularny zatytułowany *Pruska kultura*. Ciekawostką może być to, że film ten już w 1908 r. pokazano we Włoszech, Francji i w Rosji. Natomiast w Polsce pokazano go dopiero w 1914 r.⁵²⁰ Pierwszy pełnometrażowy film fabularny w Polsce pokazano w roku 1911 – ekranizowano skandaliczną w tych czasach powieść *Dzieje Grzechu* w 3 aktach i 36 obrazach.

---

⁵¹⁵ M. Hendrykowska, *Początki kinematografii polskiej. Pierwsze dwie dekady*, w: *Kino okresu wielkiego niemowcy*, (red.) G. Grabowska, cz. I, Warszawa 2008, s. 9.

⁵¹⁶ B. Gierszewska, *Kino i film we Lwowie do 1939 roku*, Kielce 2006, s. 79.

⁵¹⁷ Tamże, s. 81.

⁵¹⁸ M. Hendrykowska, *Początki kinematografii polskiej...*, s. 10.

⁵¹⁹ Tamże, s. 14.

⁵²⁰ „Jak wynika u informacji prasowych, władze rosyjskie zabroniły pokazywania żywych fotografii z życia Polaków poznańskich w walce z niemieczyzną w kinematografach Warszawy... Odnaleziony w 2000 roku w podparyskim archiwum w Bois d’Arcy, film w wersji francuskiej nosi tytuł *Les Marthyrs de la Pologne*. W francuskim napisie międzyujęciowym mówi się wyraźnie o losie polskiej rodziny w prowincji poznańskiej, a protest dziecka przeciwko nauce w języku niemieckim, czy brutalna eksmisja i jej próba zamieszkania w cygańskim wozie

Od 1909 roku w Polsce wyprodukowano około 30 filmów, w tym dokumentów i reportaży. Największym wydarzeniem filmowym w Polsce przed I wojną światową była projekcja filmu *Quo vadis*. Zekranizowana powieść Sienkiewicza stała się inspiracją do utworzenia spółki „Sokół”, celem której było przenoszenie na ekran polskiej literatury⁵²¹.

Od momentu otwarcia pierwszych stałych kin, zwłaszcza we Lwowie, kształtował się nawyk uczestnictwa w seansach filmowych. Już w przedwojennym Lwowie chodzenie do kina stało się niemal powinnością, dlatego że większość kin stała się własnością *Czerwonego Krzyża* wspierającego weteranów wojennych i ich rodziny⁵²². Od 1916 roku kina przeznaczały część dochodów z każdego seansu na pomoc żołnierzom oraz na potrzeby kuchni wojennej⁵²³.

Lata 1918-1939 to czasy aktywnego rozwoju kinematografii we Lwowie, z powodzeniem konkurującej z innymi środkami społecznego przekazu oraz działami sztuki. Wraz z pojawieniem się kina dźwiękowego stało ono potężnym środkiem oddziaływania na szerokie grono odbiorców⁵²⁴. O pierwszym zapoznaniu się katolików z kinem jak i z filmem religijnym na terenie archidiecezji lwowskiej wiadomo niewiele.

W 1932 r. rozpoczęło swoją działalność kino „Świt”, gdzie pokazywano między innymi filmy krótkometrażowe. Kino funkcjonowało przy ul. Gorodockiej w *Domu katolickich stowarzyszeń*. Pokazy cieszyły się ogromnym zainteresowaniem, mimo że odbywały się w niedzielę rano⁵²⁵. Pomieszczenie przy ul. Gorodockiej 2, budowano dla Towarzystwa *Dom katolicki* według projektu architekta Adama Opolskiego w latach 1909-1910. Przez głęboki kryzys finansowy pomieszczenia wynajmowano dla kina, z czego Towarzystwo otrzymywało dochód ok. 50%. Właścicielami „Świtu” byli Franciszek Zborowski oraz Franciszek Andreaszek. Kino „Świt” istniało do 1944⁵²⁶.

Nie ma dokładnych informacji o tym, czy w *Domu katolickich stowarzyszeń* pokazywano filmy religijne. O wyraźnym zapotrzebowaniu na takie filmy pisały lwowskie gazety katolickie. Redakcja *Głosu Akcji Katolickiej* promowała katolicką kinematografię w następujący sposób: „Umiemy wprawdzie ocenić, który film jest w granicach atmosfery katolickiej, a który jest poza nią, zdajemy sobie sprawę, że tych drugich jest daleko więcej, czysto pojedynczo rzucamy pociski potępienia na niemoralne filmy i narzekamy na ich demoralizujący wpływ, jaki

---

jednoznacznie nawiązują, i do strajków szkolnych w Wielkopolsce na początku XX wieku, i do wozu Drzymały. W kontekście innych tytułów filmowych tego okresu tytuł *Pruska kultura* wyróżnia się zarówno powagą tematu, aktualnością, jak i ogólną wymową, którą najprościej określić można jako wielką obronę ludzi słabszych i zniewolonych”. Tamże, s. 15.

⁵²¹ W. Kot, *Dzieje filmu polskiego*, Poznań 1999, s. 5.

⁵²² B. Gierszewska, *Kino i film we Lwowie...*, s. 13.

⁵²³ Tamże, s. 131.

⁵²⁴ Б. Гершевка, *З історії культури кіно у Львові 1918-1939 pp.*, Львів 2004, s. 2.

⁵²⁵ Tamże, s. 63-64.

⁵²⁶ UID, *Kino „Świt”*, <http://www.lvivcenter.org/pl/uid/picture/?pictureid=8969> [15.05.2018].

wywierają na jednostki i społeczeństwo; ale to wszystko przedstawia tylko negatywną stronę... Nam potrzeba w tym kierunku wysiłków twórczych – pracy pozytywnej. Przykładem nam tutaj katolicyzm w Ameryce, który zbiorowo potępił niemoralne filmy a zalecił zdrowe; katolicyzm w Austrii, Belgii, we Włoszech, we Francji, Anglii i dominiach, który popiera twórczość i pokazy filmów moralnie dobrych”⁵²⁷.

Na miejsce promocji filmów o tematyce religijnej *Głos Akcji Katolickiej* wybrał kino „PAX”, znajdujące się we Lwowie przy ul. Franciszkańskiej 1 a, w sali 111. Pomieszczenia kinowe były wynajmowane od lwowskich franciszkanów, za co zakonnicy otrzymywali połowę dochodów kina. W roku 1935 w kinie mogło zasiadać jednorazowo w czasie projekcji trzysta osób,⁵²⁸. Pomieszczenie, w którym znajdowało się kino było wybudowane w latach 1932-1934 według projektu architekta Wawrzyńca Dajczaka. Całe wyposażenie kina należało do Mariana Leikerta, który był jednocześnie pomysłodawcą i założycielem tego kina. W repertuarze kina „PAX” dominowały filmy o tematyce religijnej i etycznej. W dniu 4 października 1936 r. pokazano w nim film *Golgota*. W sierpniu 1939 roku kino zawiesiło działalność, ale we wrześniu ponownie ją wznowiło. Na 2 września wyznaczono projekcję filmu *Promienie Słońca*. Pod koniec lat trzydziestych aktywność kina została uznana za przeciętny sukces⁵²⁹. Zdaniem redaktorów czasopisma *Głos Akcji Katolickiej*, kino franciszkanów „wyświetla tylko filmy zdrowe, stojące na poziomie etyki katolickiej. Każdy popierający tę instytucję przyczyni się do wielkiego zwycięstwa dobra nad złem”⁵³⁰. Z kinem „PAX” związany był przez pewien okres Rafał Kiernicki. Zajmował się on przygotowaniem afiszy kinowych⁵³¹.

Kino „PAX” funkcjonowało także w okresie okupacji niemieckiej, jednak w latach 1941-1944 nazywało się ono „Saturn”⁵³². Pod koniec II wojny światowej kompleks budynków klasztoru, w którym funkcjonowało kino zmienił właściciela. Początkowo w pomieszczeniach klasztornych znajdowała się jednostka wojskowa, a następnie – szkoła specjalna z internatem. Kościół, odpowiednio, służył jako magazyn i jadalnia. Mimo zmiany właściciela budynku, kino przy klasztorze franciszkanów funkcjonowało do 1946 roku.

Po zamknięciu „PAX-u” pomieszczenie przy ul. Franciszkanów 1a, później ul. Korolenki 3, aż do lat 90-tych funkcjonowało jako pomieszczenia kinowe, choć wielokrotnie zmieniał się właściciel kina i jego nazwa. W 1990 r. pomieszczenie kina oddano Rosyjskiemu

---

⁵²⁷ Wj. *Wysiłek twórczy w dziedzinie kinematografii*, *Głos Akcji Katolickiej* 4(1935), s. 54.

⁵²⁸ B. Gierszewska, *Kino i film we Lwowie...*, s. 235.

⁵²⁹ Центр міської Історії, *Вул. Короленка, 01А – Кінотеатр (Не Діє)*, http://www.lvivcenter.org/uk/lia/objects/?ci_objectid=1758 [20.04.2018].

⁵³⁰ Wj. *Wysiłek twórczy w dziedzinie...*, s. 54.

⁵³¹ J. Krętosz, *Katedra obrządku lacińskiego we Lwowie i jej proboszcz o. Rafał Kiernicki OFM Conv w latach 1948-1991*, Katowice 2003, s. 23.

⁵³² Центр міської Історії, *Вул. Короленка...* [20.04.2018].

Stowarzyszeniu Kultury im. Aleksandra Puszkina⁵³³. Następnie wznowiono działalność kina nadając mu imię rosyjskiego pisarza pochodzenia ukraińskiego Wołodymyra Korolenki⁵³⁴. Ze względu na panującą sytuację polityczną w nowym kinie nie było już miejsca na filmy o tematyce religijnej⁵³⁵. W 1994 roku dokonano kolejnej zmiany nazwy kina – otrzymało ono nazwę „27 lipca 1994”⁵³⁶.

Kino „PAX” nie było jedynym kinem we Lwowie, w którym można było obejrzeć filmy katolickie. Według *Lwowskich Wiadomości Katolickich*, filmy o tematyce religijnej można było obejrzeć także w kinach „Bajka”, „Casino”, „Empire”, „Raj” oraz „Świt”. W kinach tych pokazywano filmy o zabarwieniu etycznym, jednak nie zawsze były one bezpośrednio związane z katolicyzmem⁵³⁷.

Podsumowując, można stwierdzić, że w przedwojennym Lwowie przywiązywano ogromną wagę do rozwoju kina. Potwierdzeniem tego może być to, że latach 1939-1941 w mieście istniało dwadzieścia jeden sal kinowych. Wszystko zmieniło się w lipcu 1944 r., kiedy Lwów został zajęty przez Armię Czerwoną. Pomieszczenia, gdzie wcześniej znajdowały się kina zostały zrujnowane w czasie walk⁵³⁸.

Cały dorobek medialny archidiecezji lwowskiej został zaprzepaszczony został w roku 1939 wraz z wkroczeniem do miasta Armii Czerwonej⁵³⁹. Od tego momentu zarówno życie społeczne jak i religijne mieszkańców miasta całkowicie się zmieniło. Pojawiły się liczne ograniczenia dostępu do mediów, z programu „Radia Lwów” zniknęły audycje katolickie, przestały funkcjonować kina wyświetlające filmy religijne, redakcje nielicznych ocalałych gazet i czasopism religijnych przeniesiono do Polski. W rzeczywistości zdominowanej przez ideologię socjalistyczną zaczęła się za to pojawiać prasa konspiracyjna. Ponieważ funkcjonowała ona nielegalnie w poszczególnych numerach wydawanych czasopism nie podawano prawdziwych danych dotyczących miejsca i czasu wydania, nie publikowano imion i nazwisk redaktorów

---

⁵³³ Фотографії старого Львова, *Костел міноритів – шлях від капуцинів до адвентистів*, <http://photo-lviv.in.ua/kostel-minorityv-shlyah-vid-kaputsyniv-do-adventystiv/> [20.04.2018].

⁵³⁴ Formalnie w roku zmiany nazwy, kino mieściło 20 osób wraz z szwajcarem. Przez jakiś czas pomieszczenie nie nadawało się do pokazów, dlatego że przekształcono go na szpital wojskowy. W 1945 roku trzysta krzeseł, przeznaczonych do oglądania przeniesiono do Akademii Nauk ZSRR. Do 1946 r. kino faktycznie nie istniało. – Центр міської Історії, *Вул. Короленка...* [20.04.2018].

⁵³⁵ W 1966 r. działało tam dwadzieścia jeden osób, w sali projekcyjnej było dwieście osiemdziesiąt miejsc, gdzie codziennie odbywało się średnio 6-7 pokazów. – Tamże.

⁵³⁶ Р. Генегга, *Радянський Кінематограф у Львові в перше повоєнне десятиліття*, *Український історичний журнал* 2(2011), s. 107.

⁵³⁷ b.a., *Repertuar jedynych kin katolickich*, *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 22(1939), s. 16.

⁵³⁸ *Історія Львова...* (red.) Г. Гербільський, Є. Лазаренко, В. Осечинський, О. Цибко, s. 271.

⁵³⁹ J. Jarowiecki, *Konspiracyjna działalność wydawniczo-prasowa...*, s. 537-538.

naczelnym ani żadnych informacji o autorach drukowanych tekstów⁵⁴⁰. Tym samym można stwierdzić, że po roku 1939 na terenie archidiecezji lwowskiej przestały istnieć media katolickie.

---

⁵⁴⁰ Tamże, s. 545.

ROZDZIAŁ II

FUNKCJONOWANIE MEDIÓW KATOLICKICH W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ PO 1991 ROKU

Po wielu latach reżimu komunistycznego, wraz z upadkiem Związku Radzieckiego, na progu lat dziewięćdziesiątych XX wieku, archidiecezja lwowska zaczęła rodzić się na nowo. W odradzającej się diecezji zaczęły również powstawać nowe media katolickie, które stały się cennym wsparciem duchowym dla wierzących. Jednocześnie były one również jednym z głównych źródeł wiedzy na temat ogólnej sytuacji katolików obrządku łacińskiego na Ukrainie zachodniej. Pisma te realizowały także inne zadania: pełniły misję edukacyjną, kulturotwórczą i formacyjną, zwłaszcza w latach, kiedy Internet nie był jeszcze powszechnie dostępny. Oprócz pism drukowanych, źródłem przekazu wiedzy i wiary w nowej sytuacji polityczno-społecznej stały się na terenie archidiecezji lwowskiej także Katolicki Program Radiowy, emitowany na falach lokalnego Radia Niezależność oraz program telewizyjny *Skala*. Niestety, w połowie pierwszej dekady XXI wieku wspomniane media katolickie zmuszone były ograniczyć lub zawiesić swoją działalność. Alternatywą stała się archidiecezjalna strona internetowa. Choć istniała ona od początku lat dziewięćdziesiątych minionego wieku widać było nagłą potrzebę jej unowocześnienia i uaktualnienia. Do realizacji tego zadania abp Mieczysław Mokrzycki powołał ks. Aleksandra Kusego. Jednocześnie warto pamiętać, że obok archidiecezjalnych środków społecznego przekazu, źródłem informacji o Kościele rzymskokatolickim na terenie archidiecezji lwowskiej są także media istniejące na terenie diecezji innych obrządków oraz media świeckie (także polonijne).

Celem drugiego rozdziału prezentowanego opracowania jest szczegółowa analiza katolickich środków społecznego przekazu powstałych na obszarze archidiecezji lwowskiej po roku 1991. Po krótkim zarysowaniu ich historii oraz przedstawieniu mediów pozadiecezjalnych, zainteresowanych przekazem informacji z życia i działalności archidiecezji lwowskiej (co będzie stanowić treść paragrafu pierwszego), w następnej kolejności przeanalizowane zostaną podstawowe nurty tematyczne obecne w przekazie medialnym, w świetle wytycznych eklezyjalnych. Oprócz tego opisane zostaną trudności na jakie napotyka się dziś w archidiecezji

lwowskiej podczas realizacji przekazów medialnych. Należą do nich między innymi: kwestie finansowe, problemy natury technicznej, dobór kadry, popularność mediów oraz kwestie językowe. Wszystkie wspomniane problemy należy rozpatrywać w perspektywie lokalnych uwarunkowań (zwłaszcza problemu liczebności wspólnoty wiernych identyfikujących się z Kościołem rzymskokatolickim na terenie archidiecezji lwowskiej oraz ilości mediów katolickich na tym obszarze).

2.1. Współczesne środki społecznego przekazu w archidiecezji lwowskiej

Antykościelny system komunistyczny zniszczył ponad sześćdziesięcioletni dorobek pracy duszpasterskiej na terenie metropolii lwowskiej. Skutków działań komunistycznych doświadczyło również dziennikarstwo religijne na tym terenie. Po eksterminacji duchowieństwa w roku 1945¹, media katolickie na terenie archidiecezji lwowskiej praktycznie przestały istnieć². Szansa na ponowną ewangelizację za pośrednictwem mediów na tym terenie pojawiła się wraz z upadkiem Związku Radzieckiego. Uzyskanie przez Ukrainę niepodległości, w 1991 roku umożliwiło przede wszystkim wskrzeszenie na terenie całego kraju struktur Kościoła rzymskokatolickiego. Należy przy tym podkreślić, że zniszczony przez system komunistyczny Kościół, w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej rozpoczynał swoją działalność duszpasterską praktycznie od podstaw³.

Warto pamiętać, że starania o odbudowanie struktur Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie podjął papież Jan Paweł II jeszcze w epoce Związku Radzieckiego. 16 stycznia 1991 roku mianował on biskupów dla Kamieńca Podolskiego, Żytomierza i Lwowa. Wakującą, lwowską stolicę biskupią decyzją papieża objął arcybiskup Marian Jaworski. Jednocześnie papież mianował także dwóch lwowskich biskupów pomocniczych: Rafała Kiernickiego oraz Marcjana Trofimiaka⁴. Od tego momentu Kościół lwowski zaczął się rozwijać: odzyskiwano i odnawiano zniszczone świątynie, rozpoczęto renowację budynków kurii metropolitalnej, podjęto dzieło budowy wyższego seminarium duchownego. Jednocześnie wrócili do pracy dziennikarze katolicy, którzy za pośrednictwem zagranicznych mediów starali się przekazywać obiektywne informacje o sytuacji na terenie archidiecezji. Sekretarz arcybiskupa Jaworskiego, ks. Marian

---

¹ „Największym doświadczeniem archidiecezji były lata 1945-1991. Wtedy to arcybiskup musiał opuścić swoją siedzibę, tak samo kuria, seminarium i wielu księży. Tym samym wiele parafii zostało pozbawionych duszpasterzy. To było otwarte niszczenie diecezji. Dodam także, że przy Uniwersytecie Jana Kazimierza był Fakultet Teologiczny, który miał już olbrzymi dorobek, i to wszystko zostało właściwie zniszczone”. P. Nowosielski, M. Poręba, *O Kościołe w metropolii lwowskiej z kard. Marianem Jaworskim*, <https://www.niedziela.pl/artukul/7736/nd/O-Kosciele-w-metropolii-lwowskiej> [12.03.2017].

² Wyjątek stanowiły jedynie te czasopisma, których redakcje udało się przenieść do Krakowa, Warszawy i innych miast.

³ P. Nowosielski, M. Poręba, *O Kościołe w metropolii lwowskiej...* [12.03.2017].

⁴ Kresy.pl, *Rocznica wznowienia hierarchii katolickiej na Ukrainie*, <https://kresy.pl/wydarzenia/rocznica-wznovienia-hierarchii-katolickiej-na-ukrainie/> [15.08.2017].

Buczek, tak wspomina tamten okres dziejów archidiecezji: „Zaczął się to dziać, ale wcześniej Jaworski przez te lata – przyjeżdżał, nie raz na dwa tygodnie z Polski, tak co jakiś czas. Wszystkie święta już potem obsługiwał Jaworski we Lwowie, czy w terenie. Jeździł tak samo do Łucka, bo w Łucku nie było jeszcze biskupa. No i tam zaczęliśmy sprowadzać księży i jak zawiązała się praca taka, zaczęliśmy myśleć o jakiejś gazecie, we Lwowie. Wiadomo, można było radio prowadzić i zaczęło się to rozkręcać głównie w kierunku mass mediów. I potem, wiadomo, ludzie, słuchając radia, coś jeszcze mogą więcej dowiedzieć się, przekazać innym. Było tak, że przez radio dowiadywali się, że nie tylko we Lwowie są kościoły”⁵.

Jedną z kluczowych postaci, mających ogromny wpływ na rozwój mediów katolickich na terenie archidiecezji lwowskiej był Konstantyn Czawaga. Jeszcze przed rokiem 1991, w latach tak zwanej Pierestrojki, był on pionierem w zakresie rozpowszechniania informacji na temat życia Kościoła łacińskiego. Początkowo, publikował wzmianki o stanie faktycznym Kościoła rzymskokatolickiego w archidiecezji. Mimo iż był to okres, w którym Kościół nie mógł swobodnie prowadzić swojej działalności na terenie archidiecezji lwowskiej, istniały w niej nieliczne parafie prowadzące zminimalizowaną działalność duszpasterską. Pośród czynnych w tym okresie świątyń rzymskokatolickich można wymienić kościół św. Antoniego i katedrę we Lwowie oraz kościoły w Tarnopolu, Borszczowie, w Krzemieńcu i Draganówce.

Konstantyn Czawaga z ogromnym zaangażowaniem przekazywał informacje o odzyskiwaniu przez wiernych kolejnych świątyń, opisywał w jaki sposób kolejne grupy wiernych rejestrowały nowe wspólnoty parafialne, a potem starały się o pozwolenia od władz państwowych na ich funkcjonowanie. Sam tak opowiadał o swojej pracy: „Mam taki zwyczaj, jak jadę na parafię zawsze pytam, «A gdzie jest ta Pani, która wszystko wie?» Przeważnie, bardzo rzadko są mężczyźni, w większości tym wszystkim zajmowały się panie, no i zawsze była jakaś Marysia, Zonia, która działała, wszędzie pisała. Księża zmieniali się, a ona wszystko pamięta”⁶.

Jednocześnie ów jedyny katolicki dziennikarz ukraiński, wysyłał wiadomości z życia archidiecezji lwowskiej do czasopism zagranicznych, bo jak sam twierdzi: „w te czasy,

---

5 „W 1987 roku po raz pierwszy przyjechałem z Polski do Lwowa zobaczyć, co się dzieje w diecezji lwowskiej. Wtedy, jak byłem już sekretarzem biskupa Jaworskiego w Lubaczowie. No i tam, odwiedziłem diecezję lwowską. Zorientowałem się jaka była sytuacja, było tragicznie – kilkanaście kościołów, kilku księży. A w 1989 r. 29 października po raz pierwszy już oficjalnie, biskup, czyli dzisiaj kardynał Jaworski przyjechał na Ukrainę. Tak jeździł przez dwa lata, do 91-go. To przez te dwa lata on tak samo odwiedził całą diecezję. Wszystko było takie na pół oficjalne, jeszcze nie było struktur wznowionych. On był administratorem apostolskim w Lubaczowie. W tej części diecezji lwowskiej, co leżała w granicach Polski Ludowej, tam zostało kilka dekanatów tylko. A cała diecezja została w Związku Radzieckim, w Ukrainie radzieckiej. Ale on odwiedził wszystkich – bierzmował i zaczął już szukać księży, siostry zakonne, żeby przychodziły tutaj do pracy”. M. Buczek, Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Założyciel i współzałożyciel wielu mediów rzymskokatolickich na terenie archidiecezji* [20.03.2018].

⁶ K. Czawaga, Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Konsultant Kurii Metropolitalnej we Lwowie w sprawach mass mediów* [08.09.2017].

sojalistyczna Polska też nie mogła publikować treści religijnych. W większości wiadomości z życia archidiecezji lwowskiej trafiały do prasy Stanów Zjednoczonych i Niemiec”⁷.

2.1.1. Media archidiecezji lwowskiej po 1991 roku

Na początku lat dziewięćdziesiątych, wraz z odnowieniem struktur kościelnych i odzyskiwaniem świątyń łacińskich, na terenie archidiecezji powstają także katolickie środki społecznego przekazu. Ich szczegółowy wykaz zawiera zamieszczona niżej tabela. Warto przy tym podkreślić, że znakomita większość zamieszczonych w niej mediów funkcjonuje do dnia dzisiejszego.

Tabela 4. Media w archidiecezji lwowskiej po 1991

MEDIA W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ PO 1991	
Tytuł	Rodzaj media
<i>Radość Wiary</i>	Czasopismo
<i>Katolickie Radio Lwów</i>	Program radiowy
<i>RKC.LVIV.UA</i>	Strona internetowa
<i>Duc in Altum</i>	Czasopismo seminaryjne
<i>Skala</i>	Program telewizyjny
<i>Studia Leopoliensia</i>	Czasopismo naukowe
<i>Przygotujcie drogę Panu</i>	Czasopismo parafialne

Pierwsze czasopismo religijne, opublikowane na terenie archidiecezji lwowskiej, po roku 1991, zatytułowane zostało *Radość Wiary*. Wydano je w Truskawcach, z inicjatywy redemptorysty, o. Kazimierza Piotrkowskiego⁸. Pisemko drukowano w różnych drukarniach, a jego nakład był początkowo niewielki. Po przeniesieniu o. Kazimierza do parafii św. Bartłomieja w Drohobyczu, *Radość Wiary* zaczęła ukazywać się jako gazetka parafialna. 17 listopada 1993 roku dokonano oficjalnej rejestracji pisma, co oznaczało, że zostało ono wpisane na listę drukowanych periodyków państwowych⁹. Od tej pory magazyn ukazuje się jako pismo religijno-społeczne¹⁰. Jednocześnie dzień 17 listopada 1993 roku uznano oficjalnie, za datę założenia periodyku¹¹. Wraz z tym *Radość Wiary* staje się pierwszym oficjalnym czasopismem katolickim publikowanym na terenie archidiecezji lwowskiej¹². Redaktorem naczelnym pisma pozostał w dalszym ciągu o. Kazimierz Piotrkowski. Jednocześnie do zespołu redakcyjnego dołączyli o. P.

⁷ Tamże.

⁸ M. Buczek, Wywiad... [20.03.2018].

⁹ Державний реєстр друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності, <https://dzmi.minjust.gov.ua/home/index> [15.08.2018].

¹⁰ Tamże.

¹¹ *Radość Wiary* 4/40(2004), s. 18.

¹² Senat Rzeczypospolitej Polskiej, *Polskie media na Wschodzie – Ukraina*, Warszawa 2013, s. 234.

Kowalczyk oraz Tomasz Mular¹³. Do roku 2000 za skład techniczny pisma oraz jego druk odpowiadała spółdzielnia Inwalidów *Praca*, z Przemyśla, zaś za szatę graficzną odpowiadał najpierw Bartłomiej Bałut, a po nim Janusz Fiołek¹⁴. Z pismem współpracowało także liczne grono korespondentów. Tworzyli je: Danuta Gogola, Adam Chłopek, Wanda Muzyka, Olga Brylant, Igor Doskoczyński, Eugeniusz Dąbrowski, Ryszard Dąbrowski oraz Andrzej Kisiel¹⁵. Następnie grono to uzupełnili ks. Dariusz Firszt z Żydaczowa, Elżbieta Leusz ze Lwowa, Regina Figiel i ks. Witold Kowalów z Ostroga oraz ks. Władysław Kuśnierz z Mościsk¹⁶. Do roku 2004 redakcja *Radości Wiary* znajdowała się przy ul. Danyła Halyckiego 12 w Drohobyczu¹⁷. Od początku istnienia pisma funkcjonowało ono jako kwartalnik, choć w jego dziejach odnotowano także taki okres, w którym wydawano je jako miesięcznik¹⁸, co było od samego początku marzeniem zespołu redakcyjnego¹⁹. Jednocześnie warto wspomnieć, że szata graficzna pisma była przygotowywana dzięki wsparciu Organizacji Pomoc Polakom na Wschodzie²⁰.

W roku 2004, po wyjeździe ks. Piotrkowskiego, kardynał Marian Jaworski powołał nowy zespół redakcyjny²¹. Wydarzenie to zbiegło się z odzyskaniem przez kurię lwowską kilku pomieszczeń²². Umożliwiło to przeniesienie redakcji pisma do Lwowa. By zapewnić swobodne funkcjonowanie redakcji biskup Marian Buczek dokonał ponownej rejestracji *Radości Wiary* we Lwowie²³. Od tego momentu pismo funkcjonowało jako kwartalnik archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Zmieniono jednak jego szatę graficzną i format (zmniejszając go z wymiaru 45-centymetrowej gazety do formatu 35-centymetrowego magazynu, co miało ułatwić korzystanie z periodyku)²⁴. Nowa redakcja nie zmieniła założeń programowych pisma, ale poszerzyła nieco grono czytelników, o czym pisał abp Jaworski: „Podobnie jak w ubiegłych latach *Radość Wiary* ma nam przybliżać życie Kościoła powszechnego oraz archidiecezji lwowskiej. Poprzez artykuły filozoficzno-teologiczne ma nas prowadzić do pogłębienia życia religijnego. Swoje strony będzie miała także młodzież”²⁵.

---

¹³ *Radość Wiary* 4/9(1995), s. 8.

¹⁴ *Radość Wiary* 2/22(1999), s. 18;

¹⁵ *Radość Wiary* 4/9(1995), s. 8.

¹⁶ *Radość Wiary* 3-4/23-24(1999), s. 20.

¹⁷ *Radość Wiary* 3-4/31-32(2001), s. 20.

¹⁸ М. Бучек, *Дрогобич (Львівської області)*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=dsosdli&l=p&n=3> [22.10.2018].

¹⁹ M. Jaworski, *Słowo wstępne*, *Radość Wiary* 2/38(2004), s. 3.

²⁰ Tamże, s. 16.

²¹ Tamże, s. 3.

²² Oficjalnie w obecności wice premier ministra Ukrainy Dmytra Tabacznyka oraz zastępcy Państwowego Sekretarza Watykanu abpa Leonardo Sandri, oddano pomieszczenie kurii 5 maja 2004 r. jednak przedsięwzięcie, które dotychczas funkcjonowało w Kurii ostatecznie zwolniło pomieszczenie dopiero 1 lutego 2005. – П. Люк,

Львівські римо-католицькі єпископи знову живуть у своїй резиденції, *Radość Wiary* 3/58(2006), s. 9.

²³ b.a., *Przekazanie Rezydencji Arcybiskupów Lwowskich*, *Radość Wiary* 2/38(2004), s. 4.

²⁴ *Radość Wiary* 1/37(2004), s. 1-16.

²⁵ M. Jaworski, *Słowo wstępne*, *Radość Wiary* 2/38(2004), s. 3.

Istotną zmianą po ponownej rejestracji pisma w roku 2004 była proporcjonalna dwujęzyczność (to znaczy od roku 2004 czasopismo *Radość Wiary* ukazywało się zarówno w języku polskim jak i ukraińskim, co było sporą nowością gdyż wcześniej treść wszystkich artykułów drukowana była tylko w języku polskim, zaś w języku ukraińskim drukowano jedynie tytuł oraz informacje zamieszczane na stopce wydawniczej)²⁶. Decyzję o dwujęzyczności pisma w następujący sposób tłumaczył Konstantyn Czawaga: „W dwóch językach dlatego, żeby było zrozumiałe dla młodszego pokolenia. Ze względu na to, że w wielu parafiach nie znali języka polskiego. Taka zmiana miała pewnego rodzaju niezrozumienie ze strony Polaków, dlaczego to po ukraińsku? Bo na naszych terenach ukorzeniło się, że Kościół rzymskokatolicki, to polski Kościół. Ale robiło się to dlatego, żeby mogli zrozumieć młodzi i żeby mogło rozumieć to pokolenie, które nigdy nie uczyło się języka polskiego. Dlatego, że dla wielu, bodajże na wschodniej Ukrainie, język polski pozostał jak łacina – jak język modlitwy w języku polskim. To już, tak by mówiąc poza tematem naszej rozmowy, ale jeżeli pani pojedzie na Ukrainę wschodnią, tam nawet modlitewniki pisali kiedyś cyrylicą po polsku. Czyli, rozmawiali po ukraińsku a modlitwa po polsku, dlatego, że tam był likwidowany Kościół. Podole w sumie też. Na Podolu też dominował język ukraiński”²⁷.

Warto przy tym podkreślić, że członkiem redakcji nowej odsłony *Radości Wiary* był Konstantyn Czawaga, publikował w niej liczne zdjęcia i artykuły. Po przeniesieniu redakcji pisma do lwowskiej kurii, kwestiami administracyjnymi, drukiem oraz dystrybucją, zajmowała się Larysa Litwiniuk. Od roku 2004 pełniła ona także funkcję zastępcy redaktora naczelnego magazynu²⁸. Pismo *Radość Wiary* miało we Lwowie także swoich stałych współpracowników. Byli nimi profesor filozofii, ks. Kazimierz Mikucki CR oraz Igor Sedelnyk. Okresowo z redakcją związani byli również ks. Mikołaj Leskiw z Czerwonogrodu²⁹, ks. Krzysztof Pasyk z Tarnopola³⁰, ks. Władysław Grymski i ks. Wiktor Palczyński ze Lwowa³¹. Z redakcją współpracowali także świeccy Liliana Kowal³² oraz Elżbieta Lisowska³³. W roku 2004, po odejściu z redakcji o. Piotrowskiego, jego miejsce zajął ks. Marian Skowyrza³⁴.

W latach 2012-2014 *Radość Wiary* po raz kolejny zaczęła ukazywać się jako kwartalnik. W tym okresie każdy numer pisma liczył dwadzieścia cztery strony. Drukowano je w nakładzie

---

²⁶ Senat Rzeczypospolitej Polskiej, *Polskie media na Wschodzie...*, s. 232.

²⁷ K. Czawaga, Wywiad... [08.09.2017].

²⁸ *Radość Wiary* 2/38(2004), s. 16.

²⁹ *Radość Wiary* 3/39(2004), s. 18.

³⁰ *Radość Wiary* 6/42(2004), s. 18.

³¹ *Radość Wiary* 2/81(2008), s. 22.

³² *Radość Wiary* 8/63(2006), s. 22.

³³ *Radość Wiary* 2/81(2008), s. 22.

³⁴ *Radość Wiary* 5/41(2004), s. 18; *Radość Wiary* 9/52 (2005), s. 18.

dwóch tysięcy egzemplarzy³⁵. Niestety, w czasopiśmie nie zamieszczano reklam, przez co nie było ono w stanie utrzymać się na rynku wydawniczym. Ostatecznie redakcja zawiesiła swoją działalność w 2014 roku. Podsumowując działalność redakcji, można stwierdzić, że pismo *Radość Wiary* było cennym źródłem ważnych informacji z życia Kościoła rzymskokatolickiego na terenie archidiecezji lwowskiej i po dziś dzień, jako jedyne oficjalne pismo religijne, odgrywa ono ważną rolę w historii dziennikarstwa katolickiego na Ukrainie. Na jego łamach spisana została dokładnie historia archidiecezji lwowskiej, od czasów jej powstania aż do czasów wolnej Ukrainy, po upadku Związku Radzieckiego. W rubryce zatytułowanej *Nasze kościoły* zamieszczano także opisy dawnych obiektów sakralnych, wraz z ich fotografiami, wspomnieniami na ich temat i dokumentacją. W periodyku opisywano również ważne wydarzenia religijne, jakie miały miejsce na Ukrainie³⁶. Ponadto drukowano w nim także informacje ze Stolicy Apostolskiej oraz z życia Kościoła w wielu krajach świata³⁷.

W 1991 r. ze studia w „Wysokim Zamku” zabrzmiało po raz pierwszy Katolickie Radio Lwów. Katolickie radio, w odróżnieniu od świeckich rozgłośni, powołane zostało, aby promować wartości chrześcijańskie, sprzyjać wspólnej modlitwie oraz przekazywać wiadomości dotyczące Kościoła. Tego rodzaju rozgłoszenie i programy radiowe pomagają uczestniczyć w życiu religijnym przede wszystkim osobom chorym i starszym, które ze względu na stan zdrowia i wiek niejednokrotnie mają utrudniony dostęp do miejsc kultu³⁸. Na falach lwowskiego radia treści religijne wybrzmiewały wyraźnie już w dwudziestolecie międzywojennym, dzięki ks. dr Michałowi Rękasowi. Sytuacja radia zmieniła się po tym jak Lwów stał się częścią Związku Radzieckiego. Wraz z rozwojem socjalizmu na terenie Ukrainy wszechobecna stała się propaganda marksistowsko-leninowska, przewidująca obalanie każdej religii i Kościoła. Owa propaganda stała się także przyczyną likwidacji audycji religijnych na falach Polskiego Radia Lwów. Po wielu latach milczenia treści religijne zabrzmiały ponownie dopiero po roku 1991 z Wysokiego Zamku ze studia Lwowskiej Fali³⁹. Warto przy tym podkreślić, że nie było to radio w sensie ścisłym a raczej program katolicki, wyemitowany po raz pierwszy 29 października 1992 r. w ramach programu Radia Lwów⁴⁰. Był to program polskojęzyczny.

---

³⁵ Senat Rzeczypospolitej Polskiej, *Polskie media na Wschodzie...*, s. 234.

³⁶ Tamże.

³⁷ M. Бучек, *Дрогобич (Львівської... [22.10.2018]*.

³⁸ A. Gawrońska-Piotrowska, *Katolickie rozgłoszenie radiowe w Polsce, Kultura – Media – Teologia* 19(2014), s. 27.

³⁹ *Lwowska Chwyla* istnieje od 11 sierpnia 1992 r. jako komercyjne niezależne radio. – *Радио Львівська Хвиля, Історія радіостанції*, <https://lviv.fm/user/history> [11.06.2018].

⁴⁰ „W pierwszym okresie działalności w radiu pracowali redaktor i realizator Kazimierz Miciński, realizator Rostysław Charyna, dyrektor i realizator Czesław Bryk, realizator Witold Jermołowicz, redaktorki: Teresa Pakosz, Halina Owczarek, Elżbieta Leusz, Barbara Baczyńska, Genadiusz Świdziński, Anna Gordyjewska, realizator dźwięku Wiktor Pakosz, a także ks. Jan Furgała, Irena Świdzińska i Beata Kost”. M. Krawiec, *Ewangelizacja na falach eteru...*, s. 381-382.

We współczesnym Lwowie Radio Lwów odrodziło się z inicjatywy właściciela radia Lwiwska Chwyła. To właśnie on zaproponował przedstawicielom lwowskiej Polonii prowadzenie własnego programu radiowego w języku ojczystym. Pierwowzorem dla nowej inicjatywy stały się programy emitowane w Polskim Radio w programie pierwszym (popularna „Jedynka”). Jak wspomina prezes Polskiego Towarzystwa Radiowego: „Pierwsze audycje były nieudolne, ale polskie. Radio zaczynało dość intensywnie, bo było 7 godzin audycji. Snuły się wspomnienia, jak to wszyscy w mieście jeszcze spali, a redaktorzy i realizatorzy szli na Wysoki Zamek, bo tam się mieściła rozgłośnia Lwiwska Chwyła”⁴¹. Wśród osób zaangażowanych w pracę Radia Lwów bardzo ważną rolę odgrywał wikariusz parafii katedralnej we Lwowie, ks. Jan Furgała⁴². Do roku 1995 (tj. do nominacji na proboszcza parafii Gródek Jagielloński) prowadził on program religijny emitowany w radio w każdą niedzielę pomiędzy godziną 10:00 a 11:00. Realizatorem programu był w tym okresie Witold Jermułowicz⁴³. W 1994 roku, redakcja Radia Lwów została przeniesiona z Lwowskiej Fali do studia Radia Niezależnist, znajdującego się przy ul. Kniazia Romana, skąd radio nadaje do dnia dzisiejszego⁴⁴.

W kolejnych latach za redakcję programu katolickiego w radio byli odpowiedzialni o. Lucjan Szymański – franciszkanin, oraz wikariusz parafii katedralnej we Lwowie – ks. Wiktor Pałczyński. Pracowników radia aktywnie wspierał także bp Marian Buczek⁴⁵, który w następujący sposób wspomina swoją współpracę z redakcją programów katolickich: „Myśmy to przygotowali trochę u siebie, ale chodziło się na Wysoki Zamek do radia i stamtąd była nadawana audycja. Trzeba to było wszystko przygotować, nagrać. Można było robić bezpośredni przekaz, no ale trzeba było mieć ze sobą ludzi. Potem myśmy przeszli po jakimś czasie, dokładnie nie pamiętam, już do Radia Niezależnist, tutaj w centrum miasta przy ulicy Kniazia Romana, i tam szło już nagranie, co myśmy mieli przygotowane. Niektóre wywiady były robione bezpośrednio, na żywo, tam ze studia. Nadawaliśmy początkowo godzinę, a potem można było więcej, zależało od pieniędzy”⁴⁶.

Od początku istnienia radia, pracujących w nim księża wspierali wolontariusze świeccy: Wita Jakubowska Julia Bert, Janina Andrejczyk⁴⁷. Oprócz wspomnianych wyżej wolontariuszy Katolicki Program Radiowy tworzyły i tworzą Bożena Rudź, Katarzyna Uspiejska, Weronika

---

⁴¹ I. Masalska, *Podwójny jubileusz. Mówi Radio Lwów*, *Kurier Galicyjski* 8/50(2007), s. 2.

⁴² Tamże.

⁴³ M. Krawiec, *Ewangelizacja na falach eteru...*, s. 382.

⁴⁴ Tamże, s. 381-382.

⁴⁵ Katolicki Program Radiowy, *O nas*, <http://programkatolicki.org/o-nas/> [10.08.2018].

⁴⁶ *Rozmowa z Bp Marianem Buczkiem z okazji 25-lecia programu*, w: Archiwum Katolickiego Programu Radiowego we Lwowie (nagranie w archiwum autora).

⁴⁷ M. Krawiec, Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Odpowiedzialny za Program Radiowy we Lwowie* [03.03.2018].

Kiernicka, Irena Rudź i wiele innych osób młodych⁴⁸. Wita Jakubowska w następujący sposób wspomina pierwsze lata pracy w radiu: „To było kiedyś w sobotę, godzina 9 z rana [...] To takie było wyzwanie swojego rodzaju. I były takie czasy, kiedy wszystko się robiło, teraz też na żywo, ale wtedy to naprawdę była bardzo żywa audycja. Nie było takich środków i zasobów jak mamy teraz. Internet, informacja bardzo jest dostępna na wyciągnięcie ręki. Trzeba było się przygotować. Przychodziliśmy do radia z taką torbą, w której było dużo książek. Różnych materiałów drukowanych, gdzieś tam powycinanych, czasami z jakichś magazynów katolickich. Przychodziliśmy przed audycją dosłownie 15 minut. Tak – wybieramy, ty czytasz to, ja to, dzisiaj myśl tygodnia będzie stąd, tak to szybko wszystko się robiło. Zawsze się staraliśmy, żeby ta godzina była wypełniona po brzegi ciekawą informacją, gośćmi”⁴⁹.

W latach 1998-2008 z radiem związany był ks. Marek Niedźwiecki⁵⁰. To on jako pierwszy wprowadził na fale lwowskiego radia określenie Katolicki Program Radiowy, po czym program katolicki wyodrębnił się z Radia Lwów⁵¹. Po wspomnianym podziale zarówno Radio Lwów, jak i Katolicki Program Radiowy nadal emitowały swoje audycje w Radiu Niezależność, w soboty między godziną 9:00 a 12:00⁵². Warto przy tym dodać, że „audycje na samym początku były bardzo ciekawe, ze względu na to, że ludzie religijnego radia w języku polskim tutaj nie słyszeli. Przekazywało się informacje z Kościoła miejscowego lwowskiego, z Ukrainy, tak samo z Kościoła z Polski i z Kościoła Powszechnego”⁵³. Po odejściu ks. Marka Niedźwieckiego, pod koniec roku 2008, odpowiedzialnym za program katolicki w radiu został ks. Tomasz Labus, zaś w październiku, 2010 roku zastąpił go ks. Rafał Zborowski⁵⁴.

We wrześniu 2014 roku abp Mieczysław Mokrzycki poprosił, aby ks. Rafała Zborowskiego, zastąpił Ks. Mariusz Krawiec – paulista⁵⁵. Ks. Krawiec rozpoczął pracę w radiu w styczniu 2015 roku i do dziś pełni oficjalnie funkcję redaktora naczelnego Katolickiego Programu Radiowego⁵⁶. 2 września 2015 roku abp Mieczysław Mokrzycki oficjalnie erygował Katolicki Program Radiowy. Zgodnie z treścią wydanego wówczas dokumentu program ten funkcjonuje w ramach Referatu Środków Przekazu Kurii Metropolitarnej we Lwowie. Wszyscy pracujący w redakcji katolickiej dziennikarze podejmują swoje obowiązki jako wolontariusze⁵⁷.

---

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Rozmowa z Witą Jakubowską z okazji 25-lecia programu, w: Archiwum Katolickiego Programu Radiowego we Lwowie (nagranie w archiwum autora).

⁵⁰ Katolicki Program Radiowy, *O nas...* [10.08.2018].

⁵¹ M. Krawiec, *Evangelizacja na falach eteru...*, s. 383.

⁵² M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

⁵³ *Rozmowa z Bp Marianem Buczkim z okazji 25-lecia programu...*

⁵⁴ Katolicki Program Radiowy, *O nas...* [10.08.2018].

⁵⁵ M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

⁵⁶ RKC.LVIV.UA, *Katolickie Radio...* [2.02.2018].

⁵⁷ „Jego redakcję tworzą świeccy wolontariusze. Są wśród nich dziennikarze, lekarze, studenci i uczniowie. Wszystkich łączy wspólna pasja, aby poprzez fale radiowe głosić Dobrą Nowinę. Wśród aktualnie zaangażowanych

Od samego początku program realizowany jest w języku polskim na falach Radia Niezależność (106,7 FM). Jego emisja ma miejsce w każdą niedzielę pomiędzy godziną 19:00 a 21:00⁵⁸. Warto przy tym zaznaczyć, że w początkowym okresie emisja była znacznie krótsza, wydłużenie czasu emisyjnego może świadczyć o stałym rozwoju radia⁵⁹.

Do głównych celów Katolickiego Programu Radiowego zaliczono: informowanie o życiu Kościoła we Lwowie i na terenie Ukrainy oraz chrześcijańską formację odbiorców – niezależnie od wieku. Aby zrealizować tak zarysowane cele pracownicy radia starają się podejmować na falach eteru zagadnienia pomocne w rozwoju wiary⁶⁰. Dlatego pośród programów radiowych nie zabrakło czasu na katechezę i rozważanie Słowa Bożego⁶¹.

Jednocześnie warto zauważyć, że audytorium programu religijnego stanowią wszystkie grupy wiekowe, dlatego program funkcjonuje na zasadach magazynu radiowego, składającego się z kilku części. Po kilkuminutowym przywitaniu emitowany jest *Kącik dla dzieci*. Sporą jego część stanowią bajki lub opowiadania. Czasami w ramach audycji dla dzieci emitowane są także słuchowiska przygotowywane przez emerytowanego biskupa pomocniczego diecezji częstochowskiej – Antoniego Długosza. Po audycji dla dzieci emitowana jest audycja zatytułowana *Warto rozmawiać*. Do programu zapraszani są najczęściej goście – specjaliści z zakresu poruszanych w audycji problemów. Oprócz tego słuchacze często mają możliwość udziału w konkursach radiowych oraz mogą wysłuchać *Koncertu życzeń*. Druga część programu rozpoczyna się o godzinie 20:00, wiadomościami z życia Kościoła lokalnego. Ten blok informacyjny nosi tytuł *Z naszego podwórka*. Po wiadomościach emitowana jest audycja dla osób starszych zatytułowana *Dla urodzonych wcześniej*, a po niej program *Chwila na modlitewną zadumę*, w którym jest czas na wspólną modlitwę oraz refleksję nad niedzielną Ewangelią⁶². Ze względu na brak własnego studia, większość informacji emitowana jest na żywo⁶³. Nieodłączną częścią Katolickiego Programu Radiowego jest także muzyka dobierana według dwóch głównych kryteriów – chrześcijańska oraz polska⁶⁴.

Od 2015 roku Katolicki Program Radiowy posiada profil na Facebooku, co czyni go dostępnym dla znacznie szerszego grona odbiorców. Daje to możliwość prowadzenia transmisji wideo z radia. W październiku 2017 roku, dzięki wsparciu finansowemu Organizacji Pomoc

---

w tworzenie Katolickiego Programu Radiowego we Lwowie można wymienić: Janinę Andrejczuk, Julię Bert, Witę Jakubowską, Bożenę Rudź, Irenę Rudź, Katarzynę Uspieńską, Konstantego Baraniuka, Weronikę Kiernicką, ks. Cypriana Kostrzewę SSP". M. Krawiec, *Ewangelizacja na falach eteru...*, s. 383.

⁵⁸ RKC.LVIV.UA, *Katolickie Radio...* [2.02.2018].

⁵⁹ I. Rudź, Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Dziennikarz Katolickiego Programu Radiowego we Lwowie* [13.09.2017].

⁶⁰ M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

⁶¹ RKC.LVIV.UA, *Katolickie Radio...* [2.02.2018].

⁶² M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

⁶³ I. Rudź, Wywiad... [13.09.2017].

⁶⁴ M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

Polakom na Wschodzie, możliwe było także stworzenie oficjalnej strony internetowej⁶⁵, na której można znaleźć wiadomości diecezjalne, liturgię na każdy dzień oraz archiwum programów radiowych⁶⁶.

Katolicki Program Radiowy współpracuje także z katolickimi rozgłośniami z Polski. Pośród nich warto wymienić: Radio Rodzina z Wrocławia, Katolickie Radio Zamość, Radio Fara, Radio Via, Radio Warszawa. Do wszystkich wymienionych rozgłośni wysyłane są reportaże i bieżące informacje ze Lwowa⁶⁷. Niekiedy współpraca z rozgłośniami jest nieco szersza. Na przykład Radio Rodzina z Wrocławia zamawiała około 15-to minutowy materiał o świętach Bożego Narodzenia we Lwowie. Ponieważ we Wrocławiu mieszka ciągle wielu potomków rodowitych Lwowian radio to prosi także o przesyłane nagrania życzeń świątecznych abpa Mokrzyckiego. Jednocześnie, w ramach współpracy, wspomniane polskie redakcje radiowe przesyłają do Lwowa kopie własnych audycji. Jak mówi ks. Mariusz Krawiec: „od czas do czasu, przysyłają coś ciekawego, co możemy puścić. Właśnie, autentyczny język, który możemy puścić. Bo to wiadomo, wolontariusze tutaj, od czas do czasu nie zawsze mają możliwość dobrego wypowiedzenia się też po polsku, a takie rzeczy zawsze są jakościowe i bardzo ważne”⁶⁸. Wśród przesyłanych z Polski materiałów w archiwum radiowym można znaleźć rozmowy z ks. prof. Mariuszem Rosikiem na tematy biblijne oraz audycje z udziałem bpa Antoniego Długosza.

Warto podkreślić, że Katolicki Program Radiowy od chwili powstania emitowany był w języku polskim, co sprawia, że jego odbiorcami są przede wszystkim mieszkający na Ukrainie Polacy. Niestety nie wiadomo ile osób słucha programu katolickiego. Ze względów finansowych nigdy nie prowadzono badań statystycznych. Również Radio Niezależność, na falach którego emitowano program, także nie prowadzi badań słuchalności. Miernikiem zapotrzebowania Katolickiego Programu są telefony słuchaczy do studia radiowego⁶⁹. Wynika z nich, że słuchaczami radia są w większości osoby starsze.

Mimo limitowanego czasu transmisji oraz funkcjonowania na zasadach wolontariatu, dziennikarze przygotowują także reportaże radiowe⁷⁰, relacjonują one najczęściej życie Kościoła lwowskiego (na przykład reportaż z komentarza Łyczakowskiego w Uroczystość Wszystkich

---

⁶⁵ M. Krawiec, *Ewangelizacja na falach eteru...*, s. 384.

⁶⁶ Katolicki Program Radiowy, *O nas...* [10.08.2018].

⁶⁷ M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

⁶⁸ I. Rudź, Wywiad... [13.09.2017].

⁶⁹ M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

⁷⁰ „Dzieło sztuki radiowej dające spójny obraz rzeczywistości zewnętrznej, zarejestrowanej na gorąco, namalowany za pomocą dźwięków, o walorach estetycznych, uwypuklonych za pomocą całego zestawu radiowych środków wyrazu, skomponowany według koncepcji reportera. Jest to dzieło, które oddziałuje na indywidualnego odbiorcę poprzez medium radiowe, dla którego zostało stworzone”. K. Klimczak, *Reportaż radiowy – definicja i podział*, *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Litteraria Polonica* 14/1(2011), s. 129.

Świętych, lub reportaż z oficjalnej wizyty watykańskiego sekretarza stanu kardynała Pietro Paroliniego)⁷¹. Katolicki Program Radiowy korzysta ze studia „Radia Niezależnist”⁷² na warunkach wynajmu, dzięki grantom wspierającym polskość, między innymi Polskość i Demokracja.

Archidiecezja lwowska posiada także własną stronę internetową. Uznaje się, iż jest to jedna z najstarszych domen internetowych na Ukrainie⁷³. Powstała ona na początku lat dziewięćdziesiątych pod adresem *Rkc.lviv.ua*. O jej założenie zabiegał w sposób szczególny bp Marian Buczek. Jak mówi odpowiedzialny za środki społecznego przekazu w archidiecezji ks. Aleksander Kusy: „To on [bp Marian Buczek] u początku odnowienia struktury Kościoła zaczął coś robić dla mediów w archidiecezji lwowskiej”⁷⁴.

W ciągu trzydziestu lat istnienia archidiecezjalna strona internetowa była wielokrotnie przebudowywana. Od 2010 r., prowadzeniem strony zajmował się ks. Piotr Buryś⁷⁵, zaś w roku 2013 zadanie to powierzono ks. Aleksandrowi Kusemu, który w tym samym roku został odpowiedzialny za duszpasterstwo katolickich mass mediów w archidiecezji lwowskiej. W roku 2016 strona internetowa została ponownie przebudowana. W pierwszym okresie swojego istnienia technicznie wyglądała ona bardzo prosto⁷⁶ – była zrobiona w programie JUNQUA. Do 2001 r. strona *RKC.LVIV.UA* udostępniała krótkie (wręcz zdawkowe) informacje, na temat bieżących wydarzeń z życia Kościoła rzymskokatolickiego w kraju i na obszarze archidiecezji. Nie zamieszczano na niej dłuższych artykułów⁷⁷. Mimo to, jej treści zostały przeniesione na nową, przebudowaną stronę internetową archidiecezji lwowskiej.⁷⁸ Dziennikarz odpowiedzialny za prowadzenie strony *RKC.LVIV.UA*, Andrzej Czornyj wspomina, że w początkowym okresie istnienia strony: „To było bardzo proste – to był tekst i zdjęcia z wydarzeń bez żadnych graficznych informacji, bez bardziej takich rozszerzonych informacji o działalności Kościoła w ogóle, Kurii tutaj lwowskiej. Chociaż takie niezbędne informacje były”. Po czym dodaje: „Od 1 stycznia 2016 zaczęła funkcjonować nowa strona – nasza strona w nowej tej wersji. Idea, pomysł był taki, żeby na stronie było wszystko. Wszystko, co będzie potrzebne człowiekowi – wchodzi na naszą stronę i poszukuje informacji. Żeby wszystkie niezbędne informacje, czy takie jak – życiorys arcybiskupa, czy w ogóle, kto na przykład jest tutaj, na przykład pracuje tutaj w dziale

---

⁷¹ M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

⁷² Radio *Niezależnist* – jedno z pierwszych niepaństwowych stacji radiowych na Ukrainie. Transmitowane od 1991 r. Радіо Незалежність, *Про нас*, http://www.radio-n.com/?page_id=13 [21.08.2018].

⁷³ M. Buczek, Wywiad... [20.03.2018].

⁷⁴ A. Kusy, Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Odpowiedzialny za środki społecznego przekazu w archidiecezji lwowskiej* [10.02.2018].

⁷⁵ RKC.LVIV.UA, http://www.rkc.lviv.ua/Petro_Burysh-page-pl [20.03.2018].

⁷⁶ A. Kusy, Wywiad... [10.02.2018].

⁷⁷ K. Czawaga, Wywiad... [08.09.2017].

⁷⁸ A. Kusy, Wywiad... [10.02.2018].

poradnictwa rodzinnego, czy kto jest dyrektorem jakiegoś innego działu, kto odpowiada za dziennikarzy”⁷⁹.

Obecnie *RKC.LVIV.UA* zawiera szczegółowe informacje na temat archidiecezji i Kościoła łacińskiego. Oprócz bieżących informacji o wydarzeniach religijnych, na witrynie w czterech językach⁸⁰, w porządku hierarchicznym zamieszczone są informacje o Ojcu Świętym Franciszku, Nuncjaturze Apostolskiej, Strukturze Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie, jego biskupach, instytucjach diecezjalnych, historii archidiecezji. Ponadto zamieszczono na niej także szczegółowe informacje dotyczące zgromadzeń żeńskich i męskich, pracujących na terenie archidiecezji. Oprócz tego internauci mają także dostęp do informacji na temat sanktuariów archidiecezjalnych oraz świętych i błogosławionych patronów archidiecezji⁸¹. Na stronie działa również nawigacja nabożeństw, za pomocą której, po wprowadzeniu tytułu parafii lub nazwy miejscowości, w której się ona znajduje, można odnaleźć aktualne godziny Mszy Świętych, oraz innych nabożeństw, w każdym z archidiecezjalnych kościołów i kaplic⁸². Nazwa *RKC.LVIV.UA* zawiera pełną nazwę diecezji w języku łacińskim „Archidioecesis Leopolitana Latinorum in Ucraina” oraz jej odpowiednik w zależności od wybranego języka.

W przygotowanie nowej wersji strony *RKC.LVIV.UA* zaangażowało się wielu osób. Jak mówi Andrzej Czornyj: „W wielu rzeczach pomagali ludzie, powiedzmy z parafii, znajomi też nasi. Cała odpowiedzialność spoczywała na ks. Aleksandrze i on bardzo w to się zaangażował, zbierał i systematyzował informacje o księżach i dacie urodzenia. Takie różne rzeczy. To była naprawdę ciężka praca. Ale teraz widać, możemy znaleźć informacje o różnych zgromadzeniach, które tutaj służą w archidiecezji. Też są informacje o ruchach i wspólnotach”⁸³.

Strona internetowa „Archidioecesis Leopolitana Latinorum in Ucraina” funkcjonuje w ramach Działu Środków Społecznego Przekazu przy Kurii Metropolitalnej⁸⁴. Transformacji strony dokonano z polecenia ks. abpa Mieczysława Mokrzyckiego. Należy przy tym podkreślić, że w chwili obecnej strona internetowa archidiecezji lwowskiej uznawana jest za oficjalny i podstawowy środek społecznego przekazu, zawierający najważniejsze informacje na temat archidiecezji (zarówno z historycznego, jak i duszpasterskiego oraz społecznego punktu widzenia). Na witrynie zamieszcza się bieżące informacje w czterech językach: ukraińskim, polskim, rosyjskim i angielskim. „Archidioecesis Leopolitana Latinorum in Ucraina”

---

⁷⁹ A. Czornyj, Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Dziennikarz Archidiecezji Lwowskiej* [08.09.2017].

⁸⁰ Strona archidiecezji lwowskiej zawiera informacje w języku angielskim, ukraińskim, polskim i rosyjskim. – *RKC.LVIV.UA*, http://www.rkc.lviv.ua/category_1.php?cat_1=11&lang=3 [10.02.2018].

⁸¹ Tamże.

⁸² Tamże.

⁸³ A. Czornyj, Wywiad... [08.09.2017].

⁸⁴ K. Czawaga, Wywiad... [08.09.2017].

współpracuje z innymi mediami katolickimi. Jej redakcja znajduje przy ul. Winniczenka 32 (na terenie lwowskiej kurii)⁸⁵.

Program zatytułowany *Skala* – to pierwszy i do tej pory jedyny telewizyjny program rzymskokatolicki we Lwowie. Powstał on z inicjatywy świeckich i adresowany jest do osób dorosłych⁸⁶. *Skala* powstała z inicjatywy trzech młodych ludzi, którzy w 2010 r. zaproponowali ks. Aleksandrowi Kusemu tworzenie filmów wideo o życiu religijnym w archidiecezji (obrazujących przeszłość i teraźniejszość Kościoła rzymskokatolickiego, w formie wiadomości, małych reportaży, dotyczących życia wiernych, duchowieństwa, czy świętych)⁸⁷. Jeden z pomysłodawców programu wspomina: „Ten pomysł zaczął się od tego, że nasza archidiecezja nie ma żadnej telewizji. Nie chodzi o jakieś większe formaty, ale by coś przynajmniej było i po rozmowach wyszło na to, że zaczęliśmy raz w miesiącu. To było na początku bardziej amatorskie, zaczęliśmy się zbierać u ks. Aleksandra, on jeszcze nie był wtedy dyrektorem mediów, ale teraz został i zaczęliśmy ten program wtedy tworzyć”⁸⁸. Tworzenie materiałów audiowizualnych rozpoczęto oficjalnie 30 stycznia 2011 roku⁸⁹.

Pierwotnie *Skala* emitowana była raz w miesiącu (o godzinie 10:00, w każdą ostatnią niedzielę) na krajowym kanale regionalnym ZIK⁹⁰. Po pewnym czasie program przeniesiono do Internetu – na kanał YouTube <http://www.youtube.com/user/SkeliaTV>⁹¹, gdzie był on emitowany w języku ukraińskim, w formie dwudziestopięciominutowych filmików⁹². Rezygnacja z programu telewizyjnego, na rzecz kanału internetowego spowodowana była nie tyle modernizacją i priorytetami odbiorców, ile wysokimi cenami transmisji telewizyjnej⁹³.

Od chwili powstania programu wiele się w nim zmieniło. Przez jakiś czas wideo publikowano, co tydzień⁹⁴. Początkowe próby realizacji wyglądały bardzo twórczo. Aleksander Onuprijenko tworzył ideę i koncepcję programu (pierwsze dwa odcinki zawierały informacje na temat świętych w życiu Kościoła). Z Onuprijenkiem współpracował grafik – Taras Sejniuk. Trzecią osobą zaangażowaną w powstawanie programu był Iwan Fedorycz, który od chwili

---

⁸⁵ RKC.LVIV.UA, <http://www.rkc.lviv.ua/contacts.php?lang=3> [12.02.2018].

⁸⁶ A. Kusy, Wywiad... [10.02.2018].

⁸⁷ Ks. Aleksander Kusy o początkach, wspomina następująco: „Przyszło trzech chłopaków i chcą coś zrobić na telewizji, tak że ja je tylko podtrzymałem i znalazłem sponsorów, żeby to istniało. Istnieje to ile lat? Sześć-siedem już? Może więcej – osiem. 2009-ty. Czyli siedem. Ósmy rok. No i tam zamieszczone są różne opracowania. Teraz będzie postać księdza biskupa Jana Czyńskiego. Robimy takie filmy krótkie. Przygotujemy o sanktuariach pewne historie, śpiewy, modlitwy poszczególnych naszych sanktuariów, których mamy 13-cie, czy 14-cie, bo już Winniki zostały ogłoszone ostatnio”. A. Kusy, Wywiad... [10.02.2018].

⁸⁸ A. Czornyj, Wywiad... [08.09.2017].

⁸⁹ Католицька програма *Скеля*, <https://www.youtube.com/user/SkeliaTV/about> [2.05.2018].

⁹⁰ RKC.LVIV.UA, *Katolicki program TV* „Skala”, http://www.rkc.lviv.ua/category_3.php?cat_1=7&cat_2=27&cat_3=18&lang=3 [20.05.2018].

⁹¹ Католицька програма *Скеля*... [2.05.2018].

⁹² K. Czawaga, Wywiad... [08.09.2017].

⁹³ RKC.LVIV.UA, *Katolicki program*... [20.05.2018].

⁹⁴ A. Czornyj, Wywiad... [08.09.2017].

powstania programu odpowiada za reżyserię. Fedorycz, oprócz reżyserowania programu, także nagrywał filmy wideo, ponieważ było to jego pasją. Ukończył on Szkołę Reżyserską w Kijowie, co owocowało dużym profesjonalizmem nagrywanych przez niego materiałów filmowych. W kolejnych latach nagrywaniem programu zajął się Andrzej Czornyj, który także robił zdjęcia podczas ważnych wydarzeń religijnych i pracował jako dziennikarz dla archidiecezjalnej strony internetowej⁹⁵.

Program *Skala* ciągle się rozwija, zmieniając nieustannie swoją formę i dopasowując się do aktualnych trendów i potrzeb medialnych. W dostarczaniu informacji do programu jego twórców wspierają dziennikarze czasopisma Polonijnego *Kurier Galicyjski*⁹⁶. Od roku 2017 we współfinansowanie *Skaly* zaangażowała się Organizacja Pomoc Polakom na Wschodzie⁹⁷, dlatego program na swoim kanale YouTube zamieszcza również wydarzenia z życia Polonii lwowskiej (w przeważającej mierze są to wydarzenia z życia polskich parafii, emitowane w języku polskim).

Przy realizacji programu pomaga Andrzej Końko, który pracuje w jednej z telewizyjnych stacji lwowskich. Użycza on swojego głosu przy nagrywaniu komentarzy do poszczególnych odcinków programu. Oprócz tego *Skala* korzysta z pomocy Wasyla Koguta, aktora teatru lwowskiego. Przez cały czas istnienia, od początku i do dziś za program odpowiada ks. Aleksander Kusy⁹⁸.

Aktualnie program składa się z pięciu części. Temat wiodący zajmuje około pięciu minut. Pokazane w nim są krótkie reportaże na przykład – o życiu księży, zgromadzeń, działających na terenie archidiecezji. Część drugą stanowi komentarz do wybranego tekstu Pisma Świętego, przygotowany najczęściej przez biblistę. W części trzeciej zamieszcza się krótki przegląd wiadomości katolickich z życia Kościoła katolickiego na Ukrainie i w świecie. W części czwartej, zatytułowanej *Przydatne wskazówki* – psychologowie udzielają porad rodzinom i osobom młodym (czasami ten element programu zastępowany jest reportażami z życia Kościoła lub z życia kogoś świętego). Ostatnią część programu stanowią refleksje zatytułowane *Powołany głosić Dobrą Nowinę*. Są to przemyślenia na podstawie liturgii słowa bieżącego tygodnia⁹⁹.

Od początku istnienia programu *Skala* niezmienny pozostaje jego zasadniczy cel. Jest nim zwrócenie uwagi na wydarzenia związane z życiem Kościoła katolickiego na Ukrainie i

---

⁹⁵ Tamże.

⁹⁶ Tamże.

⁹⁷ Католицька програма *Скеля*... [2.05.2018].

⁹⁸ A. Czornyj, Wywiad... [08.09.2017].

⁹⁹ RKC.LVIV.UA, *Katolicki program*... [20.05.2018].

poza jej granicami. Jednocześnie program pozostaje stale ważnym narzędziem ewangelizacji zarówno młodzieży jak i dorosłych mieszkańców Lwowa i okolic¹⁰⁰.

W roku 2002 klerycy Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Lwowskiej zaczęli wydawać własne pismo zatytułowane *Duc in Altum*. Pierwsze numery pisma drukowano na około dziesięciu stronicach formatu A5. Na okładce pisma zamieszczano obraz łodzi z Krzyżem. Pierwszy zespół redakcyjny *Duc in Altum* tworzyli: Kazimierz Hawluk – pełniący funkcję redaktora naczelnego; Mikołaj Słobodian – redaktor techniczny; Walenty Smirnow – redaktor pomocniczy, Witalij Chomiak – kronikarz. Za zdjęcia zamieszczane na końcu każdego numeru odpowiadali – Andrzej Czornyj oraz Marek Hułyk. Sprawami technicznymi zajmował się Andrzej Lalik¹⁰¹.

Pismo wydawane było jako miesięcznik, ale publikowano je tylko w czasie trwania roku akademickiego (nie wydawano go w miesiącach wakacyjnych). Pierwszy numer *Duc in Altum* drukowany były osobno w języku ukraińskim i osobno w języku polskim. Od drugiego numeru pismo drukowano tylko w języku polskim. Z racji różnych wydarzeń niecyklicznych seminarzyści przygotowywali także numery specjalne pisma. Pierwsze taki numer wydano w maju 2002 r. z okazji Archidiecezjalnego Dnia Młodzieży. W numerze tym dziesięć stronic poświęcono formacji kapłańskiej, zaś na dwunastu stronicach zamieszczono program, teksty Mszy Świętej, modlitwy oraz pieśni na Archidiecezjalny Dzień Młodzieży¹⁰².

Od pierwszych numerów pismo seminaryjne posiadało stałe rubryki początkowe i końcowe oraz kronikę. Inne treści pojawiały się na jego łamach jedynie okazjonalnie. Oprócz informacji o codzienności seminaryjnej i formacji kleryków, na łamach *Duc in Altum* można było znaleźć artykuły dotyczące historii Wyższego Seminarium Duchownego¹⁰³, katedry lwowskiej oraz publikacje poświęcone patronom archidiecezji. Od numeru dwunastego z roku 2002 zmieniono szatę graficzną pisma i zaczęto wydawać je jako dwumiesięcznik¹⁰⁴. Ponadto zmieniono także format pisma z A5 na A4 i zaczęto je wydawać w profesjonalnej oprawie. Jednocześnie w piśmie pojawiła się informacja, że jest ono przeznaczone do użytku wewnętrznego Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie¹⁰⁵.

Od 2 numeru z 2003 roku *Duc in Altum* wydawano za oficjalną zgodą Władzy Duchowej. W tym samym roku do zespołu redakcyjnego dołączyli księża M. Hanus oraz J. Waligóra. W redakcji zatrudniono także korektorów: artykuły w języku polskim redagowała Alina Świeży-

---

¹⁰⁰ Tamże.

¹⁰¹ *Duc In Altum* 2(2002), s. 11.

¹⁰² *Duc In Altum* 5(2002).

¹⁰³ *Duc In Altum* 4(2002).

¹⁰⁴ *Duc In Altum* 12(2002), s. 3.

¹⁰⁵ Tamże, s. 1-21.

Sobel, natomiast artykuły w wersji ukraińskiej redagowane były przez Lubow Derdziak¹⁰⁶. Następnie do grona korektorów dołączył także Konstantyn Czawaga¹⁰⁷.

Każdy kolejny numer czasopisma zawierał dodatki, które nadawały czasopismu seminaryjnemu kształt magazynu. Na prośbę czytelników pismo podzielono na dwie części: pierwsza ukazywała się w języku polskim, druga w języku ukraińskim. Z czasem zaczęto publikować także listy i podziękowania przychodzące od czytelników. Oprócz tego w piśmie pojawiają się także nowe rubryki – *Przy stole Słowa Bożego*, *Szli święci* i inne.

W roku 2009 czasopismo ponownie zaczęło ukazywać się w formacie A5. Jednocześnie znacznie poprawiła się jakość kolejnych numerów (dotyczy to zarówno kwestii poligraficznych jak i wprowadzenia większej ilości zdjęć). W omawianym okresie redakcję pisma tworzyli – Andrzej Pekaniec (redaktor naczelny), Nazar Bilyk, oraz redaktorzy techniczni: Andrzej Hano, Jurij Pistuniak i Włodzimierz Rosolowskyj. Ponadto zespół redakcyjny wspierali także ks. Oleg Salamon oraz ks. Rafał Brzuchański¹⁰⁸.

Po roku 2009 czasopismo wydawano sporadycznie, jednocześnie jego obszerne fragmenty zaczęto zamieszczać na stronie internetowej seminarium. Z końcem roku 2017 czasopismo przestało istnieć w wersji drukowanej i w całości zostało przeniesione na stronę internetową Wyższego Seminarium Duchowego. Głównym celem pisma było zawsze „nie tylko informować ale i formować, pomagać w modlitwie”¹⁰⁹. Warto przy tym podkreślić, że *Duc in Altum* nie było adresowane wyłącznie dla seminarzystów, z czasem było ono także rozpowszechniane w parafiach archidiecezji i adresowane do przyjaciół Wyższego Seminarium Duchowego¹¹⁰.

W roku 2006, we Lwowie, pojawiło się rzymskokatolickie czasopismo naukowe zatytułowane *Studia Leopoliensia*. Jego redakcja znajduje się przy ul. Lwowskiej 62, to znaczy przy Instytucie Teologicznym św. abpa Józefa Bilczewskiego we Lwowie-Brzuchowicach.

W *Encyklopedii PWN*, czasopisma naukowe definiowane są jako „czasopisma poświęcone utrwalaniu i upowszechnianiu wyników badań nauk, dostarczaniu informacji o rozwoju i postępach nauki we wszystkich jej dziedzinach, wydawane w zasadzie przez instytucje nauk i przeznaczone przede wszystkim dla środowisk naukowych”¹¹¹.

---

¹⁰⁶ *Duc In Altum* 2-3(2003).

¹⁰⁷ *Duc In Altum* 4-5(2003).

¹⁰⁸ *Duc In Altum* 1(2009).

¹⁰⁹ *Duc In Altum* 2-3(2003), s. 3.

¹¹⁰ *Duc In Altum* 1/21(2017), s. 3.

¹¹¹ „Według określenia UNESCO cz.n. jest formalnym, publicznym i uporządkowanym sposobem porozumiewania się ludzi nauki”. Formalnym, bo tylko artykuły (komunikaty) ogłoszone w cz.n. mogą być identyfikowane i cytowane, publicznym, bo każdy może zgłosić swój artykuł do wydrukowania i zaprenumerować cz.n., uporządkowanym, bo przyjęcia do druku artykułu lub odrzucenia go dokonuje zespół nauk. na podstawie oceny (recenzji) wartości nauk. artykułu”. PWN, *Czasopisma naukowe*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/czasopisma-naukowe;3889298.html> [8.03.2018].

Studia Leopoliensia publikowane są jako czasopismo filozoficzno-teologiczne Wyższego Seminarium Duchowego archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego¹¹². Łacińskie Wyższe Seminarium Duchowe jest również wydawcą tego periodyku. Okładkę do pierwszego numeru zaprojektował ks. Mirosław Hanus, natomiast składem i łamaniem tekstu zajęła się Małgorzata Cioć. Zespół redakcyjny pracował pod kierownictwem moderatorów – ks. Mirosława Hanusa oraz ks. Kazimierza Mikuckiego CR. Druk pisma miał miejsce w lubelskiej drukarni „KOLOR”¹¹³. Numer pierwszy zawierał trzy części: pierwsza zatytułowana była *Inauguracja Roku Akademickiego* (zamieszczono wykłady inauguracyjne rok akademicki w seminarium w latach 2004/2005 oraz 2005/2006); druga nosiła tytuł *Sympozja „Filozofia dla Teologów”*; zaś trzecia – *Varia*. W słowie wstępnym do pierwszego numeru abp Marian Jaworski napisał: „Wyrażam radość z powstania pisma o charakterze filozoficzno-teologicznym, które – jak ufam – będzie świadectwem życia intelektualnego naszej wspólnoty seminaryjnej, będzie forum wymiany myśli, kształtowania sumienia i światopoglądu chrześcijańskiego. Rozpoczęte dzieło powierzam opiece Stolicy Mądrości, wstawiennictwu Patrona seminarium – św. Józefa – oraz patronów Archidiecezji”¹¹⁴.

W pierwszym numerze periodyku zamieszczono między innymi artykuły następujących autorów: ks. Dariusza Oko, ks. prof. dr hab. Mieczysława Lubańskiego, prof. dr hab. Anny Latawiec, prof. dr hab. Jana Olszewskiego, ks. dr. Kazimierza Mikuckiego¹¹⁵. Cały numer ukazał w języku polskim. Wyjątek stanowił artykuł ks. dr. Mirosława Hanusa o filozofii Bułhakowa na temat Trójcy Świętej, opublikowany w języku niemieckim¹¹⁶.

Drugi numer *Studia Leopoliensia* ukazał się po trzech latach przerwy. Jego wydanie było możliwe dzięki wsparciu finansowemu Renovabis¹¹⁷. Choć *Studia Leopoliensia* pozostały czasopismem naukowym o profilu filozoficzno-teologicznym, przestały być pismem Wyższego Seminarium Duchowego, a stały się periodykiem Instytutu Teologicznego im. św. Józefa Bilczewskiego. Redakcją czasopisma zajęli się pracownicy Instytutu, zaś moderatorami pisma pozostali ks. Kazimierz Mikucki CR oraz ks. Mirosław Hanus. W dalszym ciągu ks. Hanus zajmował się także projektowaniem okładki. Zmieniono także miejsce składu technicznego i druku – drugi numer wydrukowano w lwowskiej drukarni „Колір ППО сервіс”¹¹⁸. Ponadto zmienił się także wewnętrzny podział periodyku. Oprócz części wyróżnionych w pierwszym numerze, w numerze drugim zamieszczono także część poświęconą jubileuszowi dziesięciolecia

---

¹¹² *Studia Leopoliensia* 1(2006), s. 1.

¹¹³ Tamże, s. 2.

¹¹⁴ M. Jaworski, *Słowo wstępne*, *Studia Leopoliensia* 1(2006), s. 3.

¹¹⁵ Tamże.

¹¹⁶ M. Hanus, *Philosophie der Dreieinigkeit – S. Bulgakovs triadischer Schlüssel*, *Studia Leopoliensia* 1(2006), s. 193-200.

¹¹⁷ *Studia Leopoliensia* 2(2009), s. 2.

¹¹⁸ Tamże.

reaktywacji Wyższego Seminarium Duchowego w Archidiecezji Lwowskiej¹¹⁹. W ostatniej części pisma – *Varia*, opublikowano rosyjskojęzyczne artykuły dra Mikołaja Krasnodębskiego. Pozostałe artykuły zamieszczono w polskiej wersji językowej¹²⁰.

Nowością trzeciego numeru *Studiów* była ilustrowana okładka. Zamieszczono na niej św. Józefa Bilczewskiego, arcybiskupa Lwowa¹²¹. Jednocześnie ustalono, że *Studia Leopoliensia* będą ukazywać się jako rocznik. Oprócz tego, pismo otrzymało numer ISBN 978-966-2501-05-6¹²² oraz imprimatur (pod informacją w tej sprawie widnieje podpis ks. Józefa Pawliczka – wikariusza generalnego)¹²³. Warto także podkreślić, że *Studia Leopoliensia* stały się periodykiem wielojęzycznym – zaczęto w nim publikować artykuły w języku polskim, ukraińskim, angielskim i włoskim. Po raz kolejny zmieniono także drukarnię – tym razem periodyk wydrukowano w rzeszowskiej drukarni BONUS LIBER¹²⁴. Zmiany nastąpiły także w zespole redakcyjnym. Dołączyła do niego Lubow Kondrak oraz ks. Oleg Salamon, pełniący funkcję cenzora¹²⁵.

Czwarty numer *Studiów* ukazał się w 10-lecie pielgrzymki Jana Pawła II na Ukrainę. Na jego okładce zamieszczono portret kanonizacyjny abp. Józefa Bilczewskiego. Ten numer *Studia Leopoliensia* zawierał w większości materiały z sympozjów, które odbyły się w Instytucie Teologicznym Archidiecezji Lwowskiej w roku akademickim 2010/2011. Ze względu na różnorodność publikowanych artykułów pismo podzielono na nowe działy: I. *Filozofia*, II. *Teologia Biblijna*, III. *Teologia Fundamentalna*, IV. *Katechetyka*, V. *Teologia Pastoralna*, oraz VI. *Varia*. Od roku 2010 *Studia Leopoliensia* posiadają stałego wydawcę i drukarnię. Jest nim Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu. Jako czasopismo recenzowane *Studia Leopoliensia* posiadają także radę naukową, w skład której wchodzi profesorowie katolickich uczelni z kraju i zagranicy¹²⁶.

Numer piąty *Studiów* opublikowano „w 600-lecie przeniesienia stolicy Archidiecezji z Halicza do Lwowa”¹²⁷. Na okładce, zaprojektowanej przez Dariusza Krajewskiego, zamieszczono zdjęcie Pałacu Arcybiskupiego we Lwowie z początku XX w. Od tego numeru

---

¹¹⁹ Tamże, s. 102-161.

¹²⁰ Tamże, s. 171-179.

¹²¹ Za projekt okładki nadal odpowiadał ks. Mirosław Hanus. – *Studia Leopoliensia* 3(2010).

¹²² Tamże, s. 4.

¹²³ Tamże.

¹²⁴ Tamże.

¹²⁵ Tamże.

¹²⁶W skład rady pierwotnie wchodził: ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek (UPJPII, Kraków), ks. prof. dr hab. Mirosław Kalinowski (KUL, Lublin), o. prof. dr hab. Zdzisław J. Kijas OFMConv (PFT Seraphicum, Roma), prof. dr hab. Edward Nieznański (UKSW, Warszawa), ks. prof. dr hab. Marian Rusecki (KUL, Lublin), ks. prof. dr hab. Andrzej Zwoliński (UPJPII, Kraków), o. dr hab. Ireneusz S. Ledwoń OFM, prof. KUL (KUL, Lublin), ks. dr hab. Krzysztof Kaucha (KUL, Lublin), ks. dr hab. Andrzej Kiciński, prof. KUL (KUL, Lublin), dr hab. Włodzimierz Osadczy (KUL, Lublin), ks. dr hab. Roman B. Sieroń, prof. KUL (ZWNOS, Stalowa Wola), dr hab. Marian Wnuk, prof. KUL (KUL, Lublin). – *Studia Leopoliensia* 4(2011), s. 4.

¹²⁷ *Studia Leopoliensia* 5(2012), s. 5.

poszerzyła się także rada naukowa periodyku. W jej skład weszli: ks. dr hab. Paweł Mąkosza, prof. KUL (KUL, Lublin), oraz ks. dr hab. Józef Wołczyński, prof. UPJPII (UPJPII, Kraków)¹²⁸. Ważną częścią każdego numeru stały się sprawozdania z działalności Instytutu Teologicznego za miniony rok akademicki, opracowywane przez dyrektora Instytutu – ks. Jacka Uliaszka oraz słowo pasterskie abp. Mieczysława Mokrzyckiego. Ponadto w periodyku zaczęto zamieszczać streszczenia prac magisterskich studentów Instytutu. Od 2013 roku *Studia Leopoliensia* stały się czasopismem recenzowanym¹²⁹. Od 2014 poszerza się wachlarz tematyczny pisma. Na łamach *Studiów*, pojawiają się artykuły z zakresu bioetyki, historii sztuki, homiletyki, prawa kanonicznego, teologii pastoralnej, historii kościoła, patrologii i teologii rodziny. Z czasem autorami publikacji zamieszczanych w *Studia Leopoliensia* zostają także absolwenci Instytutu Teologicznego. „Od 2010 r. można zauważyć ciągły rozwój edycyjny i merytoryczny rocznika *Studia Leopoliensia*, który będąc czasopismem Instytutu Teologicznego (afiliacja do Wydziału Teologicznego KUL) stara się tworzyć przestrzeń dla naukowego życia środowiska polskiego i katolickiego na Ukrainie”¹³⁰.

W 2006 roku¹³¹ na terenie archidiecezji lwowskiej, w parafii pod wezwaniem Męczeństwa świętego Jana Chrzciciela w Samborze¹³² powstało pismo parafialne zatytułowane *Przygotujcie drogę Panu*¹³³. Od początku istniało ono jako gazeta. W odróżnieniu od opisanego wcześniej czasopisma *Radość Wiary*, nowa gazetka nie miała odbiorców na terenie całej archidiecezji i przez cały okres swojego istnienia przeznaczona była dla parafian z Sambora oraz pozostałych parafii obsługiwanych przez miejscowego proboszcza¹³⁴. Gazetkę wydawano jako miesięcznik. Redakcja *Przygotujcie drogę Panu* znajdowała się w Samborze, przy ul. Sachajdacznoho 7. Funkcję redaktora naczelnego pisma pełnił proboszcz parafii, ks. Andrzej Kurek CR. W skład zespołu redakcyjnego wchodził także: ks. Augustyn Bazan CR, Ewelina Borsuk, Maria Iwanowa, oraz siostry Franciszkanki Rodziny Maryi, działające przy parafii w Samborze – zwłaszcza s. Elżbieta Ślemp¹³⁵ i s. Katarzyna Ławreniuk¹³⁶. Na łamach gazety publikowano przede wszystkim bieżące informacje z życia miejscowej wspólnoty, informacje

---

¹²⁸ Tamże, s. 4.

¹²⁹ *Studia Leopoliensia* 6(2013).

¹³⁰ Polska Bibliografia Naukowa, <https://pbn.nauka.gov.pl/sedno-webapp/journals/50872/surveys/6974?fbclid=IwAR0N9h3cNJdQJedQej7xidkGTeuy8QSUXz2t6XSPZQayyvaplQeSUmemZw> [10.02.2020].

¹³¹ Główna strona internetowa archidiecezji podaje rok powstania czasopisma 2007. – RKC.LVIV.UA, *Sambor*, <http://www.rkc.lviv.ua/Sambir-pl> [18.02.2020].

¹³² RKC.LVIV.UA, *Sambor...* [18.02.2020].

¹³³ „Kolorowa gazeta parafialna *Przygotujcie drogę Panu* parafii Ścięcia św. Jana Chrzciciela, m. Sambor, wydawana od 2006 r”. Н. Гадьо, *Історія становлення та сучасний...*, s. 17.

¹³⁴ „Do Parafii Sambor należą kościoły filialne w Kornałowicach, Dublanach, Radłowicach i Czukwi a do 2004 parafię stanowiły także Strzałkowice, Stary Sambor i Dąbrówka”. *Przygotujcie drogę Panu* 2(2015), s. 2.

¹³⁵ Tamże, s. 4.

¹³⁶ *Przygotujcie drogę Panu* 4/41(2010), s. 2.

dotyczące chrztów, pogrzebów, zawarcia sakramentu małżeństwa i inne. Znaczną część pisma zajmowały również rozważania dotyczące bieżących świąt liturgicznych oraz znaczących wydarzeń z życia Kościoła powszechnego. Na łamach *Przygotujcie drogę Panu* zamieszczano także modlitwy i homilie. Cennym uzupełnieniem treści pisma były liczne fotografie.

Pismo *Przygotujcie drogę Panu* utrzymywało się początkowo z dobrowolnych ofiar wiernych, zaś w latach 2010-2014 było dofinansowane w ramach projektu „Zadanie realizowane w ramach zlecenia przez Kancelarię Senatu zadań w zakresie opieki nad Polonią i Polakami za granicą w 2010 r.”. Po roku 2014 gazetka przestała ukazywać się regularnie. Pojedyncze numery pisma ukazywały się trzy razy do roku: przed Wielkanocą, przed uroczystością Wszystkich Świętych oraz przed Bożym Narodzeniem. Ostatni numer gazetki został wydany przed Wielkanocą w roku 2016. W czasie istnienia drukowanej wersji gazety, jej treści zamieszczano także na parafialnej stronie internetowej, znajdującej się na ukraińskiej domenie samborparafia.at.ua. Od roku 2017 wszystkie treści dotyczące życia parafii publikowane są na odnowionej stronie internetowej na domenie polskiej parafiasambor.pl.

Jednocześnie warto podkreślić, że w chwili obecnej znakomita większość parafii znajdujących się na terenie archidiecezji lwowskiej posiada własną stronę internetową, choć są funkcjonują w różny sposób. Niektóre zawierają tylko podstawowe, niezbędne informacje, dotyczące codziennego życia parafii, zaś wszystkich którzy pragną uzyskać więcej informacji z życia Kościoła, przenoszą za pomocą aktywnych linków na strony innych elektronicznych mediów katolickich, przede wszystkim na oficjalną stronę *RKC.LVIV.UA*, z której można czerpać wiedzę o życiu duchowym i praktykach religijnych.

2.1.2. Media rzymskokatolickie obecne na terenie Ukrainy

Życie metropolii lwowskiej, jako ważnego ośrodka katolicyzmu obrządku łacińskiego opisywane jest przez wiele mediów, także tych, które znajdują się poza archidiecezją. Do najważniejszych spośród nich należą media rzymskokatolickie innych ukraińskich diecezji. Media te są ważnym elementem systemu medialnego o zasięgu ogólnopolskim. Od początków swojego istnienia w duchu solidarności współpracują one z mediami archidiecezjalnymi, dzięki czemu tworzą organicznie uzupełniający się rzymskokatolicki segment medialny w kraju. W niniejszym podrozdziale omówione zostaną ukraińskie media rzymskokatolickie o zasięgu ogólnopolskim, które od roku 1991 w znaczący sposób przyczyniły się do rozpowszechniania treści religijnych na terenie archidiecezji lwowskiej.

Bogatą wiedzę na temat struktury, zasięgu i funkcjonowania metropolii lwowskiej zaczerpnąć można ze strony internetowej *Kościół i kaplice Ukrainy*. Ma ona wspólną historię z obecną archidiecezjalną stroną internetową, gdyż jest pierwszą wersją dzisiejszej

„Archidioecesis Leopoliensia in Ucraina”. Została założona przez ks. bpa Mariana Buczka około 20 lat temu pod adresem *rkc.lviv.ua*¹³⁷. Pierwotnie strona ta nosiła tytuł *Kościół Rzymskokatolicki na Ukrainie*. Już z tytułu strony wynika, że była ona środkiem społecznego przekazu skierowanym do wiernych Kościoła rzymskokatolickiego na terenie całej Ukrainy. W takiej postaci strona funkcjonowała w latach 1999-2007¹³⁸. Według relacji redaktora naczelnego – bpa Mariana Buczka strona ta powstała z inicjatywy dwóch osób świeckich działających na rzecz archidiecezji lwowskiej oraz jej mediów. Był to wykładowca technologii komputerowo-informacyjnych w Wyższym Seminarium Duchowym w Brzuchowicach Igor Sedelnyk oraz sekretarz Kurii Lwowskiej Larysa Lytwyniuk¹³⁹.

Po przejściu bpa Buczka ze Lwowa do Charkowa strona zaczęła funkcjonować pod adresem – *rkc.kh.ua*. Jednocześnie otrzymała ona tytuł *Kościóły i Kaplice Ukrainy* i od 15 sierpnia 2008 roku zaczęła funkcjonować jako strona internetowa diecezji charkowsko-zaporoskiej¹⁴⁰. Nie istniała ona jednak w tej postaci dość długo, gdyż w krótkim czasie została zaatakowana przez hakerów i zniszczona. W 2014 r. biskup charkowsko-zaporoski wraz z Igiorem Sedelnykiem reaktywowali stronę *Kościóły i kaplice Ukrainy* na nowej, funkcjonującej do dziś domenie *rkc.in.ua*¹⁴¹.

Strona internetowa *Kościóły i kaplice Ukrainy* zawiera bardzo wiele informacji na temat Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie. Znalazły się na niej informacje dotyczące każdej diecezji ukraińskiej¹⁴². Na stronie zamieszczono także uporządkowaną wiedzę na temat archidiecezji lwowskiej. Zawiera ona nie tylko informacje dotyczące świątyni obrządku łacińskiego z terenu archidiecezji, ale także bieżące wydarzenia z nią związane. Ponadto można na niej znaleźć dokładne informacje dotyczące hierarchii Kościoła łacińskiego, jego duchowieństwa, zakonników oraz zakonnice¹⁴³. Informacje dotyczące archidiecezji lwowskiej uporządkowane są według obwodów administracyjnych, znajdujących się na terenie archidiecezji (lwowski, iwano-frankiwski, tarnopolski oraz czerniowiecki).

Jak wynika z tytułu strony zawiera ona informacje na temat kościołów i kaplic znajdujących się na terenie całego kraju. Domenę *rkc.in.ua* ułożono według trzech podstawowych bloków informacyjnych – 1. *Katedry, Kościoły, Kaplice*; 2. *Wydarzenia*,

---

¹³⁷ Jest to adres obecnej oficjalnej strony internetowej Archidiecezji Lwowskiej.

¹³⁸ Санктуарий Бога Отца Милосердного в Запорожье, *Епископ-пенсионер Марьян Бучек*, <https://rkc.zp.ua/епископ-марьян-бучек/> [24.08.2019].

¹³⁹ М. Buczek, *Завершення роботи веб-порталу Костели і каплиці України*, http://rkc.in.ua/index.php?&m=k&f=__&l=p [23.08.2019].

¹⁴⁰ Санктуарий Бога Отца Милосердного в Запорожье, *Епископ-пенсионер...* [24.08.2019].

¹⁴¹ М. Buczek, *Завершення роботи веб-порталу...* [23.08.2019].

¹⁴² W przypadku Ukrainy jest ich sześć – mukaczewska, łucka, kijowsko-żytomierska, kamieniecko-podolska, odessko-simferopolska, charkowsko-zaporoska i archidiecezja lwowska. – RKC.LVIV.UA, *Struktura Kościoła rzymsko-katolickiego na Ukrainie*, http://www.rkc.lviv.ua/category_1.php?cat_1=5&lang=3 [13.08.20].

¹⁴³ Kościoły i kaplice Ukrainy, http://rkc.in.ua/index.php?&m=k&f=__&l=p [23.08.2019].

Dokumenty, Publikacje; 3. Święci, Arcypasterze, Pasterze. Ostatni blok informacyjny jest także skarbnicą kinematografii katolickiej z życia archidiecezji lwowskiej oraz całego kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie. Wchodzący na stronę internauci mogą na niej znaleźć informacje historyczne – dotyczące nieistniejących już obecnie świątyn katolickich. Dane te sięgają XIV wieku. Zamieszczone na stronie opisy świątyn zostały uporządkowane według rodzaju materiałów budowlanych, z których zostały zbudowane – drewniane, murowane, lub inne. Szukając konkretnych obiektów sakralnych można skorzystać także z innych podziałów: Kościół lub kaplica katolicka, obiekty sakralne i niesakralne, lub skorzystać z podziału ze względu na status funkcjonowania: zamknięte, czynne, stan nieokreślony¹⁴⁴. Jednocześnie warto zaznaczyć, że zawarte na stronie informacje okazały się być cennym źródłem dla autorów kilku publikacji książkowych (treści zawarte na stronie posłużyły między innymi do stworzenia trzyciomowej monografii *Kościół i kaplice*, w której opisano między innymi budowle sakralne archidiecezji lwowskiej). Dzięki informacjom zamieszczonym na stronie mogła także powstać monografia i audiobook o życiu i posłudze biskupa Rafała Kiernickiego¹⁴⁵. Na podstawie wspomnianej publikacji nagrano również film o biskupie Kiernickim, zatytułowany *Przez ciernie*¹⁴⁶.

W dniu 23 sierpnia 2019 roku bp Buczek poinformował o zaprzestaniu działalności strony *Kościół i kaplice Ukrainy*. Decyzja w tej sprawie została podjęta na podstawie opinii Igora Sedelnyka, który uzasadnił niemożliwość kontynuacji działalności strony ze względu na: „utrwalenia tendencji większości rzymskokatolickich źródeł internetowych do łamania zasad pisowni ukraińskiej oraz tysiącletniej tendencji kultury chrześcijańskiej Ukrainy-Rusi”¹⁴⁷. Wskutek zaistniałej sytuacji treści znajdujące się na stronie *Kościół i kaplice Ukrainy* zostały przekazane do archiwum Konferencji Rzymskokatolickich Biskupów Ukrainy. Strona była dostępna w sieci do połowy 2020 roku¹⁴⁸.

Wraz z upowszechnianiem dostępu do Internetu, wiele czasopism, ukazujących się wcześniej w wersji papierowej, zostało przeniesionych do globalnej sieci¹⁴⁹. Ten los podzieliła także *Parafialna Gazeta*, wydawana przez kapucynów kijowskich¹⁵⁰. Obecnie jest ona dostępna jedynie w wersji elektronicznej. *Parafialna Gazeta* została założona 1 listopada 1993 roku, jako

---

¹⁴⁴ Tamże.

¹⁴⁵ „Najbardziej do tej książki się przyłożyła pani Orysia Litwiniuk, z własnej inicjatywy, jako wolontariusz, [ona] dużo zbierała materiałów, wśród ludzi, żeby powstała książka o biskupie Kiernickim”. M. Buczek, Wywiad... [20.03.2018].

¹⁴⁶ Tamże.

¹⁴⁷ М. Бучек, *Завершення роботи веб-порталу...* [23.08.2019].

¹⁴⁸ Tamże.

¹⁴⁹ Н. Гадьо, *Історія становлення та сучасний стан...*, s. 17.

¹⁵⁰ Провінція Святого Архангела Михаїла Ордену Менших Братів (францисканців), <https://ofm.org.ua/> [16.03.2020].

pismo ogólnokrajowe¹⁵¹. Przez wiele lat była ona, obok *Radości Wiary* podstawowym czasopismem rzymskokatolickim rozpowszechnianym na terenie archidiecezji lwowskiej. Cennym uzupełnieniem *Parafialnej Gazety* był dodatek katechetyczno-formacyjny zatytułowany *Propowidnyk*. Ukazywał się on jako miesięcznik¹⁵². Redakcja *Parafialnej Gazety* znajdowała się przy Instytucie nauk religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie. Do 2004 r. gazeta ukazywała się, jako pismo ukraińskich parafii katolickich. W roku 2005 pismo zaczęło ukazywać się jako dwutygodnik¹⁵³. W roku 2008 dokonano kolejnej znaczącej zmiany. Tym razem dotyczyła ona tytułu czasopisma. Od tego momentu dwutygodnik ukazywał się jako *Katolyckij Wisnyk*. Warto przy tym podkreślić, że publikowano jednocześnie elektroniczną i papierową wersję pisma. Pozostając pismem ogólnopolskim *Katolyckij Wisnyk* zamieszczał wiadomości religijne z Watykanu i świata oraz artykuły dotyczące wydarzeń kościelnych na Ukrainie. Oprócz tego na łamach pisma publikowano także komentarze do niedzielnych czytań liturgicznych, rozważania do Pisma Świętego, oraz artykuły na tematy społeczne, kulturowe, historyczne, oraz młodzieżowe z perspektywy katolickiej¹⁵⁴. Od roku 2012 funkcję redaktora naczelnego dwutygodnika pełni O. Broslawec¹⁵⁵. Jednocześnie należy podkreślić, że drukowana wersja pisma ukazywała się w języku ukraińskim tylko do 2015 roku¹⁵⁶. Pismo drukowano w nakładzie 2,5 tys. egzemplarzy¹⁵⁷. W każdym numerze dwutygodnika czytelnik mógł odnaleźć następujące rubryki: *Kościół na Ukrainie, We wspólnocie Kościoła, Szkoła wiary, Złote legendy Kościoła, Kino klub, Społeczność, Rodzice i dzieci, Strona czytelnika, Różaniec wędrowek*¹⁵⁸.

W roku 1993, w Instytucie św. Tomasza, zostało założone jedno z nielicznych wydawnictw katolickich – „Kajros”¹⁵⁹ (z grek. – czas błogosławiony), które zajmowało się publikowaniem czasopism religijnych. Oprócz *Katolyckiego Wisnyka* oraz *Propowidnyka*¹⁶⁰,

¹⁵¹ *Католицький Вісник*, https://www.facebook.com/pg/Katolyckij.Visnyk/about/?ref=page_internal [18.03.2020].

¹⁵² Т. Антошевський, *Релігійні мас-медіа в Україні*, https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/9808/ [18.03.2020].

¹⁵³ Електронний каталог Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, http://aleph.lsl.lviv.ua:8991/F/6SJ5SU4CNKJATFV3RCVURLP76MKISQYMQX81U8F9TYK37G91EK-00337?func=full-set-set&set_number=923377&set_entry=000002&format=999 [18.03.2020].

¹⁵⁴ Н. Гадьо, *Історія становлення та сучасний стан...*, s. 17.

¹⁵⁵ Енциклопедія сучасної України, http://esu.com.ua/search_articles.php?id=11083 [18.03.2020].

¹⁵⁶ Електронний каталог Львівської національної наукової бібліотеки України... [18.03.2020].

¹⁵⁷ Енциклопедія сучасної... [18.03.2020].

¹⁵⁸ Там же.

¹⁵⁹ „Wydawnictwo Kajros (z greckiego – czas błogosławiony) zostało założone 1993 roku przy Kijowskim koledżu Katolickiej Teologii św. Tomasza z Akwinu (obecnie – Instytut Nauk Religijnych św. Tomasza z Akwinu w Kijowie). Swoim dekretem od 23 listopada 1993 roku biskup-ordynariusz kijowsko-żytomierski Jan Perwiński udzielił pełnomocnictwa wydawniczego dla Instytutu. 19 stycznia 1994 roku wydawnictwo zostało przekazane Zakonowi Dominikanów (Zakon Kaznodziejów). Od tamtej pory działalność wydawnicza stała się ważną częścią misji ojców-dominikanów na Ukrainie. Obecnie wydawnictwo prowadzi o. Wojciech Surówka OP”. Видавництво Кайрос, <https://kairosbooks.com.ua/pro-vydavnytstvo/> [19.03.2020].

¹⁶⁰ Dodatek *Propowidnyk* wydawany do 2008 r. – Кайрос (видавництво), Вікіпедія,

„Kajros” wydawał magazyn *Kolegija*, oraz miesięcznik *Biuletyn religijnoji informaciji*¹⁶¹, w którym zamieszczano publikacje społeczno-religijne z ukraińskich mediów świeckich¹⁶².

Znaczącym wydarzeniem w życiu ukraińskiego dziennikarstwa religijnego stało się założenie w Kijowie, w roku 2001, strony internetowej *Katolickie Media Centrum* (KMC). Strona ta powstała po to by jak najszerszej i jak najbardziej wszechstronnie informować wiernych oraz całą społeczność o życiu Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie. Od początku istnienia strony jej zespół redakcyjny aktywnie współpracuje z mediami świeckimi. To właśnie *Katolickie Media Centrum* konsultował dziennikarzy z całego kraju oraz przeprowadzał dla nich szereg konferencji dotyczących przyjazdu papieża Jana Pawła II na Ukrainę¹⁶³. Także dziś zespół redakcyjny strony deleguje swoich dziennikarzy do roli komentatorów oraz doradców dla programów telewizyjnych oraz radiowych w mediach świeckich. Jednocześnie *Katolickie Media Centrum* stara się pomagać mediom świeckim we właściwym przekazywaniu treści religijnych i relacjonowaniu najważniejszych wydarzeń z życia Kościoła. W tym celu redakcja strony przeprowadziła nawet kampanię edukacyjno-informacyjną dla dziennikarzy mediów świeckich. *Katolickie Media Centrum* na bieżąco relacjonuje najważniejsze wydarzenia z życia Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie. By robić to rzetelnie często organizuje konferencje prasowe¹⁶⁴.

Pozostając jednym z najważniejszych mediów rzymskokatolickich w kraju, *Katolickie Media Centrum* jest odpowiedzialne za realizację transmisji Mszy Świętych z Watykanu dla ukraińskich stacji państwowych w czasie Bożego Narodzenia oraz Wielkanocy. Redakcja strony koordynuje także współpracę wszystkich diecezji na Ukrainie w kwestiach dotyczących środków społecznego przekazu. Dlatego też jednym z podstawowych zadań *Katolickiego Media Centrum* jest: „pomagać pracownikom środków społecznego przekazu mieć Jezusa w centrum ich życia oraz działalności, nieustannie modlić się za pracowników środków społecznego przekazu oraz za media chrześcijańskie, żeby one służyły prawdzie i na rzecz dobra społeczeństwa”¹⁶⁵.

Jednocześnie warto podkreślić, że *Katolickie Media Centrum* pracuje pod patronatem Konferencji Biskupów rzymskokatolickich na Ukrainie. Strona internetowa na bieżąco publikuje liczne wiadomości z życia archidiecezji lwowskiej, oraz udostępnia transmisje Mszy Świętych z

---

[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%BE%D1%81_\(%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%BE%D1%81_(%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE)) [19.03.2020].

¹⁶¹ Н. Гадьо, *Історія становлення та сучасний стан...*, s. 17.

¹⁶² Кайрос (видавництво), Вікіпедія... [19.03.2020].

¹⁶³ Papież odwiedzał Ukrainę w dniach 23-27 czerwca 2001 r. – М. Криль, *Іван Павло II в Україні у 2001 році: Дощ падає – діти ростуть*, <https://www.polskieradio.pl/398/7987/Artykul/2512444> [19.03.2020].

¹⁶⁴ Католицький Медіа-Центр, *Про нас*, <http://kmc.media/pro-nas.html> [19.03.2020].

¹⁶⁵ Тамże.

katedry lwowskiej¹⁶⁶. Dzięki wsparciu *Katolickiego Media Centrum* działają także inne rzymskokatolickie media. Na uwagę pośród nich zasługują: *Twój Żurnal* (z obecną nazwą *Wodograj*¹⁶⁷) oraz Radio Credo. Dzięki wsparciu zespołu redakcyjnego *Katolickiego Media Centrum* na Ukrainie powstały także: redakcja Radia Maryj” oraz EWTN – Telewizja Wiekuistego Słowa¹⁶⁸.

8 grudnia 2011 roku, w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, na Ukrainie rozpoczęła swoją działalność EWTN Ukraina. Jej zespół redakcyjny tworzą Misjonarze Oblaci Maryi Niepokalanej, siostry Honoratki, które również pracują w *Katolickim Media Centrum* oraz osoby świeckie. EWTN jest światową siecią telewizji kablowej, założoną w 1980 r. przez klaryskę – Matkę Angelikę od Wieczystej Adoracji. Treści EWTN Ukraina dostępne są również w Internecie oraz nadawane przez radio¹⁶⁹. Na potrzeby katolików, treści wideo w sieci zapewniają także ojcowie dominikanie na stronie Propovidnyk.com.ua. Strona ta zawiera filmy wideo, w których są poruszane ważne tematy społeczne i rodzinne, rozpatrywane z chrześcijańskiego punktu widzenia¹⁷⁰.

Jednym z najbardziej popularnych wśród młodzieży ukraińskiej, rzymskokatolickich środków społecznego przekazu jest czasopismo *Credo*. Powstało ono w Winnicy w 1992 i jest oficjalnym pismem o zasięgu ogólnokrajowym¹⁷¹. Pierwszy numer *Credo* ukazał się w nakładzie 25 000 egzemplarzy¹⁷². Warto przy tym zaznaczyć, że korzeni pisma szukać należy znacznie wcześniej niż rozpoczęto przygotowania do publikacji pierwszego numeru. Inicjatorem powstania pisma była grupa winnickich studentów-katolików. Przewodził jej Wjaczeław Bramski. Podstawowym założeniem pomysłodawców pisma była ewangelizacja oraz przybliżanie wiadomości o Kościele rzymskokatolickim, tym wszystkim, którzy nie mają na jego temat żadnej wiedzy lub wiedzą o Kościele niewiele¹⁷³. W roku 2002 dystrybucja *Credo* została wstrzymana. Dopiero w roku 2006 kanclerz diecezji kamieniecko-podolskiej ks. Witalij Woskobojnik wznowił druk i rozpowszechnianie pisma, ale wydawano je w nakładzie 1999

---

¹⁶⁶ Католицький Медіа-Центр, *Святі mesi у львівській катедрі онлайн*, <http://kmc.media/2020/03/16/svyati-mesy-u-lvivskiy-katedri-onlayn.html> [20.03.2020].

¹⁶⁷ Głównym celem magazynu *Wodograj* jest zapoznanie dzieci z najważniejszymi aspektami wartości moralnych oraz duchownych, a także przybliżenie im podstaw życia chrześcijańskiego. Magazyn ten jest polecany przez Ministerstwo Edukacji Ukrainy do wdrażania w system edukacyjny w szkołach państwowych od 27.07.2009 r. – *Водограй, Наша історія*, https://web.archive.org/web/20160325040005/http://vodograj.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=170&Itemid=200188 [18.03.2020].

¹⁶⁸ Телебачення Віковичного Слова в Україні, <http://ewtn.org.ua/> [20.03.2020].

¹⁶⁹ Tenże, *Наша історія*, <http://ewtn.org.ua/nasha-istoriya/> [20.03.2020].

¹⁷⁰ Н. Гадьо, *Історія становлення та сучасний стан...*, s. 21.

¹⁷¹ *Credo, Про видання*, <https://credo.pro/about-us> [21.03.2020].

¹⁷² Релігійно-інформатційна Служба України, *Відкрилась електронна версія римо-католицького журналу „CREDO”*, <https://web.archive.org/web/20110626080611/http://old.risu.org.ua/ukr/news/article;28142> [21.03.2020].

¹⁷³ *Credo, Про видання...* [21.03.2020].

egzemplarzy tylko dla diecezji kamieniecko-podolskiej¹⁷⁴. Zasięg ogólnopaństwowy pisma przywrócono w roku 2009, kiedy zaczęło się ono ukazywać w wersji elektronicznej, wraz z powstaniem strony internetowej – Credo-ua.org¹⁷⁵. Rok później, pismo otrzymało nową szatę graficzną, po czym przywrócono jego wersję papierową¹⁷⁶. Mówił o tym biskup-ordynariusz diecezji kamieniecko-podolskiej Leon Dubrawski: „Cieszę się, że czasopismo to zostało odnowione, cieszę się, że znajduje ono swoje miejsce nie tylko w naszej diecezji, ale i również w innych miastach Ukrainy, że jego z przyjemnością czytają i wierzący, i niewierzący. *Credo* przyciąga swoim niepodobieństwem do innych periodyków i swoją nowoczesnością. Wierzę, że czytelnicy znajdą w nim odpowiedzi na pytania, które ich niepokoją, a magazyn będzie utrzymywać dość godny poziom i nabierać obrotów”¹⁷⁷.

Jako czasopismo społeczno-religijne *Credo*, jest przede wszystkim skierowane do osób, które chcą żyć wiarą na co dzień¹⁷⁸. Zdaniem redaktora naczelnego pisma ks. Mikołaja Myszkowskiego: „Dla jednych czasopismo to jest zbyt laickie, dla drugich zaś – zbyt pobożne. Jednym wydaje się zbyt powierzchowne i niepoważne, a innym – zbyt skomplikowane i poważne. Chyba właśnie dla tego jest ono tak bliskie człowiekowi, takiemu, jakim on jest. Ponieważ człowiek, mimo, swej różnorodności zostaje taki sam w pracy, na studiach lub przed telewizorem jakim był w Kościele, stojący na kolanach. Jeden i ten sam człowiek nie dzieli się na «pobożnego» i «niepobożnego». Wiara i niewiara – nie są zewnątrz, lecz w środku człowieka. Mam nadzieję, że *Credo* będzie w stanie pomóc swoim czytelnikom rozwijać świadomą wiarę i zostawać samym sobą gdziekolwiek”¹⁷⁹.

1 czerwca 2010 r. w Kijowie na ultrakrótkich falach 69,68 FM zaczęło nadawać Radio Maryja. Początkowo emitowana była tylko muzyka. Z czasem zaczęły pojawiać się pojedyncze programy modlitewne¹⁸⁰. Obecnie Radio Maryja na Ukrainie nadaje 24 godziny na dobę, prowadząc swój program na żywo od godziny 7:00 rano do 24:00. W 2012 r. radio otrzymało nowe częstotliwości na terenie obwodu winnickiego. Rok później można było go słuchać także w obwodach riwnowskim, chmelnickim oraz żytomierskim¹⁸¹. Radio Maryja od samego początku aktywnie współpracowało także z przedstawicielami mediów diecezji lwowskiej. Nad otwarciem lwowskiego oddziału radia przy kurii lwowskiej czuwali dyrektor radia ks. Oleksij Samsonow¹⁸² oraz ks. Aleksander Kusy¹⁸³.

---

¹⁷⁴ Н. Гадьо, *Історія становлення та сучасний стан...*, s. 17-18.

¹⁷⁵ Tamże.

¹⁷⁶ Релігійно-інформаційна Служба України, *Відкрилась електронна версія...* [21.03.2020]

¹⁷⁷ Tamże.

¹⁷⁸ *Credo*, *Про видання...* [21.03.2020].

¹⁷⁹ Релігійно-інформаційна Служба України, *Відкрилась електронна версія...* [21.03.2020].

¹⁸⁰ Радіо Марія, *Про радіо*, <http://radiomaria.org.ua/pro-radio> [21.03.2020].

¹⁸¹ Tamże.

¹⁸² Tamże.

W dniu 25 października 2016 r., w godzinę Miłosierdzia Bożego, Radio Maryja rozpoczęło nadawanie we Lwowie¹⁸⁴. Redakcja zawiadomiła o tym na swojej stronie internetowej w następujący sposób: „Od teraz mieszkańcy miasta Lwowa mają możliwość przebywać na fali katolickiego radia Najświętszej Bogurodzicy. Radio Maryja – to codzienne transmisje liturgii różnych kościołów Ukrainy, modlitwa w eterze, nauczanie Kościoła oraz komunikacja z wiernymi z całej Ukrainy”¹⁸⁵. Sygnał we Lwowie nadawany jest a na fali 66,26 MHz, w mocy, która pozwala odbierać go bezpośrednio w mieście i jego okolicach, a także dwóch rejonach poza Lwowem – pustomytiwskim oraz jaworowskim¹⁸⁶. Radio Maryja prowadzi transmisje także przez Internet, za pośrednictwem swojej strony¹⁸⁷. Programy radiowe mają różnorodny charakter. Są to programy modlitewne, programy z udziałem osób duchowych, odpowiadających na pytania słuchaczy oraz programy społeczne. Warto przy tym podkreślić, że Radio Maryja nie emituje żadnej reklamy komercyjnej, utrzymując się wyłącznie z dobrowolnych ofiar darczyńców i słuchaczy.¹⁸⁸ Na Ukrainie codziennie Radia Maryja słucha około pięćdziesięciu tysięcy osób¹⁸⁹.

Oprócz wyżej wspomnianych mediów, na terenie Ukrainy, katolicy obrządku łacińskiego wydają programy oraz czasopisma dla różnorodnych grup odbiorców. Dla dzieci w wieku od siódmego do dwunastego roku życia publikowany jest magazyn *Wodograj*¹⁹⁰, zaś dla najmłodszych piśmko *Wodograjczyk*¹⁹¹. W Winnicy bracia mniejsi kapucyni prowadzą stronę internetową *ClaraStudio*, na której zamieszczano wideo dla dzieci. Od niedawna *ClaraStudio* udostępnia przez Internet także programy oraz bajki dla dzieci. Są to programy poznawczo-educacyjne opowiadające o świecie: *Satelit*; *Misteczko Nadija – pouczające przygody dzieci*; *Kit Mandriwnyj – wędrówki ciekawymi miejscami Ukrainy*; *Dobri manery – uroki etyki*; *Profesor –*

---

¹⁸³ Jak mówi ks. Aleksander: „Odbieramy, tu odział *Radio Maryja* Też być może Wynnyczenka 30 tam na poddaszu nad tą kaplicą Rodzenia, będzie tam to studio nagrań i *Radia Maryja*. –A. Kusy, Wywiad... [10.02.2018].

¹⁸⁴ RKC.LVIV.UA, *Радіо Марія відтєпер у Львові!*, http://rkc.lviv.ua/news_view-Radio_Mariya_vidteper_u_Lvovi_-ua [16.12.2020].

¹⁸⁵ Tamże.

¹⁸⁶ Zaxid.net, *Католицьке „Радіо Марія” розпочало мовлення у Львові*, https://zaxid.net/katolitske_radio_mariya_rozпочало_movlennya_u_lvovi_n1407870 [17.12.2020].

¹⁸⁷ Радіо Марія, *Про радіо...* [21.03.2020].

¹⁸⁸ Zaxid.net, *Католицьке „Радіо Марія” розпочало...* [17.12.2020].

¹⁸⁹ Радіо Марія, *Про радіо...* [21.03.2020].

¹⁹⁰ „Magazyn dla dzieci *Wodograj* (zaczęto wydawać w 2001 r. jako eksperymentalne wydanie o nazwie *Twój żurnal* z inicjatywy o. Wiesława Stepnienia oraz błogosławieństwa biskupa Stanisława Szyrokokardiuka), od 2006 roku posiada stronę internetową (Vodograj.org.ua) z gramami interakcyjnymi, kolorowanymi oraz konkursami, a z 2008 r. – comiesięczną wersję rosyjskojęzyczną z przedpłatą na terenie postsowieckim. W 2001 r. Magazyn startował z nakładem 800 egzemplarzy, obecnie zaś wydawano około 14 tys. Każdy numer ma swoją tematykę, odpowiednio do podręcznika Ministerstwa Edukacji Ukrainy dla specjalizowanego kursu chrześcijańskiej etyki. Magazyn dla dzieci posiada także rubryki dla dorosłych: *Rozważania nad Ewangelią*, *Bądźmy uczciwi*, *Strona dla rodziców*. *Wodograj* bezpłatnie nadsyłany jest do sierocińców i domów dziecka”. Н. Гадьо, *Історія становлення та сучасний стан...*, s. 17.; *Водограй, Наша історія...* [18.03.2020].

¹⁹¹ „Z okazji 100 numeru magazynu w 2010 r. redakcja zaczęła wydawać magazyn *Wodograjczyk* dla najmłodszych czytelników w wieku 3-7 lat”. Н. Гадьо, *Історія становлення та сучасний стан...*, s. 17.

*program z eksperymentami*¹⁹². Dla osób rosyjskojęzycznych prowadzona jest strona internetowa: *Katoliceskij Krym*¹⁹³, czasopismo *Słowa s nami*, wydawane w Charkowie przez ojców marianów¹⁹⁴, oraz strona *Catholic-info* (jej zaletą jest opcja przeglądania treści dla słabowidzących)¹⁹⁵.

Także w szeregu rzymskokatolickich mediów na Ukrainie są: strony zawierające rozważania Pisma Świętego *Propovidnyk*¹⁹⁶, strony apostołstwa małżeństw *Szans na зустріч*¹⁹⁷, czy chociażby strona internetowa *Komisji do spraw liturgii*, na której publikowano modlitwy, litanie, teksty nabożeństw oraz informowano o bieżących zmianach językowych czy publikacji nowych książek religijnych¹⁹⁸. Wszystkie te media dostępne są dla wiernych archidiecezji lwowskiej.

2.1.3. Pozostałe media relacjonujące życie archidiecezji

Religijność Ukraińców oraz ich przynależność kościelno-konfesyjna ma wyraźny charakter terytorialny. Zachód Ukrainy od lat wyróżnia się większą religijnością, wschód – zdecydowanie niższą¹⁹⁹. Ta gradacja terytorialna widoczna jest również w preferencjach przynależności do konkretnego wyznania. Mimo dominującej liczby prawosławnych oraz licznych zwolenników wspólnot protestanckich, Ukraina zachodnia, na terenie której zlokalizowana jest archidiecezja lwowska, charakteryzuje się większością wiernych katolików. Warto przy tym podkreślić, że zdecydowanie widoczna jest dominacja wiernych obrządku grekokatolickiego. Właśnie katolicy obrządku wschodniego, obecnie posiadają znaczącą część mediów we Lwowie, a ich przedstawiciele otwarci są na współpracę z łacinnikami. Oprócz wiadomości związanych z życiem grekokatolików, media grekokatolickie regularnie omawiają bieżące wydarzenia z życia kościoła rzymskokatolickiego. Taki wzrost zainteresowania mediów grekokatolickich obrządkiem zachodnim oraz współpraca z jego przedstawicielami znacznie rozwinęły się ostatnimi laty.

Oprócz mediów grekokatolickich, które zdecydowanie najobszerniej informują o życiu metropolii lwowskiej, również media świeckie regularnie udostępniają tego typu wiadomości. W tym kontekście nie da się pominąć także mediów polonijnych, które mimo, że deklarują się jako

---

¹⁹² Tamże.

¹⁹³ Католіческій Крым, <http://crimeacatholic.org/> [18.03.2020].

¹⁹⁴ Слово с нами, <http://slovosnami.narod.ru/> [18.03.2020].

¹⁹⁵ Католіческій інформаційний сайт, <https://catholic-info.at.ua/index/0-3> [18.03.2020].

¹⁹⁶ Propovidnyk.Com.Ua, <https://propovidnyk.com.ua/> [18.03.2020].

¹⁹⁷ Шанс на зустріч, *Про нас*, <http://shansnazustrich.net/pro-nas/> [18.03.2020].

¹⁹⁸ Комісія у справах Літургії, <http://liturgia-rkc.org.ua/> [18.03.2020].

¹⁹⁹ Інформаційні матеріали підготовлені до чергового засідання постійно діючого Круглого столу „Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин” 26 квітня 2018р. за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, *Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення українських громадян: тенденції 2010-2018 рр. (інформаційні матеріали)*, Київ 2018, s. 3.

świeckie, na bieżąco i w dużej ilości publikują wiadomości związane z życiem Kościoła oraz sprawowaniem kultu religijnego. Dzieje się tak, dlatego że Kościół katolicki od zawsze czynnie uczestniczył w życiu Polaków mieszkających na terenie Ukrainy. Dlatego warto bliżej przyjrzeć się funkcjonującym na Ukrainie mediom świeckim, które na bieżąco podają informacje o życiu archidiecezji lwowskiej oraz współpracują z jej przedstawicielami.

Unikalnym i bardzo istotnym przekazicielem informacyjnym nie tylko dla archidiecezji, ale i dla całej dawniej Galicji jest strona internetowa o nazwie *Duchowna Welych Lwowa*²⁰⁰. Została ona założona 29 stycznia 2016 roku²⁰¹, na zasadach organizacji społecznej²⁰², przez czterech katolików, z których tylko jedna osoba była wyznania rzymskokatolickiego. *Duchowna Welych Lwowa* poświęcona jest życiu religijnemu miasta – publikuje informacje o wszystkich istniejących w nim religiach i konfesjach. Historia tego portalu rozpoczęła się w sieci społecznościowej *Facebook*²⁰³, gdzie szybko stał się on popularny. Wzrost zainteresowania publikowanymi informacjami szybko został zauważony również przez urząd miasta, dzięki czemu Oddział Polityki Wewnętrznej Lwowa, podtrzymał i przejął tę inicjatywę. Stało się to przyczyną sprawczą do rozpoczęcia współpracy z osobami odpowiedzialnymi za media wszystkich istniejących we Lwowie wyznań²⁰⁴. W lipcu 2014 roku projekt współdziałania został oficjalnie zaprezentowany Lwowianom przez urząd miasta²⁰⁵. Obecnie strona publikuje informacje dla grekokatolików, prawosławnych, wspólnot protestanckich, Ormian lwowskich oraz wiernych Kościoła rzymskokatolickiego²⁰⁶. *Duchowna Welych Lwowa* zawiera także bieżące wiadomości z życia każdej wspólnoty religijnej, wiadomości religijne z całego kraju oraz najważniejsze wiadomości ze świata w tym zakresie. W zakładce *Analitika* zamieszczane są artykuły, wywiady z osobami duchowymi i ekspertami do spraw religii. Na stronie tej dużo uwagi poświęcono także relacjom młodzieży i Kościoła, bieżącej sytuacji religijnej we Lwowie, oraz w całym państwie. Regularnie udostępniane są również liczne przeglądy analityczne oraz reportaże, które zapoznają Lwowian z postaciami świętych, z wartościową literaturą religijną. Oprócz licznych recenzji aktualnie publikowanych książek religijnych, zamieszczane są również recenzje ciekawych filmów, które, zdaniem redaktorów „mają wpływ na życie duchowe każdego człowieka”²⁰⁷. Istotne miejsce na stronie zajmują także informacje z życia parafii lwowskich,

---

²⁰⁰ Nazwa fonetyczna (nazwa oryginalna w języku ukraińskim – *Духовна Велич Львова*; znaczenie tytułu w języku polskim – *Duchowa Wielkość Lwowa*).

²⁰¹ Опендатор, <https://opendatobot.ua/c/40241088> [20.04.20].

²⁰² RING/EDR, <https://ring.org.ua/edr/uk/company/40241088> [20.04.20].

²⁰³ Духовна велич Львова, <https://www.facebook.com/velych.lviv> [20.04.20].

²⁰⁴ І. Скіль, *У Львові з'явився інтернет-ресурс про релігійне життя міста – „Духовна велич Львова”*, <https://city-adm.lviv.ua/news/society/religion/218587-u-lvovi-z-iyavysia-internet-resurs-pro-relihiine-zhyttia-mista-dukhovna-velych-lvova> [20.04.20].

²⁰⁵ Духовна велич Львова, <https://www.facebook.com/velych.lviv> [20.04.20].

²⁰⁶ Релігійний інтернет-ресурс Духовна Велич Львова, <https://velychlviv.com/#> [20.04.20].

²⁰⁷ І. Скіль, *У Львові з'явився інтернет-ресурс...* [20.04.20].

informacje na temat dialogu międzykonfesyjnego we Lwowie, oraz dialogu między duchowieństwem a wiernymi. Jak określa redakcja, celem *Duchowej Wielkości Lwowa* jest „współpraca ze wszystkimi wspólnotami religijnymi, dlatego, żeby mieszkańcy Lwowa mogli się duchowo rozwijać i wzbogacać za pośrednictwem tego medium”²⁰⁸.

Kolejnym, bardzo ważnym źródłem informacji dla katolickich środków społecznego przekazu jest portal internetowy RISU – *Religijno-informacyjna służba Ukrainy*. Jego redakcja znajduje się we Lwowie. RISU to jedno z najstarszych mediów internetowych w kraju, prezentujące życie religijne wszystkich konfesji. *Religijno-informacyjna służba Ukrainy* została zrealizowana w 2010 r. jako projekt Instytutu Religii i Społeczeństwa (Інституту Релігії та Суспільства) przy Ukraińskim Katolickim Uniwersytecie, zlokalizowanym we Lwowie przy ul. Śwencickiego 17. Od początku istnienia portalu funkcję dyrektora i redaktora naczelnego pełni Taras Antoszewskij, zaś jego zastępcą jest Lilia Kowalyk-Wasiuta²⁰⁹. RISU publikuje swoje treści w trzech językach – ukraińskim, rosyjskim i angielskim. Redakcja współpracuje z dziennikarzami, teologami, naukowcami różnych dziedzin, twórcami sztuki, co umożliwia szerszą analizę różnych aspektów życia religijnego Ukrainy, oraz Ukraińców. Jak podaje RISU: „Nasza redakcja pracuje na zasadach polikonfesyjnych i stara się obiektywnie pokazywać życie wszystkich wspólnot religijnych Ukrainy”²¹⁰.

Podobny charakter ma także strona internetowa *Religia w Ukrainie*. Należy przy tym podkreślić, że jej twórcy nie określili jednoznacznie przynależności do żadnej konkretnej konfesji lub organizacji religijnej. Strona założona została przez Współtowarzystwo ukraińskich ekspertów z zakresu zagadnień religijnych. Funkcję redaktora naczelnego pełni Sergij Szejnikow²¹¹. *Religia w Ukrainie* jest niezależną witryną internetową, który publikuje artykuły dotyczące religii na Ukrainie i poza jej granicami, opisuje wiarę, jako fenomen, a człowieka jako główny obiekt badawczy oraz socjokulturowy²¹². Strona ta prezentuje życie wspólnoty rzymskokatolickiej na Ukrainie, korzystając z pomocy duchownych Kościoła łacińskiego jako ekspertów w różnych kwestiach i zagadnieniach²¹³.

Z punktu widzenia upowszechniania wiadomości na temat życia ukraińskich katolików godna uwagi wydaje się także strona internetowa IRS – *Instytut Religijności Swobody*²¹⁴. IRS to

---

²⁰⁸ Pierwszym redaktorem naczelnym był pracownik wydziału polityki wewnętrznej urzędu miasta Lwowa Jewgen Wojko. – Tamże [20.04.20].

²⁰⁹ Релігійно-інформаційна служба України RISU, *Про нас*, https://risu.org.ua/ua/index/about_us/contacts [22.04.20].

²¹⁰ Tenże, <https://risu.ua/> [22.04.20].

²¹¹ Релігія в Україні, *Про нас*, <https://www.religion.in.ua/about.html> [23.04.20].

²¹² Tamże.

²¹³ Tenże, <https://www.religion.in.ua/> [23.04.20].

²¹⁴ Nazwa fonetyczna (nazwa oryginalna w języku ukraińskim – *Інститут Релігійної Свободи*; znaczenie nazwy w języku polskim – *Instytut Wolności Religijnej*).

organizacja społeczna, założona w 2001 r. w Kijowie. Podobnie jak *Religia w Ukrainie, Instytut Religijności Swobody* nie określa swojej przynależności do żadnej religii lub partii politycznej. Jej podstawowymi celami są „działania na rzecz ochrony oraz popularyzacji wolności religijnej, działania na rzecz dialogu międzykonfesyjnego, rozwój relacji Kościół – państwo, wzmacnianie zasad demokratycznych w państwie”²¹⁵. Dla realizacji tego celu IRS dokonuje niezależnego monitoringu sytuacji religijnej w kraju. *Instytut Religijności Swobody* realizuje także różne projekty oraz bierze udział w realizacji procesów ustawodawczych dotyczących religii. Służy on także pomocą w kwestiach wsparcia prawnego na rzecz wspólnot religijnych potrzebujących pomocy prawnej²¹⁶. Na swojej stronie Instytut zamieszcza akty prawne dotyczące religijności i osób wyznających różne religie na Ukrainie, w tym religię rzymskokatolicką²¹⁷.

Znaczącą uwagę Kościołowi rzymskokatolickiemu na terenie archidiecezji lwowskiej poświęca portal informacyjny *Milites Christi Imperatoris*²¹⁸. Jest to strona internetowa Towarzystwa życia chrześcijańskiego *Wojownicy Chrystusa Króla*, założona przez grekokatolickiego metropolitę lwowskiego Igora Woźniaka. Do portalu należą także strony informacyjne *Katolyckij ogljadacz* oraz *Katolyckij Mediaogljadacz*²¹⁹. *Katolyckij ogljadacz* jako informacyjna strona internetowa portalu *Milites Christi Imperatoris* zawiera informacje dotyczące życia Kościoła katolickiego w kraju i poza jego granicami. Strona podaje informacje dotyczące życia kościoła grekokatolickiego oraz wiadomości z życia innych wyznań chrześcijańskich, przede wszystkim katolików lwowskich obrządku zachodniego. W skład zespołu redakcyjnego wchodzi absolwenci teologii Instytutu św. Józefa Bilczewskiego (Filia Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego): Sergij Bukin, Iwan Gadio oraz Orysia Uska²²⁰. Wiedza i kompetencje wyżej wspomnianych osób pomagają w tworzeniu dobrych materiałów informacyjnych, dotyczących życia archidiecezji lwowskiej²²¹.

Wszystkie wyżej wspomniane media grekokatolickie zlokalizowane są we Lwowie i aktywnie współpracują z archidiecezjalnymi dziennikarzami Kościoła rzymskokatolickiego. Mimo różnic pomiędzy obrządkiem wschodnim od zachodnim, katolicy lwowscy prowadzą przyjazny dialog, wspierając się nawzajem i realizując podobny kierunek medialny²²². W ramach działań ewangelizacyjnych, podejmowanych przez oba obrządki za pomocą mediów odbywają się różnorodne spotkania przedstawicieli dwóch obrządków. Pośród nich na uwagę zasługuje

---

²¹⁵ Інститут Релігійної Свободи ІРС, *Цілі та напрями роботи*, <https://www.irs.in.ua/ua/info> [23.04.20].

²¹⁶ Tamże.

²¹⁷ Tenże, <https://www.irs.in.ua/ua/events> [23.04.20].

²¹⁸ Tamże.

²¹⁹ Католицький Оглядач, <http://www.christusimperat.org/uk/node/6> [24.04.20].

²²⁰ Інститут Релігійної Свободи ІРС, <https://www.irs.in.ua/ua/events> [23.04.20].

²²¹ Католицький Оглядач... [24.04.20].

²²² Tamże.

spotkanie z dziennikarzami obu obrządków zorganizowane w kurii lwowskiej przez abpa Mieczysława Mokrzyckiego²²³.

Współpraca Kościoła zachodniego i wschodniego na rzecz rozwoju mediów na Ukrainie rozwija się od wielu lat. Bardzo ważnym wydarzeniem dla owej współpracy było w dniu 17 grudnia 2011 roku „Stowarzyszenie katolików-dziennikarzy Ukrainy”. Dzięki temu czterdziestu katolickich dziennikarzy, pracujących w religijnych oraz świeckich środkach społecznego przekazu mogło spotkać się przy okrągłym stole w kościele św. Bazylego Wielkiego w Kijowie. Na spotkaniu tym wybrano dwóch przewodniczących: przedstawiciela Kościoła greckokatolickiego – Anatolija Babyńskiego, pełniącego funkcję redaktora *Religijnej Informacyjnej Służby Ukrainy* oraz przedstawiciela Kościoła rzymskokatolickiego – ks. Mikołaja Myszkowskiego – redaktora naczelnego czasopisma *Credo*²²⁴. „Towarzystwo katolików-dziennikarzy Ukrainy” powstało, jako owoc współpracy dwóch obrządków na rzecz jednego celu – zbliżenia człowieka do Boga za pośrednictwem mediów. Jej misją jest niesienie pomocy dziennikarzom katolickim, by mogli oni pracować skuteczniej, rozwijać się profesjonalnie i duchowo, chronić autentyczność wiary katolickiej oraz rzetelnie służyć Kościołowi i społeczeństwu²²⁵. Jako kierunkowskaz dla swoich działań Towarzystwo przyjęło takie wartości jak prawda, otwartość, godność, odpowiedzialność, wolność oraz rzetelność. Warto zaznaczyć, że „Towarzystwo katolików-dziennikarzy Ukrainy” nie realizuje funkcji rzecznika prasowego żadnej z konfesji, jej celem jest umocnienie autorytetu głosu Kościoła powszechnego w społeczeństwie oraz szerzenie wartości chrześcijańskich za pomocą mediów²²⁶, o czym wspomniał przy założeniu kard. Lubomyr Huzar, który podkreślił, że dziennikarze katoliccy przede wszystkim powinni „być apologetami prawdy”²²⁷.

Patrząc na archidiecezję lwowską przez pryzmat środków społecznego przekazu nie sposób pominąć także znaczenia mediów polonijnych, które powstały w celu „podtrzymywania polskości wśród Polaków”²²⁸. Media polonijne odzwierciedlają życie Polonii, której nierozłączną częścią jest katolickość. O czym świadczą chociażby utrwalony na terenie Ukrainy stereotyp: „Kościół katolicki = polski Kościół”²²⁹. Z tego właśnie powodu liczne świeckie media polonijne na Ukrainie, na swoich łamach poświęcają dużo miejsca treściom religijnym. Religijne spektrum

---

²²³ A. Kusy, Wywiad... [10.02.2018].

²²⁴ Credo, *Асоціація католиків-медійників України оприлюднила Декларацію*, <https://credo.pro/2012/01/57043> [25.04.20].

²²⁵ Релігійно-інформаційна Служба України RISU, *Асоціація католиків-медійників України оприлюднила Декларацію, яка визначає її місію, цінності та завдання*, https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/religious_media_and_Internet/46300/ [25.04.20].

²²⁶ Credo, *Асоціація католиків-медійників...* [25.04.20].

²²⁷ Tamże.

²²⁸ J. Leska-Ślęzak, *Współczesne organizacje polonijne i ich rola w życiu Polonii w Holandii*, *Polityka i Społeczeństwo* 1/12(2014), s. 74.

²²⁹ A. Mroczek, *Duszpasterstwo Polaków poza granicami*, *Wspólnota Polska* 1-2(2018), s. 49.

życia Lwowa i całej diecezji prezentują następujące lwowskie tytuły polonijne: *Kurier Galicyjski*, *Telewizja POLwowski*²³⁰, ogólnopństwowe pismo *Krynica*²³¹.

Dużo informacji o archidiecezji lwowskiej, o jej wiernych i duchowych, zamieszcza także łuckie czasopismo religijno-społeczne zatytułowane *Wołanie z Wołynia*. Ukazuje się ono jako dwutygodnik²³². Od chwili jego założenia (tj. od roku 1994) jednym z celów podstawowych pisma pozostaje utrzymywanie kontaktu i wymiana informacji pomiędzy wiernymi. Dużą część pisma zajmują treści literackie i religijne. Jak zaznaczają redaktorzy magazynu, „na łamach *Wołania z Wołynia* poruszane są także tematy dotyczące ogólnej sytuacji wierzących w społeczeństwach krajów postsowieckich, kontakty katolicko-prawosławne, wysiłki ekumeniczne”²³³.

Obserwując powstawanie i funkcjonowanie mediów rzymskokatolickich na obszarze archidiecezji lwowskiej po roku 1990, trudno nie zauważyć ogromnego wsparcia finansowego ze strony Polski. Należy podkreślić, że wszystkie istniejące dotąd media polskojęzyczne były, a niekiedy nadal są, dofinansowywane z różnych projektów lub organizacji polonijnych. Wynika to z dwóch czynników: pierwszy – to troska Rzeczypospolitej o swoich rodaków za granicą²³⁴; drugi – to troska o zachowania tradycji i polskości²³⁵. Media katolickie oraz polonijne na terenie archidiecezji lwowskiej wspierane są między innymi przez projekty Sejmu Polskiego oraz organizacje polonijne. Należą do nich: *Pomoc Polakom na Wschodzie* oraz *Fundacja Wolność i Demokracja*²³⁶. W ten sposób realizowane są słowa Papieża Jana Pawła II, który w roku 1997, zwracając się do Polaków powiedział: „Naszej wiary, żywej i głębokiej, potrzebuje bardzo Zachód na historycznym etapie budowania nowego systemu wielorakich odniesień. Mocnego znaku zawierzenia Chrystusowi potrzebuje Wschód, duchowo spustoszony przez lata

---

²³⁰ Senat Rzeczypospolitej Polskiej, *Polskie media na Wschodzie...*, s. 106.

²³¹ Tamże, s. 230.

²³² Kolportaż dwumiesięcznika odbywa się poprzez ogólnoukraińską prenumeratę oraz za pośrednictwem parafii diecezji łuckiej.

²³³ „Redakcja dokumentuje świadectwa żmudnej pracy odbudowy życia religijnego na Wołyniu oraz trudnej rzeczywistości Polaków na Ukrainie. Pismo współpracuje z polskimi organizacjami działającymi na Wołyniu oraz lokalnymi mediami w zakresie wymiany informacji i materiałów o bieżących wydarzeniach z pracy duszpasterskiej oraz informacji o Polakach rodem z Wołynia, którzy mają znaczący wkład w rozwój kultury polskiej i ukraińskiej, utrzymuje kontakt z polonijnymi instytucjami na świecie, m.in. Muzeum Polskim w USA. *Wołanie z Wołynia* jest inicjatorem wielu przedsięwzięć i projektów, w szczególności warto wymienić opracowanie i wydanie Wołyńskiego Słownika Biograficznego”. Tamże, s. 232.

²³⁴ J. Leska-Słęczak, *Współczesne organizacje polonijne...*, s. 77.

²³⁵ „W czasie repatriacji, gdy zagubionemu na Wschodzie dziecku brakowało jakichkolwiek oznak przynależności do polskiego narodu, testem polskości przynależność była znajomość modlitwy *Zdrowaś Maryjo*. Sposób wypowiedzania słów *Wierzę w Boga Ojca Wszekmogącego* identyfikował granice między Polską a Litwą po I wojnie światowej, np. w Szyrwintach (rdzenny Litwin powie „wszekmogącego”). Już w tych kilku przytoczonych przykładach widać, jak bardzo w naszym narodzie dziedzina religijna ściśle spleciona jest z dziedzina życia społecznego czy politycznego”. A. Mroczek, *Duszpasterstwo Polaków poza granicami*, s. 46.

²³⁶ M. Kalczyńska, *Wybrane funkcje mediów polskich za granicą w rozwoju komunikacji społecznej na Litwie, Ukrainie, Białorusi i Łotwie*, *Łódzkie Studia Teologiczne* 23(2014), s. 47.

programowej ateizacji. Europa potrzebuje nas wszystkich zebranych solidarnie wokół Krzyża i Ewangelii”²³⁷.

2.2. Podstawowe obszary tematyczne mediów katolickich archidiecezji lwowskiej

Ewangelizacja – „głoszenie ludziom Jezusa Chrystusa i Jego nauki, jako Dobrej Nowiny”²³⁸ od zawsze była przewodnią misją Kościoła. Pełnienie tej misji powinno być realizowane odpowiednio do wyzwań czasu²³⁹. Bardzo mocno podkreślają to papieże, którzy bezpośrednio stali się świadkami potężnego oddziaływania nowych mediów, dlatego też akcentują oni, że wiara powinna przenikać całe życie chrześcijanina i obejmować również nowe, nieznane dotychczas przestrzenie, w których uczeń Chrystusa jest wezwany do składania czytelnego świadectwa swojej obecności”²⁴⁰. W obecnych czasach tą nową nieznaną przestrzenią są właśnie środki społecznego przekazu. W jednym z orędzi z okazji Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu papież Benedykt XVI pisał: „Bóg ma prawo mieszkać w każdej epoce, ażeby dzięki nowym formom komunikacji mógł On wędrować ulicami miast i stawać na progach domów i serc”²⁴¹. Dzięki tym formom przekazu wierni mogą lepiej poznawać Chrystusa. W obecnej dobie informacyjnej, charakteryzującej się ciągłym rozwojem mediów, ważne jest przekazywanie wiary za pomocą tych wynalazków, którymi codziennie posługuje się człowiek. dlatego Kościół głosi Dobrą Nowinę za pomocą środków społecznego przekazu, które stały się nieodłączną częścią życia społecznego²⁴².

Media świeckie, zarówno państwowe jak i prywatne, pełnią szereg funkcji. Do najważniejszych spośród nich zaliczyć należy: informowanie, edukowanie, zapewnienie rozrywki oraz kreowanie opinii publicznej. Media katolickie, oprócz wyżej wspomnianych funkcji, powoływane są aby głosić dobrą Nowinę i realizować dzieło nowej ewangelizacji²⁴³.

W niniejszym paragrafie zostaną poddane analizie podstawowe obszary tematyczne obecnie funkcjonujących mediów archidiecezji lwowskiej – archidiecezjalnej strony internetowej *RKC.LVIV.UA*, Katolickiego Programu Radiowego i Programu Telewizyjnego *Skala*. Analiza ta podzielona zostanie na cztery bloki, w których omówiona będzie realizacja

---

²³⁷ A. Mroczek, *Duszpasterstwo Polaków poza granicami*, s. 51.

²³⁸ „Ewangelizacja z gr. *euaggelizein* – przekazywać, oznajmiać coś jako pomyslną wiadomość”. W. Przyczyna, *Ewangelizacja*, w: LTP, s. 254.

²³⁹ M. Weresa, *Chrześcijańskie świadectwo w perspektywie rozwoju mediów społecznościowych*, *Łódzkie Studia Teologiczne* 27/1(2018), s. 177.

²⁴⁰ Tamże, s. 177-178.

²⁴¹ Tamże.

²⁴² A. Lepa, *Media pedagogika*, w: LTP, s. 469.

²⁴³ „Nowa ewangelizacja, odnowiona w duchu Vaticanum II i dostosowana do dzisiejszych uwarunkowań społeczno-kulturowych działalność ewangelizacyjna wszystkich chrześcijan, którzy czerpiąc ze źródeł Objawienia dzięki pomocy Ducha Świętego starają się z nowym zapałem i różnymi sposobami przekazywać Ewangelię Jezusa Chrystusa”, A. Lewek, *Nowa Ewangelizacja* w: LTP, s. 575.

treści tych mediów w kwestiach wiary, sprawowania kultu religijnego, modlitwy oraz moralności chrześcijańskiej²⁴⁴.

2.2.1. Historia i współczesność Kościoła w służbie wiary

Celem ewangelizacji jest budowanie wiary, „która jest pozytywną odpowiedzią na słowo Boże zawarte w orędziu chrześcijańskim”²⁴⁵. Przekaz prawd wiary Kościoła katolickiego szeroko realizowany jest w katolickich mediach archidiecezji lwowskiej²⁴⁶.

W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* zapisano jednoznacznie: „Nikt nie może wierzyć sam, tak jak nikt nie może żyć sam. Nikt nie daje wiary samemu sobie, tak jak nikt nie daje sam sobie życia. Wierzący otrzymał wiarę od innych i powinien ją przekazywać innym. Nasza miłość do Jezusa i ludzi skłania nas do mówienia innym o naszej wierze. Każdy wierzący jest jakby ogniwem w wielkim łańcuchu wierzących. Nie mogę wierzyć, jeśli nie będzie mnie umacniała wiara innych, a przez moją wiarę przyczyniam się do podtrzymywania wiary innych”²⁴⁷. W tym właśnie kierunku podążają realizatorzy i zespół redakcyjny programu telewizyjnego *Skala*. W programie można zobaczyć liczne reportaże o tym, jak wspólnota katolicka na terenie archidiecezji lwowskiej praktykuje swą wiarę na co dzień²⁴⁸.

Misję propagowania wiary rzymskokatolickiej na terenie archidiecezji lwowskiej realizuje także Katolicki Program Radiowy. Głównym założeniem programu jest informowanie o życiu Kościoła na terenie archidiecezji lwowskiej oraz Kościoła na terenie Ukrainy i na całym świecie²⁴⁹. Jednak najwięcej uwagi w programie poświęcono wydarzeniom lokalnym. Jednocześnie na falach radia realizowane są wszystkie tematy, które mogą być pomocne człowiekowi w przeżywaniu wiary²⁵⁰. Dlatego w programie katolickim można usłyszeć liczne świadectwa przeżywania wiary przez osoby w podeszłym wieku. To one przybliżają młodemu pokoleniu wiedzę o czasach, w których publiczne wyznawanie wiary było zakazane z mocy prawa. Świadkowie tych czasów stają się swoistą „kroniką minionej epoki”, z której można dziś dowiedzieć się, jak w czasach minionych, mimo masowej ateizacji i wyraźnego zakazu sprawowania kultu religijnego, przekazywano wiarę z pokolenia na pokolenie, z jakim szacunkiem czytano Słowo Boże czy praktykowano wspólną modlitwę²⁵¹.

---

²⁴⁴ KomKKK 3.

²⁴⁵ W. Przyczyna, *Ewangelizacja*, s. 255.

²⁴⁶ KomKKK 3.

²⁴⁷ KKK 166.

²⁴⁸ O. Керц, *Церковно-історична тематика в римо-католицьких мас-медіа України: напрями, функції, концептуальні особливості*, *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства* 5(2015), s. 309.

²⁴⁹ M. Krawiec, *Wywiad...* [03.03.2018].

²⁵⁰ Tamże.

²⁵¹ O. Керц, *Церковно-історична тематика в...*, s. 309.

Tabela 5. Tabela 5. Stałe bloki tematyczne mediów archidiecezji lwowskiej dotyczące wiary

STAŁE BLOKI TEMATYCZNE MEDIÓW ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ DOTYCZĄCE WIARY	
<i>RKC.LVIV.UA</i>	Wzmianki o praktykowaniu wiary na terenie archidiecezji, w kraju i za granicą w bloku informacyjnym <i>Aktualności</i>
<i>Katolicki Program Radiowy</i>	Wzmianki o praktykowaniu wiary na terenie archidiecezji, w bloku informacyjnym <i>Z naszego podwórka</i>
<i>Skala</i>	Wzmianki o praktykowaniu wiary na terenie archidiecezji, w bloku informacyjnym <i>Wiadomości katolickie</i>

W czasach współczesnych coraz trudniej spotkać na terenie archidiecezji lwowskiej osoby, które pamiętają okres odradzania się archidiecezji lwowskiej po latach komunistycznego zniewolenia i represji. Aby ocalić wspomnienia z tego niezwykle ważnego etapu dziejów zaczęto dokumentować je na taśmach filmowych. Filmy i reportaże o archidiecezji lwowskiej i osobach z nią związanych w prosty, a zarazem rzetelny sposób przybliżają widowni dzieje minionej epoki.

Od początku XXI wieku, dzięki staraniom bpa Mariana Buczka, na terenie archidiecezji zrealizowano bardzo wiele takich filmów, wiele z nich można obejrzeć, między innymi na stronie archidiecezji lwowskiej. Są one także pokazywane przez telewizję państwową, a czasem nawet przez niektóre prywatne ukraińskie stacje telewizyjne, otwarte na przekaz treści katolickich. Pierwszy film produkcji ukraińskiej o życiu archidiecezji lwowskiej jest dziełem reżysera Aleksandra Uszakowa i nosi tytuł *Przez ciernie. Kościół rzymskokatolicki w Ukrainie*. Premiera filmu odbyła się w 2012 r. Jak wspomina bp Marian Buczek: „[Uszakow] zgodził się, że zrobimy film o Kościele rzymskokatolickim, gdyż są już takie filmy o Kościele greckokatolickim, o Kościele prawosławnym, o protestantach. *Przez ciernie* powstał na podstawie książki o lwowskim biskupie Rafale Kiernickim. Jest to film czteroczęściowy, w którym poprzez życie biskupa Rafała po II wojnie światowej ukazano dzieje Kościoła rzymskokatolickiego we Lwowie w czasach prześladowań. Film zaczyna się od wspomnień o latach przedwojennych, wojennych i sowieckich, mówi o mianowaniu przez papieża Jana Pawła II biskupów, co zapoczątkowało odnowienie Kościoła lwowskiego i kończy się sceną przekazania choinki w 2012 roku papieżowi Benedyktowi XVI od narodu ukraińskiego przez arcybiskupa lwowskiego Mieczysława Mokrzyckiego, arcybiskupa większego Światosława Szewczuka, zwierzchnika Ukraińskiego Kościoła Greckokatolickiego oraz biskupa z Połtawy

Filipa z Moskiewskiego patriarchatu, co miało wydźwięk również ekumeniczny²⁵². Film *Przez ciernie. Kościół rzymskokatolicki w Ukrainie*, został zrealizowany z pomocą konsultantów – ks. bpa Mariana Buczka oraz ks. Mariana Skowyry, a także dzięki wsparciu finansowemu Kościoła²⁵³. Film był wielokrotnie pokazywany przez różne ukraińskie stacje telewizyjne.

Kolejny film bezpośrednio związany z dziejami archidiecezji lwowskiej wyprodukowano 16 marca 2015 r. Jest to filmowa opowieść o słynnym metropolicie lwowskim, zatytułowana *Kardynał Marian Jaworski. Krótki zarys z historii Kościoła katolickiego*. Widownia ukraińska obejrzała ten film w przeddzień Bożego Narodzenia – 24 grudnia 2018 w Pierwszej Telewizyjnej Stacji Państwowej, UA:КРИМ oraz UA:КУЛЬТУРА. Dwie ostatnie stacje pokazywały powtórkę także 25 grudnia²⁵⁴. „W filmie o działalności kardynała mówią znajomi duchowni i świeccy. Film powstał dzięki współpracy biskupa Mariana Buczka z reżyserem Aleksandrem Uszakowem z Kijowa²⁵⁵. Przy realizacji tego filmu pracowali: scenarzysta Aleksander Uszakow, kamerzyści: Oleg Kabkow i Wiktor Kabkow, tłumacz Tetiana Czuża, montażysta Oleg Czornobrywko, inżynier dźwięku Roman Sznajder, oraz grafik Myrosław Steckyj²⁵⁶. Najcenniejszą część filmu *Kardynał Marian Jaworski. Krótki zarys z historii Kościoła katolickiego* stanowią wspomnienia i rozważania samego kardynała Mariana Jaworskiego. W swojej wypowiedzi przywołuje on postaci świętych i błogosławionych związanych z archidiecezją lwowską, zwłaszcza Zygmunta Gorazdowskiego, Józefa Bilczewskiego, Martę Wiecką. Kardynał Jaworski wielokrotnie akcentuje także różnorodność mieszkańców Lwowa, opowiada jak sam dorastając uczył się zasad poszanowania tej różnorodności. „Zdaniem metropolity Jaworskiego, świat powinien dążyć do tego, żeby Kościół złączył ludzi różnych kultur, ponieważ Kościół rzymskokatolicki jest Kościołem dla wszystkich, daje on wolność w obrządkach i językach²⁵⁷. W filmie zamieszczono również wywiad z burmistrzem Lwowa, Andrzejem Sadowym, który podkreślił wyjątkowość i ważność w dziejach miasta postaci kardynała Mariana Jaworskiego. Jednocześnie zauważył on, iż zaszczytem dla miasta był fakt, iż mieszkali w nim dwaj kardynałowie – przedstawiciele Kościoła greckiego i łacińskiego. Postać kardynała Mariana Jaworskiego związana jest nierozzerwalnie z wydarzeniami odbudowywania

---

²⁵² K. Czawaga, *Filmy i książki o Kościele rzymskokatolickim na Ukrainie*, <https://kuriergalicyjski.com/spoleczenstwo/rozmowy-kg/7151-filmy-i-ksiazki-o-kosciele-rzymskokatolickim-na-ukrainie> [18.06.2019].

²⁵³ Котсели і каплиці України, *Крізь Тернії. Римсько-Католицька Церква в Україні*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201212&p=20121225a&l=p> [18.06.2019].

²⁵⁴ Tenże, *Фільм „Кардинал Мар'ян Яворський” та інші на українських телеканалах*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201812&p=20181224d&l=p&n=2> [18.06.2019].

²⁵⁵ Tenże, *Kardynał Marian Jaworski. Krótki zarys historii Kościoła Katolickiego*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201503&p=20150316b&l=p> [18.06.2019].

²⁵⁶ Tamże.

²⁵⁷ Ancora Media, *Фільм Мар'ян Яворський (частина 2)*, <https://www.youtube.com/watch?v=7Nqo98rDufs> [18.06.2019].

struktur archidiecezji zniszczonych przez reżim komunistyczny, co również wyraźnie podkreślono w filmie. Ponadto zamieszczono w nim także wspomnienia dotyczące przygotowań do wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II na Ukrainie, którą kardynał Jaworski nazwał „znakiem suwerenności Ukrainy”²⁵⁸.

Kolejnym, godnym uwagi filmem, zaprezentowanym widzom ukraińskim na ekranach telewizyjnych jest obraz zatytułowany *XX stulecie Karola Wojtyły*. Pozornie postać Jana Pawła II nie jest bezpośrednio związana z archidiecezją lwowską. Mimo tego zdecydowano, by w piątą rocznicę pobytu papieża na Ukrainie (w tym także we Lwowie) przygotować film dokumentalny opowiadający o tym ważnym wydarzeniu. W filmie o papieskiej pielgrzymce opowiada kardynał Marian Jaworski oraz sześciu biskupów ukraińskich. Film został zaprezentowany widzom ukraińskim przez centralne stacje telewizyjne Lwowa i Kijowa w dniu 19 maja 2016 roku²⁵⁹.

W 2017 r. tenże reżyser Aleksander Uszakow wyprodukował kolejny, dwuodcinkowy film o biskupach Kościoła rzymskokatolickiego żyjących w XX wieku zatytułowany *Biskupi*. W produkcji filmu uczestniczyli Oleg Woznyj oraz Jerzy Gielc. Redakcji tekstów dokonała Walentyna Blinowa, funkcję lektora oraz tłumacza pełniła Tetiana Czuża, dźwięk zrealizował – Wadym Grygoruk; grafikę – Mirosław Stecki; montażem zajął się Oleg Czornobrywko²⁶⁰. Film *Biskupi* to opowieść „O wybitnych pasterzach kościoła rzymskokatolickiego, biskupach, o ludziach, którzy definiują nasze życie zarówno wówczas, gdy to wiemy, jak i wtedy, gdy tego nie jesteśmy świadomi. Dają przykłady walki, posługi i woli. Budujące Kościół we wszystkich czasach”²⁶¹. Pierwszy odcinek opowiada o św. abpie Józefie Bilczewskim; drugi – o biskupie Rafale Kiernickim, kardynale Marianie Jaworskim, Marianie Trofmyaku, Bronisławie Bernackim, Leonie Dubrawskim i Marianie Buczku²⁶². Część druga filmu prezentuje także historię archidiecezji lwowskiej i odnowienie jej struktur po 1991 roku²⁶³. 28 października 2017 roku obraz *Biskupi* wyemitowały lwowska państwowa stacja telewizyjna oraz kijowska stacja

---

²⁵⁸ Tamże.

²⁵⁹ 19 maja na *КДТРК* w Kijowie o 21.30, o 18.00 na HTA we Lwowie oraz w Państwowej Lwowskiej Stacji Telewizyjnej 28 maja o 15.00 pierwszą część oraz 29 maja drugą część o 15.30. – Котсели і каплиці України, *Фільм „XX сторіччя Кароля Войтили”*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201605&p=20160518a&l=p> [19.06.2019].

²⁶⁰ Костели Каплиці, Film o biskupach Kościoła Rzymskokatolickiego w Ukrainie, *Biskupi*, cz. I, <https://www.youtube.com/watch?v=Gz-Hk00LWjU> [18.06.2019].

²⁶¹ Tamże.

²⁶² Tenże, Film o biskupach Kościoła Rzymskokatolickiego w Ukrainie, *Biskupi*, cz. II, https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=Wt9jLPGJKNE [18.06.2019].

²⁶³ Tamże.

telewizyjna, Pierwszy Nacjonalny i Piąta stacja (5 канал)²⁶⁴. HTA pokazał film *Biskupi* 24 grudnia 2018 roku, o 22.30, 25 grudnia o 19.00 ta 22.30 i 26 grudnia o 08.00²⁶⁵.

Jednym z najnowszych filmów jest trwająca 28 minut opowieść o związonym z archidiecezją lwowską założycielu zgromadzenia sióstr miłosierdzia św. Józefa zatytułowana *Święty Zygmunt Gorazdowski (1 listopada 1845 – 1 stycznia 1920)*. Św. Zygmunt Gorazdowski był proboszczem parafii św. Mikołaja we Lwowie, gdzie dostrzegał w sposób szczególny ludzi potrzebujących wsparcia materialnego, żyjących nierzadko w skrajnej nędzy. Chcąc im pomóc, zakładał dla nich przytułki. Jednocześnie ten lwowski duszpasterz widział także niski poziom wiedzy religijnej swoich parafian, dlatego pisał różnego rodzaju pisma edukacyjne na tematy związane z wiarą. Do pracy na rzecz biednych i potrzebujących Zygmunt Gorazdowski założył zgromadzenie sióstr miłosierdzia – sióstr św. Józefa, które opiekowało się sierotami, niosło pomoc chorym i ubogim. W filmie bp Marian Buczek opowiada historię powstania zgromadzenia sióstr józefitek lwowskich. Ponadto prezentuje także działalność sióstr, charyzmat zgromadzenia i miejsca ich posługi. Tak, jak kiedyś czynił to Zygmunt Gorazdowski, dzisiaj siostry józefitki odwiedzają osoby potrzebujące w ich domach. Papież Jan Paweł II podczas swojej wizyty na Ukrainie 26 czerwca w 2001 r. ogłosił Zygmunta Gorazdowskiego błogosławionym²⁶⁶. Historię jego życia w filmie opisuje również bp Jan Sobilo, mówiąc między innymi o udziale świętego w powstaniu 1863 r., o tym, jak św. Zygmunt Gorazdowski odwiedzał z posługą duszpasterską i pomocą chorych na cholere, o powstawaniu lwowskich przytułków: przytułku św. Jozafata, przytułku Jezusa dla dzieci oraz założeniu zgromadzenia sióstr św. Józefa. W filmie dostrzeżono także działalność pisarską świętego – zaprezentowano jego utwory, oraz opracowany przez niego *Katechizm św. Kościoła Katolickiego*. Ponadto reżyser przybliżył widzom wiele faktów związanych z procesem beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym lwowskiego proboszcza²⁶⁷. Film o św. Zygmuncie Gorazdowskim był wielokrotnie emitowany przez ukraińskie stacje państwowe. Powstał on dzięki wsparciu bpa Mariana Buczka²⁶⁸.

Na początku 2019 r. powstał film dokumentalny o biskupie Stanisławie Padewskim OFM Cap, zatytułowany *Biskup Stanisław Padewski (18.09.1932 – 29.01.2017)*. Bohater filmu urodził się na Tarnopolszczyźnie, skąd został wysiedlony do Polski, gdzie wstąpił do zakonu Braci Mniejszych Kapucynów i przyjął święcenia kapłańskie²⁶⁹. Wróciwszy na Ukrainę biskup

---

²⁶⁴ Kościoły i kaplice Ukrainy, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201710&p=20171028a&l=p> [18.06.2019].

²⁶⁵ Котсели і каплиці України, Фільм „Кардинал Мар'ян Яворський”... [18.06.2019].

²⁶⁶ Костели Каплиці, *Святий Зигмунт Гораздовський (1 листопада 1845 - 1 січня 1920)*, <https://www.youtube.com/watch?v=sWfQfUy2XoA> [19.06.2019].

²⁶⁷ Тамże.

²⁶⁸ Тамże.

²⁶⁹ Tenże, *Єпископ Станіслав Падевський (18 вересня 1932 – 29 січня 2017)*, <https://www.youtube.com/watch?v=ZOJSfqsXoQ0> [23.06.2019].

Padewski był między innymi biskupem pomocniczym w archidiecezji lwowskiej. Film powstał z inicjatywy bpa Jana Sobilo, scenariusz do filmu napisał Aleksandr Uszakov, montażem zajął się Oleg Czornobrywko, za realizację obrazu odpowiadał Oleg Woznyj. Producentami filmu są bp Jan Sobilo i bp Marian Buczek²⁷⁰. Film wyemitowały ukraińskie stacje telewizyjne²⁷¹.

Oprócz wyżej wymienionych, na terenie archidiecezji lwowskiej powstały także dwa filmy dokumentalne, wyprodukowane z inicjatywy przedstawicieli Kościoła rzymskokatolickiego, ale opowiadające o duchownych greckokatolickich, którzy w szczególny sposób przyczynili się do funkcjonowania i rozwoju archidiecezji. Są to filmy opowiadające o błogosławionych Grzegorzu Chomyszynie i Lubomyrze Huzarze. Pierwszy z nich to film dokumentalny o życiu, działalności i męczeństwie błogosławionego biskupa greckokatolickiego Grzegorza Chomyszyna zatytułowany *Błogosławiony Grzegorz Chomyszyn*. Film powstał z inicjatywy biskupa Mariana Buczka²⁷². Został wyemitowany 28 grudnia 2018 r. o 20.30 przez stację telewizyjną *UA:KYJIBTYPA*²⁷³. Inicjatorzy i realizatorzy filmu zwrócili przede wszystkim uwagę na to, że bł. Grzegorz Chomyszyn wykazywał się niezłomną postawą w obronie wszystkich katolików w czasie ich prześladowań. Zatrzymany w 1945 r. przez bolszewików, przesłuchiwany i torturowany w kijowskim więzieniu, powtarzał, że jest biskupem Kościoła katolickiego, nie wyodrębniając nurtu greckiego. Tym samym dał przykład wierności Kościołowi katolickiemu do końca²⁷⁴.

Drugi film, poświęcony kardynałowi Marianowi Huzarowi, zatytułowany został *Kardynał Lubomyr Huzar*. Film powstał na podstawie wywiadu z kardynałem Huzarem, przeprowadzonego w lutym 2014 roku. W wywiadzie tym władca opowiadał o swoim zapoznaniu się z kardynałem Marianem Jaworskim o jego roli w reaktywacji Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie, o przyjaźni kardynała ze św. Janem Pawłem II oraz relacjach dwóch obrządków na terenie państwa²⁷⁵. Opowieść dotyczy głównie archidiecezji lwowskiej, jednak jej przesłanie wyraźnie skierowane jest do wspólnot katolickich obu obrządków na terenie całej Ukrainy²⁷⁶.

---

²⁷⁰ Tamże.

²⁷¹ Na Ukrainie Stanisław Padewski służył także jako biskup pomocniczy w diecezji kamieniecko-podolskiej, oraz był pierwszym biskupem diecezji charkowsko-zaporożskiej. – *Костели і каплиці України, Фільм Єпископ Станіслав Падевський (18 вересня 1932 - 29 січня 2017)*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201902&p=20190209a&l=p&n=4> [23.06.2019].

²⁷² Tenże, *Фільм Блаженний священномученик Григорій Хомишин*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201803&p=20180305a&l=p> [25.06.2019].

²⁷³ Tenże, *Фільм Кардинал Мар'ян Яворський та інші на українських телеканалах*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201812&p=20181224d&l=p&n=2> [18.06.2019].

²⁷⁴ Tenże, *Фільм Блаженний священномученик Григорій...* [25.06.2019].

²⁷⁵ Tenże, *Фільм Кардинал Любомир Гузар*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201707&p=20170708b&l=p> [25.06.2019].

²⁷⁶ Tamże.

Wszystkie wymienione filmy dokumentalne powstały dzięki bpowi Marianowi Buczkowi, który nawiązał ścisłą współpracę z reżyserem Aleksandrem Uszakowem²⁷⁷. W wywiadzie dla *Kuriera Galicyjskiego* bp Buczek mówił o wspomnianych produkcjach filmowych: „Wszystkie filmy są w języku ukraińskim, kilka z nich jest już w wersji polskiej, przynajmniej są napisy polskojęzyczne, a jeżeli ktoś na planie mówi po polsku, to są napisy ukraińskie i odwrotnie. Dzięki tym filmom poznano w Polsce postacie kardynała Huzara, bł. biskupa Chomyszyna, i ukazano biskupów rzymskokatolickich, którzy aktualnie pracują na Ukrainie. W ten sposób społeczność ukraińska, czy nawet międzynarodowa, może się dowiedzieć, oglądając te filmy, jak żyje Kościół na tych ziemiach, jakie ma problemy, czy też jak przeszedł przez czas doświadczeń. Wypowiadają się na ten temat biskupi, którzy byli wówczas kapłanami czy osobami świeckimi, kiedy papież odnowił struktury Kościoła katolickiego na Ukrainie. Również film *XX-lecie Karola Wojtyły* pokazuje cały kontekst hitlerizmu, stalinizmu, a więc totalitaryzmu brunatnego i czerwonego, które walczyły z religią, z wiarą, z Kościołem, niszczyły narody. I na tym tle ukazujemy postać, która podniosła narody na duchu”²⁷⁸.

Oprócz filmów dokumentalnych, w telewizji ukraińskiej można czasami obejrzeć także krótkie reportaże o parafiach archidiecezji lwowskiej. Poza tym, znaczące miejsce w mediach archidiecezjalnych zajmują tematy związane z postaciami papieży – nie tylko tych kierujących Kościołem w czasach odległych, ale także w czasach współczesnych. Programy im poświęcone przybliżają zwłaszcza życie i działalność widzialnej głowy Kościoła rzymskokatolickiego. Oprócz tego w ukraińskiej telewizji można obejrzeć sporo programów poświęconych życiu i działalności osób duchowych²⁷⁹.

2.2.2. Liturgia i sprawowanie sakramentów

„Przepowiadanie Ewangelii znajduje istotnie swą uprzywilejowaną odpowiedź w życiu sakramentalnym. W nim wierni doświadczają i dają świadectwo w każdym momencie swej egzystencji o zbawiennej skuteczności Misterium Paschalnego, przez które Chrystus dokonał dzieła naszego odkupienia”²⁸⁰. Niemożliwe jest przyjęcie któregośkolwiek sakramentu za pomocą środków społecznego przekazu. Aby uczynić to w sposób ważny, konieczne jest bezpośrednio uczestnictwo w liturgii konkretnego sakramentu. Jednak w szczególnych przypadkach, kiedy nie ma możliwości uczestnictwa we Mszy Świętej, nowoczesne media (zwłaszcza audiowizualne)

---

²⁷⁷ M. Buczek, Wywiad... [20.03.2018].

²⁷⁸ K. Czawaga, *Filmy i książki o Kościele rzymskokatolickim...* [18.06.2019].

²⁷⁹ O. Керц, *Церковно-історична тематика в...*, s. 310.

²⁸⁰ KomKKK 3.

stały się „nowoczesną formą dobra”²⁸¹, umożliwiając udział we Mszy Świętej, zwłaszcza osobom starszym i chorym, które nie mogą w niej uczestniczyć w sposób fizyczny²⁸². Tym samym śmiało można określić media mianem narzędzia, przy pomocy którego możliwa jest transmisja życia sakramentalnego Kościoła²⁸³. Zadanie to realizują także środki masowego przekazu na terenie archidiecezji lwowskiej, umożliwiając tym samym wielu odbiorcom wirtualny udział w liturgii. W tym celu emitują one stałe bloki tematyczne dotyczące sprawowania kultu religijnego i sakramentów.

Tabela 6. Stałe bloki tematyczne mediów archidiecezji lwowskiej dotyczące liturgii i sakramentów

STAŁE BLOKI TEMATYCZNE MEDIÓW ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ DOTYCZĄCE LITURGII I SAKRAMENTÓW	
<i>RKC.LVIV.UA</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Transmisje Mszy Świętej z katedry lwowskiej (na żywo) • Wzmianki o wydarzeniach liturgicznych w bloku informacyjnym <i>Aktualności</i>
<i>Katolicki Program Radiowy</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmianki o uroczystościach, odpustach, Mszach Świętych w bloku informacyjnym <i>Z naszego podwórka</i>
<i>Skala</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmianki o uroczystych mszach z różnych okoliczności w bloku informacyjnym <i>Wiadomości katolickie</i>

Na oficjalnej stronie archidiecezji znaleźć można godziny sprawowania Mszy Świętych oraz lokalizacje świątyń w których one odprawiane. Strona posiada bieżące informacje z każdego Kościoła oraz kaplicy znajdującej się na terenie archidiecezji²⁸⁴. Żeby je uzyskać wystarczy wprowadzić do wyszukiwarki dekanat, województwo lub bezpośrednio nazwę parafii w zakładce *Godziny nabożeństw*²⁸⁵. Poza tym strona *RKC.LVIV.UA* – prowadzi także transmisje Mszy Świętej z katedry lwowskiej na żywo. Często fragmenty Mszy Świętej transmituje Katolicki Program Radiowy. Natomiast o godzinie dwudziestej, nadawany jest w radio blok tematyczny zatytułowany *Z naszego podwórka*, z którego słuchacze również mogą dowiedzieć się, gdzie i kiedy będą odprawiane uroczyste Msze Święte. Wiadomości te najczęściej układane

²⁸¹ P. Maciaszek, *Nowa Ewangelizacja przez media*, *Kultura – Media – Człowiek* 11(2012), s. 10.

²⁸² Tamże.

²⁸³ Tamże, s. 15.

²⁸⁴ RKC.LVIV.UA, <http://www.rkc.lviv.ua/localities.php?lang=3#top> [12.02.2018].

²⁸⁵ Tamże.

są w oparciu o ogłoszenia parafialne²⁸⁶. Również w programie telewizyjnym *Skala*, mimo iż nie ma on możliwości transmisji na żywo, sporo czasu antenowego zajmują fragmenty retransmisji Mszy Świętych sprawowanych z racji ważnych świąt i uroczystości²⁸⁷. Także w ostatniej części programu *Skala* możliwe jest propagowanie kultu religijnego i głoszenie Dobrej Nowiny, gdyż właśnie w tym bloku tematycznym emitowane są czytania z niedzielnej liturgii Słowa wraz z rozważaniami²⁸⁸.

2.2.3. Moralność indywidualna i społeczna

Papież Franciszek w orędziu na 50 Światowe Dni Środków Społecznego Przekazu pisał: „Kościół zjednoczony z Chrystusem, żywym ucieleśnieniem Boga Miłosiernego jest powołany bowiem do życia miłością, jako znakiem rozpoznawczym całego swego istnienia i działania. To, co mówimy i jak mówimy, każde słowo i każdy gest powinien móc wyrazić współczucie, czułą troskę i przebaczenie Boga dla wszystkich. Miłość ze swej natury jest komunikacją, prowadzi do otwarcia się a nie do izolowania się. A jeśli nasze serca i nasze działania są inspirowane przez miłość, przez Bożą miłość, to nasza komunikacja będzie nośnikiem Bożej mocy”²⁸⁹. W ten sposób papież zachęca wiernych do komunikowania się w taki sposób, aby posługa Kościoła była wyrazem otwartości i wrażliwości na potrzeby drugiego człowieka, dając „ciepło tym, którzy zaznali jedynie chłodu osądzenia. Niech styl naszej komunikacji – dodał papież – pozwoli na przewyciężenie logiki, która wyraźnie oddziela grzeszników od sprawiedliwych”²⁹⁰. Taki rodzaj komunikacji starają się realizować archidiecezjalne media, które w swoim przekazie poświęcają sporo miejsca zagadnieniom związanym z życiem moralnym (przykładem tego typu działań mogą być programy promujące chrześcijański styl życia, wypowiedzi biskupów w sprawach moralności, publikacja zaleceń episkopatu Ukrainy dotyczących rozstrzygnięcia trudnych problemów społecznych)²⁹¹. O konieczności wyraźnego akcentowania problemów moralnych i ukazywania wierzącym właściwej drogi życia przypomina papież Franciszek, w przywołanym wyżej Orędziu na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: „Naszym zadaniem – pisze papież – jest ostrzeżenie tych, którzy popełniają błędy, potępiając zło i niesprawiedliwość pewnych

---

²⁸⁶ M. Krawiec, Wywiad... [03.03.2018].

²⁸⁷ Skelia Tv, *Подячна Меса з нагоди сотої річниці від дня народження Святого Йоана Павла II у Львівській катедрі*, <https://www.youtube.com/watch?v=sQ9YKIVAlZY> [18.05.2020]; Skelia Tv, *Боже Тіло у Катедрі*, <https://www.youtube.com/watch?v=ywkF3-xYPtg> [22.06.2020].

²⁸⁸ RKC.LVIV.UA, *Katolicki program...* [20.05.2018].

²⁸⁹ Franciszek, *Orędzie na 50. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Komunikacja i Miłosierdzie – owocne spotkanie”*, Watykan 24 stycznia 2016, 1.

²⁹⁰ Tamże, 6.

²⁹¹ Skelia Tv, *Рекомендації Єпископату РКЦ у часі епідемії коронавірусу*, <https://www.youtube.com/watch?v=Q4CYUZ4D10E> [18.05.2020].

zachowań, aby uwolnić ofiary i podnieść upadłych”²⁹². Kościół spełnia tę misję upowszechniając prawdę o Jezusie Chrystusie i Jego zbawczej misji, głosząc Dobrą Nowinę „wszelkimi dostępnymi sobie, możliwymi w danej epoce środkami jako sługa człowieka, każdego człowieka, nie tylko człowieka wierzącego”²⁹³.

Archidiecezjalne media na bieżąco relacjonują także działalność charytatywną, podejmowaną zarówno przez duchownych, jak i przez wiernych świeckich. Wśród informacji z tego zakresu można znaleźć opisy działalności misyjnej sióstr zakonnych, pracujących na terenie archidiecezji, informacje o działalności kościelnych instytucji charytatywnych takich jak *Caritas*, *Rycerze Kolumba*. Najwięcej miejsca problemom moralnym poświęca archidiecezjalna strona internetowa. Treści dotyczące życia moralnego są także obecne w telewizyjnym programie *Skala* oraz Katolickim Programie Radiowym, jednak tu, ze względu na limity czasowe transmisji, nie poświęca się im tak wiele miejsca. Telewizyjny program *Skala* zawiera blok zatytułowany *Przydatne wskazówki*, w którym młodzi ludzie mogą usłyszeć odpowiedzi na nurtujące ich pytania z zakresu życia moralnego, zaś rodzice i małżonkowie mogą odnaleźć wskazówki i rady dotyczące codziennych problemów²⁹⁴. Również w Katolickim Programie Radiowym od początku wyraźnie akcentowano konieczność wspierania słuchaczy w rozwoju duchowym i moralnym²⁹⁵. Cel ten realizowany jest w ramach audycji *Warto rozmawiać* oraz w audycjach dla dzieci, w których treści moralne przybliżane są młodym słuchaczom przez lekturę bajek i opowiadań „z morałem”²⁹⁶.

Tabela 7. Stałe bloki tematyczne mediów archidiecezji lwowskiej dotyczące moralności chrześcijańskiej

STAŁE BLOKI TEMATYCZNE MEDIÓW ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ DOTYCZĄCE MORALNOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIEJ	
<i>RKC.LVIV.UA</i>	<ul style="list-style-type: none"> Wzmianki o moralności chrześcijańskiej w bloku informacyjnym <i>Aktualności</i>
<i>Katolicki Program Radiowy</i>	<ul style="list-style-type: none"> <i>Kącik dla dzieci</i> – bajki, opowiadania Cykl <i>Warto rozmawiać</i>
<i>Skala</i>	<ul style="list-style-type: none"> Wzmianki o działalności charytatywnej, świadectwach w bloku informacyjnym <i>Wiadomości</i>

²⁹² Franciszek, Orędzie na 50. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu..., 6.

²⁹³ P. Nitecki, *Media – Ewangelizacja – Człowiek, Perspectiva Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne* 2/2(2003), s. 88-89.

²⁹⁴ RKC.LVIV.UA, *Katolicki program...* [20.05.2018].

²⁹⁵ M. Krawiec, *Wywiad...* [03.03.2018].

²⁹⁶ Tamże.

	<p><i>katolickie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Blok tematyczny <i>Przydatne wskazówki</i>
--	---

W mediach funkcjonujących na terenie archidiecezji lwowskiej często prezentowana jest również działalność misyjna Kościoła. Treści te przybliżane są odbiorcom w formie listów z misji oraz opowieści z życia wiernych w innych krajach – np. Słowacji, Afryki, Argentyny, Chin. Niekiedy w mediach prezentowane są także wywiady z misjonarzami oraz wywiady z wiernymi z krajów misyjnych²⁹⁷. Tematyka ta wydaje się być niezwykle ważna, ponieważ nie tylko umożliwia słuchaczom poznanie warunków życia i funkcjonowania Kościoła w krajach misyjnych, ale także budzi wrażliwość na potrzeby ludzi żyjących w warunkach misyjnych²⁹⁸.

2.2.4. Istota i formy modlitwy

Modlitwa jest nieodłączną częścią życia każdego chrześcijanina. W *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego* zapisano: „Na przykładzie Jezusa, doskonałego wzoru osoby modlącej, także chrześcijanin jest wezwany do dialogu z Bogiem na modlitwie”²⁹⁹. Oprócz najważniejszej modlitwy „Ojcze nasz”, której nas nauczył sam Jezus³⁰⁰, Kościół ma bogatą tradycję modlitewną. Media archidiecezjalne regularnie informują na tematy związane z modlitwą.

Tabela 8. Stałe bloki tematyczne mediów archidiecezji lwowskiej dotyczące modlitwy

STAŁE BLOKI TEMATYCZNE MEDIÓW ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ DOTYCZĄCE MODLITWY	
<i>RKC.LVIV.UA</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Godziny nabożeństw</i> • <i>Prośba o modlitwę</i> • Transmisja nabożeństw z katedry lwowskiej (na żywo) • Wzmianki o wydarzeniach związanych z modlitwą w bloku informacyjnym
<i>Katolicki Program Radiowy</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Chwila na modlitewną zadumę</i> • Wzmianki o wydarzeniach modlitewnych w bloku informacyjnym

²⁹⁷ O. Керц, *Церковно-історична тематика в...*, s. 311-312.

²⁹⁸ P. Nitecki, *Media – Ewangelizacja – Człowiek...*, s. 89.

²⁹⁹ KomKKK 3.

³⁰⁰ Tamże.

Skala	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Studium Biblijne</i> • Wzmianki o wydarzeniach związanych z modlitwą w bloku informacyjnym <i>Wiadomości katolickie</i> (część 3 z 5)
--------------	---

Oficjalna strona archidiecezji lwowskiej posiada stałe bloki tematyczne dotyczące modlitwy. Przede wszystkim jest to zakładka *Godziny nabożeństw*³⁰¹. Strona internetowa archidiecezji lwowskiej posiada także zakładkę, w której każdy chętny może napisać prośbę o modlitwę w ważnej dla siebie intencji. Zgłaszane intencje publikowane są w dziale *Prośba o modlitwę*. Obok każdej intencji pojawia się data jej publikacji. Jednocześnie przy każdej z prośb pojawia się numer oraz aktywny napis *Pomodlę się za to*. W ten sposób konkretną intencję może zaznaczyć każdy, kto chce się w niej modlić. Jednocześnie osoba prosząca o modlitwę może zobaczyć ilość osób, która łączy się w modlitwie, w zamieszczonej przez nią intencji³⁰². Bardzo ważnym linkiem na stronie *RKC.LVIV.UA* jest link, pod którym na żywo transmitowane są nabożeństwa z katedry lwowskiej. Dzięki tego typu transmisjom wierni mogą nie tylko wziąć udział we Mszy Świętej online, ale mają także możliwość jednoczenia się na wspólnych modlitwach. Kamera transmitująca nabożeństwa jest skierowana na ołtarz główny katedry, dlatego każdy, kto nie ma możliwości fizycznego uczestnictwa we Mszy Świętej może znaleźć się wirtualnie przy ołtarzu bazyliki lwowskiej³⁰³. Obok zakładki przeznaczonej do transmisji nabożeństw przez cały rok na stronie *RKC.LVIV.UA* zamieszczona jest modlitwa św. Jana Pawła II o powołania, z racji ogłoszenia roku 2020 od 2 lutego w Święto Ofiarowania Pańskiego trwający do Niedzieli Chrztu Pańskiego w Kościele Powszechnym rokiem takiej modlitwy. Z racji roku modlitwy o powołania, dziennikarze archidiecezjalni przypominają, że „szczególnym patronem roku modlitwy o powołania kapłańskie i zakonne będzie św. Jan Paweł II, ponieważ w roku 2020 obchodzimy jubileusz 100-lecia jego urodzin (18.05.2020). Dlatego pragniemy wyrazić swoją głęboką wdzięczność Bogu za taki wspaniały dar Kościołowi, którym był pontyfikat Jana Pawła II. Temu świętemu Papieżowi zawdzięczamy głęboką teologię powołania, wyrażoną w licznych listach i przemówieniach, a także w osobistym świadectwie, które nam zostawił w swojej autobiograficznej książce *Dar i tajemnica*”³⁰⁴. Z okazji roku modlitwy o

³⁰¹ RKC.LVIV.UA, <http://www.rkc.lviv.ua/localities.php?lang=3#top> [12.02.2018].

³⁰² Tamże.

³⁰³ Tenże, *Transmisja na żywo nabożeństw z katedry lwowskiej*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Pryama_translyaciya_Bogosluzhin_z_Lvivskoi_katedru-pl [12.04.2020].

³⁰⁴ „Panie Jezu, który powołujesz tego kogo zechcesz, wezwij wielu z nas do pracy dla Ciebie, do pracy z Tobą. Ty, który swoim słowem oświeciłeś tych, których powołałeś, oświeć nas darem wiary w Ciebie. Ty, który wsparłeś powołanych w trudnościach, pomóż przezwyciężyć nasze trudności młodzieży współczesnej”. Tenże, *Modlitwa św. Jana Pawła II o powołania*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Moluitva_Sv_Joan_Pavlo_II_pro_poklukannya-pl [12.09.2020].

powołania, na stronie internetowej archidiecezji lwowskiej został opublikowany także *List biskupów Kościoła rzymskokatolickiego na Ukrainie* z propozycją następujących duszpasterskich inicjatyw połączonych z modlitwą: 1). Katechezy kerygmatycznej raz w miesiącu o powołaniu wybranych bohaterów Biblii³⁰⁵, zatytułowanej *Mów Panie, bo sługa Twój słucha*, połączonej z modlitwą; 2). Cyklu katechez w oparciu o treść Posynodalnej Adhortacji Apostolskiej Ojca Świętego Jana Pawła II: *Vita consecrata*, dokumentu Kongresu poświęconego powołaniom do Kapłaństwa i Życia Konsekwowanego w Europie: *In verbo tuo* oraz Dekretu o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*; 3). Nocnych czuwań w parafiach diecezjalnych w ciągu roku (każde z nich miałyby rozpoczynać się konferencją powołaniową)³⁰⁶. W roku modlitwy o powołania, na stronie zamieszczano szczególnie dużo wiadomości dotyczących tego wydarzenia, ponieważ, pozostając podstawowym środkiem społecznego przekazu archidiecezji, strona RKC.LVIV.UA, publikuje wszystkie wiadomości związane z życiem modlitewnym jej wiernych. Ponadto można na niej znaleźć informacje o modlitwie konkretnych wspólnot parafialnych³⁰⁷, modlitwie o pokój³⁰⁸, modlitwie o jedność chrześcijan³⁰⁹, informacje o spotkaniach modlitewnych dla kapłanów i osób zakonnych³¹⁰, wiadomość o modlitwie na rozpoczęcie roku szkolnego i katechetycznego³¹¹ w różnych placówkach oświatowych i parafiach.

Ważną formą modlitwy są także nabożeństwa okresowe w ciągu roku liturgicznego (Droga Krzyżowa, Gorzkie Żale, nabożeństwa związane z pracą zawodową, życiem rodzinnym, kultem patronów). Inną grupę nabożeństw stanowią nabożeństwa mniej znane: słowa Bożego,

---

³⁰⁵ (Abraham, Samuel, Dawid, Izajasz, Jeremiasz, Apostołowie, Najświętsza Maryja Panna). – Biskupi Rzymsko-Katolickiego Kościoła w Ukrainie, *List Biskupów na początek Roku Modlitw o powołania do życia kapłańskiego i konsekrowanego*, http://rkc.lviv.ua/news_view-Poslannya_yepuskopiv_RKC_Ukrainu_z_nagodu_pochatku_Roku_molutov_pro_poklukannya-pl [12.09.2020].

³⁰⁶ „Należy je rozpocząć konferencją o powołaniach, po której osoby duchowne i konsekrowane mogłyby podzielić się świadectwem swego życia. Nie może zabraknąć czasu na adorację, spowiedź, rozmowę duchową”. Tamże.

³⁰⁷ RKC.LVIV.UA, *Wspólna wieczorna modlitwa wspólnoty Taizé we Lwowskiej Katedrze*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Spilna_vechirnya_molutva_spilnotu_Teze_u_Lvivskij_katedri-pl [12.09.2020].

³⁰⁸ Tenże, *Modlitwa o pokój w Ukrainie i błogosławieństwo dla Metropolity Lwowskiego w katedrze w pierwszy dzień Nowego Roku*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Molutva_pro_mur_v_Ukraini_ta_blagoslovennya_dlya_mutropoluta_Lvova_v_katedri_u_pershuj_den_Novogo_roku-pl [12.09.2020].

³⁰⁹ Tenże, *Dzisiaj odbędzie się modlitwa o Jedność Chrześcijan w katedrze lwowskiej*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Sogodni_vidbudetsya_molutva_za_yednist_xrustuyan_u_Lvivskij_katedri_-pl [12.09.2020].

³¹⁰ Tenże, *Біля Меморіалу пам'яті Героїв Небесної Сотні у Львові відбулась спільна молитва*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Bilya_Memorialu_pamyati_Geroiv_Nebesnoi_Sotni_u_Lvovi_vidbulas_spilna_molutva-ua [12.09.2020].

³¹¹ Tenże, *Rozpoczęcie Roku Szkolno-katechetycznego 2017/2018 w Strzelczyskach*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Pochatok_navchalno_katexetuchno_20172018_roku_u_Strileckomu-pl [12.09.2020].

misyjne, ekumeniczne. Stwarzają one możliwość uwzględniania uwarunkowań i potrzeb wiernych w konkretnych środowiskach³¹².

Wszystkie wyżej wspomniane nabożeństwa są prezentowane i emitowane również w programach audiowizualnych archidiecezji, zwłaszcza w Katolickim Programie Radiowym oraz programie telewizyjnym *Skala*. Katolicki Program Radiowy dużo uwagi poświęca modlitwie, katechezie i rozważaniu Pisma Świętego³¹³. Cały blok tematyczny programu zatytułowany *Chwila na modlitewną zadumę* poświęcony jest modlitwie. W odróżnieniu od strony internetowej *RKC.LVIV.UA*, która najczęściej przekazuje informacje na temat wydarzeń modlitewnych, a rzadziej zamieszcza teksty modlitw, prowadzący program *Chwila na modlitewną zadumę* modlą się wraz ze słuchaczami na żywo we wskazywanych przez nich intencjach. Również w bloku wiadomości, radio informuje o spotkaniach modlitewnych odbywających się na terenie diecezji w ciągu tygodnia, jednak ze względu na ograniczony czas antenowy wspomniane są tylko wybrane spotkania o tym charakterze³¹⁴. Dużo więcej czasu na modlitwę i informacje o spotkaniach modlitewnych przeznaczają się w radiu w okresie ważnych świąt i uroczystości kościelnych. Przykładem może być chociażby Uroczystość Wszystkich Świętych, podczas której radio transmituje modlitwę za zmarłych z Cmentarza Łyczakowskiego oraz emituje wypowiedzi biskupa na temat modlitwy w intencji zmarłych³¹⁵. Oprócz modlitwy na falach radia emitowana jest także niedzielna liturgia słowa wraz z rozważaniami³¹⁶.

Modlitwa stanowi też znaczący element programu telewizyjnego *Skala*, gdzie podobnie, jak i w programie radiowym zamieszczane są w blokach informacyjnych najważniejsze wydarzenia związane z modlitwą. Do wydarzeń tych należą nabożeństwa z racji uroczystości Wszystkich Świętych na Cmentarzu Łyczakowskim³¹⁷, transmisje z uroczystości poświęcenia świątyń³¹⁸, pogrzeby ważnych osób³¹⁹, nabożeństwo z okazji Uroczystość Trzech Króli w Mościskach³²⁰ i wiele innych. Ponadto w programie prezentowane są wypowiedzi biskupów i kapłanów na temat modlitwy (na przykład rozmowa bpa Kawy). Jedną z części programu telewizyjnego *Skala* poświęconą jest rozważaniom Pismo Świętego. Jest ona najczęściej

---

³¹² R. Kamiński, *Duszpasterstwo zwyczajne*, w: LTP, s. 215.

³¹³ RKC.LVIV.UA, *Katolickie Radio...* [2.02.2018].

³¹⁴ M. Krawiec, *Wywiad...* [03.03.2018].

³¹⁵ Archiwum Katolickiego Programu Radiowego, *Uroczystość Wszystkich Świętych 2017r.*, <https://programkatolicki.org/aaaa/> [07.04.2020].

³¹⁶ M. Krawiec, *Wywiad...* [03.03.2018].

³¹⁷ Skelia Tv, *Урочистість Всіх Святих на Личаківському кладовищі*, <https://www.youtube.com/watch?v=3tK3A40aiNc> [1.11.2020].

³¹⁸ Tenże, *Освячення хреста в монастирі Сестер Ордену св. Бенедикта у Львові-Солонці*, <https://www.youtube.com/watch?v=K7sPEoCaFAg> [05.06.2020].

³¹⁹ RKC.LVIV.UA, *74-ий випуск католицької програми „Скеля”*, http://rkc.lviv.ua/news_view-74_uj_vupusk_katoluckoi_programu_Skelya-ua [06.06.2020].

³²⁰ Tamże.

przygotowywana przez biblistów. W tej części programu jest miejsce na lekturę, rozmyślanie Pisma Świętego i refleksje o charakterze egzegetycznym³²¹.

Media archidiecezjalne transmitują także wiele nabożeństw paraliturgicznych. Należą do nich wystawienia Najświętszego Sakramentu, nabożeństwa z racji pierwszych piątków, pierwszych sobót i pierwszych niedziel miesiąca, modlitwę liturgiczną, koronkę do Bożego Miłosierdzia, nowenny, nabożeństwa wielkopostne, modlitwy ekumeniczne, czy rozważania Słowa Bożego. Razem z lokalnymi mediami można też modlić się Liturgią Godzin.

Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że Kościół katolicki w archidiecezji lwowskiej wypracował w nowej rzeczywistości postkomunistycznej przemyślaną, całościową i spójną koncepcję wykorzystania możliwości, jakie dają nowe media w zakresie przekazu wiary, czyniąc z nich tym samym przydatne narzędzie ewangelizacji³²². Choć znakomita większość wspomnianych mediów funkcjonuje w sieci, widać wyraźnie, iż ich prowadzenie przynosi ogromne korzyści dla życia moralnego i duchowego wiernych mieszkających na tym terenie. Katolickie media są cenną pomocą w rozwiązywaniu codziennych problemów wielu ludzi, wspierają integralny rozwój osobowy, pokazują autentyczne chrześcijańskie wartości³²³.

W powyższym paragrafie opisano realizację treści religijnych zamieszczanych w środkach społecznego przekazu w świetle wytycznych eklesjalnych. Przeanalizowano w tym celu treści publikowane na stronie internetowej *RKC.LVIV.UA*, w Katolickim Programie Radiowym oraz programie telewizyjnym *Skala*. Wspomniane media, we współpracy z mediami innych archidiecezji realizują zadanie głoszenia Dobrej Nowiny za pomocą nowych narzędzi komunikacyjnych. W paragrafie opisano również treści publikowane na nieistniejącej już stronie internetowej *Kościoty i kaplice Ukrainy*, funkcjonującej do roku 2020 z inicjatywy bpa Mariana Buczka. Cennym materiałem publikowanym na wspomnianej stronie są filmy o treści religijnej. Stanowią one ważną część dorobku medialnego Kościoła łacińskiego na Ukrainie. Filmy wyprodukowane przy współpracy z zespołem redagującym stronę internetową *Kościoty i kaplice Ukrainy* były wielokrotnie emitowane przez różne stacje telewizyjne w kraju, a także są dostępne na oficjalnej stronie archidiecezjalnej. Omawiając problem prezentacji treści w mediach katolickich, w oparciu o wytyczne eklesjalne nie sposób pominąć rocznika naukowego *Studia Leopoliensia*. Wspomniane czasopismo nie jest typowym środkiem społecznego przekazu, i chociaż zostało założone jako jedno z ostatnich, stanowi cenny fundament dla

---

³²¹ Tenże, *Katolicki program...* [20.05.2018].

³²² M. Weresa, *Chrześcijańskie świadectwo...*, s. 182.

³²³ Tamże.

refleksji teologicznej prezentowanej na łamach lokalnych mediów. Treści publikowane w periodyku służą formacji zarówno twórców jak i odbiorców archidiecezjalnych mediów.

W paragrafie nie uwzględniono wszystkich mediów dostępnych na terenie archidiecezji. Pominięto samborskie czasopismo parafialne *Otwórzcie drogę Panu* oraz czasopismo *Radość Wiary*. Mimo że wspomniane czasopisma powstały na początku lat 90-tych, ich redakcje zawiesiły swoją działalność, nie mając tym samym wpływu na przekaz medialny w obecnej dobie. Jednocześnie należy podkreślić, że czasopisma te, szczególnie *Radość Wiary*³²⁴ zasługują na osobną, dokładną analizę. Warto także zaznaczyć, że w zakresie transmisji Mszy Świętych oraz modlitwy online w znaczący sposób archidiecezja lwowska wspierana jest przez media internetowe innych ukraińskich diecezji³²⁵. Można zatem stwierdzić, że archidiecezja lwowska za pomocą środków społecznego przekazu realizuje misyjny nakaz Jezusa: „Idźcie na cały świat i głosście Ewangelię wszelkiemu stworzeniu!” (Mk 16,15).

2.3. Wyzwania dla mediów katolickich na Ukrainie

2.3.1. Trudności w funkcjonowaniu mediów metropolii lwowskiej

Cechą charakterystyczną społeczeństwa ukraińskiego jest wielowyznaniowość. W konsekwencji na jej terytorium żyją i działają niemal wszystkie, chrześcijańskie wyznania religijne. W dobie eksplozji informacyjnej, przedstawiciele każdego z nich akcentują swoją obecność za pomocą własnych środków społecznego przekazu. Od lat pięćdziesiątych XX stulecia liczba mediów wyznaniowych na Ukrainie zaczęła gwałtownie wzrastać. W latach 1990-1996 istniało trzydzieści jeden różnych mediów o charakterze religijnym. Prawdziwy boom w tym zakresie odnotowano w latach 1996-1999, kiedy to liczba mediów przekazujących treści religijne wzrosła do stu dziewięćdziesięciu czterech. Natomiast w styczniu 2016 roku na Ukrainie odnotowano czterysta osiemdziesiąt cztery media prowadzone przez wspólnoty wyznaniowe, co oznacza, że w ciągu niespełna dziesięciu lat ich liczba wzrosła niemal czterokrotnie³²⁶.

Przywołane dane pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że na omawianym terenie wspólnoty wierzących z ich hierarchami, troszczą się o organizowanie i prowadzenie własnych środków społecznego przekazu. Jednocześnie można zauważyć, że stale zabiegają one o

---

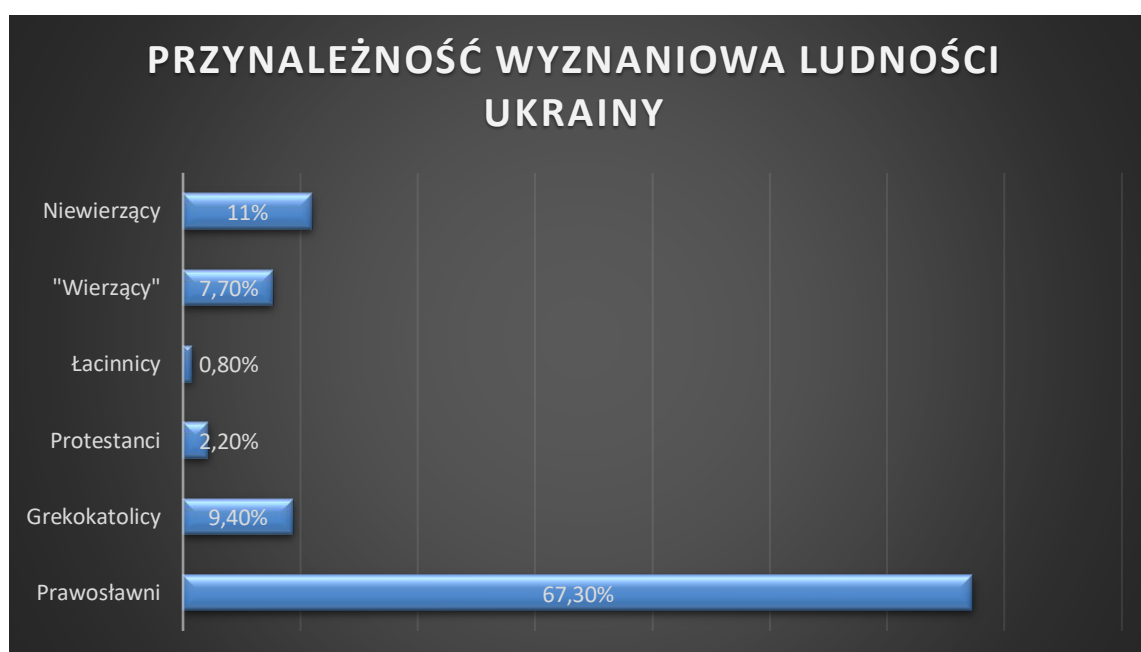
³²⁴ Jako podstawowy oraz jeden z nielicznych środków społecznego przekazu, który na swoich łamach odzwierciedla historię archidiecezji od lat 90-tych.

³²⁵ M. Mikołajczyk, *Media katolickie w Polsce jako warunek nauczania katolickiego*, *Kortowski Przegląd Prawniczy* 1(2015), s. 102.

³²⁶ 329 – drukowane, 133 – internetowe oraz 29 – audiowizualne. – С. Яремчук, *Стан і динаміка релігійної мережі незалежної України*, *Грані* 9(2016), s. 57.

zwiększenie swojej obecności w przestrzeni informacyjnej mediów świeckich³²⁷. Nie sposób pominąć milczeniem także faktu, iż każda ze wspólnot wyznaniowych, zabiegających o istnienie własnych środków społecznego przekazu boryka się także z wieloma problemami. Nie ma wątpliwości co do tego, że współistnienie w wielonarodowej, wielokulturowej i wielowyznaniowej społeczności pociąga za sobą liczne trudności i problemy. Żeby opisać trudności, na jakie napotykają na co dzień odpowiedzialni za środki społecznego przekazu na terenie archidiecezji lwowskiej należy zapoznać się z rzeczywistą sytuacją tej wspólnoty religijnej. Najbardziej szczegółowe badania religijności społeczeństwa ukraińskiego prowadzone były przez Centrum Rozumkova. Warto przy tym zaznaczyć, iż badania te były wielokrotnie powtarzane, co pozwalało na bieżącą aktualizację danych. Efekty badań w latach 2010-2018 prezentuje zamieszczony niżej diagram.

Diagram 1. Przynależność wyznaniowa ludności Ukrainy

Diagram stworzony na podstawie danych Centrum Rozumkova³²⁸.

Z zaprezentowanych danych wynika, że największą grupę społeczeństwa ukraińskiego (67,3%) stanowią wyznawcy prawosławia. Druga pod względem liczebności grupa wyznaniowa to grekokatolicy. Z badań wynika, że stanowią oni 9,4% społeczeństwa ukraińskiego. Niewielka grupa mieszkańców Ukrainy to protestanci. Stanowią oni 2,2% ogółu badanych. Spora grupa Ukraińców, bo aż 7,7% uznaje siebie za wierzących, nie identyfikując się przy tym z żadnym wyznaniem czy religią, natomiast 11% stanowią niewierzący. Jednocześnie nie sposób nie

³²⁷ Tamże.

³²⁸ Центр Розумкова, *Особливості релігійного і церковно-релігійногосамовизначення українських громадян: тенденції 2010-2018рр. (інформаційні матеріали)*, Київ 2018, s. 13.

zauważyć, że najmniejszą grupę wyznaniową stanowią w społeczeństwie ukraińskim przedstawiciele Kościoła rzymskokatolickiego – jest ich zaledwie 0,8%³²⁹.

Jednocześnie należy podkreślić, że Centrum Rozumkova prowadzi badania systematycznie i w oparciu o nie weryfikuje podawane informacje. Z danych opublikowanych na początku roku 2020 wynika, że liczba wiernych Kościoła rzymskokatolickiego zmniejszyła się i stanowi jedynie 0,4%³³⁰. Również obserwacja ilości wiernych w Kościołach rzymskokatolickich (zwłaszcza w mniejszych miejscowościach) pozwala stwierdzić, że przedstawiciele Kościoła rzymskokatolickiego pozostają niezmiennie zdecydowaną mniejszością religijną w społeczeństwie ukraińskim.

Sytuacja wygląda nieco bardziej korzystnie na terenie Ukrainy zachodniej, gdzie położona jest także archidiecezja lwowska³³¹. Zawsze uważano, że Ukraina zachodnia jest najbardziej religijną częścią państwa ukraińskiego. Z prowadzonych w ostatnich latach badań statystycznych wynika, że 84% wierzących Ukraińców mieszka na obszarze Ukrainy zachodniej³³². Religijną przynależność mieszkańców tych terenów prezentuje zamieszczony niżej diagram.

Diagram 2. Religijna przynależność na Ukrainie zachodniej

Diagram stworzony na podstawie danych Centrum Rozumkova³³³.

³²⁹ Na Ukrainie są wyznawcy buddyzmu, hinduizmu, muzułmanie i poganie, którzy stanowią większości 0,1 % na religijnej mapie kraju. – Центр Розумкова, *Особливості релігійного...*, s. 13.

³³⁰ Розумков Центр, *Конфесійна та церковна належність громадян України (січень 2020 р. соціологія)*, <https://rozumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/konfesiina-ta-tserkovna-nalezhnist-gromadian-ukrainy-sichen-2020r> [18.06.20].

³³¹ Do archidiecezji lwowskiej należą: obwód czerniowiecki (dekanat Czerniowce); obwód iwano-frankiwski (dekanaty Halicz i Iwano-Frankiwski); obwód tarnopolski (dekanaty Czortków i Tarnopol) oraz obwód lwowski (dekanaty Gródek, Lwów, Mościska, Sambor, Stryj, Złoczów i Żółkiew). – RKC.LVIV.UA, *Struktura Kościoła...* [13.08.20].

³³² Центр Розумкова, *Особливості релігійного...*, s. 6.

³³³ Tamże, s. 13.

Wynika z niego, że na wspomnianym obszarze mieszka aktualnie 52,3% prawosławnych, 38,4% grekokatolików, 0,8% protestantów, 0,5% hinduistów, 2,7% „chrześcijan”, nie identyfikujących się z żadnym wyznaniem, 4% niewierzących oraz 1,3% łacinników³³⁴. Warto przy tym zauważyć, że religijność ludności ukraińskiej uzależniona jest od wieku i płci. Z dostępnych danych wynika jednoznacznie, że częściej przynależność wyznaniową i religijną deklarują osoby starsze niż osoby młodsze, ponadto częściej są to kobiety niż mężczyźni. Należy przy tym podkreślić, że tendencja ta uwidacznia się nie tylko w zachodniej Ukrainie, ale na terenie całego kraju³³⁵.

Zapoznanie się z faktyczną sytuacją Kościoła katolickiego na Ukrainie w stosunku do innych wyznań oraz obrządków pozwala łatwiej zrozumieć mechanizmy powstawania i funkcjonowania mediów na terenie archidiecezji lwowskiej. Zapotrzebowanie na przekaz treści religijnych uzależnione jest od ilości wiernych danego obrządku, ta sama zależność obowiązuje także w odniesieniu do ilości środków masowego przekazu tworzonych przez konkretne wspólnoty wyznaniowe. Analizując pod tym kątem aktualne dane statystyczne można jednoznacznie stwierdzić, że ilość środków społecznego przekazu, prowadzonych przez Kościół rzymskokatolicki jest proporcjonalna do zapotrzebowania na przekaz treści religijnych³³⁶.

W ciągu trzydziestu lat funkcjonowania na terenie archidiecezji lwowskiej katolickich mediów zmieniła się także docelowa grupa ich stałych odbiorców. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku zdecydowaną większość spośród nich stanowili etniczni Polacy. Warto przy tym podkreślić, że częściej były to osoby starsze, zatroskane o przekaz wiary i tradycji religijnych pokoleniu swoich dzieci i wnuków. Wydaje się, iż ta sytuacja miała wpływ na upowszechnienie się w społeczeństwie ukraińskim poglądu, że Kościół rzymskokatolicki, to przede wszystkim Kościół Polaków. Obecnie sytuacja diametralnie się zmieniła, co wynika między innymi ze zmian demograficznych dokonujących się na przełomie ostatnich dwudziestu lat³³⁷. W roku 2001 Ukraina oficjalnie liczyła 48 mln obywateli, zaś na koniec 2019 roku już tylko 37 mln mieszkańców³³⁸. Zmiany demograficzne dotyczą także mieszkających na Ukrainie Polaków. W ostatnim dziesięcioleciu znacząca liczba rodzin pochodzenia polskiego wyjechała na stałe do Polski, jednocześnie wielu starszych Polaków zmarło. Wraz z tym powoli zmienia się profil

---

³³⁴ Tamże, s. 3.

³³⁵ Tamże, s. 13.

³³⁶ Patrz 2.1.

³³⁷ Według ONZ do 2050 r. Ukraina może stracić prawie jedną piątą ludności. – Радіо Свобода, *Масова еміграція – найбільша загроза Україні (західна преса)*, <https://www.radiosvoboda.org/a/emigratsia-zahroza-ukrajini/30504176.html> [5.06.2020].

³³⁸ Warto zaznaczyć, że spisu ludności dokonano bez uwzględnienia ludności na Krymie, w Ługańsku i Doniecku). – 5ua, *Результати електронного перепису: в Україні проживає 37,3 млн осіб – детальна інфографіка*, <https://www.5.ua/suspilstvo/rezultaty-elektronnoho-perepysu-v-ukraini-prozhyvaie-373-mln-osib-infohrafika-206926.html> [16.08.2020].

uczęszczających do świątyń. Wprawdzie pośród nich ciągle dużą grupę stanowią mieszkający na Ukrainie Polacy, jednak pośród uczestników nabożeństw spory odsetek stanowią także osoby nowo nawrócone oraz przedstawiciele innych wyznań. Jednocześnie, mając na względzie fakt wielonarodowości społeczeństwa ukraińskiego duszpasterze troszczą się o to, by wierni mieli dostęp do posługi duszpasterskiej w swoich ojczystych językach. Najczęściej nabożeństwa odprawiane są w języku ukraińskim, jednak w niektórych parafiach można spotkać także praktykę sprawowania nabożeństw w języku polskim, angielskim, rosyjskim, węgierskim a nawet łacińskim³³⁹.

Po zapoznaniu się z sytuacją religijną na Ukrainie warto przyjrzeć się podstawowym trudnościom na jakie napotykają na co dzień twórcy mediów katolickich. Do najważniejszych spośród nich należą: 1). Kwestie finansowe; 2). Zaopatrzenie techniczne; 3). Ilość odbiorców/Popularność; 4). Kwestia doboru kadry; 5). Kwestie językowe.

Na podstawie rozmów przeprowadzonych z przedstawicielami mediów rzymskokatolickich, można jednoznacznie stwierdzić, że podstawowym problemem w pracy mediów są przede wszystkim kwestie finansowe. Większość pracowników mediów archidiecezjalnych pracuje jako wolontariusze. Powoduje to znaczące braki kadrowe, co przekłada się na nadmiar zajęć i obowiązków powierzanych poszczególnym pracownikom. W większości środków społecznego przekazu jedna osoba wykonuje nierzadko pracę, którą powinna wykonywać duża ekipa redakcyjna.

Jednocześnie należy podkreślić fakt, że każdy z archidiecezjalnych środków społecznego przekazu, poczynawszy od lat dziewięćdziesiątych dwudziestego stulecia, wspierany jest przez różne organizacje polonijne. Przekazywane przez nie fundusze są często jedynym źródłem dochodu tych mediów, ale jednocześnie nie są w stanie zabezpieczyć realizacji wszystkich bieżących potrzeb poszczególnych redakcji. Sytuację tę trafnie opisuje wydawca *Kuriera Galicyjskiego*, Mirosław Rowicki: „70% swojego czasu musimy poświęcać nie na działalność wydawniczą, ale na szukanie pieniędzy, by mógł ukazać się następny numer gazety”³⁴⁰. Problemy finansowe stały się także pierwszą przyczyną likwidacji na terenie archidiecezji lwowskiej wielu gazet i czasopism o treści religijnej³⁴¹ i spowodowały, że telewizyjny program *Skala* został przeniesiony na Internetu, na kanał YouTube³⁴².

---

³³⁹ О. Бучковський, *П'ять причин чому Римо-Католицька Церква в Україні не є польською*, https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/34958-pyat-prichin-chomu-rimo-katolicka-cerkva-v-ukrayini-ne-ye-polskoyu.html [10.12.2018].

³⁴⁰ Senat Rzeczypospolitej Polski, *Konferencja „Polskie media na Wschodzie – Ukraina”*, <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,5375,konferencja-polskie-media-na-wschodzie-ukraina.html> [11.11.2020].

³⁴¹ M. Buczek, *Wywiad...* [20.03.2018].

³⁴² A. Czornyj, *Wywiad...* [08.09.2017].

Przywołane fakty pozwalają wysnuć wniosek, że media rzymskokatolickie nie są ani samowystarczalne ani opłacalne. Warto przy tym zaznaczyć, że nie publikują one komercyjnej reklamy, która mogłaby stać się dla nich ważnym źródłem dochodu³⁴³. Nie sposób także nie zauważyć, że rezygnacja z reklamy ma charakter ambiwalentny: z jednej strony sytuacja ta wydaje się być korzystna dla odbiorcy gdyż docierający do niego przekaz nie zawiera treści zbędnych, co niejednokrotnie mogłoby zakłócać jego odbiór. Brak reklam świadczy także o tym, że media katolickie, mimo trudnej sytuacji finansowej świadomie nie godzą się na proces komercjalizacji, który niewątpliwie mógłby mieć wpływ na jakość przekazu medialnego. Z drugiej strony, brak reklamy ma wpływ na finanse tych mediów, gdyż to właśnie reklama mogłaby im zapewnić tak bardzo potrzebne wpływy finansowe, a tym samym także zagwarantować ich istnienie i szansę na stały, wszechstronny rozwój³⁴⁴.

Sytuację finansową mediów katolickich mogłoby także znacząco zmienić wsparcie władz państwowych, jednak na chwilę obecną jest ono praktycznie niemożliwe, bo choć rząd w Kijowie pozostaje neutralny wobec przekazu medialnego treści religijnych i nie przeszkadza w ich rozpowszechnianiu, jednocześnie jednak nie sprzyja rozwojowi mediów katolickich. Dzieje się tak dlatego, że władze ukraińskie deklarują wyraźnie, iż Ukraina jest świeckim państwem demokratycznym, które nie posiada umowy konkordatowej ze Stolicą Apostolską.

Relacjonując problemy finansowe ukraińskich organizacji o charakterze religijnym (w tym także mediów rzymskokatolickich) nie sposób zapomnieć o wieloreligijności kraju. Dofinansowanie jednej organizacji religijnej mogło by spowodować liczne pretensje ze strony przedstawicieli innych wyznań i religii. Aby uniknąć tego rodzaju problemów, w artykule piątym *Konstytucji Ukrainy* zapisano: „Kościół (organizacje religijne) na Ukrainie jest oddzielony od państwa”³⁴⁵. Artykuł ten wyjaśnia przy tym, że państwo ukraińskie broni praw oraz interesów organizacji religijnych, sprzyja pozytywnym relacjom pomiędzy istniejącymi na terenie kraju religiami i dba o to, żeby były one szanowane zarówno przez przedstawicieli wszystkich wyznań i religii, jak i przez niewierzących. Jednocześnie w *Konstytucji* podkreślono wyraźnie, że wszelkie prawa i szacunek należą się wszystkim grupom religijnym i wyznaniowym, pod warunkiem, że działania przedstawicieli poszczególnych grup i organizacji religijnych nie są sprzeczne z obowiązującym prawem państwowym³⁴⁶. Kluczowym wydaje się być przy tym fakt, że „państwo nie ingeruje się w realizowaną w ramach prawa działalność

---

³⁴³ M. Kalczyńska, *Wybrane funkcje mediów polskich za granicą...*, s. 43.

³⁴⁴ Tamże.

³⁴⁵ Протокол, *Стаття 5. Відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави*, https://protocol.ua/ua/pro_svobodu_sovisti_ta_religiyini_organizatsii_stattya_5/ [8.09.2020].

³⁴⁶ Tamże.

organizacji religijnych, nie finansuje działalności jakichkolwiek organizacji religijnych”³⁴⁷. Ponadto, w *Konstytucji* podkreślono wyraźnie że „wszystkie religie, wyznania, organizacje religijne są równe wobec prawa. Niedopuszczalne jest ustanawianie przewag lub ograniczeń jednej religii, wyznania lub organizacji religijnej nad innymi”³⁴⁸. Stosowanie tego zapisu wydaje się być trudne, co da się zauważyć przyglądając się chociażby mediom grekokatolickim, protestanckim lub prawosławnym, które mają znacznie więcej środków finansowych niż podobne instytucje prowadzone przez Kościół rzymskokatolicki. Warto także podkreślić, że problem nie dotyczy tylko mediów. Doskonałym przykładem realizacji przywołanej zasady prawnej może być rozwijający się pod każdym względem Ukraiński Katolicki Uniwersytet. Uczelnia ta utrzymuje się nie ze środków państwowych, lecz z ofiar wiernych Kościoła grekokatolickiego³⁴⁹. Znaczące wsparcie finansowe Uniwersytet otrzymuje także od Ukraińców mieszkających poza granicami (zwłaszcza w Kanadzie)³⁵⁰. Podobnie jak UKU, media innych obrządków, ze względu na znacząco większą ilość wiernych oraz ofiarodawców mają o wiele lepsze warunki do działania i rozwoju.

Mimo, że państwo ukraińskie w żaden sposób nie wspiera wspólnot wyznaniowych ani ich mediów, w prawie ukraińskim zapisano jednoznacznie, że organizacjom religijnym należy się prawo do udziału w życiu społecznym oraz prawo do wykorzystania środków społecznego przekazu³⁵¹. Prawo to w pełni wykorzystywane jest przez Kościół rzymskokatolicki na terenie archidiecezji lwowskiej, gdzie od trzydziestu lat istnieją media katolickie, jak również w miarę możliwości wykorzystuje się istniejące media państwowe do przekazu treści o charakterze religijnym. Doskonałym przykładem tego typu działań może być chociażby emisja filmów historycznych, obrazujących dzieje archidiecezji lwowskiej, czy transmisja Mszy Świętej z Watykanu z okazji świąt Bożego Narodzenia i świąt Zmartwychwstania Pańskiego³⁵².

---

³⁴⁷ „Państwo nie ingeruje w prowadzoną w ramach prawa działalność organizacji religijnych, nie finansuje działalności założonych organizacji, które są założone z jakąkolwiek przynależnością do religii”. Протокол, *Стаття 5. Відокремлення церкви...* [8.09.2020].

³⁴⁸ Там же.

³⁴⁹ Український Католицький Університет, *Інформаційна довідка про статус та діяльність Українського католицького університету*, <https://ucu.edu.ua/news/informatsijna-dovidka-pro-status-ta-diyalnist-ukrajinskoho-katolytskoho-universytetu/> [8.09.2020].

³⁵⁰ Tenże, *У Канаді відбувся благодійний бенкет під гаслом „УКУ сильний, попри ковід”*, <https://ucu.edu.ua/news/u-kanadi-vidbuvsya-blagodijnyj-benket-pid-gaslom-uku-sylnyj-popry-kovid/> [8.09.2020].

³⁵¹ Протокол, *Стаття 5. Відокремлення церкви...* [8.09.2020].

³⁵² Przez Państwo opodatowane są wszystkie dochody wszystkich księży. Jeśli kościół dzierżawi ziemię, odpowiednio płaci za to podatek gruntowy. Wszystkie osoby duchowe płacą podatek VAT, nie odprowadzają podatku tylko od bezpośredniej działalności religijnej i otrzymywanych darowizn. – Deutsche Welle, *Церковна франшиза: як фінансуються релігійні громади в Україні*, <https://www.dw.com/uk/церковна-франшиза-як-фінансуються-релігійні-громади-в-україні/a-47176766> [15.10.2020].

Wśród istniejących modeli finansowania Kościoła i jego działalności Ukraina wybrała model finansowania Kościoła z ofiar wiernych³⁵³. Jedną z przyczyn takiego wyboru wydaje się trudna sytuacja finansowa państwa (od chwili uzyskania niepodległości Ukraina przechodzi liczne kryzysy finansowe).

Jednak mimo różnorodnych trudności relacje pomiędzy państwem a Kościołem stale się rozwijają. W celu pogłębienia dialogu pomiędzy organizacjami religijnymi a władzami państwowymi powołana została Ukraińska Rada Kościołów i organizacji religijnych³⁵⁴ oraz Komisja do spraw relacji między Kościołem oraz państwem przy Konferencji Rzymskokatolickich Biskupów Ukrainy³⁵⁵. Należy przy tym pamiętać, że chociaż nawiązanie współpracy między Kościołem a państwem może przynieść wiele korzyści zarówno dla Kościoła jak i dla państwa ukraińskiego, jednak nie gwarantuje to zmian w kwestii wsparcia finansowego mediów rzymskokatolickich przez państwo. Dlatego biskupi Kościoła katolickiego nieustannie poszukują organizacji społecznych i programów pomocowych, których wsparcie mogłoby pomóc w finansowaniu rzymskokatolickich środków społecznego przekazu na Ukrainie³⁵⁶. Problem ten wydaje się być szczególnie ważny także dlatego, że brak wystarczającego zaplecza finansowego nie tylko uniemożliwia godziwe wynagradzanie pracy dziennikarzy związanych z mediami katolickimi, ale także utrudnia inwestowanie w wykorzystanie najnowocześniejszych technologii.

Zabiegając o odbiorcę, współczesne media muszą wykorzystywać najnowocześniejsze technologie, gdyż to właśnie one umożliwiają atrakcyjny, jakościowo dobry przekaz treści. Nowoczesny sprzęt, właściwie przygotowane pomieszczenia do pracy nie tylko ułatwiają pracę dziennikarzy, ale także pomagają zdobywać nieustannie nowe grono odbiorców i współpracowników, zwłaszcza młodych. Z rozmów prowadzonych z przedstawicielami mediów archidiecezji lwowskiej wynika jednoznacznie, że brak swobodnego dostępu do nowoczesnego sprzętu i nowych technologii stanowi dziś podstawowy problem wszystkich środków społecznego przekazu. Niemal każdy dziennikarz mówił o potrzebie stworzenia biura

---

³⁵³ Jest to model, w którym państwo w pełni finansuje Kościół i jego działalność. W ramach tego modelu istnieją cztery sposoby wsparcia finansowego Kościoła: a) system mieszany obejmujący dobrowolne darowizny wiernych, podatek kościelny, dochody z przedsiębiorstw kościelnych, ziemi, czynszu (Francja, Portugalia, Holandia); b) system obowiązkowej składki kościelnej (Austria); c) obowiązkowy podatek kościelny dla wszystkich wierzących. W imieniu kościoła podatek pobiera państwo (Niemcy, Dania, Szwecja); d) inne formy opłat, które są nakładane przez organy podatkowe (Włochy, Hiszpania, Węgry). – O. Білаш, *Основні моделі фінансування церков і релігійних організацій у країнах Європейського Союзу, Актуальні проблеми держави і права* 73(2014), s. 177.

³⁵⁴ Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій, <https://vrciro.org.ua/ua> [19.11.2020].

³⁵⁵ В. Семенова, *Про співпрацю держави і церкви: розмова з єпископом Віталієм Кривицьким*, <http://kmc.media/2019/01/11/pro-spivpracyu-derzhavy-i-cerkvy-rozmova-z-yepyskopom-vitaliyem-kryvyckym.html> [19.11.2020].

³⁵⁶ Deutsche Welle, *Церковна франшиза: як фінансуються...* [15.10.2020].

prasowego, wyposażonego we wszelki niezbędny sprzęt medialny. Potrzebę inwestycji w nowe technologie odczuwa najbardziej Katolicki Program Radiowy, któremu brakuje własnego studia radiowego i stosownych urządzeń nadawczych. Dlatego odpowiedzialny za program o. Mariusz Krawiec (paulista) wraz z wolontariuszami wynajmują studio radiowe w Radiu Niezależność. Niestety, Radio Niezależność, choć jest finansowane ze środków państwowych, również nie posiada nowoczesnego studia radiowego.

Ponadto twórcy programu telewizyjnego *Skala* narzekają na brak nowoczesnego sprzętu i odpowiedniego miejsca do montowania filmów³⁵⁷. Niestety wyposażenie redakcji radiowej i telewizyjnej jest na chwilę obecną niemożliwe z racji braku wystarczających środków finansowych.

Od momentu przywrócenia swobody działania Kościoła katolickiego na terenie archidiecezji lwowskiej minęło trzydzieści lat. Znakiem odzyskanej wolności było niewątpliwie sukcesywne odradzanie się katolickich środków społecznego przekazu. Początkowo nie miały one zbyt dużego grona współpracowników. Jak już wspomniano, pracownikami powstających mediów byli księża, siostry zakonne, klerycy i wierni świeccy, pracujący najczęściej jako wolontariusze. Warto przy tym zauważyć, że problem znalezienia dziennikarzy do pracy w mediach katolickich to nie tylko problem braku funduszy na godziwe wynagrodzenia z ich pracę, ale także problem braku dziennikarzy przygotowanych do pracy w mediach katolickich, tym bardziej, że „przekaz kierowany za pośrednictwem mediów powinien cechować dojrzałość jego twórców i odpowiednia dla jego formy struktura i język. Ponadto współczesnym technologiom komunikacyjnym trzeba nadać taką formę i treść, aby były one zgodne z postawą Chrystusa, z Jego stylem życia i komunikowania. Konieczna jest zatem nieustanna formacja duchowa tych, którzy tworzą przekaz ewangeliczny; jedynie wówczas ich działania będą zgodne z duchem Ewangelii i skutecznym świadectwem wiary”³⁵⁸. Dlatego konieczne wydaje się dziś także stworzenie na Ukrainie miejsc kształcenia dziennikarzy katolickich.

Wydaje się, iż w czasach współczesnych, dziennikarz pretendujący do miana „dziennikarza katolickiego” powinien posiadać odpowiednią wiedzę dotyczącą sytuacji religii w społeczeństwie i rzetelnie wykorzystywać ją w przygotowywanych przekazach medialnych. Wprawdzie w chwili obecnej na Ukrainie istnieje wiele uczelni, w których można zdobyć wykształcenie dziennikarskie, ale żadna z nich nie posiada kierunku dziennikarstwo katolickie. Warto przy tym dodać, że na wielu wydziałach dziennikarskich funkcjonuje kierunek dziennikarstwo religijne, jednak studenci tej specjalizacji jedynie ogólnikowo zapoznają się z dziennikarstwem chrześcijańskim różnych obrządków oraz podstawami przekazu religijnego.

---

³⁵⁷ A. Czornyj, Wywiad... [08.09.2017].

³⁵⁸ P. Maciaszek, *Nowa Ewangelizacja przez media*, s. 15.

Problem wydaje się być ważny także dlatego, że dziennikarza katolickiego oprócz profesjonalizmu, fachowego wykształcenia oraz zaawansowanej wiedzy, przede wszystkim powinna cechować ugruntowana wiara. W przeciwnym razie „istnieje niebezpieczeństwo takiego głoszenia, które nie przekazuje życia, nie mówi o Chrystusie żyjącym, lecz umarłym, wprowadza zamęt do życia wartościami chrześcijańskimi na co dzień. Tak czynią ci, którzy w sakramencie chrztu otrzymali godność chrześcijanina i zostali włączeni do wspólnoty Ludu Bożego, ale nie rozumieją tych darów i wypływających z ich przyjęcia konsekwencji”³⁵⁹.

Media katolickie skierowane są na ogół do konkretnej grupy odbiorców. Nie są to media kontrowersyjne. Nie ma w nich nawet reklamy, z której by się utrzymywały. Na terenie archidiecezji lwowskiej nigdy nie prowadzono dokładnych badań dotyczących ilości odbiorców mediów katolickich. Powszechnie wiadomo jednak, że najczęściej są nimi osoby starsze. Mimo dość wąskiego grona stałych odbiorców nie można też jednoznacznie stwierdzić, że media te nie są potrzebne. Wręcz przeciwnie są one gwarantem przekazu rzetelnych informacji, mają wpływ na jakość codziennego życia swoich odbiorców, są nierzadko nośnikiem informacji niedostępnej w innych środkach masowego przekazu. Taki rodzaj przekazu wydaje się być szczególnie ważny zwłaszcza dla tych mieszkańców Ukrainy, którzy żyli w czasach komunistycznej propagandy i wbrew swojej woli podlegali programowej ateizacji. Choć nierzadko przekaz mediów katolickich zalicza się do mało popularnych i traktuje się jako niszowe, nie należy zapominać, że spełniają one szereg ważnych dla społeczeństwa funkcji. O ich wartości trafnie wypowiada się ks. Piotr Nitecki: „Konsekwencją relatywizacji prawdy jest dzisiaj problem relacji między służbą wartościom a komercjalizacją. Media katolickie także podlegają prawom rynku i to jest normalne. Rzecz jednak w tym, że nie mogą one i nie chcą dążyć do szukania sensacji i związanego z tym zysku za wszelką cenę, zwłaszcza za cenę wierności prawdzie. Taki sposób myślenia jest obcy dla wielu twórców i odbiorców mediów, którzy w imię fałszywie rozumianej demokracji odrzucają prawdę, zadowolając się kolejnymi ideologiami”³⁶⁰.

Wydaje się, iż jednym z podstawowych zadań mediów katolickich, zwłaszcza w krajach postkomunistycznych, jest przede wszystkim rzetelny przekaz prawdy. Ponieważ nawet w czasach współczesnych jest ona wielokrotnie zniekształcana i deptana, niezbędne wydaje się tworzenie mediów niezależnych (w tym także mediów katolickich) zabiegających o demaskowanie zafałszowań prawdy obiektywnej i upominających się o jej poszanowanie.

Język jest niewątpliwie jednym z najważniejszych aspektów komunikacji międzyludzkiej. Niezależnie od różnorodności języków i dialektów, wszystkie one mają na celu prowadzenie dialogu i ułatwienie porozumiewania się. W kontekście religijnym kwestie języka

---

³⁵⁹ Tamże, s. 13.

³⁶⁰ P. Nitecki, *Media – Ewangelizacja – Człowiek...*, s. 94.

przekazu medialnego wydają się być szczególnie ważne, gdyż za jego pomocą ludzie mają szansę na zbliżenie się do Boga.

Język – jako podstawowe narzędzie nawiązywania wzajemnych relacji społecznych przekształca jednostkę w istotę społeczną³⁶¹. W wymiarze religijnym, dzięki kodyfikacji językowej możliwe jest sprawowanie kultu religijnego i wspólna modlitwa. Z racji tego, że na Ukrainie mieszkają różne grupy etniczne, w kościołach rzymskokatolickich Msze Święte sprawowane są w różnych językach, w zależności od potrzeb oraz warunków. Zjawisko wielości języków i kultur bezpośrednio oddziaływane na formowanie całej wspólnoty religijnej. Tak, więc Kościół rzymskokatolicki postępuje zgodnie z zaleceniami Soboru Watykańskiego II, który stwierdził, że ludzie powinni modlić się w rozumianych przez siebie językach, a Kościoły znajdujące się w danym państwie powinny posługiwać się językami państwowymi³⁶². Zgodnie z tym wskazaniem po upadku reżimu komunistycznego, Kościół rzymskokatolicki na Ukrainie stara się głosić Słowo Boże w językach ojczystych swoich wiernych. W związku z tym Liturgiczna Komisja Episkopatu Ukrainy Kościoła Rzymskokatolickiego zajmuje się opracowaniem i drukiem książek religijnych w języku ukraińskim³⁶³. Dzieje się tak, ponieważ na Ukrainie jedynym, oficjalnym językiem urzędowym jest język ukraiński. W związku z tym Kościół rzymskokatolicki posiada liczne opracowania w zakresie literatury teologicznej w języku ukraińskim oraz nieustannie zabiega o doskonalenie liturgicznego języka ukraińskiego. Sprzyjają temu liczne wydawnictwa rzymskokatolickie, czynnie współpracujące z wydawnictwami innych wyznań. W chwili obecnej w języku ukraińskim dostępny jest *Mszał Rzymski*, *Mały Mszał* i *Lekcjonarz mszalny*. Jednocześnie Kościół rzymskokatolicki na Ukrainie ma głęboką świadomość stałej potrzeby doprecyzowania terminologii i słownictwa religijnego. Zdaniem niektórych badaczy, Kościół rzymskokatolicki na Ukrainie nadal nie jest wiodącym „graczem” na arenie religijnej, ponieważ w odróżnieniu od Kościołów wschodnich nie posiada do tej pory wystarczających opracowań językowych, co sprawia, że przekaz treści religijnych staje się nie do końca precyzyjny i jest nie w pełni czytelny dla odbiorców.

Rozwiązaniem problemu mogłoby być nowe, zaaprobowane przez Kościół tłumaczenie *Pisma Świętego*, *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, *Kodeksu Prawa Kanonicznego* na język ukraiński. Ich posiadanie pozwoliłoby także na unikanie licznych błędów merytorycznych i niejasności w przekazie medialnym. Warto przy tym podkreślić, iż występowanie błędów natury terminologicznej nie jest wynikiem braku rzetelności dziennikarzy wspomnianych mediów a jedynie brakiem dobrych przekładów *Biblii* i wielu oficjalnych dokumentów Kościoła

---

³⁶¹ Т. Гриценко, *Українська мова за професійним спрямуванням*, Київ 2010, s. 16.

³⁶² J. Dworzeczka, *Spór o białoruszczynę Kościoła Katolickiego na Białorusi*, *Collectanea Theologica* 86/2(2016), s. 116.

³⁶³ *Польсько-українських словник релігійних термінів*, (red.) Я. Пиль, Київ 2012, s. 3.

rzymskokatolickiego na język ukraiński. I chociaż z polecenia Soboru Watykańskiego II Kościół rzymskokatolicki zadbała o to, aby chrześcijanie na całym świecie mogli modlić się i czytać *Pismo Świąte* w ich ojczystych językach, można stwierdzić, że na Ukrainie to polecenie Soboru nie zostało dostatecznie zrealizowane. Wydaje się, iż miało na to wpływ wiele czynników. Jednym z nich jest nieustanna zmienność języka – czynnik ten wydaje się być związany z konkretnymi przemianami o zasięgu globalnym. Wraz z postępującym nieustannie rozwojem społecznym, rozwija się też język. Dawniejsze neologizmy stopniowo stają się archaizmami, ulega przemianie sposób i styl pisania oraz mówienia, zmieniają się metody komunikacji. Drugim nieodłącznym problemem ukraińskim wydaje się być wielowyznaniowa społeczność tego kraju, co niewątpliwie ma duży wpływ na rozwój języka religijnego poszczególnych wyznań. W kontekście Kościoła rzymskokatolickiego czynnik ten wydaje się być dość istotny także dlatego, iż przedstawiciele Kościoła rzymskokatolickiego stanowią na Ukrainie mniejszość religijną. W konsekwencji język cerkiewnosłowiański rozwijał się na omawianym terytorium wraz z codziennym językiem ludu i wzajemnie się uzupełniał. Język Kościoła zachodniego formował się na przestrzeni wieków w krajach Europy Zachodniej, których kultura w niewielkim stopniu przenikała na teren Ukrainy³⁶⁴. W związku z tym ukraińska terminologia rzymskokatolicka potrzebuje ciągłego udoskonalania. W celu rozwoju i doskonalenia ukraińskiego języka teologicznego Konferencji Biskupów Rzymskokatolickich Ukrainy została powołana Komisja Liturgiczna³⁶⁵.

Liczne problemy natury językowej zdają się przyczyniać do tego, że w chwili obecnej na terenie Ukrainy (w przeciwieństwie do Polski czy nawet Rosji) nie ma gazet i czasopism katolickich. W wyniku tego coraz częściej ukraiński czytelnik nie sięga po publikacje o treści religijnej, ale zwraca się ku świeckim pismom. Dlatego wydaje się, że zamiast mówić dziś o braku informacji religijnych w przestrzeni medialnej Ukrainy³⁶⁶, należy dołożyć starań by wzbogacać i udoskonaląć nieustannie język religijny przekazu medialnego, zarówno w mediach o charakterze religijnym jak i w mediach świeckich. Jednocześnie warto podkreślić, że obowiązek troski o język mediów spoczywa w dużej mierze także na dziennikarzach, pracujących w katolickich środkach społecznego przekazu.

2.3.2. Trudności z przekazem katolickim w mediach świeckich

Opisując sposób prezentowania wydarzeń religijnych w ukraińskich środkach społecznego przekazu, medioznawcza, Wołodymyr Jeleńskij zaznaczył, że przedstawiciele

---

³⁶⁴ М. Возняк, *Історія української літератури*, Львів 1992, s. 62.

³⁶⁵ Комісія у справах Літургії... [18.03.2020].

³⁶⁶ А. Смуць, *Поняття „релігійна журналістика...”, s. 390.*

Kościół prawie zawsze są niezadowoleni z tego, w jaki sposób są przedstawiani w mediach. Analizując treści dotyczące Kościoła rzymskokatolickiego, publikowane przez dziennikarzy na łamach różnych ukraińskich mediów natrafić można na wiele powodów takiego stanu rzeczy: czasami jest on spowodowany brakiem kompetencji lub powierzchowną znajomością relacjonowanych wydarzeń, Kościoła i religii, niekiedy widać też wyraźnie uprzedzenie dziennikarzy do niektórych religii lub wspólnot wyznaniowych³⁶⁷.

W 2012 r. Maksym Szewczenko przeprowadził analizę prezentacji Kościoła i treści religii w telewizji świeckiej na Ukrainie. Warto przy tym zaznaczyć, że do chwili obecnej są to jedne z nielicznych badań w tym zakresie. Szewczenko przez dłuższy czas obserwował programy informacyjne pięciu najpopularniejszych stacji telewizyjnych w kraju – *Podrobnosti* emitowane przez stację telewizyjną *Inter*, *Fakty* nadawane przez *ICTV*, *TSN* w stacji *1+1*, *Sobytija* publikowane przez stację *Ukraina* oraz *Reporter* emitowane w ramach *Nowego kanału*³⁶⁸. Monitoring wykazał, że wśród różnych rodzajów dziennikarstwa religijnego na Ukrainie najchętniej stosowane jest tzw. dziennikarstwo niezależne, czyli takie, w ramach którego dziennikarze świeccy samodzielnie próbują uporać się z problemami religijnymi – nie odwołując się do komentarzy księży lub teologów świeckich. Rzadziej zauważono tzw. dziennikarstwo konfesyjne, gdzie reporterzy opowiadają o świętach i świątyniach osobnych konfesji oraz dziennikarstwo religijno-polityczne, w ramach którego prezentowane jest stanowisko Kościoła w kwestiach politycznych. Wspomniane badania wykazały również, że w wiadomościach nadmierne zwracano uwagę na tematy skandaliczne a wręcz bluźniercze, wysmiewające religijność, co nie sprzyja zarówno kształtowaniu pozytywnego obrazu chrześcijaństwa, jak i pozytywnego stosunku społecznego do chrześcijan. Jednocześnie znakomita większość stacji telewizyjnych na Ukrainie pomijała w swoim przekazie sprawy ważne dla Kościoła, którymi można by zainteresować szersze grono odbiorców³⁶⁹. Analiza omawianych badań pozwala dostrzec następujące problemy w przekazie treści religijnych w mediach ukraińskich: generalizacja i uogólnienia; powierzchowność i niewiedza; dychotomia etyczności działania dziennikarzy oraz mała skuteczność treści religijnych w ukraińskich mediach świeckich.

Większość publikacji w ukraińskich mediach dotycząca działalności organizacji religijnych zawiera nieprecyzyjne, a nawet sprzeczne treści. Wiele opisywanych problemów pozbawionych jest głębszej analizy³⁷⁰. W większości pojęcie „informacja religijna” dotyczy

---

³⁶⁷ І. Скленар, *Специфіка релігійної...*, s. 173.

³⁶⁸ А. Смуць, *Поняття „релігійна журналістика...”, s. 387-388.*

³⁶⁹ Там же, s. 392.

³⁷⁰ А. Бойко, *Релігія і політика в медіа...*, s. 308.

wiadomości o istnieniu i działalności jednej konfesji lub religii³⁷¹. Wydaje się, iż problem leży już w samym traktowaniu pojęcia „informacja religijna” i wynika on z dużego zróżnicowania religijnego ludności Ukrainy. Jednocześnie owa nierzetelność może być spowodowana niskim poziomem wiedzy religijnej i różnicami terminologicznymi pomiędzy poszczególnymi konfesjami. W takich warunkach trudno jest zorientować się w kwestii religijności – uniemożliwia to brak rzetelnej informacji. Mimo to, warto zaznaczyć, że Ukraińców zaliczano do siedmiu najbardziej religijnych narodów Europy, choć sytuacja międzykonfesyjna na dzień dzisiejszej jest tu najbardziej skomplikowana na świecie³⁷².

Nieuwzględnienie wymiaru religijności obywateli (ponad 70% deklaruje się jako wierzący) zarówno przez władze Ukrainy jak i przez środki społecznego przekazu nie sprzyja harmonicznemu rozwojowi kraju. Wynika to z faktu, iż w procesach transformacyjnych pomija się zarówno wymiar duchowy życia człowieka, jak i deprecjonuje się rolę Kościoła w rozwoju społeczeństwa i jego wpływ na zmiany społeczne, polityczne i kulturowe³⁷³. Wiadomości o religiach i religijności w mediach świeckich podawane są często w niekorzystny sposób. Ogromnym problemem wydają się być zwłaszcza szerokie dyskusje medialne na temat przewagi jednej konfesji nad drugą, co skutkuje pojawianiu się stereotypów w spostrzeganiu przedstawicieli konkretnych wspólnot wyznaniowych i religijnych. Stereotypy te wzmocnienie są nierzadko stereotypami etnicznymi, przez co cierpią przedstawiciele różnych narodowości i wyznań. Negatywne spostrzeganie przedstawicieli innych religii lub wyznań przez media śmiało można uznać za świadomą manipulację³⁷⁴. Zdaniem Juliany Lawrysz, dziennikarstwo religijne – to dość delikatny temat, zwłaszcza ze względu na różnorodność ukraińskiej przestrzeni religijnej, ponieważ „pisać o mediach religijnych dzisiaj, w mediach świeckich – nie jest popularne, dlatego że społeczeństwo nie do końca uświadamia sobie, jak ważne są wartości duchowe. Co jest owocem radzieckiego wychowania ateistycznego znaczącej części, w którym Bóg był niepopularny i nieprawdziwy. Dzisiaj, uwzględniając czasy sekularyzacji, Bóg jest niepotrzebny, ponieważ człowiek, posiadając nieznaną dotąd intelekt, sam jest reżyserem swojego życia. Dla tego, pracować nad tematem religijnym, na pierwszy rzut oka, jest nie prestiżowo, ponieważ z tego nie zdobędzie się imię, jak, na przykład z dziennikarstwem politycznym”³⁷⁵. Przywołana autorka przedstawia jednocześnie dowody na to, że „pisać o religii – oznacza odtwarzać wiatraki

---

³⁷¹ Tamże, s. 309.

³⁷² Wakacyjny czas, *Najbardziej religijne narody na świecie*, https://wakacyjnyczas.pl/articles_2017/354-najbardziej-religijne-narody-swiata.php [08.11.2020].

³⁷³ А. Смуць, *Поняття „релігійна журналістика...”, s. 386.*

³⁷⁴ А. Бойко, *Релігія і політика в медіа...*, s. 311.

³⁷⁵ Juliana Lawrysz – ukraińska dziennikarka religijna, w roku 2017 we Lwowie wydała książkę pt. *Kościół w nowych mediach Ukrainy: problemy i priorytety komunikacji* (tytuł w języku oryginalnym *Церква у нових медіях України: проблеми та пріоритети комунікації*). – В. Лубчак, *Релігійна журналістика – делікатна тематика*, <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/religijna-zhurnalistyka-delikatna-tematyka> [10.03.2018].

Don Kichota, że jest to coś bardziej głębszego, większego i zresztą prawdziwego. To, ku czemu prędzej czy później wracamy, ponieważ nasz rozum nie potrafi wytłumaczyć wszystkich procesów, którymi włada serce i dusza. Bez obecności Kościoła na Majdanie i dzisiaj na Wschodzie, nie wiem, czy byśmy mieli moc jako nacja walczyć i iść do przodu. Komunikując ze społeczeństwem, wymiar religijny, inspiruje go, wypełnia sensami. Dlatego warto poruszać tematy duchowe w dziennikarstwie, nie zostawiać ich na końcu bloków wiadomości, nie wyrzucać do działu kultury lub życia społecznego, lecz mówić o religii osobno bez sztuczności”³⁷⁶.

Oprócz nadmiernego egocentryzmu, w społeczeństwie szerzy się także pseudowiara i zabobony. Bardzo często sprzyjają temu media, publikując reklamy wróżek, rozległe artykuły o „znachorach” oraz wywiady z wrózkami, z ikonami lub innymi symbolami religijnymi umieszczonymi w tle. Przez publikacje tego typu zafałszowuje się właściwy obraz relacji z Bogiem, co wpływa na deformowanie opinii publicznej w kontekście religii i religijności³⁷⁷.

Brak wykształconych teologów pracujących w mediach świeckich oraz ich ograniczona liczba także nie sprzyja dobremu przekazowi treści religijnych. Brak podstawowej wiedzy, mylenie podstawowych pojęć skutkuje najczęściej dezinformacją. Tym samym w świadomości społecznej tworzy się zniekształcony obraz Kościoła i religii³⁷⁸.

Mimo, że w państwowych gazetach na Ukrainie, wśród publikacji na tematy religijne, można znaleźć reportaże i eseje, newsy religijne, jednak większość tego typu wiadomości podawanych jest w formie krótkich wzmianek informacyjnych³⁷⁹. Religioznawca W. Jeleńskij uważa, że dla dziennikarza, który pisze o religii, podstawowymi pozostają te zasady, które obowiązują przy opracowywaniu każdego innego tematu. Dziennikarz powinien jak najbardziej zagłębić się w badany temat, nie powinien mieć uprzedzeń do relacjonowanych faktów, powinien posiadać umiejętność oddzielenia faktów od komentarzy. Dobrze, kiedy w redakcjach korzysta się z pomocy specjalistów z dziedziny teologii, jednak, zdaniem badacza, „u nas nie wiele magazynów może pozwolić sobie na „religijnego” specjalistę lub reportera”³⁸⁰. Jednocześnie, zdaniem Jeleńskiego, jeżeli dziennikarz jest profesjonalistą i podejmie się realizacji tematu religijnego – nie powinien zrealizować go w sposób niewłaściwy, jednak jest to

---

³⁷⁶ Tamże.

³⁷⁷ А. Бойко, *Релігія і політика в медіа...*, s. 311.

³⁷⁸ Л. Василик, *Релігійний вимір українських ЗМІ*, https://reporter.at.ua/load/vidguki_na_avtoreferati_zhurnalistika/religijnij_vimir_ukrajinskikh_zmi_bojko_a_a_religija_v_mas_media_ukrajini_teksti_lekcij_k_2009_158_s/10-1-0-8 [8.03.2018].

³⁷⁹ І. Скленар, *Специфіка релігійної тематики...*, s. 172-173.

³⁸⁰ Тамże, s. 173.

możliwe tylko wtedy, gdy zagłębi się on w temat, zbierze różne opinie, skonsultuje je z ekspertem oraz dobrze wykorzysta posiadaną wiedzę i umiejętności³⁸¹.

Dużym problemem wydaje się być także jakość przekazywanych, zwłaszcza przez media świeckie, treści religijnych. Widać to wyraźnie chociażby w przypadku przekazu informacji o ważnych świętach religijnych. Wzmianki na ich temat mają na ogół powierzchowny i przesadnie uproszczony charakter. Zjawiskiem negatywnym jest także marginalizowanie wydarzeń religijnych związanych z wydarzeniami o charakterze politycznym. Warto także zaznaczyć, że wszelkiego rodzaju nadużycia dziennikarskie częściej pojawiają się w mediach cyfrowych niż w mediach stacjonarnych³⁸².

Należy także pamiętać, że niekompletny, powierzchowny przekaz wiedzy religijnej może przyczynić się do tego, że zwłaszcza osoby mniej wykształcone, łatwo podatne na wpływy innych, w poszukiwaniu nowych doznań religijnych zaczną szukać wspólnot i grup, które nie mają wiele wspólnego z autentyczną religijnością, stając się ofiarami sekt³⁸³. Znaczący problem mediów A. Bojko, zauważa również, że niewłaściwy przekaz religijny może przyczynić się do zaostrzania konfliktów natury wyznaniowej i społecznej, co w konsekwencji może skutkować deprecjacją mniejszości narodowych i wyznaniowych³⁸⁴.

Analizując etyczność działań dziennikarskich na Ukrainie A. Bojko podkreśla, że większość dziennikarzy ukraińskich nie chce podejmować zagadnień związanych z życiem i działalnością Kościoła. Pośród przyczyn tego stanu rzeczy cytowana autorka wskazuje fakt szczególnego zainteresowania współczesnych dziennikarzy sensacją i skandalem, nie zaś niszowymi informacjami, do jakich niewątpliwie zalicza się przekaz informacji o działalności i życiu Kościoła. Jednocześnie okazuje się, że wielu dziennikarzy dużo bardziej zainteresowanych jest prezentowaniem w mediach skandali obyczajowych z udziałem duchowieństwa niż rzetelnym relacjonowaniem dobra, jakie dokonuje się na co dzień dzięki posłudze duchownych i świeckich związanych na różne sposoby z Kościołem³⁸⁵. Wydaje się, iż wszechobecna „pogoń za sensacją” oraz fragmentaryzacja informacji dotyczącej życia wiernych różnych obrządków i religii, może również przyczynić się do rozwoju konfliktów o podłożu etnicznym. Niezwykle ważne dla jakości mediów wydaje się być także unikanie za wszelką cenę, zwłaszcza w przekazie dotyczącym konkretnych wspólnot wyznaniowych i religijnych, wszechobecnego dziś języka nienawiści³⁸⁶. Posługiwanie się takim językiem może bowiem spowodować

---

³⁸¹ Tamże.

³⁸² Л. Василик, *Релігійний вимір...* [8.03.2018].

³⁸³ А. Бойко, *Релігія і політика в медіа...*, s. 310-311.

³⁸⁴ Тамże.

³⁸⁵ Л. Василик, *Релігійний вимір...* [8.03.2018].

³⁸⁶ А. Смуць, *Поняття „релігійна журналістика...”, s. 387-388.*

³⁸⁷ Л. Василик, *Релігійний вимір...* [8.03.2018].

ukształtowanie się niewłaściwego obrazu nie tylko samego Kościoła, ale także przynależących do niego wiernych, i w konsekwencji doprowadzić do usunięcia na margines społeczny ludzi, którzy modlą się w innym języku niż większość społeczna³⁸⁷.

Badania prowadzone przez J. Kominko wykazały także niewłaściwy odbiór treści dotyczących religii i życia religijnego przekazywanych przez ukraińskie media³⁸⁸. Dotyczy to zarówno przekazu pojawiającego się w mediach świeckich, jak i w mediach o charakterze katolickim. Odbiorca, stykający się z przekazem środków społecznego przekazu, czerpiący nierzadko informacje z różnych źródeł, na ogół kształtuje w sobie niewłaściwy obraz roli i miejsca religii w życiu społecznym. Z tego samego powodu religia i wiara nie stały się atrakcyjne dla młodych odbiorców. Wydaje się, że za taki stan rzeczy trudno winić Kościoły i związki wyznaniowe. Jego przyczyna tkwi raczej w sposobie ich prezentacji w ukraińskich mediach³⁸⁹. Sposób przedstawiania w ukraińskich środkach społecznego przekazu wszelkich problemów przez pryzmat polityczny na ogół nie interesuje odbiorców, którzy oczekują obiektywnej, pełnowartościowej, zgodnej z prawdą informacji. Ludzie potrzebują dodatkowo różnorodności form przekazu, traktując przekaz w formie monologu, suchych faktów, z ironią, uznając go przy tym za przestarzały i mało atrakcyjny (a tym samym niegodny uwagi)³⁹⁰. Wiele osób nie reaguje na niewłaściwy, nieobiektywny wizerunek Kościoła i religii w mediach, gdyż wiedza na jego temat jest często znikoma, co zdaje się być także owocem długiej desakralizacji społeczeństwa w okresie, gdy Ukraina była pod okupacją radziecką³⁹¹.

Jednocześnie należy wyraźnie podkreślić, że media świeckie rzadko podejmują zagadnienia religijne. Wyjątek w tym zakresie stanowią informacje o ważnych świętach kościelnych. Ich przekaz nie jest też dostatecznie analizowany, choć w ostatnich latach da się zauważyć wyraźny rozwój badań w zakresie wpływu Kościoła i religii na treści prezentowane w środkach społecznego przekazu³⁹². Wydaje się, iż mimo niewielkiej aktywności medialnej Kościoła należy dołożyć starań, by przekaz treści religijnych był coraz szerzej obecny w środkach społecznego przekazu, gdyż ma on znaczący wpływ na rozwój działalności Kościoła³⁹³.

Zdaniem A. Bojko i J. Kominko problemem mediów katolickich na Ukrainie jest także brak profesjonalnych dziennikarzy, zainteresowanych obiektywną prezentacją działalności Kościoła. Wydaje się, że w zaistniałej sytuacji niezbędne jest dołożenie wszelkich starań, by

---

³⁸⁷ А. Бойко, *Релігія і політика в медіа...*, s. 310.

³⁸⁸ І. Скленар, *Специфіка релігійної тематики...*, s. 271.

³⁸⁹ А. Бойко, *Релігія і політика в медіа...*, s. 316-317.

³⁹⁰ Там же, s. 317.

³⁹¹ Там же.

³⁹² Ю. Мельничук, *Церква в українських націоналістичних ЗМІ Буковини (1918–1940): Концепція віри й держави*, *Вісник харківської державної академії культури* 49(2016), s. 89.

³⁹³ І. Скленар, *Специфіка релігійної тематики...*, s. 173-174.

zmienić ten stan rzeczy, gdyż brak przekazu treści religijnych w środkach społecznego przekazu lub zniekształcenia informacji w tym zakresie może wpłynąć negatywnie na relacje społeczne i rozwój życia duchowego wielu ludzi. Zapotrzebowanie na dziennikarzy katolickich wynika także z wielu zmian dokonujących się we współczesnym świecie. Dlatego, w ostatnim dziesięcioleciu dziennikarstwo religijne na Ukrainie staje się osobną specjalizacją dziennikarską (na równi z dziennikarstwem politycznym, ekonomicznym, kulturalnym). Jednocześnie potrzeba przekazu treści o charakterze religijnym nieustannie mobilizuje do kształcenia młodych dziennikarzy, którzy rzetelnie będą realizować powierzone im zadania i przyczynią się do podniesienia jakości katolickich mediów³⁹⁴. „Kiedy chrześcijanie będą coraz lepiej rozumieć swoje powołanie do głoszenia Dobrej Nowiny (między innymi przez kształtowanie Mistycznego Ciała Chrystusa jako prawdziwej wspólnoty), wówczas skutecznie usuwana będzie wskazywana przez kard. Kazimierza Nycza przeszkoda w ewangelizacji, jaką jest kreowanie w mediach nieprawdziwego fałszywego obrazu Kościoła”³⁹⁵.

Reasumując, mówiąc o problemach mediów katolickich na Ukrainie należy wziąć pod uwagę wiele czynników. Przede wszystkim niezbędne wydaje się uwzględnienie ilości katolików obrządku łacińskiego w tym kraju, gdyż to od ilości odbiorców uzależnione jest zapotrzebowanie na przekaz konkretnych treści. Katolicy obrządku zachodniego, w porównaniu do prawosławnych, protestantów czy grekokatolików, stanowią w chwili obecnej najmniej liczną grupą w społeczeństwie ukraińskim (z ostatnich badań wynika, że ich liczba oscyluje wokół miliona i wykazuje tendencję spadkową ze względu na duże ruchy migracyjne ludności ukraińskiej). Podstawowym problemem, z którym boryka się na co dzień dziennikarstwo rzymskokatolickie w archidiecezji lwowskiej jest także problem finansowy. On generuje pozostałe problemy. Jednocześnie z badań wynika, że ze względu na tak dużą różnorodność wyznaniową w społeczeństwie ukraińskim, tematy religijne, a zwłaszcza informacje na temat Kościoła rzymskokatolickiego pojawiają się w mediach stosunkowo rzadko (najczęściej są one związane z ważnymi świętami katolickimi). Jednocześnie da się zauważyć, że wielu dziennikarzy jest negatywnie nastawionych do Kościoła rzymskokatolickiego i nie posiada na jego temat wystarczającej wiedzy, dlatego przekazywane przez nich informacje są nierzadko zniekształcone i zawierają błędy merytoryczne.

---

³⁹⁴ Tamże, s. 268.

³⁹⁵ P. Macieaszek, *Nowa ewangelizacja przez nowe media*, *Kultura Media Teologia* 11(2012), s. 14.

ROZDZIAŁ III

PERSPEKTYWY ROZWOJU ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU W ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ

Swoistą amboną współczesnych czasów są niewątpliwie środki społecznego przekazu. Dzięki głoszonemu przez nie przesłaniu człowiek przyjmuje konkretne modele postępowania oraz kształtuje w sobie określony system wartości³⁹⁶. Do formowania właściwych postaw konieczne są media propagujące wartościowe treści, głoszące i promujące prawdę. W realizacji tego zadania może pomóc Kościół, którego misją było zawsze głoszenie prawdy. Katolickie środki społecznego przekazu dokładają dziś wszelkich starań, by stawać się we współczesnym świecie orędownikiem prawdy. Jednocześnie dowartościwiają one współczesnego człowieka, dostrzegając w nim obraz Boga, starają się traktować go z należyтым z szacunkiem, działać na rzecz jego dobra i budować jedność między ludźmi (także między członkami Kościoła)³⁹⁷. Dlatego „Kościół winien z ufnością i odwagą tworzyć sferę medialną poprzez zakładanie własnych gazet, periodyków, stacji radiowych i telewizyjnych. W tej działalności ma się objawiać nowa ewangelizacja propagująca orędzie Jezusa, prawdę i miłość, do czego wzywa Duch Święty”³⁹⁸.

Wyzwanie to podejmowane jest również w archidiecezji lwowskiej, gdzie mimo wielorakich trudności dzieło ewangelizacji dokonuje się także przy wykorzystaniu środków społecznego przekazu. Podstawowe kwestie, utrudniające optymalne działanie tych mediów, zostały opisane w poprzednim rozdziale. Kwestią kluczową są trudności finansowe, generujące następujące niedogodności dla mediów katolickich: brak należytej wykwalifikowanej kadry (archidiecezjalne media tworzą właściwie pojedynczy wykwalifikowani dziennikarze, wykonujący nierzadko pracę przeznaczoną dla dużych zespołów redakcyjnych), brak środków na godziwe wynagrodzenia dla pracowników, brak ujednoliconego ukraińskiego języka teologicznego w Kościele rzymskokatolickim (zmiana tego stanu rzeczy wymagałaby

---

³⁹⁶ J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów...*, s. 10.

³⁹⁷ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej a Nowa Ewangelizacja, Teologia i Człowiek* 27/3(2014), s. 185.

³⁹⁸ J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów...*, s. 10.

zatrudnienia grona wykwalifikowanych teologów i językoznawców), brak dobrze wyposażonych redakcji (zwłaszcza radiowych i telewizyjnych). Pokonanie wszystkich wspomnianych problemów, a tym samym tworzenie „dobrych mediów” wydaje się być bardzo trudne, tym bardziej, że procesom tym nie sprzyja także prawo państwowe, w którym zapisano rozdział Kościoła od państwa. Generatorem trudności wydaje się być także niewielka ilość wiernych obrządku łacińskiego w stosunku do przedstawicieli innych wyznań i religii. Jednak mimo tak wielu trudności archidiecezja lwowska posiada własne środki społecznego przekazu i nieustannie podejmuje działania na rzecz ich wszechstronnego rozwoju³⁹⁹.

Epoka medialna, w której żyje współczesny człowiek, narzuca konkretne zasady funkcjonowania mediów, a jednocześnie czyni je nieodłącznym elementem ludzkiej egzystencji⁴⁰⁰. Jednocześnie nie sposób nie zauważyć, że Kościół stara się podążać za nowymi oczekiwaniami i wychodzić naprzeciw wielorakim zapotrzebowaniom współczesnego człowieka, w tym także zapotrzebowaniu na szybki dostęp do rzetelnej informacji. Niniejszy rozdział prezentuje możliwe perspektywy, a raczej propozycje rozwoju mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej, tak by stały się one jeszcze bardziej skuteczne w dziele ewangelizacji i mogły realizować wszystkie powierzone im zadania. Propozycje te sformułowano na podstawie obserwacji dotychczas funkcjonujących mediów oraz w oparciu o wywiady przeprowadzone z osobami, które je tworzą. Prawie wszyscy respondenci, wypowiadając się na temat perspektyw rozwoju archidiecezjalnych mediów skupili się na trudnościach finansowych, które są, w ich przekonaniu podstawową przeszkodą w podejmowaniu jakichkolwiek działań na rzecz mediów katolickich na terenie archidiecezji lwowskiej. Jednocześnie podkreślali oni, że gdyby udało się pokonać problemy finansowe możliwe byłoby rozszerzenie działań istniejących mediów rzymskokatolickich i tworzenie nowych instytucji medialnych. Spora grupa pytanych dostrzegła konieczność utworzenia archidiecezjalnego biura środków społecznego przekazu, w którym znajdowałyby się wydział prasowy, radiowy, telewizyjny oraz odpowiadający za ewangelizację przez Internet⁴⁰¹. Uwzględniając oczekiwania i zapotrzebowania wskazywane przez badanych, w ostatnim rozdziale prezentowanego opracowania przybliżone zostaną następujące zagadnienia szczegółowe: podjęcie działań na rzecz reaktywacji katolickiej prasy drukowanej, z uwzględnieniem potrzeb formacji katechetycznej dzieci i młodzieży; powiększenie słuchalności i oglądalności archidiecezjalnych programów audiowizualnych; rozszerzenie ewangelizacji za pomocą Internetu (w tym stworzenie sieci stron parafialnych, połączonych ze stroną internetową archidiecezji oraz bardziej aktywne zaangażowanie osób

---

³⁹⁹ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 185.

⁴⁰⁰ Z. Zaremski, *Nowa ewangelizacja a środki społecznego przekazu: spojrzenie w świetle nauczania Jana Pawła II*, *Studia Włocławskie* 5(2002), 324.

⁴⁰¹ A. Czornyj, Wywiad... [08.09.2017].

duchowych i wiernych świeckich w dzieło ewangelizacji za pośrednictwem portali społecznościowych). Jednocześnie nie sposób pominąć milczeniem kwestii kształcenia i formacja kadry, troski o jej rozwój duchowy oraz posiadanie odpowiednich kompetencji medialnych. Podstawą tych wszystkich działań w ciągle zmieniających się warunkach powinno być nauczanie Kościoła katolickiego dotyczące środków społecznego przekazu oraz ich implantacja do realnych potrzeb wspólnoty Kościoła łacińskiego w archidiecezji lwowskiej.

3.1. Przyszłość prasy, radia i telewizji katolickiej

Z przeprowadzanych do tej pory analiz wynika jednoznacznie, że mimo zmieniającej się sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej, na terenie archidiecezji lwowskiej, prawie zawsze funkcjonowały media katolickie. W ten sposób Kościół lwowski realizuje również zalecenia Soboru Watykańskiego II, aby wykorzystywać media do upowszechniania chrześcijańskiej doktryny, z ich pomocą mówić i świadczyć o Chrystusie. Ponieważ media spełniają w Kościele trojaki zadanie: „dopomagają Kościołowi w otworzeniu się na świat dzisiejszy, sprzyjają nawiązaniu dialogu w obrębie Kościoła i wreszcie, dzięki nim łatwiej jest Kościołowi orientować się w mentalności ludzi naszych czasów, do których Bóg każe mu nieść posłannictwo zbawienia.”⁴⁰², dlatego już w okresie Soboru doceniono ich rolę. W numerze 13 *Dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, zalecono jednoznacznie: „dla upowszechnienia nauki chrześcijańskiej niech się starają posłużyć różnymi dostępnymi w dzisiejszych czasach środkami, przede wszystkim oczywiście kaznodziejstwem i nauczaniem katechizmu, które zawsze przecież wysuwają się na czoło, lecz też wykładem nauki w szkołach, akademiach, konferencjach i wszelkiego rodzaju zebraniach, a niemniej również upowszechnianiem przez publiczne deklaracje, czynione z okazji pewnych wydarzeń, nadto przy pomocy prasy oraz środków społecznego przekazywania myśli, którymi bezsprzecznie należy się posługiwać w głoszeniu Ewangelii Chrystusowej”⁴⁰³. Słowa te, choć wyakcentowane przeszło pięćdziesiąt lat temu, pozostają aktualne. Media, którymi posługuje się współczesny człowiek nieustannie zmieniają się i rozwijają. Proces ten musi być nieustannie monitorowany przez Kościół, gdyż jest on ogromnym wyzwaniem dla wszystkich, którzy chcą dziś sprostać wyzwaniom współczesności i skutecznie głosić Dobrą Nowinę o zbawieniu za pośrednictwem środków społecznego przekazu.

Wiek XXI można nazwać epoką technologiczną, w której media stały się siłą wiodącą o nieznaną dotąd mocy, wpływającą na wszystkie obszary codzienności⁴⁰⁴. Mówił o tym Jan

---

⁴⁰² CP 125.

⁴⁰³ Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, Rzym 28 października 1965, 13.

⁴⁰⁴ Z. Zarembski, *Nowa ewangelizacja a środki ...*, s. 325.

Paweł II w jednym ze swoich Orędzi na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu: „Świat współczesnego przekazu wszedł dziś w fazę rozwoju równie zawrotnego, co złożonego i o niemożliwych do przewidzenia perspektywach”⁴⁰⁵. Biorąc pod uwagę tę nieprzewidywalność, a jednocześnie dostrzegając ogromny potencjał mediów w realizacji swojej pierwotnej misji, Stolica Apostolska wypracowała szereg dokumentów, dogłębnie badając wagę i znaczenie komunikacji oraz wpływu różnych rodzajów mediów w służbie Kościoła. Papież Paweł VI pisał: „Kościół byłby winny przed swoim Panem, gdyby nie używał tych potężnych pomocy, które ludzki umysł coraz bardziej usprawnia i doskonali. Za ich pośrednictwem głosi orędzie, jakie mu zostało powierzone, «na dachach»; w nich znajduje nowe i skuteczne formy świętego oddziaływania, współczesną ambonę; poprzez nie może przemawiać do rzesz”⁴⁰⁶. Właśnie dlatego w XXI wieku prasa, radio i telewizja są nieodłączną częścią działalności duszpasterskiej. Aby możliwe było ich skuteczne wykorzystanie Kościół wypracował szereg konkretnych wskazań i zawarł je w wielu oficjalnych dokumentach. Jednym z pierwszych pośród nich jest encyklika Piusa XII *Miranda Prorsus*⁴⁰⁷, odnosząca się do podstawowych środków społecznego przekazu prasy, radia i telewizji. W encyklice dostrzeżono „potencjał dobra” ukryty we wspomnianych mediach, akcentując przy tym ich mocne strony, sprzyjające realizacji misji głoszenia Ewangelii⁴⁰⁸. Przywołany dokument Piusa XII stał się inspiracją dla jednego z najważniejszych do dziś dokumentów poświęconych mediom katolickim – dekretu Soboru Watykańskiego II *Inter Mirifica*⁴⁰⁹ promulgowanego przez Pawła VI w roku 1963. Dokument ten pokazuje nowe drogi ewangelizacji za pomocą mediów⁴¹⁰. Owocem realizacji zapisów zawartych w dekrecie *Inter Mirifice* było powołanie Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu. Działania Rady doprowadziły do powstania wielu oficjalnych dokumentów dotyczących ewangelizacji za pomocą mediów. Wśród nich na uwagę zasługują w pierwszej kolejności instrukcje: *Communio et progressio*⁴¹¹ oraz *Aetatis Novae*⁴¹². Kolejne ważne przedłożenia, które można dziś uznać za kluczowe dla dzieła ewangelizacji za pomocą mediów

---

⁴⁰⁵ Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu w służbie chrześcijańskiej promocji młodzieży*, w: *Jan Paweł II – orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Konkordancja*, red. D. Sonak, I. Piątek-Belina, Lublin-Olsztyn 2015, s. 83.

⁴⁰⁶ EN 45.

⁴⁰⁷ Pius XII, *Encyklika o kinematografii, radiu i telewizji „Miranda Prorsus”*, Rzym 8 września 1957.

⁴⁰⁸ J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów...*, s. 9.

⁴⁰⁹ „Dekret «Inter mirifica» to najważniejszy w XX wieku dokument Kościoła katolickiego poświęcony problematyce mediów, ponieważ po raz pierwszy Sobór zabrał głos na temat mediów niedrukowanych, tzn. filmu, radia i telewizji. Dekret stał się inspiracją dla wielu późniejszych wypowiedzi Kościoła dotyczących środków społecznego komunikowania. Autorzy dekretu skupili swoją uwagę na trzech zagadnieniach: formowanie prawidłowego odbioru mediów; stosowanie zasad moralnych w ich funkcjonowaniu i ocenie; ochrona młodzieży przed negatywnym wpływem mediów”. J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów...*, s. 9.

⁴¹⁰ S. Dziwisz, *Słowo wstępne*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, (red.) A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 5.

⁴¹¹ W. Depo, *Pięćdziesiąt lat po Inter mirifica: doświadczenie polskie*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, red. A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 16.

⁴¹² Tamże.

to: *Etyka w reklamie* oraz *Etyka w środkach społecznego przekazu*. Praktyczne wskazówki do organizacji i prowadzenia mediów katolickich zawarte są również w corocznych orędziach papieskich z okazji Światowego Dnia Środków Społecznego Przekazu. Organizację tych dni zapoczątkował, w roku 1967, papież Paweł VI⁴¹³.

Zarówno wyżej wymienione dokumenty, jak i szereg innych oficjalnych wypowiedzi Kościoła na temat środków społecznego przekazu stanowią cenną pomoc w realizacji dzieła ewangelizacji za pomocą mediów również na terenie archidiecezji lwowskiej. Ich wskazania mogą być miarodajne nie tylko dla biskupów, ale także dla władz państwowych odpowiedzialnych za regulacje prawne dotyczące środków społecznego przekazu⁴¹⁴.

3.1.1. Rozwój prasy

Patron mediów katolickich św. Maksymilian Maria Kolbe mówił, że: „dobrze jest budować kościoły, mówić kazania, zakładać misje i szkoły, ale ten wszelki trud próżny będzie, jeśli zaniedbamy najważniejszą broń dzisiejszych czasów, tj. prasę”⁴¹⁵. Wypowiedź ta doskonale wpisuje się także w obecną rzeczywistość, ponieważ prasa pozostaje niezmiennie ważnym, a zarazem powszechnie dostępnym narzędziem przekazu wiary. Narzędzie to zdaje się odgrywać szczególną rolę w Kościele. Prasa katolicka oferuje bogaty wachlarz artykułów zbliżających człowieka do Boga. Z pomocą treści wywiadów, świadectw, felietonów wierni mogą bardziej świadomie przeżywać własną wiarę i stale ją pogłębiać. Jednocześnie za pośrednictwem czasopism mogą mieć stały dostęp do bieżących informacji z życia Kościoła powszechnego oraz Kościoła lokalnego⁴¹⁶.

W archidiecezji lwowskiej do niedawna ukazywały się trzy tytuły prasowe w wersji drukowanej. Najważniejszym z nich było czasopismo *Radość Wiary*, wydawane i rozpowszechniane we wszystkich parafiach diecezji do roku 2014. Nieco dłużej rozpowszechniane było na terenie diecezji czasopismo seminaryjne *Duc in Altum*. Ponadto w parafii pod wezwaniem Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Samborze rozpowszechniano czasopismo zatytułowane *Przygotujcie drogę Panu*. Wszystkie wymienione czasopisma przestały istnieć, a główną przyczyną tego stanu rzeczy był brak wystarczających środków finansowych. Wprawdzie przez krótki okres posiadały one swoje odpowiedniki w wersji elektronicznej, jednak i tu w dość szybkim czasie ich redakcje zaniechały swojej działalności. W wyniku tego zaistniała

---

⁴¹³ Paweł VI, *Orędzie na I. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Środki społecznego przekazu ważnymi elementami cywilizacji”*, Watykan 7 maja 1967.

⁴¹⁴ M. Świgoń, *Stosunek Kościoła do prasy na przestrzeni wieków w świetle dokumentów kościelnych (cz. II)*, <https://histmag.org/Stosunek-Kosciola-do-prasy-na-przestrzeni-wiekow-w-swietle-dokumentow-kościelnych-cz.-II-3063> [30.12.2020].

⁴¹⁵ S. Krajski, *Św. Maksymilian M. Kolbe. Pisma wybrane*, Warszawa 1995, s. 52-55, cyt. za. M. Sitarz, *Zadania mediów w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła w Polsce*, *Roczniki Nauk Prawnych* 2(2016) t.26, s. 170.

⁴¹⁶ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 181-182.

potrzeba rozwinięcia archidiecezjalnej strony internetowej, która miała zrekompenzować brak gazet i czasopism religijnych.

Z masową popularyzacją sieci powszechne stało się przekonanie, że zarówno czasopisma w wersji papierowej jak i książki w tradycyjnej postaci, zaczną stopniowo zanikać, bo będą wypierane przez ich cyfrowe odpowiedniki. Upływ czasu pokazał, że była to błędna teza. Prasa i książki w tradycyjnej, papierowej wersji cieszą się nadal popularnością i jest na nie spore zapotrzebowanie. Dlatego, o ile jeszcze w pierwszej dekadzie dwudziestego pierwszego stulecia, można byłoby się zastanawiać nad koniecznością publikacji pism drukowanych, usprawiedliwiając rozwojem cyfryzacji zaniechanie publikacji gazet i czasopism w wersji tradycyjnej, o tyle obecnie za powrotem do ich papierowej wersji może przemawiać wiele argumentów. Mimo powszechnej cyfryzacji prasa drukowana cieszy się nadal ogromnym zaufaniem czytelników w różnym wieku. Dlatego, wydaje się, że aby skutecznie prowadzić dziś proces ewangelizacji i nowej ewangelizacji w diecezji lwowskiej, niezbędne jest tworzenie i dystrybucja czasopism katolickich w wersji papierowej. Papierowe wersje gazet i czasopism są trwałą źródłem przekazu treści. Ważnym ich elementem jest także obraz, którym się posługuje. Ponadto ważnym argumentem przemawiającym za zabieganiem w czasach współczesnych o publikację tradycyjnych wersji gazet i czasopism może być fakt, iż do wersji papierowej czytelnik może powrócić właściwie w każdym czasie, miejscu i w każdych okolicznościach. Wydawać by się mogło, że publikacje cyfrowe również spełniają wszystkie te wymogi, warto jednak zauważyć, że utrwalanie treści na papierze domaga się większej odpowiedzialności za słowo. Dotyczy to zarówno troski o jakość publikowanych tekstów z czysto językowego punktu widzenia, jak i troski o precyzję słowa i dziennikarską rzetelność w prezentowaniu treści⁴¹⁷.

Prowadzone badania psychologiczne dowodzą także, że kontakt ze słowem drukowanym w wersji papierowej ma lepszy wpływ na procesy percepcji treści. Wizualne uporządkowanie treści drukowanych w gazetach i magazynach (z jednoczesnym zastosowaniem ogólnie przyjętych kanonów estetycznych) sprzyja uruchomieniu u czytelnika tych komórek mózgowych, które odpowiadają za pobudzenie emocji i proces kodowania tekstów i obrazów w umyśle odbiorcy. Procesy te dokonują się także w sytuacji coraz bardziej skutecznego wypierania testu przez obrazy i grafiki⁴¹⁸. Liczne badania funkcjonowania mózgu potwierdzają także, iż podczas lektury słowa drukowanego czytelnik lepiej skupia się na treści czytanego

---

⁴¹⁷ K. Kaszewski, *Media o sobie. Językowe elementy autopromocyjne w przekazach informacyjnych prasy, radia i telewizji*, Warszawa 2018, s. 163-164.

⁴¹⁸ Tamże, s. 165-167.

tekstu, natomiast podczas pracy z tym samym tekstem umieszczonym na elektronicznym czytniku przegląda go bardziej powierzchownie⁴¹⁹.

Do inwestowania w tworzenie papierowych wersji gazet i czasopism mogą dziś przekonać nie tylko argumenty natury psychologicznej czy ekonomicznej ale także liczne wypowiedzi magisterium Kościoła. W przywołanym wyżej soborowym dekrete *Inter Mirifica*, zachęcono jednoznacznie do troski o dobrą prasę katolicką (zwłaszcza taką, która może skłonić czytelnika do osobistej refleksji a tym samym przyczynić się do podnoszenia poziomu życia religijnego jej odbiorców)⁴²⁰. Wobec powyższego warto zadbać dziś w archidiecezji lwowskiej nie tylko o nieustanne udoskonalanie diecezjalnej strony internetowej, ale także o wznowienie katolickich gazet i czasopism w tradycyjnej (papierowej) formie. Wzorem dla tego typu wydawnictw pozostaje niezmiennie publikowane w minionych latach czasopismo *Radość Wiary*. Zasadne wydaje się nawet reaktywowanie wspomnianego pisma, bez wprowadzania doń jakichkolwiek zmian. Argumentem do podjęcia tego działania może być fakt, iż *Radość Wiary* była bardzo wysoko oceniana przez czytelników, a przy tym spełniała i nadal jest w stanie spełniać wszystkie wymogi stawiane tego rodzaju publikacjom: „utrzymuje katolicki pogląd i stojąc na gruncie kościelnym, i w zgodzie z hierarchią katolicką, omawia i ocenia przebieg życia publicznego w oparciu o zasadę *sentire cum Ecclesia* (myśleć z Kościołem) i tak tworzy publiczną opinię w duchu Kościoła katolickiego”⁴²¹. Za wznowieniem publikacji czasopisma *Radość Wiary* opowiadają się także wyraźnie twórcy mediów archidiecezjalnych⁴²². Bp Marian Buczek, podkreśla jednoznacznie, że *Radość Wiary* przestała istnieć tylko i wyłącznie z powodu braku dostatecznych środków finansowych i widzi niezaprzeczalną potrzebę reaktywacji pisma. Jest przy tym przekonany, że periodyk mógłby być wydawany w niezmienionej formie, przy zachowaniu tego samego wewnętrznego podziału, jako pismo dwujęzyczne (polsko-ukraińskie), ale jednocześnie widzi potrzebę zwiększenia liczebności zespołu redakcyjnego. Wydaje się, iż wznowienie pisma, choć wiązałoby się to niewątpliwie z potrzebą zainwestowania sporych środków finansowych, mogłoby pozytywnie wpłynąć na proces ewangelizacji i nowej ewangelizacji⁴²³, wspomóc proces propagowania wartości moralnych i chrześcijańskiego stylu życia⁴²⁴.

---

⁴¹⁹ „Przeprowadzone badania wskazują też, że czytelnicy korzystają częściej z prasy drukowanej w poszukiwaniu podstawowych danych o produkcie. Dominuj przeświadczenie, że wydania drukowane dostarczają bardziej kompleksowych, sprawdzonych i wiarygodnych danych o produkcie”. A. Jurzec, *Perspektywy prasy tradycyjnej, internetowej i elektronicznej, Zagadnienia Informacji Naukowej* 2/94(2009), s. 6-7.

⁴²⁰ DSP 14.

⁴²¹ N. Hado, *Media katolickie w erze internetyzacji...*, s. 79.

⁴²² K. Czawaga, Wywiad... [08.09.2017]; A. Kusy, Wywiad... [10.02.2018]; A. Czornyj, Wywiad... [08.09.2017].

⁴²³ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 182.

⁴²⁴ A. Skreczko, *Rola Kościoła Katolickiego w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców w Polsce*, Białystok 2011, s. 402.

Po reaktywacji na terenie archidiecezji drukowanej prasy katolickiej dla dorosłych warto pomyśleć także o stworzeniu katolickich czasopism dla innych grup wiekowych. Szczególnie ważnym krokiem w tym zakresie wydaje się utworzenia katolickiego czasopisma dla dzieci, ponieważ „prasa katolicka wydawana dla dzieci, stanowi jedno z narzędzi kształtujących relacje młodego człowieka z Bogiem, tym samym zachodzi tu proces ewangelizacji człowieka już od dzieciństwa”⁴²⁵. Nie ulega wątpliwości, że byłoby to trudne zadanie, ponieważ na terenie archidiecezji lwowskiej nie wydawano nigdy wcześniej czasopisma o treści religijnej skierowanego wprost do dzieci, jako docelowej grupy odbiorców. Wprawdzie w *Radości Wiary* znajdował się przez pewien czas *Kącik dla najmłodszych*, jednak istniał on stosunkowo krótko, nie był zbyt obszerny i nie w pełni zaspokajał zapotrzebowania najmłodszych. Stąd niezbędne wydaje się dziś wypełnienie tej luki na rynku mediów katolickich i bezzwłoczne powołanie redakcji pisma dla najmłodszych. Za stworzeniem czasopisma w wersji tradycyjnej przemawia także to, że współczesne dzieci spędzają zbyt dużo czasu przed monitorami urządzeń elektronicznych, co ma niekorzystny wpływ na ich zdrowie fizyczne i psychiczne, a nawet prowadzi do uzależnień od mediów elektronicznych. Kontakt z papierową odsłoną pisma mógłby być zarówno cennym wsparciem w nawiązywaniu relacji rodzinnych (np. przez wspólną lekturę, rozmowę o zagadnieniach poruszanych na łamach pisma) jak również pozytywnie oddziaływać na wszechstronny rozwój dzieci. Jednocześnie warto podkreślić, iż w obecnej dobie niezbędne jest stworzenie takiego czasopisma w ukraińskiej wersji językowej, gdyż dzieci z polskich rodzin, uczęszczające do polskich szkół i świątyń mają na ogół kontakt z prasą katolicką docierającą z Polski za pośrednictwem nauczycieli, duszpasterzy i katechetów.

Ze względu na ograniczoną ilość pracowników, przygotowanych do pracy w mediach katolickich wskazane byłoby nawiązanie ścisłej współpracy z wydawnictwem prowadzonym od 2014 roku przez lwowskich paulistów. Tworzenie katolickiego periodyku dla dzieci mogłoby odbywać się na różne sposoby. Korzystne wydaje się powołanie redakcji czasopisma bezpośrednio przy wydawnictwie. Przy zastosowaniu takiego rozwiązania to ojcowie pauliści byłiby odpowiedzialni za cały proces powstawania pisma. Jednocześnie warto pamiętać, że działanie tego typu wymaga także sondażu rynku wydawniczego, dlatego początkowo pismo mogłoby ukazywać się w niewielkim nakładzie, jako miesięcznik skierowany do dzieci w wieku do sześciu do dwunastu lat. W treści czasopisma powinny znaleźć się zagadnienia poszerzające wiedzę religijną dzieci i kształtujące konkretne postawy moralne. Ponadto w czasopiśmie nie powinno zabraknąć refleksji o tematyce biblijnej i liturgicznej, artykułów poświęconych znanym świętym i błogosławionym czy przedłożeń o tematyce historycznej (zwłaszcza przybliżających

---

⁴²⁵ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej*..., s. 182.

dzieje Kościoła powszechnego i dzieje archidiecezji). Należy przy tym pamiętać, że ich treść i język muszą być dostosowane do wieku odbiorców i dopełnione ciekawymi (najlepiej kolorowymi) ilustracjami. Mając na względzie zainteresowania najmłodszych i potrzebę ciągłej aktywności, w czasopiśmie warto także znaleźć miejsce na zadania o charakterze aktywizującym: krzyżówki, łamigłówki, rebusy, kolorowanki czy propozycje ciekawych prac manualnych do samodzielnego wykonania przez dzieci z materiałów dostępnych w każdym domu (papieru, skrawków tkanin, włóczek, starych opakowań itp.). Dzieci w młodszym wieku chętnie czytają opowiadania z życia swoich rówieśników. Dlatego w czasopiśmie warto zamieszczać cykliczne opowieści z życia katolickiej rodziny lub znanych świętych. Publikacja ciekawego opowiadania w krótkich odcinkach może także wpłynąć na zainteresowanie pismem i zwiększenie zapotrzebowania na kolejne jego numery, gdyż wielu młodych czytelników zachęci rodziców czy opiekunów do kupna pisma jedynie po to, żeby poznać dalsze losy ulubionych bohaterów. Dużym zainteresowaniem pośród dzieci cieszą się także konkursy, zarówno literackie, plastyczne jak i konkursy wiedzy, dlatego w piśmie nie powinno zabraknąć także konkursów z nagrodami. Wiele ukraińskich dzieci uczęszcza również do szkół muzycznych, gdzie uczy się śpiewu i gry na instrumentach. Ów fakt również mogą wykorzystać twórcy pisma dla dzieci publikując w nich zapisy nutowe i teksty piosenek religijnych dla dzieci. Jednocześnie raz w roku do czasopisma warto dołączać płytę z nagraniem pieśni i piosenek publikowanych na jego łamach w ciągu roku. Ciekawym rozwiązaniem mogły być także monotematyczne numery pisma. Ich publikacja stwarzałaby czytelnikom możliwość zdobywania szerokiej wiedzy w ściśle określonym w poszczególnych numerach zakresie, przy jednoczesnym zachowaniu różnorodnych metod i form przekazu treści.

W przypadku, gdyby stworzenie własnego czasopisma okazało się niemożliwe warto rozważyć współpracę z którymś z wydawnictw polskich, publikujących czasopismo religijne dla dzieci i zwrócić się z prośbą o możliwość jego tłumaczenia na język ukraiński. Ze względu na to, że znajdujące się na terenie archidiecezji lwowskiej wydawnictwo katolickie prowadzone jest przez ojców paulistów, najkorzystniejsze wydaje się nawiązanie współpracy z polskim odpowiednikiem wydawnictwa i przekład któregoś z publikowanych przez nie w Polsce pism. Dobrym wyborem wydaje się być ukazujące się w Polsce piśmko dla dzieci *Stas*. Za przyjęciem tego rodzaju rozwiązania przemawia fakt, iż ojcowie pauliści mają już spore doświadczenie w tego typu działaniach gdyż od kilku lat publikują w języku ukraińskim, we Lwowie polski odpowiednik kalendarza z tekstami Ewangelii na każdy dzień – *Słowo na każdy dzień. Ewangelia. Droga, Prawda i Życie*⁴²⁶. Nie ma wątpliwości co do tego, że przekład polskiego

pisma dla dzieci na język ukraiński wymaga sporych nakładów finansowych oraz wiele pracy i poświęcenia licznego zespołu redakcyjnego, wydaje się jednak, że warto podjąć ten trud. Wszak dzieci są przyszłością i nadzieją każdego społeczeństwa, dlatego niewątpliwie warto troszczyć się o to, żeby „rozbudzać w nich ducha chrześcijaństwa już od najmłodszych lat i troszczyć się o to, aby treści ewangeliczne były obecne w ich życiu”⁴²⁷.

Stworzenie przez Kościół katolicki pisma dla dzieci wydaje się być ważne przede także z tego powodu, że inne wyznania wydają łącznie na Ukrainie aż dziesięć tego rodzaju pism⁴²⁸. Czasopisma te ukazują się także we Lwowie. Grekokatolickie wydawnictwo „Swiczado” publikuje magazyn *Zerniatko*⁴²⁹. Warto zauważyć, że jest to czasopismo o doskonałej jakości, niestety, ze względu na różnice czasowe w kalendarzu obowiązującym w Kościele grekokatolickim, pismo to nie jest do końca zrozumiałe dla dzieci z rodzin rzymskokatolickich. Dla katolików obrządku zachodniego mieszkających na terenie archidiecezji stworzenie pisma tego rodzaju wydaje się być ważne także dlatego, że w ukraińskich szkołach i przedszkolach, z racji braku umowy konkordatowej ze Stolicą Apostolską nie prowadzi się lekcji religii rzymskokatolickiej⁴³⁰. Publikacja rzymskokatolickiego pisma dla dzieci może być zatem cenną pomocą w wychowaniu młodego pokolenia w duchu wiary, z wyraźnym ukazaniem roli „Boga obecnego, bliskiego, troszczącego się o człowieka, pełnego miłości do ludzi”⁴³¹. Wprawdzie w szkołach ukraińskich prowadzone są zajęcia z podstaw etyki chrześcijańskiej, jednak do parlamentu ukraińskiego systematycznie trafiają podania o całkowitą eliminację tego przedmiotu ze szkolnych programów nauczania⁴³². Usunięcie z planów zajęć szkolnych lekcji etyki, lub nawet umieszczenie jej pośród zajęć nieobowiązkowych może sprawić, że ukraińskie dzieci nie będą miały możliwości choćby powierzchownego zapoznania się z podstawowymi wiadomościami z zakresu światopoglądu i moralności chrześcijańskiej. Ową lukę edukacyjną mogłoby wypełnić rzymskokatolickie pismo dla najmłodszych. Inwestycja w rozwój duchowy dzieci i młodzieży, to także inwestycja w przyszłość archidiecezji. Jednocześnie warto pomyśleć też o stworzeniu przy piśmie dla dzieci dodatku katechetyczno – formacyjnego dla rodziców. Potrzebę tę generuje fakt, iż wielu rodziców prowadzi na co dzień bardzo ubogie życie religijne, nie ma dostatecznej wiedzy religijnej ani możliwości stałej formacji duchowej.

---

⁴²⁷ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej*..., s. 182.

⁴²⁸ Jest ich łącznie 10 dla dzieci w różnym przedziale wiekowy – 3 do 6 lat, 6 do 12 i dla nastolatków. – O. Орлик, *Тенденції та розвиток сучасної дитячої періодики (2008-2011)*, *Вісник Книжкової палати* 12(2011), s. 2.

⁴²⁹ Львівська обласна бібліотека для дітей, *Зернятко*, <https://lodb.org.ua/virtualna-chyталnya/zernyatko> [16.12.2020].

⁴³⁰ Nauczania religii katolickiej odbywają się tylko w szkołach polskojęzycznych.

⁴³¹ Komisja Wychowania Katolickiego, Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Białystok 2010, s. 4.

⁴³² LB.ua, *Навіщо Україні християнська етика?*, https://lb.ua/news/2019/09/02/436169_zachem_ukraine_hristianskaya_etika.htm [17.12.2020].

Podjmując dzieło reaktywacji prasy katolickiej w archidiecezji lwowskiej warto pomyśleć także o stworzeniu czasopisma katolickiego dla młodzieży. Stworzenie tego typu magazynu będzie czytelnym wyrazem troski o rozwój wiedzy religijnej i formację duchową młodego pokolenia. Czas dorastania, to dla wielu młodych ludzi bardzo trudny okres w życiu. Brak pozytywnych autorytetów w najbliższym otoczeniu, doświadczenie frustracji z powodu braku perspektyw rozwoju, trudna sytuacja polityczna, gospodarcza i społeczna sprawiają, że młodzi ludzie gubią się nierzadko w otaczającej ich rzeczywistości, szukając ukojenia w alkoholu czy narkotykach. Dobre pismo katolickie może stać się dla wielu swoistym drogowskazem na drodze do Boga⁴³³ oraz cenną pomocą w rozstrzygnięciu młodzieńczych dylematów i pierwszych, poważnych problemów. Katolicki magazyn dla młodzieży powinien podejmować zagadnienia ważne dla młodych, jednocześnie nie powinien rezygnować z opisywania zagadnień trudnych, nierzadko uznawanych za kontrowersyjne. Ukazywanie takich problemów w świetle nauki Kościoła może przyczynić się nie tylko do porządkowania wiedzy młodych ludzi, ale także być pomocą w podejmowaniu ważnych życiowych decyzji. Jednocześnie katolickie pismo dla młodzieży powinno propagować dobre wzorce i pomagać w odbudowywaniu autorytetów, dlatego nie powinno w nim zabraknąć biografii świętych i błogosławionych oraz opowieści o ludziach, którzy żyją Ewangelią na co dzień. Sporym problemem w gronie nastolatków wydają się być także liczne wątpliwości w wierze, skutkujące niekiedy odchodzeniem od Kościoła, dlatego katolickiemu pismu dla młodzieży warto nadać taką formę, by zachęcało ono do lektury nie tylko wierzących i praktykujących, ale także poszukujących w wierze i niewierzących. Owocną zachętą dla wszystkich niechętnych Kościołowi może być rubryka poświęcona nauce języków obcych lub rubryka, która pomoże powtórzyć wiedzę z wybranych przedmiotów szkolnych przez ważnymi egzaminami (choćby przed egzaminem maturalnym). Ciekawe, dobrze zareklamowane, rzetelnie opracowane, publikowane w odcinkach lekcje języków obcych lub powtórki z przedmiotów szkolnych sprawiających trudność przygotowującym się do ważnych egzaminów mogą zachęcić do sięgnięcia po pismo także tych, którzy na co dzień nie mają zbyt wiele styczności z wiarą i stać się dla nich okazją do pierwszego zetknięcia z tematyką religijną. Wielu młodych ludzi, zwłaszcza w okresie dorastania, podejmuje refleksję nad wyborem drogi życiowej, kierunku studiów lub wyborem zawodu. Ciekawą propozycją dla młodzieży mogłyby być też publikacje prezentujące różnorodne drogi życiowe, wywiady z ciekawymi ludźmi, prezentacje możliwości wyłaniających się wraz z dokonywaniem konkretnych życiowych wyborów. Artykuły

---

⁴³³ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 182.

poświęcone tej tematyce będą z pewnością dla wielu młodych czytelników motywacją do sięgnięcia po pismo.

Czas młodości to także dla nastolatków okres podejmowania prób pisarskich lub malarskich. Ciekawą rubryką w piśmie dla młodzieży mogłoby być także miejsce na publikację młodzieńczych utworów literackich czy dzieł plastycznych. Czasami zachętą do sięgnięcia po pismo może być dla młodego człowieka fakt, iż na jego łamach opublikowano dzieło stworzone przez jego koleżankę lub kolegę. Jednocześnie należy pamiętać, że pismo dla młodzieży powinno zachęcać także ciekawą szatą graficzną. Wzorem dla ukraińskiego czasopisma religijnego dla młodzieży mogłoby być polskie czasopismo *Miłujcie się*, lub publikowane niegdyś w wersji papierowej na Ukrainie czasopismo *Credo*.

Rozważając potrzebę reaktywacji prasy katolickiej na terenie archidiecezji lwowskiej warto wziąć pod uwagę jej wpływ na wszechstronną formację odbiorców. Śmiało można dziś powiedzieć, że prasa wydawana w tradycyjnej (papierowej) formie staje się prasą elitarną. Warto przy tym podkreślić, że ów elitarny charakter nie wynika jedynie z kosztów publikacji czy dystrybucji⁴³⁴, ale przede wszystkim z tego, że korzystają „z niej ci odbiorcy, którzy akceptują pewien wysiłek, większy niż podczas konsumpcji radia towarzyszącego lub telewizji. Czytanie jest bowiem pracą (w przeciwieństwie do słuchania, które uznaje się za czynność bezwysiłkową), wymaga skupienia i zaangażowania, wyklucza inną jednoczesną aktywność poznawczą”⁴³⁵. W konsekwencji można założyć, że drukowanie i rozpowszechnianie pism katolickich dla dzieci, młodzieży i dorosłych może okazać się długotrwałą inwestycją w dzieło ewangelizacji.

Jednocześnie należy mieć pełną świadomość, że propozycja tworzenia drukowanej prasy katolickiej, skierowanej do różnorodnych grup wiekowych, prezentującej określony poziom to zadanie nader trudne. Taka prasa nie powstaje w ekspresowym tempie, jej twórcy powinni posiadać nie tylko znakomity warsztat dziennikarski i edytorski, ale także powinni wyróżniać się wysokim poziomem życia religijnego i moralnego oraz wszechstronną wiedzą religijną, gdyż tylko ona może zapewnić przekaz treści religijnych zgodny ze wskazaniami Kościoła⁴³⁶. Można zatem stwierdzić jednoznacznie, że publikacja gazet i czasopism religijnych wiąże się nie tylko z potrzebą finansowego wspierania wydawnictw, ale także z potrzebą poszukiwania środków na szkolenie i formowanie odpowiedniej kadry, gdyż tylko ona może zapewnić rzetelny przekaz

---

⁴³⁴ „Elitarności prasy sprzyja(ła) postać drukowana. Po pierwsze dlatego, że słowo w prasie cechowała wyższa jakość, o którą dbano ze względu na trwałość przekazów. Po drugie o elitarności świadczyła stosunkowo niewielka grupa nadawców, którymi domyślnie byli najlepiej wykształceni, najsprawniej piszący lub związani z najbardziej wpływowymi grupami. Po trzecie dlatego, że do zapoznania się z tekstem prasowym nie wystarcza wyposażenie biologiczne człowieka”. K. Kaszewski, *Media o sobie...*, s. 167.

⁴³⁵ Tamże, s. 168.

⁴³⁶ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 182.

treści religijnych nie tylko wierzącym, ale także tym, którzy zagubili swoją drogę wiary, lub zabiegają o to, żeby poznać Jezusa i Jego Kościół⁴³⁷.

Do tworzenia prasy katolickiej wzywają również jednoznacznie Ojcowie Soboru Watykańskiego II w Dekrecie o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica*. Zapisano w nim wyraźnie: „aby zaś przepoić czytelników w pełni duchem chrześcijańskim, należy też tworzyć i rozwijać prawdziwie katolicką prasę, która – wywodząc się i będąc zależną już to bezpośrednio od władzy kościelnej, już to od katolików – niech wychodzi wyraźnie w tym celu, by urabiać, umacniać i popierać opinię publiczną, zgodnie z prawem naturalnym, nauką i nakazami katolickimi, oraz by podawać do wiadomości i należyście wyjaśniać fakty, dotyczące życia Kościoła. wiernych zaś należy pouczać o konieczności czytania i rozpowszechniania prasy katolickiej dla wyrobienia sobie chrześcijańskiego sądu o wszelkich wydarzeniach”⁴³⁸.

3.1.2. Rozwój radia

Kiedy po upadku komunizmu, na terenie Polski zaczęły powstawać, jedna po drugiej, katolickie rozgłośnie radiowe, arcybiskup metropolita częstochowski Wacław Depo nazwał je „wielkim darem”, ponieważ stwarzają one Kościołowi możliwość realizowania wyjątkowej misji – za pomocą dźwięku promują wartości chrześcijańskie, przekazują wiadomości dotyczące życia Kościoła, oraz pozwalają na wspólną żywą modlitwę ludzi, przebywających w różnych miejscach⁴³⁹. Rozgłośnie tego typu publikują bieżące informacje z życia Kościoła oraz dają możliwość pogłębiania życia duchowego nawet w warunkach izolacji domowej⁴⁴⁰.

W czasach współczesnych radio stało się swoistym przyjacielem człowieka, bez którego trudno sobie wyobrazić codzienność. Jest ono niezauważalne, a jednak w sytuacji, gdy przestaje nadawać, jego brak jest wyraźnie odczuwalny. Udowodnił to eksperyment radiowy, przeprowadzony w Stanach Zjednoczonych wiosną 1989 r. W ramach wspomnianego eksperymentu 80% stacji radiowych zorganizowało tzw. „minutę milczenia”, żeby w ten sposób uświadomić ludziom jak ograniczone byłoby ich życie bez radia. Cisza w eterze trwała około trzydziestu sekund. Koszt eksperymentu wyniósł około 100 milionów dolarów⁴⁴¹. Mimo poniesionych kosztów, przeprowadzony eksperyment pokazał jednoznacznie, jak potężna jest siła oddziaływania wynalazku Marconiego. Choć nadawca i odbiorca nie mają kontaktu wzrokowego, jednak tworzy się pomiędzy nimi specyficzna więź, pewien rodzaj bliskości⁴⁴².

---

⁴³⁷ Tamże.

⁴³⁸ DSP 14.

⁴³⁹ A. Gawrońska-Piotrowska, *Katolickie rozgłośnie radiowe w Polsce*, s. 26.

⁴⁴⁰ Tamże.

⁴⁴¹ O. Кузнецова, *Засоби масової комунікації*, Львів 2005, s. 11.

⁴⁴² K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 182.

Wydaje się przy tym, że radio jest jednym z najlepszych rodzajów mediów do realizacji krótkich przekazów informacyjnych, a przy tym jego przekaz dociera do odbiorcy nawet przy jego minimalnym zaangażowaniu i wysiłku (można słuchać radia, wykonując dziesiątki różnych czynności). Jednocześnie przekaz radiowy jest najbardziej naturalną imitacją bezpośredniej przyjacielskiej rozmowy⁴⁴³. Dlatego można uznać dziś radio za doskonałe narzędzie do przekazywania światu prawdy o Jezusie⁴⁴⁴.

Na terenie archidiecezji lwowskiej od lat emitowany jest Katolicki Program Radiowy. Rozgłośnia, na falach której nadawany jest wspomniany program, nie prowadzi badań słuchalności, jednak z telefonów słuchaczy do studia w trakcie programu wynika, że odbiorcami radia są w znakomitej większości osoby starsze. Warto przy tym podkreślić, iż poza głęboką religijnością słuchaczy radia łączy ich także polskość, gdyż program radiowy nadawany jest od samego początku jedynie w języku polskim. Katolicki Program Radiowy ma ogromne znaczenie i pełni ważną funkcję w przekazie medialnym na terenie archidiecezji lwowskiej. Jego obecność na falach eteru jest także wyrazem długoletniej obecności we Lwowie katolickiego przekazu radiowego (warto przypomnieć, że początków dziejów radia katolickiego należy szukać w audycjach religijnych przygotowywanych przez ks. Michała Rękasa dla Radia Lwów w 1930 roku)⁴⁴⁵. Niewątpliwie, dzieło to należy kontynuować i rozwijać.

Dziś najlepszym rozwiązaniem byłoby posiadanie własnego studia radiowego. Studio to powinno posiadać nowe wyposażenie, czego stacja Radia „Niezależność”, na falach której emitowany jest program katolicki, nie jest w stanie zapewnić. Własne miejsce, sprzęt i czas antenowy umożliwiłyby to nie tylko lepszą jakość transmisji, ale także stworzyły przestrzeń do codziennej emisji programu. W początkowym okresie samodzielnego funkcjonowania czas emisyjny można ograniczyć do kilkugodzinnego programu w ciągu dnia, w godzinach największej słuchalności, co i tak byłoby znacznym zwiększeniem czasu emisyjnego, gdyż w chwili obecnej „Katolicki Program Radiowy” nadawany jest tylko raz w tygodniu, w niedzielę, w godzinach od 19:00 do 21:00 na falach 137.7 FM⁴⁴⁶. Warto zaznaczyć, że Katolicki Program Radiowy jest wprawdzie programem archidiecezjalnym, lecz w praktyce jest słyszalny jedynie w obwodzie lwowskim, ponieważ fale Radia „Niezależność” umożliwiają nadawanie maksymalnie w promieniu do 150 km. W zaistniałej sytuacji niezbędne jest także zadbanie o takie nadajniki, które umożliwiłyby odbiór sygnału radiowego na terenie całej archidiecezji.

---

⁴⁴³ K. Kaszewski, *Media o sobie...*, s. 226.

⁴⁴⁴ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 181.

⁴⁴⁵ M. Leszczyński, *Środki masowego przekazu...*, s. 144.

⁴⁴⁶ Товариство Святого Павла, *Євангелізація в ефірі. Програма католицького радіо у Львові*, <https://paulisty.org/?p=1147> [02.01.2021].

Trudno dziś negować wartość i znaczenie Katolickiego Programu Radiowego, nie sposób jednak zapomnieć, że jest to program dostępny w przeważającej mierze dla polskojęzycznych odbiorców. Wobec powyższego pożądane wydaje się także założenie katolickiej rozgłośni radiowej nadającej w języku ukraińskim, której program byłby skierowany do różnych grup wiekowych. Stworzenie diecezjalnego studia radiowego mogłoby również korzystnie wpłynąć na współpracę w zakresie działalności polskojęzycznej i ukraińskojęzycznej redakcji. W ramach współpracy należałoby zadbać o emisję Mszy Świętej w obu językach z wybranych kościołów na terenie archidiecezji lwowskiej⁴⁴⁷.

Ponieważ radio jest niezmiennie przyjazną i bardzo ważną platformą do głoszenia Dobrej Nowiny, dlatego „katolickie rozgłoszenie radiowe mają niebagatelne znaczenie dla ewangelizacji”⁴⁴⁸. Twórcy Katolickiego Programu Radiowego we Lwowie powinni w pierwszej kolejności zatroszczyć się o promowanie treści ewangelizacyjnych⁴⁴⁹. Wynika to z faktu, iż radio jest przede wszystkim przekazicielem słowa, zaś już „zgodnie z przekazami starotestamentowymi usłyszane słowo prowadzi do wierzenia, jeśli tylko ma w sobie moc Bożą. Należy więc stwierdzić, że wszelkie audycje katolickie emitowane przez medium, jakim jest radio, powinny pełnić funkcję ewangelizacyjną jako tę najważniejszą”⁴⁵⁰.

Rozważając ewentualne kierunki rozwoju dzieła ewangelizacji na terenie archidiecezji za pośrednictwem radia, warto rozważyć także możliwości, oferowane przez Internet. Prawie wszystkie nowoczesne stacje radiowe poszerzają swoją ofertę w sieci. To właśnie radio „jest jedynym tradycyjnym środkiem przekazu, dla którego Internet nie jest zagrożeniem, ale płaszczyzną umożliwiającą poszerzanie oferty i narzędziem do zdobycia nowych odbiorców. Zróznicowanie kanałów i kodów pozwala lepiej dotrzeć do odbiorców o różnych preferencjach, w różnych porach, w różnych sytuacjach. Pomaga także przekazowi radiowemu zaistnieć w innych mediach”⁴⁵¹. Postulat ten realizuje także redakcja Katolickiego Programu Radiowego, która od pewnego czasu posiada także własną stronę internetową⁴⁵². Świadczy to niewątpliwie o nieustannym rozwoju technologicznym Katolickiego Programu Radiowego. Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi cyfrowych można dziś słuchać programu w trybie online, a w archiwum radiowym odnaleźć ciekawe reportaże radiowe i inne audycje⁴⁵³, także takie, które nie zmieściły się w programie ramowym ze względu na ograniczony czas antenowy⁴⁵⁴. Na

---

⁴⁴⁷ Msze odprawiane w różnych językach: polskim, ukraińskim, rosyjskim, łacińskim i angielskim.

⁴⁴⁸ A. Gawrońska-Piotrowska, *Katolickie rozgłoszenie radiowe w Polsce*, s. 26.

⁴⁴⁹ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 183.

⁴⁵⁰ Tamże, s. 181.

⁴⁵¹ K. Kaszewski, *Media o sobie...*, s. 275-276.

⁴⁵² Katolicki Program Radiowy, <https://programkatolicki.org/> [11.01.2021].

⁴⁵³ Tenże, *Archiwum audycji*, <https://programkatolicki.org/aaaa/> [11.01.2021].

⁴⁵⁴ K. Kaszewski, *Media o sobie...*, s. 274.

stronie internetowej programu dodatkowo stworzono także miejsce na zamieszczanie filmów, ciekawych artykułów⁴⁵⁵ oraz liturgii na każdy dzień⁴⁵⁶.

Jednocześnie warto zaznaczyć, że ukraińskojęzyczny słuchacz radia nie jest dziś całkowicie pozbawiony dostępu do katolickiego programu radiowego, ponieważ na terenie archidiecezji lwowskiej dostępne jest w języku ukraińskim Radio Maryja⁴⁵⁷. Strona internetowa tego radia rozwiązuje problem ograniczonych możliwości nadawania sygnału poprzez nadajniki naziemne. Radio Maryja w wersji online posiada również archiwum programów. Bezspornym atutem Radia Maryja wydaje się być także to, że jego program emitowany jest przez całą dobę. Warto przy tym zauważyć, że najwięcej miejsca w programie radiowym zajmuje modlitwa, transmisja różnego rodzaju nabożeństw oraz audycje dla dzieci⁴⁵⁸. Dostępne w trybie online Radio Maryja, podobnie jak Katolicki Program Radiowy, maksymalnie wykorzystuje czas antenowy, zabiegając o przekaz jak największej ilości treści, dlatego wydaje się, że w chwili obecnej nie ma potrzeby zakładania na terenie diecezji nowych katolickich rozgłośni radiowych. Warto jednak zastanowić się, czy działania już istniejących stacji są wystarczające i zaspokajają wszystkie potrzeby odbiorców.

Aby poszerzyć i urozmaicić ofertę radia katolickiego warto wykorzystać potencjał i możliwości Internetu. Mogłoby to umożliwić stworzenie religijnego radia towarzyszącego. Radio tego rodzaju przeznaczają większość czasu antenowego na emisję muzyki, a przy tym „takie radio się nie narzuca, lecz wchodzi w rolę wiernego, dyskretnego towarzysza, szanującego rytm dnia odbiorcy i dostosowującego do niego ofertę”⁴⁵⁹. Radio tego rodzaju mogłoby być także promotorem różnych gatunków chrześcijańskiej muzyki. Jednocześnie należy podkreślić, że choć do prowadzenia radia towarzyszącego niezbędne jest zatrudnienie wykwalifikowanych dziennikarzy, odpowiedzialnych za tworzenie programu radiowego, jednak wymaga ono znacznie mniejszych nakładów finansowych niż prowadzenie normalnej rozgłośni radiowej.

Radio skupiające się na muzyce może znaleźć wielu odbiorców także dlatego, że warunki życia i pracy współczesnego człowieka powodują, iż brakuje mu czasu na zatrzymanie się i na pogłębioną refleksję nad otaczającą go rzeczywistością. Tymczasem tzw. „radio tła” pełni przede wszystkim funkcję towarzyską, w konsekwencji czego, w przeciwieństwie do radia o charakterze edukacyjnym, nie wymaga dużego skupienia oraz wysiłku intelektualnego (który konieczny jest podczas słuchania reportaży, utworów literackich czy wypowiedzi osób ważnych). Ponieważ archidiecezja posiada już Program Radiowy w języku polskim, katolickie internetowe radio tła

---

⁴⁵⁵ Tamże.

⁴⁵⁶ Katolicki Program Radiowy, *Liturgia na dziś*, <https://programkatolicki.org/liturgia-na-dzis/> [10.01.2021].

⁴⁵⁷ Радио Марія, <http://radiomaria.org.ua/> [10.01.2021].

⁴⁵⁸ Tenże, *Архів передач*, <http://radiomaria.org.ua/archive> [10.01.2021].

⁴⁵⁹ K. Kaszewski, *Media o sobie...*, s. 272.

warto prowadzić w języku ukraińskim. Unikalność radia polegałaby na jego muzykalności. Nie chodzi tylko o ograniczenie się do nagrań znanych od lat. Ponieważ na terenie archidiecezji funkcjonuje wiele różnorodnych zespołów muzycznych, można z powodzeniem wykorzystać ich pracę, a przy okazji promować ich działalność, zwiększając tym samym słuchalność radia. Publikując śpiew z różnych zakątków archidiecezji radio tworzyłoby jeszcze większe poczucie wspólnoty wiernych z całej archidiecezji. Do realizacji i prowadzenia tego typu radia można zaangażować scholę świętego Antoniego „S’Anto” i licznych muzyków pracujących na terenie archidiecezji. Organizując muzyczną redakcję radiową warto zadbać o to, aby program radiowy zachęcał do pozostania przy radioodbiornikach odbiorców w różnym wieku. Wobec powyższego niezbędny wydaje się taki dobór repertuaru muzycznego, w którym znajdzie się przestrzeń dla muzyki tanecznej i muzyki poważnej, muzyki młodzieżowej i dziecięcej, ale także „muzyki z dawnych lat”, preferowanej przez grono słuchaczy w starszym wieku. Warto także zaznaczyć, że w przypadku podjęcia decyzji o realizacji internetowego „radia tła” należy także zadbać o stworzenie aplikacji mobilnej do jego słuchania, gdyż to z pewnością zwiększyłoby jego słuchalność zwłaszcza wśród ludzi młodych.

3.1.3. Rozwój telewizji

W dekrecie Soboru Watykańskiego II *Inter Mirifica* zapisano: „Nowe technologie niosą ze sobą nowe możliwości ewangelizacyjne, których głównym celem ma być rozpowszechnianie i obrona prawdy oraz troska o chrześcijańskie wychowanie ludzkiej społeczności”⁴⁶⁰. Jednym z takich środków jest telewizja. Kościół dostrzegał możliwości jej wykorzystania wkrótce po wojnie, o czym przekonuje fakt pierwszej transmisji telewizyjnej z katedry Notre Dame w Paryżu, która miała miejsce w uroczystość Bożego Narodzenia, w 1948 roku⁴⁶¹. Od tego czasu Stolica Apostolska zachęca wiernych całego świata do korzystania z tego ważnego wynalazku w dziele ewangelizacji⁴⁶².

Współczesna telewizja jest medium wszechstronnym i globalnym⁴⁶³. Do jej korzystania zachęcał między innymi papież Jan Paweł II, mówiąc, że: „Kościół potrzebuje obrazu, ponieważ Ewangelia wyraża się na kartach Pisma Świętego w obrazach i porównaniach. Kościół jest nie tylko Kościołem słowa, ale także Kościołem sakramentów, świętych znaków i symboli. Przez długi czas obrazy, obok słów, ukazywały orędzie zbawienia. Dzisiaj wiara odwołuje się nie tylko

---

⁴⁶⁰A. Woźniak-Kot, *Telewizja i film – kanały komunikacji i ewangelizacji w świetle wybranych dokumentów Kościoła katolickiego*, *Studia Socialia Cracoviensia* 2/19 (2018), s. 102.

⁴⁶¹ Tamże, s. 99.

⁴⁶² Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą a kulturą*, w: *Jan Paweł II – orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Konkordancja*, (red.) D. Sonak, I. Piątek-Belina, Lublin-Olsztyn 2015, s. 73.

⁴⁶³ K. Kaszewski, *Media o sobie...*, s. 386.

do słuchu, ale i do wzroku”⁴⁶⁴. Telewizja może przyczynić się do dzieła ewangelizacji poprzez transmisje Mszy Świętej, zwłaszcza dla osób, które nie mają możliwości uczestniczyć w niej bezpośrednio. Tym samym sprzyja ona podtrzymywaniu życia duchowego chrześcijan, którzy „w ten sposób [...] mogą korzystać z obfitych owoców niedzielnej Mszy św. oraz przeżywać niedzielę jako prawdziwy dzień Pański i dzień Kościoła”⁴⁶⁵. Ponadto Kościół katolicki może wykorzystać przekaz telewizyjny do prowadzenia transmisji na żywo z różnych uroczystości religijnych. Działania tego rodzaju mogą pomóc wiernym podtrzymać więź ze wspólnotą chrześcijańską oraz umożliwić im uczestnictwo w życiu Kościoła⁴⁶⁶. Programy telewizyjne mogą być także cenną pomocą w pogłębianiu wiedzy religijnej⁴⁶⁷.

Archidiecezji lwowska od lat starała się wykorzystywać ruchome obrazy w procesie głoszenia Ewangelii. Już w okresie dwudziestolecia międzywojennego dużą popularnością cieszyło się, prowadzone przez lwowskich franciszkanów kino „PAX”, które poprzez dobre filmy promowało wartości moralne. Wraz z odrodzeniem niepodległej Ukrainy archidiecezja lwowska stworzyła własny katolicki program telewizyjny *Skala*. Przez dłuższy czas program transmitowany był na regionalnych kanałach telewizji naziemnej, po czym ze względów finansowych został przeniesiony na platformę internetową. Mimo, że *Skala* powstaje przede wszystkim dzięki zaangażowaniu osób młodych, program może poszczycić się znakomitą grafiką i montażem oraz tym, że na swoim profilu internetowym posiada około tysiąca subskrybentów⁴⁶⁸.

Oczywiście, w idealnych warunkach, ogromnym osiągnięciem byłoby dziś posiadanie własnej telewizji katolickiej dostępnej na terenie całej Ukrainy. Wzorem takiej telewizji mogłaby być chociażby, prowadzona przez redemptorystów, polska telewizja *Trwam*⁴⁶⁹. Wprawdzie można dziś założyć, że w obecnych warunkach politycznych, społecznych i ekonomicznych dużym osiągnięciem byłoby jedynie utworzenie profesjonalnego radia katolickiego, jednakże warto także dołożyć starań, by ewangelizacja za pomocą środków audiowizualnych na terenie archidiecezji lwowskiej nie ograniczała się jedynie do programów zamieszczanych na kanale *YouTube*. Jednocześnie zasadne wydaje się dołożenie wszelkich starań o rozwój istniejącego już w archidiecezji lwowskiej katolickiego programu *Skala*. Aby zwiększyć oglądalność programu warto w pierwszej kolejności zadbać o jego powrót do ogólnodostępnej stacji telewizyjnej.

---

⁴⁶⁴ Z. Zaremski, *Nowa ewangelizacja a środki...*, s. 328.

⁴⁶⁵ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 179.

⁴⁶⁶ A. Woźniak-Kot, *Telewizja i film – kanały...*, s. 103.

⁴⁶⁷ K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 180.

⁴⁶⁸ Католицька програма *Скала*, <https://www.youtube.com/user/SkeliaTV> [11.01.2021].

⁴⁶⁹ Trwam, <https://tv-trwam.pl/show/mainpage-onechannelpage> [18.02.2021].

Osoby odpowiedzialne za tworzenie tego programu powinny spróbować nawiązać współpracę z lokalną telewizją we wszystkich dużych miastach znajdujących się na terenie archidiecezji (Iwano-Frankiowsk, Tarnopol oraz Czerniowce). W ten sposób informacje z życia Kościoła lokalnego mogłyby docierać do większej grupy odbiorców. Jednocześnie niezbędne wydaje się wydłużenie czasu emisyjnego (w chwili obecnej program *Skala* trwa około pół godziny). Na końcu każdego odcinka programu należy także zamieszczać krótką reklamę kanału *YouTube*, na którym można obejrzeć rozszerzoną wersję materiałów, zamieszczanych w każdym odcinku telewizyjnym. Do realizacji wszystkich wyżej zaproponowanych działań niezbędne wydaje się nie tylko nawiązanie współpracy ze stacjami telewizyjnymi, ale także stworzenie stałego zespołu redakcyjnego. Powinni go tworzyć zarówno duchowni, osoby życia konsekrowanego jak i wierni świeccy. Niezbędne wydaje się także nawiązanie ścisłej współpracy z osobami odpowiedzialnymi za przekaz informacji z życia Kościoła w mediach świeckich. Działania te z pewnością mogłyby przyczynić się do tego, żeby informacje o życiu Kościoła pojawiały się w mediach publicznych nie tylko z racji świąt Bożego Narodzenia, Wielkanocy czy przy okazji relacjonowania ważnych wydarzeń z życia Polonii na Ukrainie⁴⁷⁰, ale zaistniałyby w przestrzeni publicznej znacznie częściej. Tworząc katolicką telewizję lub reaktywując katolicki program telewizyjny w tradycyjnej odsłonie, warto zadbać także o profesjonalną reklamę tego przedsięwzięcia, gdyż to właśnie ona może być pomocna w dotarciu do szerszego grona odbiorców (także takich, którzy na co dzień nie mają zbyt wiele wspólnego z Kościołem i religią)⁴⁷¹. Jednocześnie należy rozważyć emisję reklamy w katolickiej telewizji. Choć jej obecność może być przez wielu odczytana jako element zeświecczenia lub komercjalizacji, warto pamiętać, że to właśnie reklama może być cennym źródłem finansowania dla tego typu przedsięwzięć.

Ponadto należy zwrócić uwagę na promocję katolickiego programu telewizyjnego *Skala* w Internecie. Warto przy tym podkreślić, że propozycja powrotu tego programu do przestrzeni tradycyjnej telewizji nie musi iść w parze z eliminacją *Skaly* z Sieci. Wręcz przeciwnie – korzystny wydaje się dwutorowy rozwój programu. Jednocześnie warto wykorzystać Internet do popularyzacji programu. W czasach współczesnych relacje telewizji z „Internetem i smartfonem są złożone i niejednoznaczne. Cyfryzacja z jednej strony stwarza nowe możliwości ekspansji telewizji, z drugiej – wymusza zmiany, jest zagrożeniem i konkurencją dla jej dotychczasowej postaci”⁴⁷². Nie sposób przy tym zapomnieć, że „Internet daje nowe możliwości, zarówno nadawcom telewizyjnym, jak i ich odbiorcom. Każdy kanał ma swoją stronę WWW, a niektóre

---

⁴⁷⁰ A. Kusy, Wywiad... [10.02.2018].

⁴⁷¹ K. Kaszewski, *Media o sobie...*, s. 385.

⁴⁷² Tamże, s. 384-385.

programy mają swoje osobne serwisy (co dowodzi ich znacznej autonomii i nie zdarza się w przypadku audycji radiowych). Typowe dla telewizji jest jednak jak na razie to, że treści ich witryn internetowych nie są tożsame z przekazami wyemitowanymi tradycyjnie. Na przykład na stronie popularnego programu rozrywkowego umieszcza się dodatkowe dane tekstowe, zdjęcia z planu, materiały wideo, zapowiedzi, zwykle jednak nie udostępnia się całych programów (ewentualnie wybrane fragmenty). A jeśli można w sieci obejrzeć cały program, to raczej przez określony czas po emisji. Dostęp do archiwum programów może też być płatny. W przypadku niektórych programów oferuje się możliwość płatnego obejrzenia ich w Internecie jeszcze przed emisją w telewizji. Można także wykupić dostęp internetowy do transmisji określonych wydarzeń⁴⁷³.

Organizacja mediów katolickich wymaga także gruntownego wykształcenia odpowiednio licznej grupy dziennikarzy, którzy sami mogliby podejmować inicjatywy ewangelizacyjne w przestrzeni mediów świeckich – zwłaszcza w telewizji⁴⁷⁴. W dzieło to warto zaangażować także osoby spoza samego Lwowa, tworząc terenowe oddziały telewizyjne w każdym obwodzie administracyjnym, znajdującym się na terenie archidiecezji. Zatrudnieni w redakcjach terenowych dziennikarze świeccy, mogliby na bieżąco relacjonować wydarzenia religijne z konkretnych części archidiecezji, a przy tym dbać o rozwój współpracy ze świeckimi redakcjami telewizyjnymi. Obecność świeckich w telewizji mogłaby być także cenną pomocą przy organizacji spotkań modlitewnych czy akcji charytatywnych. Byłoby to pożyteczne także dla dziennikarzy pracujących w mediach świeckich, gdyż mogliby oni stale korzystać z konsultacji dziennikarzy katolickich, relacjonując wydarzenia o charakterze religijnym⁴⁷⁵. Współpraca w tym zakresie mogłaby znacznie poprawić jakość przekazów o charakterze religijnym w mediach świeckich, sprawić, że będzie w nich mniej niejasności i błędów merytorycznych. Pożyteczna wydaje się być także edukacja kleryków i księży w zakresie *Public Relations*⁴⁷⁶. Dzięki specjalistycznym kursom, warsztatom i szkoleniom osoby duchowne miałyby możliwość rozwijania współpracy z mediami świeckimi w zakresie ewangelizacji. W przypadku Ukrainy, niezwykle ważną byłaby stała edukacja medialna dla kleryków i księży⁴⁷⁷. Kapłani posiadając

---

⁴⁷³ Tamże.

⁴⁷⁴ D. Smołucha, *Kościół katolicki wobec współczesnych mediów - szanse i zagrożenia*, *Episteme* 19(2013) t.II, s. 96.

⁴⁷⁵ Л. Боярська, „Мовні помилки на сторінках ЗМІ” (Дослідження-моніторинг), http://journlib.univ.kiev.ua/Movni_pom_na_st_zmi.pdf [16.01.2021].

⁴⁷⁶ P. Celej, M. Kaczmarczyk, *Public relations Kościoła katolickiego. Wybrane przykłady działań wizerunkowych ze szczególnym uwzględnieniem diecezji Sosnowskiej*, *Półrocznik Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu* 1(2009), s. 79.

⁴⁷⁷ „Współczesne nauczanie Kościoła katolickiego dotyczące mediów wskazuje na konieczność edukacji medialnej zarówno osób przygotowujących się do stanu duchownego (formacja podstawowa), jak również osób duchownych (formacja permanentna). Analizując pod tym kątem dokumenty Kościoła, należy zauważyć, iż rozróżnia się trzy poziomy edukacji medialnej już na poziomie formacji w seminariach duchownych”. M.

takie kompetencje, mogliby pełnić misję nauczycieli w zakresie właściwego posługiwania się mediami⁴⁷⁸.

Doceniając wartość obrazu ruchomego, a jednocześnie mając na uwadze specyfikę (a nawet wyjątkowość) współczesnego Lwowa, warto także dowartościować kino. Wydaje się to ważne z kilku powodów: przede wszystkim dlatego, że Lwów jest miastem, w którym mieszkańcy chętnie uczestniczą w nieformalnych przeglądach filmowych organizowanych zarówno pod gołym niebem jak i w niewielkich lokalach (salach, kawiarenkach). Można by zatem wykorzystać owo szczególne zamiłowanie do filmu do promocji wartościowych filmów z przesłaniem religijnym. Ponadto nie sposób zapomnieć tradycji promowania we Lwowie „dobrego filmu” w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Wydaje się, iż inicjatywa odrodzenia sal kinowych zostałaby z aplauzem przyjęta przez mieszkańców współczesnego Lwowa⁴⁷⁹. Jednocześnie Kościół rzymskokatolicki dostałby szansę na promocję wartościowego filmu katolickiego. Realizację tej inicjatywy warto powierzyć lwowskim franciszkanom, którzy także przed laty prowadzili kino we Lwowie. Jednocześnie warto byłoby zadbać o różnorodny repertuar kina, tak by seanse filmowe mogły gromadzić widownię w różnym wieku (dzieci, młodzież i dorosłych). Do organizacji projekcji filmów katolickich warto także zachęcać księży w parafiach znajdujących się na terenie archidiecezji. Dzięki temu proces propagowania kultury i sztuki chrześcijańskiej mógłby zataczać coraz szersze kręgi. Jednocześnie lokalne seanse filmowe mogłyby być dobrą okazją do propagowania mediów katolickich.

Wydaje się, że mówienie dziś o Chrystusie za pomocą prasy, radia i telewizji może przynieść wiele dobrych owoców. Nic więc dziwnego w tym, że Kościół, w licznych dokumentach zachęca, żeby nie bać się mediów i wykorzystywać je jako narzędzie w dziele ewangelizacji. Jednocześnie dokumenty przypominają biskupom katolickim o dołożeniu wszelkich starań, aby możliwe było powstawanie i rozwój katolickich środków społecznego przekazu⁴⁸⁰. Wobec powyższego wydaje się szczególnie ważne, by także Kościół lwowski jak najlepiej korzystał z potencjału tych mediów, nie ograniczając ich wykorzystania jedynie do

---

Chmielewski, *Edukacja medialna – rola w Kościele i kierunki rozwoju*, *Biuletyn Edukacji Medialnej* 1/3(2019), s. 19.

⁴⁷⁸ J. Kloch, M. Przybysz, *Edukacja medialna w seminariach duchownych. Dylematy i propozycje*, w: *Człowiek. Media. Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, E. Musiał, Kraków 2012, s. 212-213.

⁴⁷⁹ VGORODE, *Безкоштовний кінотеатр просто неба*, https://lviv.vgorode.ua/event/klubnoe_kyno/1762188-bezkoshtovnyi-kinoteatr-prosto-neba [20.01.2021].

⁴⁸⁰ „Dokładne zapoznanie się ze wszystkim, co dotyczy środków społecznego przekazu, roztropnie zorganizowana działalność duszpasterska oraz umiejętne wykorzystanie omawianych środków we wszelkiego rodzaju działalności apostołskiej winny być przedmiotem troski i nadzoru władz kościelnych. Te zaś mają korzystać z rad i wskazówek specjalistów z różnych dziedzin. Stosownie do norm dekretu *Inter mirifica* kierownicza rola w tym zakresie przysługuje biskupowi na terenie diecezji, w skali krajowej komisji Episkopatu albo biskupowi specjalnie wydelegowanemu do tej funkcji, w Kościele powszechnym zaś Papieskiej Komisji do Spraw Społecznego Przekazu”. CP 165.

Internetu czy kilku godzin emisji Katolickiego Programu Radiowego w miesiącu⁴⁸¹. Dlatego niezbędna wydaje się dziś na terenie archidiecezji lwowskiej reaktywacja prasy katolickiej, radia i telewizji oraz promocja wartościowych filmów. Chociaż dzisiejsza epoka technologiczna charakteryzuje się bardzo dynamicznym rozwojem i ciągłymi zmianami, radio, prasa i telewizja, jako media tradycyjne i powszechnie znane, nie tracą dziś popularności, ani sympatii odbiorców, ale jednocześnie domagają się dynamicznych zmian i dopasowania do bieżących potrzeb społecznych⁴⁸².

3.2. Perspektywy rozwoju stron internetowych

Rozwój Internetu znacząco zmienił sytuację środków społecznego przekazu. Najbardziej odczuwalnych zmian doznał rynek wydawniczy. „Wcześniejsze przemiany związane z upowszechnianiem się nowych rozwiązań technologicznych nie odbywały się aż tak gwałtownie i na tak szeroką skalę. Obecnie, po dwudziestu latach rozwoju komercyjnego Internetu, niektóre sektory rynku mediów zostały całkowicie przebudowane. Internet współistnieje z innymi mediami, będąc jednocześnie dla nich coraz większym wyzwaniem”⁴⁸³. Zmiana ta jest szczególnie wyraźnie widoczna w mediach archidiecezji lwowskiej, z których wszystkie są dziś dostępne w Internecie. Nie sposób też zapomnieć, że głównym źródłem wiedzy o archidiecezji pozostaje także od lat archidiecezjalna strona internetowa⁴⁸⁴. Do sieci przeniesiono czasopisma i gazety, tam również znalazł swoją przystań telewizyjny program *Skala*⁴⁸⁵. Jednocześnie od początku XXI wieku również poszczególne parafie zaczęły zakładać swoje strony internetowe. Strony te najczęściej powstawały dzięki zaangażowaniu młodych księży, nierzadko zafascynowanych Internetem, którzy podejmując się założenia takiej strony, troszczyli się jednocześnie o ich prowadzenie i aktualizację. Niestety, bardzo często strony te przestawały istnieć, kiedy ksiądz, który ją zakładał był przenoszony do innej parafii.

Analizując wykorzystanie Internetu na terenie archidiecezji można stwierdzić, że dziennikarstwo religijne realizowane jest obecnie głównie za pośrednictwem Internetu. Jedynym odrębnym środkiem społecznego przekazu, istniejącym w archidiecezji, jest Katolicki Program Radiowy, chociaż i on posiada obecnie własną stronę internetową.

Po zaprzestaniu dystrybucji wszystkich katolickich czasopism drukowanych, abp Mieczysław Mokrzycki polecił rozbudować i stale aktualizować stronę internetową archidiecezji. Obecnie *RKC.LVIV.UA* zawiera bardzo wiele informacji związanymi z życiem

---

⁴⁸¹ Benedykt XVI, „Środki przekazu: sieć komunikacji, jedności i współpracy” *Orędzie papieża Benedykta XVI na 40. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, w: *Benedykt XVI – orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, red. G. Umiński, Lublin 2013, s. 13.

⁴⁸² K. Giera, *Środki komunikacji społecznej...*, s. 176.

⁴⁸³ A. Jurzec, *Perspektywy prasy tradycyjnej...*, s. 3.

⁴⁸⁴ RKC.LVIV.UA, <http://www.rkc.lviv.ua/index.php?lang=3> [10.02.2020].

⁴⁸⁵ A. Kusy, *Wywiad...* [10.02.2018].

Kościół lokalny oraz wspólnota katolicka w kraju i na całym świecie. Należy przy tym zauważyć, że strona internetowa archidiecezji jest bardzo szeroko rozbudowana: posiada różne rubryki, na bieżąco aktualizowane są wszystkie znajdujące się na niej wiadomości. Pełniąc misję informacyjno-reprezentacyjną *RKC.LVIV.UA* nie potrzebuje globalnych udoskonaleń czy zmian. Jednocześnie, w kontekście wykorzystania potencjału internetowego, dobrze byłoby również stworzyć i rozwijać strony internetowe wszystkich archidiecezjalnych środków społecznego przekazu.

Gdyby jednak, z jakichkolwiek przyczyn, niemożliwe okazało się istnienie tradycyjnych, diecezjalnych środków społecznego przekazu, konieczne wydaje się stworzenie ich e-odpowiedników dla wszystkich grup wiekowych. Jednocześnie *RKC.LVIV.UA* powinna pozostać oficjalną stroną archidiecezji, zachowując swój dotychczasowy charakter i spełniając rolę koordynatora wszystkich mediów diecezjalnych. Powinna ona także być przestrzenią promocji mediów katolickich.

Konieczne wydaje się dziś także zadbanie o to, by jeszcze bardziej wykorzystać potencjał Internetu na rzecz rozwoju lokalnych środków społecznego przekazu. Jak już wspomniano w pierwszej kolejności warto rozważyć możliwość stworzenia katolickiego radia internetowego. Warto także lepiej wykorzystać Internet do popularyzacji programu telewizyjnego *Skala*. Oprócz tego niezbędne wydaje się dziś także tworzenie parafialnych stron internetowych, gdyż są one nie tylko cennym źródłem bieżących informacji z życia wspólnoty parafialnej, ale także przestrzenią głoszenia Ewangelii. Jednocześnie mogłyby one znacząco przyczynić się do popularyzacji zarówno diecezjalnej strony internetowej *RKC.LVIV.UA*, jak i pozostałych mediów w archidiecezji.

Posiadanie przez większość parafii stron internetowych ma bardzo ważne znaczenie. Przede wszystkim strony te są źródłem wiedzy o parafii dla konkretnej wspólnoty parafialnej, wszak strona internetowa zawiera najczęściej wszystkie informacje na ten temat (ogłoszenia parafialne, informacje dotyczące godzin nabożeństw, godzin otwarcia kancelarii parafialnej, podstawowe informacje do kontaktu z parafią: adres pocztowy, telefon, adres e-mail). Oprócz tego taka strona może być też doskonałym narzędziem ewangelizacji społeczności lokalnej (w tym także tej jej części, która nie jest bezpośrednio związana z parafią i zaangażowana w jej codzienne sprawy). Dlatego ważne wydaje się zamieszczanie na stronach parafialnych zdjęć, filmów, artykułów poświęconych bieżącym problemom społeczności lokalnej czy chociażby artykułów o najważniejszych wydarzeniach społecznych, kulturalnych czy religijnych. Warto także pamiętać, że spora część wspólnot parafialnych i społeczności lokalnych, w których one istnieją nie ma dziś dostępu do bieżących informacji z życia swojego środowiska, gdyż brakuje dostatecznej ilości odpowiednich środków społecznego przekazu. Parafialna strona internetowa

mogłyby z powodzeniem zapełnić tę lukę. Argumentem przemawiającym za tworzeniem parafialnych stron internetowych może być wreszcie fakt, iż strony te mogłyby także spełniać rolę źródła informacji o archidiecezjalnych środkach społecznego przekazu, a w razie potrzeby reklamować je w ciekawy sposób (choćby przez wykorzystanie aktywnych hiperlinków czy instrukcji do korzystania z mediów internetowych i nabywania ich w Sieci). Wraz z tym stworzona zostałaby możliwość do zorganizowania swoistej sieci medialnej w archidiecezji, co niewątpliwie mogłoby przyspieszyć przekaz ważnych informacji.

Uwzględniając ogromny teren diecezji, dużą liczbę księży w niej pracujących oraz różny poziom posługiwania się przez nich nowymi technologiami, warto byłoby zadbać o wsparcie techniczne dla tych wszystkich stron parafialnych, tak by ich działalność nie kończyła się wraz z przeniesieniem konkretnego księdza do innej placówki duszpasterskiej. Cenną pomocą w zapewnieniu nieprzerwanej działalności parafialnych stron internetowych może być stworzenie wytycznych i „minimalnych wymagań” do ich prowadzenia. Wydaje się, że spośród takich wymagań mogłyby znaleźć się: obowiązek systematycznego zamieszczania ogłoszeń parafialnych, umieszczania krótkich reportaży z życia lokalnej społeczności, zamieszczania krótkich informacji o wydarzeniach z najbliższej przyszłości. Pozostałe treści: informacje kontaktowe, stałe godziny nabożeństw, krótka historia parafii oraz podstawowa szata graficzna mogłyby funkcjonować jako niezmiennie. Elementem stałym stron parafialnych powinny być także linki do wszystkich istniejących archidiecezjalnych mediów. Analizując sytuację duszpasterską w diecezji nie sposób pominąć milczeniem tego, że w wielu sytuacjach jeden ksiądz obejmuje posługą trzy, a niekiedy i cztery parafie. W takiej sytuacji korzystne wydaje się założenie jednej strony internetowej dla wszystkich obsługiwanych przez konkretnego duszpasterza parafii. Dzięki takiemu rozwiązaniu możliwa byłaby także szersza współpraca pomiędzy mieszkańcami niewielkich miejscowości, co niewątpliwie mogłoby mieć pozytywny wpływ na rozwój życia społecznego i kulturalnego oraz wpłynąć na zacieśnianie więzi międzyludzkich. Jednocześnie warto zadbać o możliwości poszerzania wiedzy duszpasterzy parafialnych z zakresu funkcjonowania nowych mediów. Wielu, zwłaszcza starszych, księży docenia dziś rolę i znaczenie nowych mediów i chętnie wykorzystywałoby je w swojej pracy, jednak zdarza się, że brakuje im dostatecznej wiedzy do posługiwania się „nowinkami technicznymi”. Najprostszym rozwiązaniem tego problemu może być organizacja cyklu szkoleń, warsztatów, kursów tematycznych lub konferencji, w ramach których można by przekazać zainteresowanym niezbędną wiedzę.

Chociaż w czasach współczesnych traktuje się prasę, radio i telewizję jako tradycyjne media, jednakże nie sposób nie zauważyć, że ich rozwój i funkcjonowanie jest nierozdzielnie związane z Internetem. To właśnie witryny www pozwalają na ich cyfryzację i uzupełnienie w

Sieci. Dlatego niezwykle ważne jest, żeby archidiecezja lwowska posiadała tradycyjne środki społecznego przekazu nie zapominając przy tym o zaakcentowaniu ich obecności w Sieci. Jednocześnie to właśnie Internet powinien być miejscem stałego poszerzania obszarów działalności tradycyjnych mediów.

Wbrew pozorom, ostatnią, najbardziej aktualną cechą nowoczesnej prasy jest także jej dostępność w Sieci, choć jeszcze kilka lat temu wielu medioznawców było przekonanych, że rozwój Internetu usunie w cień a nawet przekreśli sensowność prasy tradycyjnej⁴⁸⁶. Obecnie widać wyraźnie, że Internet stał się bardzo przyjaznym narzędziem, wspierającym wszechstronny rozwój prasy i pozwalającym na poszerzanie jej dostępności. Zaletą Internetu wydaje się być również to, że pozwala on na kontynuację przekazu zapoczątkowanego w tradycyjnych mediach. Ponadto Internet pozwala odbiorcom prasy tradycyjnej na wyrażanie swojej opinii w kwestiach opisywanych na łamach czasopism⁴⁸⁷. Obecnie „zarówno prasa internetowa jak elektroniczna nie będzie «zamiast, ale oprócz». Media drukowane posiadają zdolność adaptacyjną, zdolność dostosowania się do nowego, elektronicznego środowiska. Wprowadzenie wydań internetowych stanowi element tej adaptacji”⁴⁸⁸.

Mając na uwadze powszechność nowych technologii warto dziś pomyśleć o stworzeniu w archidiecezji lwowskiej internetowych kontynuacji czasopism religijnych. W praktyce sprowadza się to do równoległego prowadzenia czasopisma w wersji tradycyjnej i elektronicznej, przy czym e-wydanie mogłoby zawierać „przynajmniej jedną mutację tytułu prasowego, która rozpowszechniana jest drogą elektroniczną. Zawiera ten sam, w formie i treści, materiał redakcyjny, a także reklamy, które można znaleźć w edycji drukowanej. Ponadto zezwala się także na umieszczanie rozszerzonych materiałów redakcyjnych, a także reklam wykorzystujących dzisiejsze możliwości elektroniczne. E-wydanie publikowane jest w tym samym okresie sprzedaży co edycja drukowana”⁴⁸⁹. Również w przypadku, gdyby nie udało się reaktywować żadnego czasopisma religijnego w wersji drukowanej, warto dołożyć starań by było ono publikowane jedynie w wersji elektronicznej. Na podobnych zasadach mogą funkcjonować także czasopisma religijne dla dzieci i młodzieży.

Pierwszym krokiem do reaktywacji prasy katolickiej na Ukrainie mogłoby być także przedrukowywanie starych numerów nieistniejących dziś czasopism religijnych dla dzieci, młodzieży czy dorosłych. Działanie to wydaje się o tyle zasadne, iż wiele problemów poruszanych przed laty w periodykach religijnych, tworzonych w minionej epoce pozostaje

---

⁴⁸⁶ A Jurzec, *Perspektywy prasy tradycyjnej...*, s. 4.

⁴⁸⁷ K. Kaszewski, *Media o sobie...*, s. 169.

⁴⁸⁸ A Jurzec, *Perspektywy prasy tradycyjnej...*, s. 12.

⁴⁸⁹ Tamże, s. 3.

aktualnych także i dziś. Ponadto wiele starych czasopism mogłoby na nowo ujrzeć światło dzienne⁴⁹⁰ oraz posłużyć kształtowaniu wiary i moralności kolejnych pokoleń Ukraińców.

Tworząc w czasach współczesnych katolickie pismo dla dzieci warto pomyśleć również o stworzeniu przy nim interaktywnej platformy katechetycznej. Do pracy przy tego rodzaju przedsięwzięciu warto zaprosić pracujących na terenie archidiecezji katechetów i rodziców, gdyż to oni najlepiej znają potrzeby i oczekiwania najmłodszych użytkowników Internetu. Wraz z rozwojem, platforma mogłaby być podzielona w zależności od wieku odbiorców, do których byłaby skierowana. Pożądane wydaje się stworzenie następujących przedziałów wiekowych: do trzeciego do szóstego roku życia, od siódmego do jedenastego roku życia, od dwunastego do szesnastego roku życia. Na platformie edukacyjno-katechetycznej warto byłoby zamieszczać także różnorodne pomoce i zadania, do wspólnego wykonania przez dzieci i rodziców. Działanie tego typu mogłoby pomóc w wielu rodzinach w zacieśnieniu więzi dzieci z rodzicami, a jednocześnie sprzyjać katechezie rodzinnej. Wspomniana platforma edukacyjno – katechetyczna może być także płaszczyzną wymiany doświadczeń dla katechetów. Warto zadbać o zamieszczanie na niej przykładowych scenariuszy spotkań z dziećmi i młodzieżą w ramach katechezy parafialnej oraz wszelkiego rodzaju pomocy katechetycznych (opowiadań, zadań interaktywnych do wykorzystania podczas spotkań z dziećmi, gier interaktywnych, czy nawet propozycji konkursów religijnych dla dzieci i młodzieży o zasięgu diecezjalnym lub ogólnokrajowym).

W czasach współczesnych konieczne jest otoczenie troską duszpasterską także ludzi młodych, gdyż to właśnie oni są przyszłością Kościoła, narodu i państwa. Ze względu na znikome zainteresowanie młodzieży czasopismami w wersji tradycyjnej, należałoby rozważyć zasadność tworzenia katolickiego pisma dla młodych w wersji papierowej. Wiadomo jednak również, że współczesna młodzież większość czasu wolnego spędza w Sieci, stąd niezwykle ważne wydaje się stworzenie dla młodzieży katolickiej platformy internetowej. Swoim kształtem mogłaby ona przypominać e-wydania czasopisma religijnego. Jako wzór mogłoby posłużyć w tym zakresie wydawane przed laty seminaryjne czasopismo *Duc in Altum*. Nawiązując do tradycji pierwowzoru w internetowej wersji czasopisma można pozostawić rubrykę poświęconą powołaniu i życiu seminaryjnemu, obok tego niezbędne jednak wydaje się poruszanie problematyki, która interesuje współczesną młodzież ukraińską oraz takiej, która będzie mieć wpływ na wszechstronny rozwój młodego człowieka (w tym także rozwój duchowy). Ze względu na brak wykwalifikowanych dziennikarzy, do współtworzenia pisma warto zaprosić

---

⁴⁹⁰ Czasopisma katolickie, które przetrwały do czasów współczesnych są najczęściej przechowywane w archiwach lub bibliotekach, ale ze względu na ich wiek i wartość historyczną nie są udostępniane szerszemu gronu czytelników.

kleryków lwowskiego seminarium oraz młodzież zaangażowaną w pracę grup i wspólnot działających w lwowskich parafiach. Zaangażowanie kleryków wydaje się zasadne także dlatego, iż wielu z nich ma spore doświadczenie w posługiwaniu się nowymi technologiami. Ponadto w ramach odbywanych praktyk duszpasterskich spędzają oni sporo czasu z młodzieżą, przez co dobrze znają problemy i potrzeby tej grupy wiekowej. Cenną pomocą w prowadzeniu katolickiej strony internetowej dla młodzieży mogą służyć także lwowscy dominikanie, którzy od wielu lat zaangażowani są w sposób czynny w pracę z młodymi ludźmi.

„Kościół [...] obecny jest tam, gdzie człowiek rozwija swoją zdolność poznawania i relacji. Od zawsze głoszenia orędzia i relacja komunii są dwoma filarami, na których opiera on swoje istnienie. Dlatego właśnie Sieć i Kościół są dwiema rzeczywistościami „od zawsze przeznaczonymi do spotkania”⁴⁹¹. Wobec powyższego można mieć nadzieję, że wszystkie wyżej zaproponowane działania, zmierzające do szerszego wykorzystania Internetu okażą się cennym wsparciem dla działalności Kościoła rzymskokatolickiego w archidiecezji lwowskiej i przysłużą się do tego, że przesłanie ewangeliczne będzie miało szansę docierać do coraz szerszego grona odbiorców. W chwilę obecnej Internet dla wielu nie jest już nowym środkiem komunikacji. Również Kościół nauczył się wykorzystywania Internetu na potrzeby działalności duszpasterskiej, dlatego wydaje się, że z powodzeniem może on tworzyć profesjonalny przekaz internetowy i wykorzystywać go jako codzienne narzędzie ewangelizacyjne. Jednocześnie należy pamiętać, że wykorzystanie Internetu w posłudze Kościoła nie może sprowadzać się jedynie do bezkrytycznego powielania najnowszych trendów elektronicznych, ale ma służyć świadomemu i pełnowartościowemu przekazowi orędzia chrześcijańskiego⁴⁹². „Wyzwanie zatem nie polega na tym, jak dobrze «używać» Sieci (jak często się używa), tylko jak «żyć» dobrze w epoce Sieci. W tym znaczeniu Sieć nie jest nowym środkiem ewangelizacji, lecz nade wszystko kontekstem, w którym wiara ma się wyrażać, nie tylko z powodu chęci obecności lecz z powodu zgodności chrześcijaństwa z życiem ludzi⁴⁹³”.

3.3. Media społecznościowe przyszłością komunikacji

W czasach współczesnych Internet zmienił znacząco nie tylko rozwój rynku wydawniczego i funkcjonowanie tradycyjnych mediów, ale także wniósł znaczące zmiany w proces komunikacji międzyludzkiej. Powszechne dziś fora internetowe, blogi, czaty sprawiły, że każdy internauta jest jednocześnie twórcą i odbiorcą przekazu medialnego, a tym samym może być nazwany „dziennikarzem – amatorem”. Do rozwoju mediów tworzonych przez

---

⁴⁹¹ S. Meetschen, *Cyfrowa duchowość. Wskazówki dla użytkowników*, Warszawa 2013, s. 28.

⁴⁹² M. Robak, *Duszpasterstwo w kulturze Internetu*, w: *Media w duszpasterstwie*, red. M. Przybysz, T. Wielebski, Warszawa, s. 293-294.

⁴⁹³ S. Meetschen, *Cyfrowa duchowość...*, s. 28-29.

użytkowników sieci (tzw. „amatorskiego dziennikarstwa”)⁴⁹⁴, znacząco przyczynił się, z jednej strony, powszechny dostęp do Internetu, z drugiej, posiadanie narzędzi pozwalających każdemu wyrazić swoją opinię za pośrednictwem Internetu. W ten sposób powstały także środki społecznego przekazu określane mianem „mediów społecznościowych”. Zalicza się do nich media powszechnie dostępne w sieci i najczęściej używane poprzez urządzenia mobilne, pozwalające na szybką wymianę informacji bez względu na odległość i porę czasową. Media społecznościowe „to media, które łączą technologię, telekomunikację, interakcje społeczne z obrazem, tekstem i dźwiękiem. Sposób interakcji i prezentowania informacji zależy od punktu widzenia użytkowników oraz treści, którymi wymieniają się społeczności”⁴⁹⁵. Na rynku medialnym są one najbardziej personalistyczne. Wskazuje na to już sam przymiotnik „społecznościowe”. „Social” oznacza łączenie ludzi, komunikowanie się, tworzenie wspólnot⁴⁹⁶. Często, w stosunku do social mediów stosuje się także określenie *nowe środki społecznego przekazu*, podkreślając w ten sposób innowacyjność tego zjawiska. „Narzędzia, które codziennie tworzymy z bitów i bajtów nowego, cyfrowego wszechświata, możliwość digitalizacji wszystkich komunikacyjnych środków przekazu uczyniła je bardziej plastycznymi i dynamicznymi oraz sprawiła, że łatwiej dostosowują się do naszych potrzeb i szybciej ulegają zmianom. Cyfrowe królestwo ma w sobie coś ze świata snów, gdzie na przykład kolor może być również zapachem albo dźwiękiem”⁴⁹⁷.

Jako najnowszy rodzaj komunikacji, media społecznościowe powinny znaleźć się także pośród narzędzi wykorzystywanych w ramach duszpasterstwa internetowego. Otwierają one możliwość poznawania środowiska i stwarzają możliwość wymiany informacji pomiędzy równymi osobami niekiedy także posiadającymi odmienne od katolików poglądy na świat i otaczającą rzeczywistość. Tym samym wymagają one od użytkowników tolerancji i otwartości, co w sytuacji tak różnorodnych społeczeństw, jak społeczeństwo ukraińskie, może sprzyjać dialogowi międzywyznaniowemu i współpracy o charakterze ekumenicznym⁴⁹⁸. Do takiej postawy zachęca papież Franciszek, mówiąc: „Kultura spotkania wymaga, abyśmy byli skłonni nie tylko dawać, ale także otrzymywać od innych. Media mogą nam w tym pomóc, zwłaszcza

---

⁴⁹⁴ P. Siuda, *Jak Web 2.0 stymuluje amatorskie dziennikarstwo i co z tego wynika dla społeczeństwa obywatelskiego*, https://www.researchgate.net/publication/243971460_Jak_Web_20_stymuluje_amatorskie_dziennikarstwo_i_co_z_tego_wynika_dla_spoleczenstwa_obywatelskiego [9.02.2021].

⁴⁹⁵ A. Pacholec, *Media społecznościowe na uczelni wyższej*, w: *Media w społeczeństwie informacyjnym*, (red.) E. Jaska, Warszawa 2010, s. 181.

⁴⁹⁶ M. Laskowska, *Nowe media w służbie człowieka. Zarys problematyki w kontekście etyki i aksjologii mediów*, *Teologia Praktyczna* 13(2012), s. 126.

⁴⁹⁷ „P. Levinson od 2007 r. używa terminu *nowe media* na określenie *Facebooka*, *YouTube*, bloga, czyli tym pojęciem obejmuje przede wszystkim media społecznościowe. I to stanowi – zdaniem Levinsona – kluczowe znaczenie nowych mediów”. Tamże, s. 124.

⁴⁹⁸ J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów...*, s. 12.

dzisiaj, kiedy sieci ludzkiej komunikacji osiągnęły bezprecedensowy rozwój. Zwłaszcza Internet może zaoferować większe możliwości spotkania i solidarności między wszystkimi, a jest to rzecz dobra, jest to Boży dar”⁴⁹⁹.

Za pomocą mediów społecznościowych chrześcijanom dużo łatwiej nieść Dobrą Nowinę do osób niewierzących, wątpiących i poszukujących. Może się to dokonywać poprzez świadectwa zamieszczane w mediach społecznościowych czy chociażby publikowanie treści o charakterze religijnym⁵⁰⁰. Możliwości ewangelizacji za pośrednictwem mediów społecznościowych wynikają z ich podstawowych funkcji. Do najważniejszych spośród nich należą: prezentacja poglądów i opinii, wymiana opinii, kooperacja, budowanie relacji, komentowanie bieżących wydarzeń⁵⁰¹.

Kościół dostrzega dziś nie tylko ogromny potencjał mediów społecznościowych, ale widzi także perspektywę ich coraz szerszego wykorzystania w procesie głoszenia Dobrej Nowiny⁵⁰². Zdaniem ks. Tadeusza Zasepy: „Kościół, chcąc ukazywać drogę i towarzyszyć człowiekowi, musi zatem być obecny w świecie w sposób całościowy i spójny. Istnienie w przestrzeni mediów pozostaje priorytetem w posłannictwie wspólnoty eklezjalnej, która, zachowując wierność orędziu ewangelicznemu, językiem jasnym i zrozumiałym winna komunikować swe przesłanie współczesnemu człowiekowi”⁵⁰³. Do najpopularniejszych mediów społecznościowych zaliczani są tzw. „światowi giganci”: *YouTube*, *Facebook*, *LinkedIn*, *Twitter* oraz *Instagram*. Serwisy te oferują wymianę treścią, tworzenie grup, tworzenie własnych profili, za pomocą których możliwe jest prowadzenie interaktywnej komunikacji, zapoznawanie się w sieci z innymi ludźmi oraz promowanie własnych poglądów⁵⁰⁴.

Archidiecezja lwowska również stara się prowadzić ewangelizację poprzez media społecznościowe. Doskonałym przykładem tego typu działań może być chociażby program telewizyjny *Skala*. Od lat funkcjonuje on na platformie *YouTube*, gdzie udostępniane są także krótsze filmiki, które nie zostały włączone do programu podstawowego. Archidiecezjalna strona internetowa *RKC.LVIV.UA* również posiada swoje profile na *Facebooku*⁵⁰⁵ i *Twitterze*⁵⁰⁶. Również wiele parafii, po likwidacji parafialnych stron internetowych, zakłada ich odpowiedniki na *Facebooku*. W ten sposób członkowie konkretnych wspólnot zmieniają wprawdzie sposób

---

⁴⁹⁹ Franciszek, *Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania”*, Watykan 24 stycznia 2014, 10.

⁵⁰⁰ J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów...*, s. 12.

⁵⁰¹ M. Laskowska, *Nowe media w służbie człowieka...*, s. 126.

⁵⁰² J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów...*, s. 8.

⁵⁰³ T. Zasepa, P. Olekšak, *50 lat po ogłoszeniu Inter mirifica – nowe wyzwania*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, red. A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 42.

⁵⁰⁴ A. Pacholec, *Media społecznościowe na uczelni wyższej*, s. 182.

⁵⁰⁵ Львівська Архідієцезія РКЦ у Фейсбуці, <https://www.facebook.com/rkc.lviv.massmedia> [16.01.2021].

⁵⁰⁶ Львівська дієцезія, твітер, https://twitter.com/lviv_rkc [21.12.2020].

komunikowania się, nie ograniczając przy tym wzajemnych relacji między sobą i relacji z parafią. Jednocześnie parafialne konta na *Facebooku* czy *Twitterze* w dalszym ciągu pozostają miejscem wymiany informacji, a nierzadko są także przestrzenią do działań o charakterze formacyjnym lub charytatywnym.

Wydaje się, iż Kościół w XXI wieku musi otworzyć na komunikację wirtualną (pocztą elektroniczną, serwis informacyjny, biblioteka multimedialna), wychowując jednocześnie wiernych (duchownych i świeckich) do odpowiedzialnego i krytycznego odbioru środków przekazu⁵⁰⁷, gdyż to właśnie tam przeniesiono dziś wiele ważnych działań. Na *Facebooku* bardzo aktywnie prezentują swoją działalność zgromadzenia zakonne z terenu archidiecezji, za pośrednictwem *Facebooka* można obejrzeć transmisje Mszy Świętej i nabożeństw ze świątyn archidiecezjalnych, od kilku lat wielu księży i osoby świeckie prowadzą religijne wideoblogi. Wszystkie tego typu działania dowodzą, że media społecznościowe coraz bardziej zawłaszczają życie codzienne wielu ludzi. Jednocześnie nieustannie zmienia się ich rola w przestrzeni publicznej⁵⁰⁸. Pokazują to chociażby współczesne blogi. Wydaje się, że dokonujące się dziś przemiany sprawiły, iż znacząco wzrasta znaczenie bloga także w pracy duszpasterskiej. Na blogu „autor zamieszcza ważne i interesujące informacje z życia Kościoła i parafii, komentarz do czytań z bieżącego dnia, które są pomocą do przemyśleń dla ludzi wierzących i szukających sposobu, by żyć Ewangelią na co dzień. W kontekście duszpasterstwa w blogosferze warto zwrócić szczególną uwagę na ludzi cierpiących, dla których nowe media są środkiem wyrażania swego bólu oraz sposobem komunikowania się z innymi”⁵⁰⁹. Blogi prowadzone przez portale społecznościowe są bardzo skuteczne, są one często bardziej „popularne i angażujące niż profile marek konsumenckich, które posiadają znaczne budżety i współpracują z agencjami”⁵¹⁰. W archidiecezji lwowskiej na platformach *Facebook* i *YouTube* zaczęli prowadzić swoje blogi ks. Andrzej Bilyk, o. Roman Laba, ks. Roman Lysak, ks. Grzegorz Draus, Orysia Uska.

Skupiając się na duszpasterstwie w Internecie, warto dbać o ewangelizację poprzez media społecznościowe, ponieważ, jak podkreśla Monika Pszybysz: „Social media jako nowa «agora», czyli otwarta przestrzeń publiczna, «w której ludzie dzielą się swoimi pomysłami, informacjami, opiniami i gdzie mogą również powstawać nowe więzi i formy wspólnoty», stały się bowiem

---

⁵⁰⁷ T. Zasepa, P. Olekšak, *50 lat po ogłoszeniu Inter...*, s. 39-40.

⁵⁰⁸ M. Kuchta-Nykiel, *Blogi w erze social media. Jak zmienia się ich rola?*, <https://socialpress.pl/2018/08/blogi-w-erze-social-media-jak-zmienia-sie-ich-rola/> [20.01.2021].

⁵⁰⁹ „Dzięki temu Kościół może towarzyszyć ludziom cierpiącym, by właściwie ukierunkować ich duchowe, fizyczne lub psychiczne zmagania. Edukacja medialna zwraca uwagę na refleksję etyczną i aksjologiczną dotyczącą poszanowania ludzkiej godności. W kontekście różnych antywartości obecność Kościoła w blogosferze wprowadza w przestrzeń wirtualną ład moralny i społeczny. Obecność duszpasterzy w serwisach społecznościowych jest okazją dotarcia do człowieka, poznawania i komunikowania się z nim”. J. Nogowski, *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów...*, s. 13.

⁵¹⁰ M. Kuchta-Nykiel, *Blogi w erze social media...* [20.01.2021].

niezwykle ważnym miejscem głoszenia Dobrej Nowiny”⁵¹¹. Wydaje się to szczególnie ważne chociażby dlatego, że media społecznościowe znacząco wpływają na postrzeganie otaczającej rzeczywistości, sposób bycia, procesy wymiany informacji. Poprzez portale społecznościowe można dziś załatwiać niemal każdą sprawę⁵¹². Kanały: *Snapchat, Instagram, Tik Tok, LinkedIn* dają możliwość upubliczniania różnorodnych materiałów informacyjnych. Do prowadzenia dialogów, tworzenia czatów powstały: *Telegram, Messenger, Viber, WhatsApp* i inne. Jednocześnie warto zauważyć, że każde z przywołanych mediów ma swoich zwolenników i przeciwników, jest bardziej lub mniej lubiane przez konkretne grupy wiekowe. Wykorzystując tę wiedzę i uwzględniając potrzeby ludzi w różnym wieku, warto wdrożyć w dzieło ewangelizacji wszystkie najpopularniejsze media społecznościowe, tym bardziej, że liczba aktywnych użytkowników z roku na rok znacząco się powiększa (z najnowszych danych wynika, że w roku 2020 korzystało z nich prawie 50% światowej populacji)⁵¹³.

Do najpopularniejszych mediów społecznościowych na Ukrainie zalicza się *Facebook, YouTube* oraz *Instagram*⁵¹⁴. W duszpasterstwie archidiecezji lwowskiej najczęściej wykorzystywane są kanały *YouTube*, oraz *Facebook*. Wydaje się, iż do tej pory nie prowadzono działań duszpasterskich na *Instagramie*. Uwzględniając preferencje odbiorców, warto rozwijać duszpasterstwo internetowe na wspomnianych kanałach, prowadząc za ich pośrednictwem transmisje Mszy Świętej, nabożeństw lub innych wydarzeń o charakterze religijnym. Jednocześnie warto sondować zapotrzebowanie odbiorców tych mediów na konkretne treści. Wraz z tym pożądane jest także wspieranie osób, które zaangażowane są już w przekaz treści religijnych za pośrednictwem mediów społecznościowych. Media te mają ogromny potencjał w zakresie ewangelizacji.

Ponieważ największą popularnością wśród ukraińskich użytkowników cieszy się *Facebook*⁵¹⁵, warto zadbać o to, by był on miejscem przekazu treści o charakterze teologicznym i formacyjnym. Oprócz tego warto także poszukać nowych form wykorzystania *Instagramu* i *Twittera*⁵¹⁶, tym bardziej, że ten ostatni znacznie powiększa w ostatnich latach grono swoich stałych użytkowników (swoje konto na *Twitterze* posiada nawet papież Franciszek – jest ono

---

⁵¹¹ M. Pszybysz, *Nowe życie w Chrystusie w nowej ewangelizacji w mediach*, *Wrocławski przegląd teologiczny* 2/23(2015), s. 320-321.

⁵¹² Д. Браун, *Як соцмережі впливають на наші настрої, сон, психічне здоров'я і стосунки*, <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-42693578> [13.01.2021].

⁵¹³ M. Kuchta-Nykiel, *Social media w Polsce i na świecie – najnowsze dane*, <https://socialpress.pl/2020/02/social-media-w-polsce-i-na-swiecie-najnowsze-dane> [13.01.2021].

⁵¹⁴ РБК_Україна, *Українці назвали найпопулярніші соціальні мережі*, <https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraintsy-nazvali-samyje-populyarnye-sotsialnye-1582734412.html> [14.01.2021].

⁵¹⁵ M. Laskowska, *Nowe media w służbie człowieka...*, s. 126-127.

⁵¹⁶ Aleteia, *Codzienna dawka duchowej inspiracji na Instagramie. Polecamy!*, <https://pl.aleteia.org/2017/10/31/codzienna-dawka-duchowej-inspiracji-na-instagramie-polecamy/> [14.01.2021].

obserwowane przez około 16 milionów osób)⁵¹⁷. Na *Twitterze* podejmowane są także różnorodne inicjatywy społeczne. Doskonałym przykładem owej różnorodności mogą być chociażby polscy biskupi, prowadzący w ten sposób kampanię zatytułowaną *Wychowywać do pełni człowieczeństwa*⁵¹⁸.

Wydaje się, że w dobie współczesnej dobrą inicjatywą byłoby założenie na *Twitterze* zarówno profilu arcybiskupa lwowskiego, jak i jego biskupów pomocniczych. Tym samym może zostać stworzona przestrzeń do publikacji fragmentów listów pasterskich biskupów, ich wypowiedzi na konkretne tematy oraz do zamieszczania ważnych informacji z życia Kościoła lokalnego. Jednocześnie warto zauważyć, że teoretycznie archidiecezjalna strona *RKC.LVIV.UA* posiada swoje konto na *Twitterze*, jednak ostatni post na tej stronie zamieszczono w roku 2017⁵¹⁹. Podobny problem dotyczy strony założonej przez lwowskich paulistów. Ostatni zamieszczony przez nich *tweet* pochodzi z 2015 roku⁵²⁰.

Również wszystkie archidiecezjalne media tradycyjne, oprócz stron internetowych, powinny posiadać swoje konta w mediach społecznościowych. Do prowadzenia *social mediów* powinien być zaangażowany osobny pracownik, lub, jeśli to możliwe, grono osób, ponieważ realizacja tego typu inicjatyw wymaga dużo czasu. W czasach współczesnych nie ma wątpliwości co do tego, że portale społecznościowe służą ewangelizacyjnej i duszpasterskiej działalności Kościoła, „umożliwiając interakcję na różnych poziomach, lokalnym, krajowym, kontynentalnym, światowym”⁵²¹. W konsekwencji warto zakładać i prowadzić media społecznościowe, pamiętając, że do tego typu działań potrzeba także ogromnego zaangażowania, troski i delikatności. Aby ewangelizacja za pośrednictwem mediów społecznościowych była owocna i była prowadzona na odpowiednim poziomie warto zadbać o odpowiednie przygotowanie osób zaangażowanych w tego rodzaju działalność. Stąd niezbędne wydaje się organizowanie dla nich odpowiednich kursów i szkoleń⁵²². Jednocześnie należy nieustannie przypominać, że aktywność katolików na portalach społecznościowych jest okazją do dawania świadectwa wiary i tworzenia konkretnego wizerunku współczesnego chrześcijanina. Wraz z tym wszyscy wykorzystujący media społecznościowe do przekazu treści religijnych powinni pamiętać, że przekaz ten wymaga odpowiedniego języka: musi to być zarówno język

---

⁵¹⁷ Oficjalna strona Papierza Franciszka w *Twitterze*, https://twitter.com/Pontifex_pl?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor [20.12.2020].

⁵¹⁸ M. Buszkiewicz, *Polscy biskupi na Twitterze*, <https://www.wsensie.pl/polska/7656-polscy-biskupi-na-twitterze> [20.12.2020].

⁵¹⁹ Львівська дієцезія, *твітер*, https://twitter.com/lviv_rkc [21.12.2020].

⁵²⁰ Paulisty Ukraina, *твітер*, <https://twitter.com/PaulistyUkraina> [21.12.2020].

⁵²¹ M. Sitarz, *Zadania mediów ...*, s. 163.

⁵²² Uniqskills, *Internet i media społecznościowe w nowoczesnej parafii*, <https://www.uniqskills.com/pl/reklama-online/internet-i-media-spoecznościowe-w-nowoczesnej-parafii> [21.12.2020].

nowoczesnych środków przekazu, ale także język profesjonalny, pozwalający na rzetelny przekaz prawd wiary i zasad moralności chrześcijańskiej.

Chcąc dziś skutecznie głosić Dobrą Nowinę szerokiemu gronu odbiorców, Kościół w archidiecezji lwowskiej musi odważnie sięgnąć po nowe technologie, wspierające procesy komunikacji społecznej. Nie chodzi przy tym o to, żeby zwiększyć ilościowo przekaz treści religijnych np. w Internecie, lecz włączyć je w nową kulturę stworzoną przez nowoczesne środki społecznego przekazu⁵²³. Jednocześnie warto pamiętać, że: „misją Kościoła dzisiaj nie jest głoszenie Ewangelii poprzez Internet, z wykorzystaniem Internetu. Misją Kościoła jest głoszenie Ewangelii w Internecie. Dokładnie tak! Na uczniów Pana, którzy obecni są w społecznej sieci, oczekuje misja głoszenia Ewangelii”⁵²⁴. Podejmując działania w kierunku ewangelizacji poprzez media, odpowiedzialni za Kościół muszą pamiętać, że w erze zaawansowanego rozwoju technologii informacyjnych, komunikacja międzyludzka nieodwracalnie przybrała formy interaktywne, umożliwiające użytkownikom Sieci tworzenie własnych witryn i dzielenie się za ich pośrednictwem swoją wiedzą i przemyśleniami. W ten sposób powstały także obecnie istniejące media społecznościowe. Są one relatywnie nowym narzędziem, nierzadko tworzone są z potrzeb internautów, a jednocześnie podlegają nieustannym przemianom. Wydaje się, iż w czasach współczesnych są one niezbędne w dziele ewangelizacji, gdyż dla wielu pozostają niezastąpionym narzędziem komunikacji⁵²⁵.

---

⁵²³ Z. Zaremski, *Nowa ewangelizacja a środki...*, s. 326.

⁵²⁴ C. Celli, *Wykład inauguracyjny*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, red. A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s.11.

⁵²⁵ A. Pacholec, *Media społecznościowe na uczelni wyższej*, s. 184.

ZAKOŃCZENIE

Dziennikarstwo religijne stało się w obecnych czasach wiodącym, a zarazem najskuteczniejszym sposobem ewangelizacji. Należy przy tym wyraźnie podkreślić, że środki społecznego przekazu nieustannie rozwijają się i przechodzą liczne przeobrażenia. Także dziennikarstwo religijne w archidiecezji lwowskiej na przestrzeni lat podlegało licznym transformacjom. Archidiecezja lwowska jest na swój sposób wyjątkowa. Powodem owej unikalności jest miejsce, w którym przed wiekami powstała. Od wieków ziemia ta była miejscem współistnienia różnych narodowości, kultur, religii i wspólnot wyznaniowych, co zarówno w czasach minionych, jak i w dobie obecnej generuje z jednej strony wiele problemów, ale stwarza także wiele możliwości. Chociaż archidiecezja lwowska miała ogromnie bogate doświadczenie w zakresie ewangelizacji za pośrednictwem mediów, okres okupacji radzieckiej i zaplanowana ateizacja przyczyniły się do całkowitego zniszczenia mediów katolickich. W czasach niewoli radzieckiej duchowni rzymskokatolicki starali się przekazywać do mediów zagranicznych krótkie informacje o podziemnej działalności Kościoła na Ukrainie, podtrzymując tym samym tradycje diecezjalnego przekazu medialnego, jednak ze względów politycznych był to właściwie przekaz znikomy. Wyraźną zmianę przyniósł rok 1991, kiedy po upadku reżimu komunistycznego zaczęła odradzać się wolna Ukraina, a wraz z nią struktury Kościoła rzymskokatolickiego. Jednocześnie swoją działalność zaczęły wznowiać także katolickie środki społecznego przekazu.

W prezentowanym opracowaniu postawiono sobie za cel przeanalizowanie działalności mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej od połowy XVIII wieku po czasy współczesne. Analizie poddano zarówno media tradycyjne (prasę, radio i telewizję), jak i media cyfrowe, działające dzięki rozwojowi nowoczesnych technologii (strony internetowe, portale społecznościowe, platformy internetowe). Aby zrealizować wyznaczone cele poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania: jakie media katolickie istniały na terenie archidiecezji lwowskiej na przestrzeni ostatnich dwustu lat? Jak przebiegał i przebiega ich rozwój? Na jakie trudności napotykają w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej? Jakie działania warto podjąć, aby media te mogły się dziś prężnie rozwijać i spełniać swoje wielorakie funkcje?

Poszukując odpowiedzi na tak postawione pytania przeanalizowano w pierwszej kolejności dzieje mediów katolickich w latach 1728-1918. Opisano je w pierwszym rozdziale prezentowanego opracowania. Oprócz ogromnej ilości gazet i czasopism religijnych wydawanych we wskazanej przestrzeni czasowej, w pierwszym paragrafie zaprezentowano także wydawnictwa jednorazowe (jednodniówki), mało znane gazety ulotne (okazjonalne) oraz oficjalne periodyki urzędowe lwowskiej kurii – kurendy i dyrektoria (początkowo publikowane jedynie w języku łacińskim). Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, iż przełom wieku XIX i XX nazwać można „złotym wiekiem” prasy katolickiej we Lwowie. Wśród licznych gazet i czasopism religijnych z tego okresu można odnaleźć czasopisma dla duchownych i świeckich, dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

W paragrafie drugim przeanalizowano rozwój mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej w latach 1918-1991. Warto przy tym zaznaczyć, iż we wspomnianym okresie na uwagę zasługują lata 1918-1939, kiedy możliwy był rozwój prasy katolickiej na omawianym terenie, co sprawiało, że powstawały nowe tytuły prasowe, a przy tym nieustannie doskonalono jakość wydawanych periodyków. Niestety, wybuch II wojny światowej, a następnie długotrwała okupacja radziecka uniemożliwiły publikację gazet i czasopism religijnych. Jednocześnie podkreślić należy, że treść omawianego paragrafu nie ogranicza się jedynie do prezentacji mediów tworzonych na potrzeby wiernych Kościoła rzymskokatolickiego. Oprócz czasopism wydawanych przez łacinników uwzględniono w nim także czasopisma grekokatolickie i ormiańskie, w których znaleźć można wiele cennych informacji z życia Kościoła rzymskokatolickiego w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

W ostatnim paragrafie pierwszego rozdziału przeanalizowano działalność pierwszych lwowskich mediów audialnych i audiowizualnych. Szczegółowo opisano w nim utworzony na falach przedwojennego Radia Lwów katolicki program radiowy oraz działalność lwowskich kin (zwłaszcza działającego pod franciszkańską kuratelą kina „PAX”), które w okresie dwudziestolecia międzywojennego stawały się propagatorami wartościowych filmów katolickich. Działalność opisanych w tym paragrafie środków społecznego przekazu również została przerwana wraz z wybuchem II wojny światowej.

Wieloletnia okupacja Ukrainy przez Związek Radziecki okazał się być poważną przeszkodą dla wszelkiej działalności Kościoła rzymskokatolickiego na terenie archidiecezji. Radziecki reżim uniemożliwił także swobodną działalność środków masowego przekazu. Dlatego można powiedzieć, że dopiero rok 1991 rozpoczyna nowy okres w dziejach mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej. Ich działalności w wolnej Ukrainie poświęcony został drugi rozdział prezentowanego opracowania. W paragrafie pierwszym opisano proces odradzania się mediów katolickich na terenie archidiecezji lwowskiej. Osobno opisano proces

reaktywacji prasy, a następnie także rozwój katolickiego programu radiowego, katolickiej telewizji oraz proces powstawania nowych mediów, nierozzerwalnie związany z rozwojem nowych technologii (przede wszystkim Internetu). Oprócz tego podjęto też próbę ukazania mediów innych wyznań i mediów świeckich, zainteresowanych wydarzeniami z życia Kościoła rzymskokatolickiego, zarówno w archidiecezji lwowskiej jak i na obszarze całej Ukrainy. W paragrafie drugim opisano podstawowe zagadnienia poruszane przez archidiecezjalne media katolickie. Wykazano, iż poruszane w nich treści obejmują zarówno sprawy wiary, moralności, życia duchowego jak i bieżące problemy lokalnej społeczności. W paragrafie trzecim omówiono szczegółowe trudności z jakimi borykają się dziś na co dzień katolickie środki społecznego przekazu w archidiecezji lwowskiej. Pośród nich pilnego rozstrzygnięcia wymagają problemy natury finansowej, technicznej ale także problem natury językowej (zwłaszcza te które wynikają z braku precyzyjnego słownictwa religijnego oraz ubóstwa języka religijnego).

W ostatnim, trzecim rozdziale dysertacji podjęto próbę wskazania kierunków rozwoju mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej w najbliższej przyszłości. Podkreślono, że liczne zmiany muszą się dziś dokonać zarówno w istniejących tradycyjnych mediach katolickich (prasie, radiu i telewizji), jak i w rozwijających się prężnie nowych mediach. Jednocześnie zwrócono uwagę na potrzebę wykorzystania nowych technologii, zwłaszcza możliwości jakie stwarza Internet. Przeprowadzone badania pozwoliły na wskazanie następujących obszarów rozwoju mediów rzymskokatolickich w archidiecezji lwowskiej:

1. Reaktywacja gazet i czasopism religijnych w tradycyjnej (papierowej) formie, przy jednoczesnym rozwoju ich wydań elektronicznych.
2. Utworzenia prasy katolickiej dla dzieci oraz platformy edukacyjno-interaktywnej, z której oprócz najmłodszych mogliby korzystać także dorośli użytkownicy (rodzice, duszpasterze, katecheci).
3. Stworzenie czasopisma religijnego oraz archidiecezjalnej, ewangelizacyjnej strony internetowej dla młodzieży.
4. Doinwestowanie rozwoju katolickiego programu radiowego i programu telewizyjnego *Skala* oraz stworzenia katolickiego programu radiowego w języku ukraińskim w przestrzeni internetowej.
5. Promocja filmu o tematyce religijnej i rozwój kinematografii katolickiej.
6. Rozwój archidiecezjalnej strony internetowej oraz parafialnych stron internetowych oraz wykorzystanie mediów społecznościowych jako narzędzia ewangelizacji.
7. Troska o kształcenie dziennikarzy katolickich oraz jakość tworzonych przez nich przekazów medialnych.

Przeprowadzone badania pokazują, iż od chwili upowszechnienia się prasy, na terenie archidiecezji lwowskiej zabiegano o tworzenie gazet i czasopism religijnych, traktując je jako cenne źródło wiedzy o życiu i działalności Kościoła lokalnego oraz jako ważne narzędzie ewangelizacji. Szczególny rozkwit prasy katolickiej przypada na lata dwudziestolecia międzywojennego. Imponująca jest przy tym zarówno ilość publikowanych periodyków, jak i to, że ich wydawcy dokładali wszelkich starań, aby były to pisma prezentujące zarówno wysoki poziom merytoryczny jak i edytorski.

Godnym uwagi wydaje się być także fakt troski Kościoła o wykorzystywanie do dzieła ewangelizacji pojawiających się w wieku XIX nowinek technicznych. Rozwój katolickiego programu radiowego czy promocja katolickiego filmu dowodzą, że kolejni biskupi, rezydujący w przedwojennym Lwowie, doceniali ogromny potencjał rozwijających się środków społecznego przekazu i dostrzegali możliwość ich wszechstronnego wykorzystania w pracy duszpasterskiej. Prowadzone analizy pokazują także zbrodnicze skutki antykościelnej polityki Związku Radzieckiego i dramatyczne owoce masowej indoktrynacji ludności zamieszkującej tereny archidiecezji lwowskiej po zakończeniu II wojny światowej. Z badań wynika, iż system komunistyczny zniszczył nie tylko struktury Kościoła rzymskokatolickiego, ale także skutecznie usunął z przestrzeni publicznej katolickie media, pozbawiając tym samym mieszkańców tych terenów podstawowych praw, ale także niszcząc ważny obszar codziennego życia jaki stanowi życie kulturalne. Jednocześnie z badań wynika, iż Kościół lwowski do dziś boryka się z wieloma konsekwencjami polityki radzieckiej. Okazuje się bowiem, że w nowej rzeczywistości społecznej, politycznej i gospodarczej nader trudno jest dziś odbudować prężnie rozwijające się przed wojną media katolickie. Sytuację tę generuje wiele problemów. Niewątpliwie jednym z nich są wspomniane już problemy natury finansowej. Należy jednak podkreślić, że szanse rozwoju mediów katolickich ogranicza dziś fakt nieustannego zmniejszania się ilości odbiorców tych mediów na terenie archidiecezji. Należy przy tym jednoznacznie podkreślić, iż trudna sytuacja mediów rzymskokatolickich i piętrzące się przed nimi problemy, nie powinny dziś zniechęcać twórców katolickich środków społecznego przekazu, a raczej być dla nich motywacją do tego, aby nieustannie wzmacniać rolę i znaczenie mediów katolickich na terenie archidiecezji. Cenną inspiracją dla lwowskich mediów może stać się chociażby szeroko rozwinięty dziś rynek medialny w Polsce.

Przeprowadzone badania dowiodły, że warto było zająć się podjętą problematyką, nie tylko po to, żeby w przynajmniej minimalnym stopniu zapełnić lukę istniejącą w ukraińskiej bibliografii dotyczącej dziejów mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej, ale także po to, by stworzyć furtkę do kolejnych badań w tym obszarze. Wydaje się, iż szczegółowych opracowań wymagają dziś przede wszystkim poszczególne czasopisma religijne ukazujące się w

archidiecezji lwowskiej. Warto przebadać zarówno ich treść, jak i znaczenie dla lokalnej społeczności. Osobnego opracowania wymagają także wydawnictwa okolicznościowe (jednodniówki, gazety ulotne). Ponadto warto dotrzeć dziś do archiwów radiowych, telewizyjnych i bogatych zasobów Internetu, aby przeprowadzić szczegółowe analizy dziejów i treści poruszanych w katolickim programie radiowym, telewizji *Skalą* oraz na licznych stronach internetowych funkcjonujących obecnie w wielu parafiach na terenie archidiecezji. Szczegółowych opracowań powinny doczekać się także współczesne media katolickie istniejące na terenie archidiecezji (zarówno te tradycyjne, jak i nowe media). Należy mieć nadzieję, że spotkanie czytelników, duchownych i świeckich, z problematyką podjętą w prezentowanej rozprawie doktorskiej zainspiruje ich do podjęcia kolejnych badań w zakresie dziejów, ale także współczesnej działalności mediów katolickich w archidiecezji lwowskiej i innych ukraińskich diecezjach.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła

1. Dokumenty Soboru Watykańskiego II

Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, Rzym 28 października 1965.

Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazu „Inter mirifica”*, Rzym 4 grudnia 1963.

2. Nauczanie papieży

Benedykt XVI, „*Środki przekazu: sieć komunikacji, jedności i współpracy*” *Orędzie papieża Benedykta XVI na 40. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, w: *Benedykt XVI – orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, (red.) G. Umiński, Lublin 2013, s. 13-15.

Franciszek, *Orędzie na 48. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania”*, Watykan 24 stycznia 2014.

Franciszek, *Orędzie na 50. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Komunikacja i Miłosierdzie – owocne spotkanie”*, Watykan 24 stycznia 2016.

Jan Paweł II, *Środki społecznego przekazu pomostem pomiędzy wiarą a kulturą*, w: *Jan Paweł II – orędzia na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu. Konkordancja*, (red.) D. Sonak, I. Piątek-Belina, Lublin-Olsztyn 2015, s. 83-88.

Paweł VI, *Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi” o ewangelizacji w świecie współczesnym*, Rzym 8 grudnia 1975.

Paweł VI, *Orędzie na 1. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Środki społecznego przekazu ważnymi elementami cywilizacji”*, Watykan 7 maja 1967.

Paweł VI, *Orędzie na 2. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu „Prasa, kino, radio i telewizja w służbie postępu ludzkości”*, Watykan 26 maja 1968.

Pius XII, *Encyklika o kinematografii, radiu i telewizji „Miranda Prorsus”*, Rzym 8 września 1957.

3. Dokumenty Stolicy Apostolskiej

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1994.

Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego, (red.) J. Pisiewicz, Kielce 2013.

Papieska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja Duszpasterska o Środkach Społecznego Przekazu „Communio et progressio”*, Rzym 23 maja 1971.

4. Wywiady z odpowiedzialnymi za media w archidiecezji lwowskiej

- Buczek M., Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Założyciel i współzałożyciel wielu mediów rzymskokatolickich na terenie archidiecezji* [20.03.2018].
- Czawaga K., Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Konsultant Kurii Metropolitalnej we Lwowie w sprawach mass mediów* [08.09.2017].
- Czornyj A., Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Dziennikarz Archidiecezji Lwowskiej* [08.09.2017].
- Krawiec M., Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Odpowiedzialny za Program Radiowy we Lwowie* [03.03.2018].
- Kusy A., Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Odpowiedzialny za środki społecznego przekazu w archidiecezji lwowskiej* [10.02.2018].
- Rozmowa z Bp Marianem Buczkiem z okazji 25-lecia programu*, Archiwum Katolickiego Programu Radiowego we Lwowie (nagranie w archiwum autora).
- Rozmowa z Witą Jakubowską z okazji 25-lecia programu*, Archiwum Katolickiego Programu Radiowego we Lwowie (nagranie w archiwum autora).
- Rudź I., Wywiad (nagranie w archiwum autora), *Dziennikarz Katolickiego Programu Radiowego we Lwowie* [13.09.2017].

5. Czasopisma wydawane w archidiecezji lwowskiej

- Adoracja Przenajświętszego Sakramentu* (1902-1914).
- Apostolstwo Chorych* (1930-1939).
- Biblioteka Religijna* (1932-1939).
- Biuletyn Związku Sodaliczki Mariańskich Akademiczek w Polsce* (1931).
- Bonus Pastor* (1877-1890).
- Catalogus fratrum ac sororum Provinciae Poloniae Sacri Ordinis Preadicatorum Anno Domini 1935* (1935).
- Catalogus Universi Cleri et Schematismus Archidioecesis Leopoliensis Ritus Armeno-Catholici* (1918-1939).
- Catalogus universi venerabilis cleri secularis et regularis Archidioeceseos Leopolitanae ritus latino pro Anno Domini 1861* (1861).
- Chata: czasopismo ludowe ku nauce i rozrywce dla starszych i dzieci* (1870-1893).
- Collectanea Theologica z dodatkiem Ruch Teologiczny* (1931-1932).
- Currendae Consistorii Metropolitanani Leopoliensis* (1843-1939).
- Cześć Marji: z okazji święta marjańskiego młodzieży szkolnej* (1932).
- Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi juxta Rubricas* (1823-1843).

Directorium Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensi ritus latini juxta rubricas breviarii et missalis romani tam generales quam particulares ac Decreta S. Congregationis Ritum ad Norman Calendarii perpetui... (1766-1869).

Duc in Altum (2002-2017).

Dyszal w Głowie (1932-1937).

Dzień misyjny (1932).

Dzwonek Trzeciego Zakonu. Ś.O.N. Franciszka Serafickiego (1885-1939).

Dzwonek z dodatkiem Gromada (1859-1874).

Gazeta Kościelna (1893-1939).

Gazeta Niedzielną: Pismo dla Rodzin Katolickich (1903-1918).

Gazeta Niedzielną: tygodnik dla rodzin katolickich z dodatkiem Słowo Boże (1912-1939).

Głos Akcji Katolickiej Archidiecezji Lwowskiej (1935-1939).

Głos Eucharystyczny (1918-1939).

Głos Katolicko-Polski z dodatkiem Nowy Szczutek (1901).

Głos Św. Antoniego z Padwy (1896-1899).

Głos Związku Młodzieży (1924-1934).

Głosy Salezjańskiego zakładu w Daszawie (1926-1927).

Gregoriana (1935-1939).

Grzmot (1896-1898).

Gwiazda Katolicka (1890-1891).

Jednodniówka Koła Abstynentów Studentów (1937).

Jednodniówka Kongregacji Ziemianek pod wezwaniem Matki Boskiej Kochawińskiej (1912).

Jednodniówka młodych Zrzeszenia Młodzieży Katolicko-Narodowej w Tarnopolu (1932).

Jednodniówka wydana ku uczczeniu śp. ks. Franciszka Skarbowskiego w 3.ą rocznicę jego śmierci (1929).

Jednodniówka wydana z okazji 25-lecia zakładu Naukowo-Wychowawczego SS. De Notre Dame (1929).

Jedność (1898-1900).

Katolicki Głos Pracy (1930-1934).

Królowa Apostołów (1908-1939).

Kronika Powszechna (1910-1914).

Krzyż (1988-1901).

Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego (1914).

Католицька Акція (1934-1939).

Lwowskie Wiadomości Katolickie z dodatkiem Gazetka Niedzielną dla dzieci (1937-1939).

Lwowskie Wiadomości Parafialne z dodatkiem Gazetka Niedzielną dla dzieci (1928-1930).
Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy (1911-1939).
Młodzież Katolicka (1932-1939).
Młodzież Seraficka (1928-1929).
Naród. Przedtem Stany (1893-1901).
Nasz Związek (1926-1939).
Niedziela (1884-1904).
Nowy Naród (1897).
Ojczyzna (1926-1927).
Ordo Divini Officii in Archidioecesi Leopoliensis rit[us] lat[ini] (1902).
Piast (1876-1877).
Pochodnia (1895-1896).
Polak – Grekokatolik (1932-1939).
Polski Przegląd Tomistyczny Kwartalnik (1939).
Posłaniec Św. Antoniego z Padwy (1912-1939).
Posłaniec św. Grzegorza (1927-1939).
Przedświt (1901-1903).
Przegląd Lwowski (1871-1883).
Przegląd Teologiczny z dodatkiem Ruch Teologiczny (1920-1930).
Przygotujcie drogę Panu (2006-2017).
Radość Wiary (1993-2014).
*Relacya Koronacyi Cudownego obrazu Najświętszej Maryi Panny na Górze Różańcowey
w.w.o.o. Dominikanów Prowincji Ruskiej* (1728).
Roczniki Kapłańskie (1890-1892).
Rola Katolicka (1934-1939).
Róża Duchowna (1898-1939).
Ruch Katolicki (1897-1901).
*Schematismus Universi Saecularis et Regularis Cleri Archi Diaeceseos Metropol. Leopol.
(1867).*
Sodalis Marianus (1896-1897).
Stany (1893).
Stryjskie Wiadomości Parafialne (1930).
Studia Leopoliensia (2006 - do czasów obecnych).
Świat (1927-1928).
Świt Seraficki Kwartalnik (1925).

Szkoła Chrystusowa (1930-1939).
Tygodnik Katolicki (1891-1893).
Tygodnik Niedzielny (1876-1878).
Unia (1869-1871).
Wiadomości Katolickie (1883-1890).
Wiadomości Kongresowe (1936).
Wiadomości Kościelne (1873-1882).
Wiadomości z Ostrej Bramy we Lwowie (1938-1939).
Wieści z prowincjalatu oo. Franciszkanów w Polsce (1931-1939).
Z okazji poświęcenia ołtarza w kaplicy XI Gimnazjum we Lwowie (1929).
Ziarneczka Eucharystyczne do Użytku Adoratorów Przenajśw. Sakramentu (1908-1920).
Życie Parafialne (1932).
Жуј ро Вожету (1936-1939).
Богослов'я (1923-1939).
Вісник Маріанських Товариств (1926-1937).
Вісті Апостольської Лемківщини (1935-1941).
Вісті Станіславської Єпархії (1921-1939).
Голос Дяків (1925-1929).
Добрий Пастир (1931-1939).
Друг (1934-1939).
Дяківський прапор (1936-1937).
Дяківський шлях (1929).
Дяківські Відомості (1925-1932).
Львівсько-Ахієпатріархальні Відомості (1918-1942).
Місіонар (1918-1944).
Наш приятель (1921-1935).
Наш світ. Додаток до Нової Зорі (1925-1926).
Нива (1918-1939).
Пресвята Богородице, спаси нас! (1938-1939).
Свято Християнської України (1938).
Сівач (1936-1939).
Христос наша сила. Додаток до Добрий Пастир (1931-1939).

II. Literatura przedmiotu

- Adamczyk D., *Polskie społeczne placówki wydawnicze we Lwowie w dobie autonomii galicyjskiej*, Kielce 1996.
- Aleteia, *Codzienna dawka duchowej inspiracji na Instagramie. Polecamy!*, <https://pl.aleteia.org/2017/10/31/codzienna-dawka-duchowej-inspiracji-na-instagramie-polecamy/> [14.01.2021].
- Ancora Media, *Фільм Мар'ян Яворський (частина 2)*, <https://www.youtube.com/watch?v=7Nqo98rDufs> [18.06.2019].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Dzisiaj odbędzie się modlitwa o Jedność Chrześcijan w katedrze lwowskiej*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Sogodni_vidbudetsya_molutva_za_yednist_xrustuyan_u_Lvivskij_katedri_-pl [12.09.2020].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, http://www.rkc.lviv.ua/category_1.php?cat_1=11&lang=3 [10.02.2018].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, http://www.rkc.lviv.ua/Petro_Burysh-page-pl [20.03.2018].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Katolickie Radio Lwów*, http://www.rkc.lviv.ua/category_3.php?cat_1=7&cat_2=27&cat_3=19&lang=3 [2.02.2018].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Katolicki program TV „Skala”*, http://www.rkc.lviv.ua/category_3.php?cat_1=7&cat_2=27&cat_3=18&lang=3 [20.05.2018].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Modlitwa o pokój w Ukrainie i błogosławieństwo dla Metropolity Lwowskiego w katedrze w pierwszy dzień Nowego Roku*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Molutva_pro_mur_v_Ukraini_ta_blagoslovennya_dlya_mutropoluta_Lvova_v_katedri_u_pershuj_den_Novogo_roku-pl [12.09.2020].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Modlitwa św. Jana Pawła II o powołania*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Molutva_Sv_Joan_Pavlo_II_pro_poklukannya-pl [12.09.2020].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Rozpoczęcie Roku Szkolno-katechetycznego 2017/2018 w Strzelczyskach*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Pochatok_navchalno_katexetuchnogo_20172018_roku_u_Strileckomu-pl [12.09.2020].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Sambor*, <http://www.rkc.lviv.ua/Sambir-pl> [18.02.2020].

- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Struktura Kościoła rzymsko-katolickiego na Ukrainie*, http://www.rkc.lviv.ua/category_1.php?cat_1=5&lang=3 [13.08.20].
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Transmisja na żywo nabożeństw z katedry lwowskiej*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Pryama_translyaciya_Bogosluzhin_z_Lvivskoi_katedru-pl [12.04.2020]
- Archidiecezja Lwowska Kościoła Łacińskiego na Ukrainie, *Wspólna wieczorna modlitwa wspólnoty Taizé we Lwowskiej Katedrze*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Spilna_vechirny_molutva_spilnotu_Teze_u_Lvivskij_katedri-pl [12.09.2020].
- Archiwum Katolickiego Programu Radiowego, *Uroczystość Wszystkich Świętych 2017r.*, <https://programkatolicki.org/aaaa/> [07.04.2020].
- b.a., *Chrystus się nam narodził!*, *Ojczyzna* 2(1902), s. 3.
- b.a., *Dokąd tak będzie*, *Gazeta Niedzielną: pismo dla rodzin katolickich* 19(1904), s. 293.
- b.a., *Dusze czyścicowe*, *Adoracja Przenajświętszego Sakramentu* 11(1913), s. 167-171.
- B.a., *Jakim pismem jest „Ojczyzna”*, *Ojczyzna* 51(1903), s. 1-2.
- b.a., *Na dobry początek*, *Dzwonek* 1(1859), s. 1.
- b.a., *Niby „Przedślowie”*, *Nowy Szczutek* 2(1901), s. 1-2.
- b.a., *Nowy Papież*, *Ojczyzna* 32(1903), s. 376-377.
- b.a., *O duszę dziecka*, *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 8(1938), s. 1.
- b.a., *O Mszach Gregoriańskich*, *Adoracja Przenajświętszego Sakramentu* 6(1913), s. 91-94.
- b.a., *O przeciwdziałaniu nerwowości dzieci*, *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 13(1939), s. 5.
- b.a., *Pochodzenie Papieża Piusa X*, *Ojczyzna* 36(1903), s. 426-377.
- b.a., *Przekazanie Rezydencji Arcybiskupów Lwowskich*, *Radość Wiary* 2/38(2004), s. 4.
- b.a., *Repertuar jedynych kin katolickich*, *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 22(1939), s. 16.
- b.a., *Święty Jan Vianney – czciciel Bożej Matki*, *Gazetka Niedzielną. Pismo dla Rodzin katolickich* 19(1939), s. 1-3.
- b.a., *Zapomniany skarb*, *Biblioteka religijna* 2(1933), s. 1.
- b.a., *Zmartwychwstanie*, *Ojczyzna* 15(1903), s. 107.
- Banaś E., *Dzienniki katolickie w Polsce do 1939 roku*, *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* 25/1(1986), s. 47-68.
- Bar J., *Udział Polski w literaturze franciszkańskiej: bibliografia*, *Studia Theologica Varsaviensia* 1/1(1963), s. 215-282.
- Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918-1944*, (red.) Z. Zieliński, Lublin 1981.

- Biskupi Rzymsko-Katolickiego Kościoła w Ukrainie, *List Biskupów na początek Roku Modlitw o powołania do życia kapłańskiego i konsekrowanego*, http://rkc.lviv.ua/news_view-Poslannya_yepuskopiv_RKC_Ukrainu_z_nagodu_pochatku_Roku_molutov_pro_poklukan_nya-pl [12.09.2020].
- Boruc A., *Geografia i działalność wydawnictw katolickich w Królestwie Polskim w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, *Colloquia Litteraria* 2(2013), s. 87-107.
- Buczek M., *Завершення роботи веб-порталу Костелу і каплиці України*, http://rkc.in.ua/index.php?&m=k&f=__&l=p [23.08.2019].
- Buczko A., *Jubileusz Tow. „Biblioteka Religijna” 1918-1938*, *Biblioteka religijna* 1(1939), s. 1-2.
- Buszkiewicz M., *Polscy biskupi na Twitterze*, <https://www.wsensie.pl/polska/7656-polscy-biskupi-na-twitterze> [20.12.2020].
- Celej P., Kaczmarczyk M., *Public relations Kościoła katolickiego. Wybrane przykłady działań wizerunkowych ze szczególnym uwzględnieniem diecezji Sosnowskiej*, *Półrocznik Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu* 1(2009), s. 79-96.
- Celli C., *Wykład inauguracyjny*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, (red.) A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 9-13.
- Centralny Katalog Bibliotek „Fideis”, *Kurenda Konsystorza Metropolitalnego Lwowskiego Obrządku Łacińskiego*, <https://katalog.fides.org.pl/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=247616> [28.12.2018].
- Chajko G., *Kuria metropolitalna obrządku łacińskiego we Lwowie w dwudziestoleciu międzywojennym. struktura, skład personalny, zadania*, w: *Kurie (Archi)diecezjalne Kościoła Rzymskokatolickiego w II Rzeczypospolitej*, (red.) M. Dębowska, Lublin 2016, s. 79-122.
- Chajko G., *Stowarzyszenia rzymskokatolickie w archidiecezji lwowskiej (1918-1939) jako przejaw ożywienia życia kulturalnego na polskich kresach wschodnich w okresie międzywojennym*, *Episteme* 1/16(2012), s. 147-164.
- Chmielewski M., *Edukacja medialna – rola w Kościele i kierunki rozwoju*, *Biuletyn Edukacji Medialnej* 1/3(2019), s. 11-30.
- Chotkowski W., *Księga pamiątkowa Wiecu Katolickiego w Krakowie: odbytego w dniach 4, 5 i 6 lipca 1893 r.*, Kraków 1893.
- Cieślak S., *Lwów jako ośrodek wydawniczy jezuitów galicyjskich w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. X, (red.) H. Kosętko, G. Wrona, G. Nieć, Kraków 2011, s. 33-45.

- Cieślak J., *Siejba Seraficka, Świt Seraficki* 2(1925), s. 65-80.
- Credo, *Асоціація католиків-медійників України оприлюднила Декларацію*,
<https://credo.pro/2012/01/57043> [25.04.20].
- Credo, *Про видання*, <https://credo.pro/about-us> [21.03.2020].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Przegląd Teologiczny: kwartalnik naukowy*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2008&s=17&search=p%> [15.09.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Biblioteka Religijna: kwartalnik informacyjny firmy Tow. Biblioteka Religijna we Lwowie*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=106&s=2&search=b%> [17.08.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Bonus Pastor: organ Towarzystwa „Bonus Pastor”. Dwutygodnik*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=150&s=9&search=b%> [13.04.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Collectanea Theologica: przegląd teologiczny*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2277&s=17&search=> [19.09.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Głos Eucharystyczny: pismo miesięczne dla kapłanów i wiernych, poświęcone szerzeniu czci dla Przenajświętszego Sakramentu Ołtarza*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=657&s=11&search=g%> [15.08.2017].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Grzmot: katolickie pismo robotnicze*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=810&s=23&search=g%> [03.10.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Krzyż: pismo dla ludu*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=1084&s=9&search=k%>
[15.11.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Kurenda Konsystorza Metropolitalnego Lwowskiego Obrządku Łacińskiego*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=1105&s=78&search=> [12.06.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=4131&s=14&search=k%> [13.08.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Lwowskie Wiadomości Katolickie: tygodnik poświęcony życiu religijnemu m. Lwowa*,
<http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=6537&s=3&search=1%> [05.10.2019].

- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=1315&s=3&search=m%> [15.11.2017].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Młodzież Katolicka: kwartalnik Związku Katol[ickich] Organ[izacji] Akad[emickich] w Warszawie i Akademickiej Ligi Katolickiej we Lwowie*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=1362&s=6&search=m%> [13.10.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Roczniki Kapłańskie: czasopismo miesięczne poświęcone nauce kościelnej i sprawom społecznym*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2295&s=9&search=r%> [16.07.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Rola Katolicka: tygodnik dla rodzin katolickich*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2316&s=11&search=r%> [23.08.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Stany: dwutygodnik społeczny i literacki*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2523&s=7&search=s%> [22.09.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Świt Seraficki: kwartalnik poświęcony szerzeniu idei św. Franciszka z Asyżu: organ XX. Tercjarzy, XX. Dyrektorów i Przełożonych Trzeciego Zakonu Franciszkańskiego w Polsce*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=5088&s=4&search=%B6%> [19.09.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Wiadomości Kościelne. Dwutygodnik*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2816&s=5&search=w%> [17.08.2018].
- Czasopisma-Lwów. Katalog: Kolekcja czasopism polskich Biblioteki W. Stefanyka, *Zgoda: pismo poświęcone sprawom politycznym i społecznym. Dwutygodnik*, <http://bazy.oss.wroc.pl/lwow/pozycja.php?id=2994&s=3&search=z%> [26.06.2018].
- Czawaga K., *Filmy i książki o Kościele rzymskokatolickim na Ukrainie*, <https://kuriergalicyjski.com/spoleczenstwo/rozmowy-kg/7151-filmy-i-ksiazki-o-kosciele-rzymskokatolickim-na-ukrainie> [18.06.2019].
- Czekanowski J., *Z badań nad księgami metrykalnemi, Przegląd Teologiczny* 2(1921), s. 61-67.
- Depo W., *Pięćdziesiąt lat po Inter mirifica: doświadczenie polskie*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, red. A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 15-22.
- Deutsche Welle, *Церковна франшиза: як фінансуються релігійні громади в Україні*, <https://www.dw.com/uk/церковна-франшиза-як-фінансуються-релігійні-громади-в-україні/a-47176766> [15.10.2020].

- Diedzic S., Diedzic M., *Arcybiskup Józef Bilczewski w kręgu lwowskiego mecenatu, książek, bibliotek i nowoczesnych metod oddziaływania*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. X, (red.) H. Kosętko, G. Wrona, G. Nieć, Kraków 2011, s. 67-74.
- Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, *Pochodnia: organ polsko-katolickich robotników*, <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/publication?id=30131&from=&dirids=1&tab=1&lp=7&QI=30131> = [28.09.2018].
- Domek E., Machnik H., *Bibliografia polska 1901-1939 T. Jednodniówki*, Warszawa 2013.
- Dominikańska biblioteka cyfrowa, *Róża Duchowna: czasopismo miesięczne, poświęcone czci N. P. Maryi Królowej Różańca św.*, <http://bc.dominikanie.pl/dlibra/publication?id=98&from=&dirids=1&tab=1&lp=1&QI=A6DFC079CA1EB33FF742B41354D766D4-22> [19.10.2018].
- Dutka W., *Powstanie i rozwój prasy parafialnej Kościoła rzymskokatolickiego w II Rzeczypospolitej*, *Rocznik historii prasy polskiej* 9/2(2006), s. 55-82.
- Dworzecka J., *Spór o białorutenizację Kościoła Katolickiego na Białorusi*, *Collectanea Theologica* 86/2(2016), s. 115-139.
- Dziwisz S., *Słowo wstępne*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, (red.) A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 5-7.
- F. B. *Diabeł ubrał się w ornat*, *Rola Katolicka* 2(1939), s. 6-7.
- Gawrońska-Piotrowska A., *Katolickie rozgłoszenie radiowe w Polsce*, *Kultura – Media – Teologia* 19(2014), s. 26-44.
- Giera K., *Środki komunikacji społecznej a Nowa Ewangelizacja*, *Teologia i Człowiek* 27/3(2014), s. 173-186.
- Gierszewska B., *Kino i film we Lwowie do 1939 roku*, Kielce 2006.
- Góra B., *Czasopisma lwowskie wydawane w XIX i XX wieku zachowane w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie*, w: *Kraków Lwów książki – czasopisma – biblioteki XIX i XX wieku*, T. VI cz. II, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 2003, s. 168-181.
- Gregorius P., *Początki Małego Seminarium Arcybiskupiego we Lwowie*, *Kwartalnik Młodzieży Małego Seminarium Arcybiskupiego* 1(1914), s. 11-16.
- Gzella G., *Krakowskie i lwowskie „pisma dla ludu” z 1848 r.*, w: *Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku*, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 1993, s. 94-108.
- Hado N., *Media katolickie w erze internetyzacji: nowe środki i niezmienna misja*, *Media i społeczeństwo* 6(2016), s. 78-85.
- Hanus M., *Philosophie der Dreieinigkeit – S. Bulgakovs triadischer Schlüssel*, *Studia Leopoliensia* 1(2006), s. 193-200.

- Hendrykowska M., *Początki kinematografii polskiej. Pierwsze dwie dekady*, w: *Kino okresu wielkiego niemowy, część pierwsza: początki*, (red.) G. Grabowska, cz. I, Warszawa 2008, s. 9-32.
- Internetowe Czasopismo WSD OO. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej, *Zabawa w literaturę*, <http://www.ms.ofm.pl/149/jubileusz.php> [22.11.2019].
- Jarowiecki J., *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków-Wrocław 2008.
- Jarowiecki J., *Konspiracyjna działalność wydawniczo-prasowa we Lwowie w latach 1939-1945*, w: *Lwów: miasto, społeczeństwo, kultura*, T. II, (red.) H. Żaliński, K. Karolczak, Kraków 1998, s. 537-572.
- Jarowiecki J., *Lwowska prasa przed powstaniem styczniowym*, *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis* 3(2005), s. 63-88.
- Jarowiecki J., *Lwowski ośrodek prasowy w XIX-XX wieku*, w: *Katalog wystawny towarzyszącej IX Międzynarodowej Konferencji Naukowej Kraków-Lwów książki, czasopisma, biblioteki, Kraków 21-23 listopada 2007*, (red.) L. Kokociński, Kraków 2007, s. 7-15.
- Jarowiecki J., *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa ludowa w okresie autonomii galicyjskiej*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. VI cz. II (red.) J. Jarowiecki, Kraków 2003, s. 89-109.
- Jarowiecki J., *Prasa lwowska w dobie popowstaniowej*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX w.*, T. III, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 1996, s. 98-116.
- Jarowiecki J., *Prasa ugrupowań politycznych we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867-1918)*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. V, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 2001, s. 395-426.
- Jarowiecki J., *Prasa ukraińska we Lwowie w okresie autonomii Galicji (1867-1918)*, *Gospodarka Rynek Edukacja* 13/2(2012), s. 5-15.
- Jarowiecki J., *Prasa we Lwowie w okresie dwudziestolecia międzywojennego (Wprowadzenie do tematu)*, w: *Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku*, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 1993, s. 247-272.
- Jarowiecki J., *Studia nad prasą polską XIX i XX wieku*, Kraków 2006.
- Jaworski M., *Słowo wstępne*, *Radość Wiary* 2/38(2004), s. 3.
- Jaworski M., *Słowo wstępne*, *Studia Leopoliensia* 1(2006), s. 5-6.
- Jurzec A., *Perspektywy prasy tradycyjnej, internetowej i elektronicznej*, *Zagadnienia Informatyki Naukowej* 2/94(2009), s. 3-12.
- Kalczyńska M., *Wybrane funkcje mediów polskich za granicą w rozwoju komunikacji społecznej na Litwie, Ukrainie, Białorusi i Łotwie*, *Łódzkie Studia Teologiczne* 23(2014), s. 39-50.

- Kaleta A., *Katolicka prasa Lwowa jako świadek wydarzeń społecznych i religijnych na przykładzie „Gazety Kościelnej” 1893-1939*, w: *Kraków – Lwów. Książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, T. X, (red.) H. Kosętko, G. Wrona, G. Nieć, Kraków 2011, s. 219-232.
- Kamiński R., *Duszpasterstwo zwyczajne*, w: *Leksykon Teologii Pastoralnej*, (red.) R. Kamiński i inni, Lublin 2006, s. 212-218.
- Kaszewski K., *Media o sobie. Językowe elementy autopromocyjne w przekazach informacyjnych prasy, radia i telewizji*, Warszawa 2018.
- Katalog bibliotek dominikańskich w Polsce, *Bonus Pastor*, <http://biblio.dominikanie.pl/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=86721> [25.06.2018].
- Katolicki Program Radiowy, *Archiwum audycji*, <https://programkatolicki.org/aaaa/> [11.01.2021].
- Katolicki Program Radiowy, <https://programkatolicki.org/> [11.01.2021].
- Katolicki Program Radiowy, *Liturgia na dziś*, <https://programkatolicki.org/liturgia-na-dzis/> [10.01.2021].
- Katolicki Program Radiowy, *O nas*, <http://programkatolicki.org/o-nas/> [10.08.2018].
- Klimczak K., *Reportaż radiowy – definicja i podział*, *Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica* 14/1(2011), s. 123-133.
- Kloch J., Przybysz M., *Edukacja medialna w seminariach duchownych. Dylematy i propozycje*, w: *Człowiek. Media. Edukacja*, (red.) J. Morbitzer, E. Musiał, Kraków 2012, s. 212-225.
- Komisja Wychowania Katolickiego, Konferencji Episkopatu Polski, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Białystok 2010.
- Kościół i kaplice Ukrainy, *Film „Biskupi”*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201710&p=20171028a&l=p> [18.06.2019].
- Kościół i kaplice Ukrainy, http://rkc.in.ua/index.php?&m=k&f=__&l=p [23.08.2019].
- Kościół i kaplice Ukrainy, *Kardynał Marian Jaworski. Krótki zarys historii Kościoła Katolickiego*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201503&p=20150316b&l=p> [18.06.2019].
- Kot W., *Dzieje filmu polskiego*, Poznań 1999.
- Kotliński T., *Stowarzyszenia katolickie lwowskich uczelni*, *Cracovia Leopoldis* 54(2008), s. 14-16.
- Kramarz H., *Prasa lwowska w czasie I wojny światowej jako przedmiot obserwacji politycznych (Komunikat)*, w: *Książki, czasopisma, biblioteki Krakowa i Lwowa XIX i XX wieku*, (red.) J. Jarowiecki, Kraków 1993, s. 215-246.
- Krawiec M., *Ewangelizacja na falach eteru. Katolicki Program Radiowy we Lwowie*, *Studia Leopoliensia* 11(2018), s. 379-386.

- Kresy.pl, *Rocznica wznowienia hierarchii katolickiej na Ukrainie*,
<https://kresy.pl/wydarzenia/rocznica-wznowienia-hierarchii-katolickiej-na-ukrainie/>
 [15.08.2017].
- Krętosz J., *Inicjatywy duszpasterskie arcybiskupów lwowskich obrządku łacińskiego (1900-1939)*, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 36/1(2003), s. 199-216.
- Krętosz J., *Katedra obrządku łacińskiego we Lwowie i jej proboszcz o. Rafał Kiernicki OFM Conv w latach 1948-1991*, Katowice 2003.
- Kuchta-Nykiel M., *Blogi w erze social media. Jak zmienia się ich rola?*,
<https://socialpress.pl/2018/08/blogi-w-erze-social-media-jak-zmienia-sie-ich-rola>
 [20.01.2021].
- Kuchta-Nykiel M., *Social media w Polsce i na świecie – najnowsze dane*,
<https://socialpress.pl/2020/02/social-media-w-polsce-i-na-swiecie-najnowsze-dane>
 [13.01.2021].
- Kuczkowski M., *Herb franciszkański w polskich publikacjach tercjarskich*, *Studia Elbląskie* 12(2011), s. 169-184.
- Kumor B., *Archidiecezja lwowska obrządku łacińskiego w świetle schematyzmu archidiecezjalnego z 1939 r.*, *Folia Historica Cracoviensia* 3(1996), s. 265-286.
- Kumor B., *Historia Kościoła, cz. 7: Czasy najnowsze 1815-1914*, Lublin 1991.
- Laskowska M., *Nowe media w służbie człowieka. Zarys problematyki w kontekście etyki i aksjologii mediów*, *Teologia Praktyczna* 13(2012), s. 123-137.
- LB.ua, *Навіщо Україні християнська етика?*,
https://lb.ua/news/2019/09/02/436169_zachem_ukraine_hristianskaya_etika.htm
 [17.12.2020].
- Lechicki C., *Polskie czasopiśmiennictwo katolickie w latach 1833-1914*, *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej* 22/1(1982), s. 19-42.
- Leksykon Teologii Pastoralnej*, red. R. Kamiński i inni, Lublin 2006.
- Lepa A., *Media pedagogika*, w: *Leksykon Teologii Pastoralnej*, (red.) R. Kamiński i inni, Lublin 2006, s. 469-471.
- Leska-Ślęzak J., *Współczesne organizacje polonijne i ich rola w życiu Polonii w Holandii*, *Polityka i Społeczeństwo* 1/12(2014), 72-82.
- Leszczyński M., *Środki masowego przekazu w archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego w 20-leciu międzywojennym*, *Roczniki teologiczne* 61/4(2014), s. 129-150.
- Lewek A., *Nowa Ewangelizacja*, w: *Leksykon Teologii Pastoralnej*, (red.) R. Kamiński i inni, Lublin 2006, s. 575-579.
- List pasterski ks. arcybiskupa Józefa Bilczewskiego*, *Ojczyzna* 8(1903), s. 87-88.

- Loren K., Szwed-Loren J., Ślusarczyk S., *Rozwój i upadek przemysłu naftowego w Galicji, Hereditas Minariorum* 4(2017), s. 201-207.
- Lwowskie Muzeum Historii Religii, Archidiecezja Lwowska Obrządku Łacińskiego, *Relikwie metropolii. Katalog wystawny*, Lwów 2012.
- Łęcicki G., *Media katolickie w III Rzeczypospolitej (1989-2009)*, *Kultura – Media – Teologia* 2(2010), s. 112-122.
- Maciaszek P., *Nowa ewangelizacja przez nowe media*, *Kultura Media Teologia* 11(2012), s. 8-17.
- Masalska I., *Podwójny jubileusz. Mówi Radio Lwów*, *Kurier Galicyjski* 8/50(2007), s. 1-3.
- Mazowiecka Biblioteka Cyfrowa, *Królowa Apostołów 1908-1939: miesięcznik Organ Kongregacji Misyjnej XX w. Pallotynów*, <http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/dlibra/publication?id=40102&tab=3> [29.10.2018].
- Meetschen S., *Cyfrowa duchowość. Wskazówki dla użytkowników*, Warszawa 2013.
- Meissnera A., *Bibliografia dziejów oświaty i wychowania w Galicji 1772-1918*, Lublin 2015.
- Mikołajczyk M., *Media katolickie w Polsce jako warunek nauczania katolickiego*, *Kortowski Przegląd Prawniczy* 1(2015), s. 101-105.
- Mroczek A., *Duszpasterstwo Polaków poza granicami*, *Wspólnota Polska* 1-2(2018), s. 46-51.
- Myśliński J., *Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej: uwagi wstępne*, *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* 8/4(1969), s. 477-500.
- Nitecki P., *Media – Ewangelizacja – Człowiek*, *Perspectiva Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne* 2/2(2003), s. 85-97.
- Nogowski J., *Duszpasterstwo w Polsce wobec mass mediów*, *Civitas et Lex* 3/11(2016), s. 7-14.
- Nowosielski P., Poręba M., *O Kościele w metropolii lwowskiej z kard. Marianem Jaworskim*, <https://www.niedziela.pl/arttykul/7736/nd/O-Kosciele-w-metropolii-lwowskiej> [12.03.2017].
- Oficjalna strona Papierza Franciszka w Twitterze, https://twitter.com/Pontifex_pl?ref_src=twsrc%5Egoogle%7Ctwcamp%5Eserp%7Ctwgr%5Eauthor [20.12.2020].
- Pacholec A., *Media społecznościowe na uczelni wyższej*, w: *Media w społeczeństwie informacyjnym*, (red.) E. Jaska, Warszawa 2010, s. 181-191
- Paulisty Ukraina, [twirep, https://twitter.com/PaulistyUkraina](https://twitter.com/PaulistyUkraina) [21.12.2020].
- Plis J., *Kościół katolicki w Polsce a prasa, radio i film 1918-1939*, Lublin 2001.
- Polona, *Chata (Lwów)*, <https://polona.pl/item/chata-r-15-t-21-nr-9-24-kwietnia-1884,Njg3NTUzNzQ/0/#info:metadata> [30.03.2018].

- Polona, *Tygodnik Katolicki*, <https://polona.pl/item/tygodnik-katolicki-pismo-poswiecone-sprawom-koscielnym-i-spoiecznym-organ,ODI2MDk1ODk/3/#info:metadata> [16.08.2018].
- Polska Bibliografia Naukowa, <https://pbn.nauka.gov.pl/sedno-webapp/journals/50872/surveys/6974?fbclid=IwAR0N9h3cNJdQJedQej7xidkGTeuy8QSUXz2t6XSPZQayyvaplQeSUmemZw> [10.02.2020].
- PolskieRadio.pl, *Kiedy ranne wstają zorze. Głos kościoła w Polskim Radiu*, <https://www.polskieradio.pl/231/4360/Artykul/1400761,Kiedy-ranne-wstaja-zorze-Glos-kosciola-w-Polskim-Radiu> [28.05.2018].
- Propovidnyk.Com.Ua, <https://propovidnyk.com.ua/> [18.03.2020].
- Przyczyna W., *Ewangelizacja*, w: *Leksykon Teologii Pastoralnej*, (red.) R. Kamiński i inni, Lublin 2006. s. 254-257.
- Przygoda W., *Paradygmaty metodologiczne we współczesnej teologii pastoralnej*, *Teologia Praktyczna* 10(2009), s. 31-43.
- Pszybysz M., *Nowe życie w Chrystusie w nowej ewangelizacji w mediach*, *Wrocławski przegląd teologiczny* 2/23(2015), s. 311-328.
- PWN, *Czasopisma naukowe*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/czasopisma-naukowe;3889298.html> [8.03.2018].
- Radziwiłł F., *Znaczenie i potrzeba prasy katolickiej*, Kraków 1912.
- Raś D., *Inspiracje Inter mirifica. Wspólnota kościelna rozwija nauczanie odnośnie do mediów od czasów przedsoborowych*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, (red.) A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 165-178.
- RING/EDR, <https://ring.org.ua/edr/uk/company/40241088> [20.04.20].
- Robak M., *Duszpasterstwo w kulturze Internetu*, w: *Media w duszpasterstwie*, (red.) M. Przybysz, T. Wielebski, Warszawa, s. 281-296.
- Senat Rzeczypospolitej Polski, *Konferencja „Polskie media na Wschodzie – Ukraina”*, <https://www.senat.gov.pl/aktualnoscilista/art,5375,konferencja-polskie-media-na-wschodzie-ukraina.html> [11.11.2020].
- Senat Rzeczypospolitej Polskiej, *Polskie media na Wschodzie – Ukraina*, Warszawa 2013.
- Sitarz M., *Zadania mediów w realizacji misji nauczycielskiej Kościoła w Polsce*, *Roczniki Nauk Prawnych* 2(2016) t.26, s. 154-175.
- Siuda P., *Jak Web 2.0 stymuluje amatorskie dziennikarstwo i co z tego wynika dla społeczeństwa obywatelskiego*, https://www.researchgate.net/publication/243971460_Jak_Web_20_stymuluje_amatorskie_dziennikarstwo_i_co_z_tego_wynika_dla_spoleczenstwa_obywatelskiego [9.02.2021].

- Siudut G., *Pochodzenie wyznaniowo-narodowościowe ludności Małopolski Wschodniej i Lwowa wedle spisu ludności z 1931 roku*, w: *Lwów: miasto, społeczeństwo, kultura*, T. II, (red.) H. Żaliński, K. Karolczak, Kraków 1998, s. 261-280.
- Siuta D., *Święty Zygmunt Gorazdowski – Apostoł Bożego Miłosierdzia*, *Folia Historica Cracoviensia* 15/16(2009/2019), s. 517-542.
- Skelia Tv, <https://www.youtube.com/user/SkeliaTV/about> [2.05.2018].
- Skelia Tv, *Боже Тіло у Катедрі*, <https://www.youtube.com/watch?v=ywkF3-xYPtg> [22.06.2020].
- Skelia Tv, *Освячення хреста в монастирі Сестер Ордену св. Бенедикта у Львові-Солонці*, <https://www.youtube.com/watch?v=K7sPEoCaFAg> [05.06.2020].
- Skelia Tv, *Подячна Меса з нагоди сотої річниці від дня народження Святого Йоана Павла II у Львівській катедрі*, <https://www.youtube.com/watch?v=sQ9YKIVAIZY> [18.05.2020];
- Skelia Tv, *Рекомендації Єпископату РКЦ у часі епідемії коронавірусу*, <https://www.youtube.com/watch?v=Q4CYUZ4D10E> [18.05.2020].
- Skelia Tv, *Урочистість Всіх Святих на Личаківському кладовищі*, <https://www.youtube.com/watch?v=3tK3A40aiNc> [1.11.2020].
- Skreczko A., *Rola Kościoła Katolickiego w kształtowaniu kultury pedagogicznej rodziców w Polsce*, Białystok 2011.
- Smoleński S., *Wkład polskiej myśli teologicznej w odnowę katolickiej teologii moralnej w latach 1880 do 1939*, *Studia Theologica Varsaviensia* 8/2(1970), s. 287-334.
- Smołucha D., *Kościół katolicki wobec współczesnych mediów - szanse i zagrożenia*, *Episteme* 19(2013) t.II, s. 95-109.
- Sołga P., *Prasa jako czynnik kształtujący katolicką doktrynę medialną w XIX i XX wieku*, *Czasopismo Historyczne* 3(2016), s. 170-193.
- Szocki J., Jarowiecki J., *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, *Gospodarka Rynek Edukacja* 12/3(2010), s. 53-56.
- Świgoń M., *Stosunek Kościoła do prasy na przestrzeni wieków w świetle dokumentów kościelnych (cz. II)*, <https://histmag.org/Stosunek-Kosciola-do-prasy-na-przestrzeni-wiekow-w-swietle-dokumentow-kościelnych-cz.-II-3063> [30.12.2020].
- Trwam, <https://tv-trwam.pl/show/mainpage-onechannelpage> [18.02.2021].
- UID, *Kino „Świt”*, <http://www.lvivcenter.org/pl/uid/picture/?pictureid=8969> [15.05.2018].
- Uniqskills, *Internet i media społecznościowe w nowoczesnej parafii*, <https://www.uniqskills.com/pl/reklama-online/internet-i-media-spoecznościowe-w-nowoczesnej-parafii> [21.12.2020].

- VGORODE, *Безкоштовний кінотеатр просто неба*,
https://lviv.vgorode.ua/event/klubnoe_kyno/1762188-bezkoshtovnyi-kinoteatr-prosto-neba
 [20.01.2021].
- Wakacyjny czas, *Najbardziej religijne narody na świecie*,
https://wakacyjnyczas.pl/articles_2017/354-najbardziej-religijne-narody-swiata.php
 [08.11.2020].
- Walecki W., *Opracowanie informatyczne dla Centrum Badawczego Bibliografii Polskiej Estreicherów* (UJ),
https://www.estreicher.uj.edu.pl/xixwieku/baza/wpis/?sort=nazwisko_imie&order=-1&id=25263&offset=80910&index=5 [10.01.2021].
- Weresa M., *Chrześcijańskie świadectwo w perspektywie rozwoju mediów społecznościowych*,
Łódzkie Studia Teologiczne 27/1(2018), s. 177-188.
 Wj. *Wysilek twórczy w dziedzinie kinematografii*, *Głos Akcji Katolickiej* 4(1935), s. 54.
- Woźniak-Kot A., *Telewizja i film – kanały komunikacji i ewangelizacji w świetle wybranych dokumentów Kościoła katolickiego*, *Studia Socialia Cracoviensia* 2/19 (2018), s. 97-114.
- Wyczawski H., *Ks. Teofil Długosz (1887-1971)*, *Studia Theologica Varsaviensia* 10/2(1972), s. 261-268.
- Zając J., *Catholic periodicals in eastern borderlands of the second polish republic (part 1 – general)*, *Seminare* 4(2017), s. 129-146.
- Zaremski Z., *Nowa ewangelizacja a środki społecznego przekazu: spojrzenie w świetle nauczania Jana Pawła II*, *Studia Włocławskie* 5(2002), s. 321-333.
- Zasępa T., Olekśak P., *50 lat po ogłoszeniu Inter mirifica – nowe wyzwania*, w: *Inter mirifica Dziedzictwo i perspektywy*, red. A. Baczyński, M. Drożdż, M. Legan, Kraków 2013, s. 31-42.
- Zawadzki K., *Szesnastowieczne gazety ulotne polskie i Polski dotyczące*, *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* 11/1(1972), s. 5-37.
- Zaxid.net, *Католицьке „Радіо Марія” розпочало мовлення у Львові*,
https://zaxid.net/katolitske_radio_mariya_rozpochoalo_movlennya_u_lvovi_n1407870
 [17.12.2020].
- Zembroń G., *Samarytanin z Dębowca*, <http://saletyni.pl/aktualnosci/samarytanin-z-debowca>
 [23.11.2019].
Złość dziecka, *Lwowskie Wiadomości Katolickie* 9(1938), s. 5.
- Антошевський Т., *Релігійні мас-медіа в Україні*,
https://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/9808/ [18.03.2020].

- Білаш О., *Основні моделі фінансування церков і релігійних організацій у країнах Європейського Союзу, Актуальні проблеми держави і права* 73(2014), s. 172-178.
- Бойко А., *Релігія і політика в медіа: особливості сприйняття інформації молодіжною аудиторією, Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства* 3(2013), s. 307-319.
- Боярська Л., „Мовні помилки на сторінках ЗМІ” (Дослідження-моніторинг), http://journlib.univ.kiev.ua/Movni_pom_na_st_zmi.pdf [16.01.2021].
- Браун Д., *Як соцмережі впливають на наші настрої, сон, психічне здоров'я і стосунки*, <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-42693578> [13.01.2021].
- Бучек М., *Завершення роботи веб-порталу, Костели і каплиці України*, http://rkc.in.ua/index.php?&m=k&f=__&l=p [23.08.2019].
- Бучек М., *Дрогобич (Львівської області)*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=dsosdli&l=p&n=3> [22.10.2018].
- Бучковський О., *П'ять причин чому Римо-Католицька Церква в Україні не є польською*, https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/34958-pyat-prichin-chomu-rimo-katolicka-cerkva-v-ukrayini-ne-ye-polskoyu.html [10.12.2018].
- Василик Л., *Релігійний вимір українських ЗМІ*, https://reporter.at.ua/load/vidguki_na_avtoreferati_zhurnalistika_religijnij_vimir_ukrajinski_kh_zmi_bojko_a_a_religija_v_mas_media_ukrajini_teksti_lekcij_k_2009_158_s/10-1-0-8 [8.03.2018].
- Видавництво Кайрос, <https://kairosbooks.com.ua/pro-vydavnytstvo/> [19.03.2020].
- Видавництво Святого Павла, *Для дітей*, https://sviatyipavlo.com/index.php?id_category=18&controller=category&p=4 [10.12.2020].
- Водограй, *Наша історія*, https://web.archive.org/web/20160325040005/http://vodograj.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=170&Itemid=200188 [18.03.2020].
- Возняк М., *Історія української літератури*, Львів 1992.
- Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій, <https://vrciro.org.ua/ua> [19.11.2020].
- Гадьо Н., *Історія становлення та сучасний стан системи католицьких медій України, Вісник Львівського університету. Серія Журналістика* 43(2018), s. 16-23.
- Гадьо Н., *Католицька медіасистема як складова системи комунікації Католицької Церкви, Теле-та радіожурналістика* 15(2016), s. 119-127.
- Гадьо Н., *Реалії католицького телемовлення в інтернеті: телебачення цінностей у віртуальній епісі, Теле-та радіожурналістика* 14(2015), s. 117-124.

- Генега Р., *Радянський Кінематограф у Львові в перше повоєнне десятиліття*, *Український історичний журнал* 2(2011), s. 106-122.
- Гриценко Т., *Українська мова за професійним спрямуванням*, Київ 2010.
- Гершевка Б., *З історії культури кіно у Львові 1918-1939 рр.*, Львів 2004..
- Державний реєстр друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності, <https://dzmi.minjust.gov.ua/home/index> [15.08.2018].
- Духовна велич Львова, <https://www.facebook.com/velych.lviv> [20.04.20].
- Електронний каталог Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, http://aleph.lsl.lviv.ua:8991/F/6SJ5SU4CNKJATFV3RCVURLP76MKISQYMQX81U8F9TYK37G91EK-00337?func=full-set-set&set_number=923377&set_entry=000002&format=999 [18.03.2020].
- Енциклопедія сучасної України, http://esu.com.ua/search_articles.php?id=11083 [18.03.2020].
- Животко А., *Історія української преси*, Київ 1999.
- Ілюк П., *Львівські римо-католицькі єпископи знову живуть у своїй резиденції*, *Radość Wiary* 3/58(2006), s. 9.
- Інститут Релігійної Свободи ІРС, <https://www.irs.in.ua/ua/events> [23.04.20].
- Інститут Релігійної Свободи ІРС, *Цілі та напрями роботи*, <https://www.irs.in.ua/ua/info> [23.04.20].
- Інформаційні матеріали підготовлені до чергового засідання постійно діючого Круглого столу „Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин” 26 квітня 2018р. за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, *Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення українських громадян: тенденції 2010-2018 рр. (інформаційні матеріали)*, Київ 2018.
- Історія Львова. Короткий нарис*, (red.) Г. Гербільський, Є. Лазаренко, В. Осечинський, О. Цибко, Львів 1956.
- Кайрос (видавництво), Вікіпедія, [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%BE%D1%81_\(%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B9%D1%80%D0%BE%D1%81_(%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE)) [19.03.2020].
- Католицька програма *Скеля*, <https://www.youtube.com/user/SkeliaTV> [11.01.2021].
- Католицька програма *Скеля*, <https://www.youtube.com/user/SkeliaTV/about> [2.05.2018].
- Католицький Вісник, https://www.facebook.com/pg/Katolyckyj.Visnyk/about/?ref=page_internal [18.03.2020].

- Католицький Медіа-Центр, *Про нас*, <http://kmc.media/pro-nas.html> [19.03.2020].
- Католицький Медіа-Центр, *Святі меси у львівській катедрі онлайн*, <http://kmc.media/2020/03/16/svyati-mesy-u-lvivskiy-katedri-onlayn.html> [20.03.2020].
- Католицький Оглядач, <http://www.christusimperat.org/uk/node/6> [24.04.20].
- Католический информационный сайт, <https://catholic-info.at.ua/index/0-3> [18.03.2020].
- Католический Крым, <http://crimeacatholic.org/> [18.03.2020].
- Керц О., *Церковно-історична тематика в римо-католицьких мас-медіа України: напрями, функції, концептуальні особливості*, *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства* 5(2015), s. 305-315.
- Клювак В., *З історії Львівського Обласного Радіо та радіожурналістики у 20-х – 70-х роках ХХ століття (за матеріалами Державного архіву Львівської області)*, *Теле- та радіожурналістика* 10(2011), s. 273-292.
- Комісія у справах Літургії, <http://liturgia-rkc.org.ua/> [18.03.2020].
- Костели і каплиці України, *Єпископ Станіслав Падевський (18 вересня 1932 – 29 січня 2017)*, <https://www.youtube.com/watch?v=ZOJSfqsXoQ0> [23.06.2019].
- Костели і каплиці України, *Фільм Блаженний священномученик Григорій Хомишин*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201803&p=20180305a&l=p> [25.06.2019].
- Костели і каплиці України, *Фільм Єпископ Станіслав Падевський (18 вересня 1932 - 29 січня 2017)*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201902&p=20190209a&l=p&n=4> [23.06.2019].
- Костели і каплиці України, *Фільм Кардинал Любомир Гузар*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201707&p=20170708b&l=p> [25.06.2019].
- Костели і каплиці України, *Фільм Кардинал Мар'ян Яворський та інші на українських телеканалах*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201812&p=20181224d&l=p&n=2> [18.06.2019].
- Костели і каплиці України, *Фільм Святий Зигмунт Гораздовський (1 листопада 1845 - 1 січня 1920)*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=rmm&p=20190212a&l=u> [19.06.2019].
- Костели Каплиці, *Film o biskupach Kościoła Rzymskokatolickiego w Ukrainie, Biskupi, cz. II*, https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=Wt9jLPGJKNE [18.06.2019].
- Костели Каплиці, *Film o biskupach Kościoła Rzymskokatolickiego w Ukrainie, Biskupi, cz. I*, <https://www.youtube.com/watch?v=Gz-Hk00LWjU> [18.06.2019].
- Костели Каплиці, *Святий Зигмунт Гораздовський (1 листопада 1845 - 1 січня 1920)*, <https://www.youtube.com/watch?v=sWfQfUy2XoA> [19.06.2019].
- Костели і каплиці України, *Крізь Тернії. Римсько-Католицька Церква в Україні*, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201212&p=20121225a&l=p> [18.06.2019].

- Котсели і каплиці України, Фільм „Кардинал Мар'ян Яворський” та інші на українських телеканалах, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201812&p=20181224d&l=p&n=2> [18.06.2019].
- Котсели і каплиці України, Фільм „XX сторіччя Кароля Войтили”, <http://rkc.in.ua/index.php?&m=n&f=a201605&p=20160518a&l=p> [19.06.2019].
- Кріль М., *Іван Павло II в Україні у 2001 році: Дощ падає – діти ростуть*, <https://www.polskieradio.pl/398/7987/Artykul/2512444> [19.03.2020].
- Кузнецова О., *Засоби масової комунікації*, Львів 2005.
- Лавриш Ю., *Комунікаційний трикутник “Церква-суспільство-Євромайдан” як феномен соціальних комунікацій у нових медіях*, *Science and Education a New Dimension: Humanities and Social Sciences* 64(2015), s. 61-65.
- Лавриш Ю., *Церква у нових медіях України: проблеми і пріоритети комунікації*, Львів 2017.
- Лубчак В., *Релігійна журналістика – делікатна тематика*, <https://day.kyiv.ua/uk/article/media/religijna-zhurnalistyka-delikatna-tematyka> [10.03.2018].
- Львівська Архідієцезія Римсько-Католицької Церкви в Україні, *74-ий випуск католицької програми „Скеля”*, http://rkc.lviv.ua/news_view-74_uj_vupusk_katoluckoi_programu_Skelya-ua [06.06.2020].
- Львівська Архідієцезія Римсько-Католицької Церкви в Україні, *Радіо Марія відтепер у Львові!*, http://rkc.lviv.ua/news_view-Radio_Mariya_vidteper_u_Lvovi_-ua [16.12.2020].
- Львівська Архідієцезія РКЦ у Фейсбуці, <https://www.facebook.com/rkc.lviv.massmedia> [16.01.2021].
- Львівська Архідієцезія Римсько-Католицької Церкви в Україні, *Біля Меморіалу пам'яті Героїв Небесної Сотні у Львові відбулась спільна молитва*, http://www.rkc.lviv.ua/news_view-Bilya_Memorialu_pamyati_Geroiv_Nebesnoi_Sotni_u_Lvovi_vidbulas_spilna_molutva-ua [12.09.2020].
- Львівська дієцезія, твітер, https://twitter.com/lviv_rkc [21.12.2020].
- Львівська обласна бібліотека для дітей, *Зернятко*, <https://lodb.org.ua/virtualna-chytalnya/zernyatko> [16.12.2020].
- Мельничук Ю., *Церква в українських націоналістичних ЗМІ Буковини (1918–1940): Концепція віри й держави*, *Вісник харківської державної академії культури* 49(2016), s. 88-98.
- Опендатор, <https://opendatabot.ua/c/40241088> [20.04.20].

- Орлик О., *Тенденції та розвиток сучасної дитячої періодики (2008-2011)*, *Вісник Книжкової палати* 12(2011), s. 26-30.
- Освіта.ua, *Сутність та особливості конфесійно-етнографічного ареалу України*, <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/21073/> [12.03.2021].
- Польсько-українських словник релігійних термінів*, (red.) Я. Пиль, Київ 2012.
- Провінція Святого Архангела Михаїла Ордену Менших Братів (францисканців), <https://ofm.org.ua/> [16.03.2020].
- Протокол, *Стаття 5. Відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави*, https://protocol.ua/ua/pro_svobodu_sovisti_ta_religiyni_organizatsii_statnya_5/ [8.09.2020].
- Радіо *Львівська Хвиля, Історія радіостанції*, <https://lviv.fm/user/history> [11.06.2018].
- Радіо Марія, <http://radiomaria.org.ua/> [10.01.2021].
- Радіо Марія, *Архів передач*, <http://radiomaria.org.ua/archive> [10.01.2021].
- Радіо Марія, *Про радіо*, <http://radiomaria.org.ua/pro-radio> [21.03.2020].
- Радіо Незалежність, *Про нас*, http://www.radio-n.com/?page_id=13 [21.08.2018].
- Радіо Свобода, *Масова еміграція – найбільша загроза Україні (західна преса)*, <https://www.radiosvoboda.org/a/emigratsia-zahroza-ukrajini/30504176.html> [5.06.2020].
- РБК_Україна, *Українці назвали найпопулярніші соціальні мережі*, <https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraintsy-nazvali-samyepopulyarnye-sotsialnye-1582734412.html> [14.01.2021].
- Релігійно-інформаційна Служба України, *Вийшов новий номер католицького суспільно-релігійного часопису Credo*, https://web.archive.org/web/20110626080635/http://risu.org.ua/ua/index/studios/announcements_of_editions/39620 [21.03.2020].
- Релігійний інтернет-ресурс Духовна Велич Львова, <https://velychlviv.com/#> [20.04.20].
- Релігійно-інформаційна служба України RISU, <https://risu.ua/> [22.04.20].
- Релігійно-інформаційна Служба України RISU, *Асоціація католиків-медійників України оприлюднила Декларацію, яка визначає її місію, цінності та завдання*, https://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/religious_media_and_Internet/46300/ [25.04.20].
- Релігійно-інформаційна служба України RISU, *Про нас*, https://risu.org.ua/ua/index/about_us/contacts [22.04.20].
- Релігійно-інформаційна Служба України, *Відкрилась електронна версія римо-католицького журналу „CREDO”*,

<https://web.archive.org/web/20110626080611/http://old.risu.org.ua/ukr/news/article;28142>
[21.03.2020].

Релігія в Україні, <https://www.religion.in.ua/> [23.04.20].

Релігія в Україні, *Про нас*, <https://www.religion.in.ua/about.html> [23.04.20].

Розумков Центр, *Конфесійна та церковна належність громадян України (січень 2020 р. соціологія)*, <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/konfesiina-ta-tserkovna-nalezhnist-gromadian-ukrainy-sichen-2020r> [18.06.20].

Санктуарий Бога Отця Милосердного в Запорозьє, *Єпископ-пенсіонер Марьян Бучек*, <https://rkc.zp.ua/єпископ-марьян-бучек/> [24.08.2019].

Семенова В., *Про співпрацю держави і церкви: розмова з єпископом Віталієм Кривицьким*, <http://kmc.media/2019/01/11/pro-spivpracyu-derzhavy-i-cerkvy-rozmova-z-yepyskopom-vitaliyem-kryvyskym.html> [19.11.2020].

Скіць І., *У Львові з'явився інтернет-ресурс про релігійне життя міста – „Духовна велич Львова”*, <https://city-adm.lviv.ua/news/society/religion/218587-u-lvovi-z-iyavvsia-internet-resurs-pro-relihiine-zhyttia-mista-dukhovna-velych-lvova> [20.04.20].

Скленар І., *Нове навчальне джерело про релігійну тематику в медіях: структура і проблематика*, *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика* 43(2018), s. 330-333.

Скленар І., *Сенсаційність чи правдивість і точність в інформаційних та аналітичних матеріалах релігійної тематики (за публікаціями преси та інтернет-видань)*, *Український інформаційний простір* 2(2018), s. 176-188.

Скленар І., *Специфіка релігійної тематики в сучасних українських мас-медіа*, *Вісник Львівського університету. Серія журналістика* 36(2012), s. 268-275.

Скленар І., *Сучасна релігійна преса України: типологія, характеристика, домінанти*, Київ 2008.

Слово с нами, <http://slovosnami.narod.ru/> [18.03.2020].

Смусь А., *Поняття „релігійна журналістика” та висвітлення новин на християнську тематику у вітчизняних електронних ЗМІ*, *Теле- та радіожурналістика* 12(2013), s. 386-394.

Телебачення Віковічного Слова в Україні, <http://ewtn.org.ua/> [20.03.2020].

Телебачення Віковічного Слова в Україні, *Наша історія*, <http://ewtn.org.ua/nasha-istoriya/> [20.03.2020].

Товариство Святого Павла, *Євангелізація в ефірі. Програма католицького радіо у Львові*, <https://paulisty.org/?p=1147> [02.01.2021].

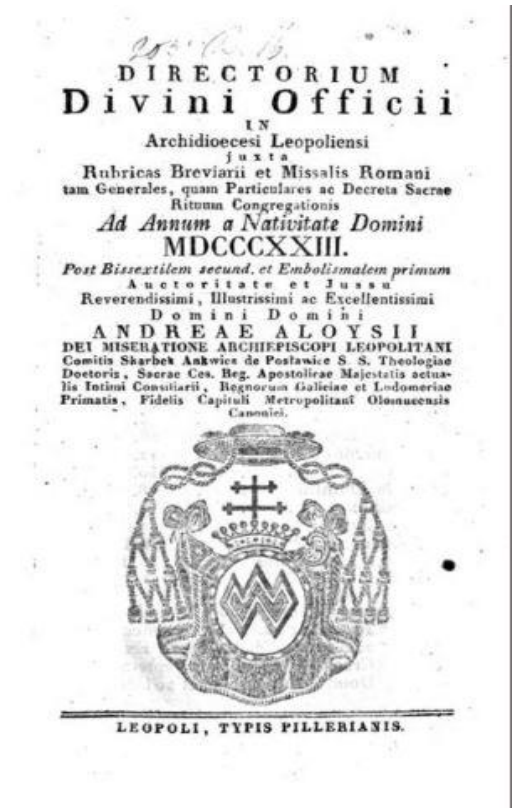
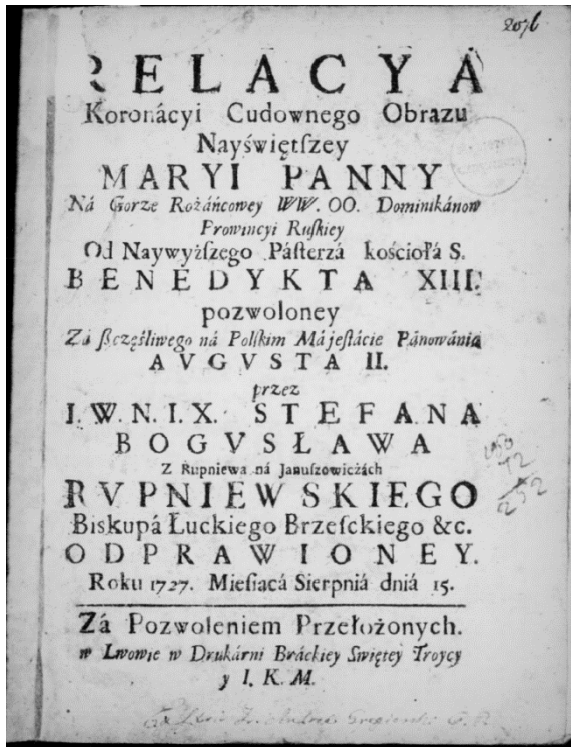
- Український Католицький Університет, *Інформаційна довідка про статус та діяльність Українського католицького університету*, <https://ucu.edu.ua/news/informatsijna-dovidka-pro-status-ta-diyalnist-ukrajinsko-ho-katolytsko-ho-universytetu/> [8.09.2020].
- Український Католицький Університет, *У Канаді відбувся благодійний бенкет під гаслом „УКУ сильний, попри ковід”*, <https://ucu.edu.ua/news/u-kanadi-vidbuvsya-blagodijnyj-benket-pid-gaslom-uku-sylnyj-popry-kovid/> [8.09.2020].
- Фотографії старого Львова, *Костел міноритів – шлях від капуцинів до адвентистів*, <http://photo-lviv.in.ua/kostel-minorytiv-shlyah-vid-kaputsyniv-do-adventystiv/> [20.04.2018].
- Центр міської Історії, *Вул. Короленка, 01А – Кінотеатр (Не Діє)*, http://www.lvivcenter.org/uk/lia/objects/?ci_objectid=1758 [20.04.2018].
- Центр Розумкова, *Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення українських громадян: тенденції 2010-2018рр. (інформаційні матеріали)*, Київ 2018.
- Шанс на зустріч, *Про нас*, <http://shansnazustrich.net/pro-nas/> [18.03.2020].
- Яремчук С., *Стан і динаміка релігійної мережі незалежної України*, *Грані* 9(2016), 52-59.
- 5ua, *Результати електронного перепису: в Україні проживає 37,3 млн осіб – детальна інфографіка*, <https://www.5.ua/suspilstvo/rezultaty-elektronnoho-perepysu-v-ukraini-prozhyvaie-373-mln-osib-infohrafika-206926.html> [16.08.2020].

SPIS TABEL I DIAGRAMÓW

Tabela 1. Pierwsze media katolickie na terenie archidiecezji lwowskiej (1728-1918).	17
Tabela 2. Prasa w archidiecezji lwowskiej w latach 1918-1939.	50
Tabela 3. Czasopisma religijne obrządku grekokatolickiego.	71
Tabela 4. Media w archidiecezji lwowskiej po 1991.	89
Tabela 5. Stałe bloki tematyczne mediów archidiecezji lwowskiej dotyczące wiary.	122
Tabela 6. Stałe bloki tematyczne mediów archidiecezji lwowskiej dotyczące liturgii i sakramentów.	128
Tabela 7. Stałe bloki tematyczne mediów archidiecezji lwowskiej dotyczące moralności chrześcijańskiej	130
Tabela 8. Stałe bloki tematyczne mediów archidiecezji lwowskiej dotyczące modlitwy.	131
Diagram 1. Przynależność wyznaniowa ludności Ukrainy.	137
Diagram 2. Religijna przynależność w Ukrainie zachodniej.	138

ANEX

Strony tytułowe czasopism katolickich archidiecezji lwowskiej (1728-1918)

Nr. IX. LWOW, DNIA 15 MAJA 1934. OPŁATE POCZTOWA UISZCZONO RYCZAKTÉM.

KURENDA

KURJI METROPOLITALNEJ OBRZÁDKU ŁACIŃSKIEGO WE LWOWIE.

O CHOWANIU ZMARŁYCH I STWIERDZANIU PRZYCZYNY ZGONU
Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem W. R. i O. P.
z dnia 30 listopada 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 13/1934, poz. 103).

Na podstawie artykułów 1, 2, 3, 4, 5, 11 i 17 ustawy z dnia 17 marca 1932 roku o chowaniu zmarłych i stwierdzeniu przyczyny zgonu (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 359) i art. 1 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 21 czerwca 1932 r. o przekazaniu zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawach zdrowia publicznego Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 493) zarządza się co następuje:

§ 1. Artykuły (art.), powołane w niniejszym rozporządzeniu bez bliższego określenia, oznaczają artykuły ustawy z dnia 17 marca 1932 r. o chowaniu zmarłych i stwierdzeniu przyczyny zgonu (w. Kurenda IX/1932).

§ 2. Paragrafy (§), powołane w tem rozporządzeniu bez bliższego określenia, oznaczają paragrafy niniejszego rozporządzenia.

§ 3. Za dzień i godzinę (chwile) zgonu w rozumieniu ustawy uważa się dzień i godzinę zgonu, stwierdzone na karcie zgonu (art. 3).

Za zwłoki w rozumieniu ustawy uważa się również zwłoki noworodków martwo urodzonych, t. j. płody ludzkie, urodzone w stanie nieżywym po upływie co najmniej 7 miesięcy ciąży.

Przez szczątki w myśl ustawy należy rozumieć zarówno pozostałości zwłok, które wydobyto przy kopaniu grobu jak i części ciała ludzkiego, odłączone od całości, jakoteż i popioły, otrzymane przez spalanie zwłok ludzkich.

Przepisy dotyczące szczątków, mają zastosowanie również do płodów ludzkich, urodzonych przed upływem 7-go miesiąca ciąży.

§ 4. W ciągu 24 godzin po zgonie należy zawiadomić o tem lekarza lub ogłądacza zwłok (art. 3, p. 1 i 2), albo urząd gminy (§ 16, ust. 4), żądając wydania karty zgonu.

Zwłoki, z wyjątkiem zmarłych na choroby zakaźne (§ 7), nie mogą być usunięte z miejsca przed upływem 12 godzin od chwili zgonu i przed stwierdzeniem przyczyny zgonu, jednakże nie powinny one pozostawać w mieszkaniu po wystąpieniu wyraźnych oznak rozkładu i wogóle dłużej niż 72 godziny. Przy wystąpieniu tych oznak należy zarządzić przeniesienie zwłok do domu przedpogrzebowego lub kosztnicy, albo pochowanie ich.

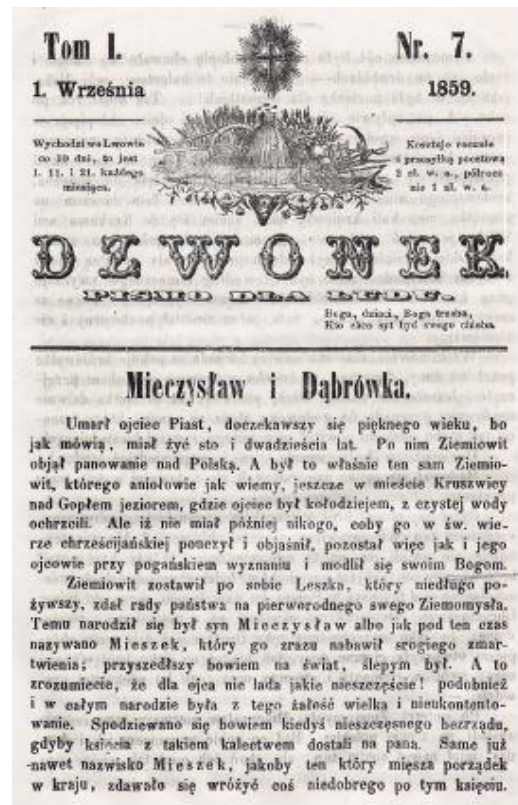
§ 5. Zwłoki, przeniesione do domu przedpogrzebowego lub kosztnicy, nie mogą tam pozostać po wystąpieniu objawów daleko posuniętego rozkładu; zwłoki takie należy natychmiast pochować.

§ 6. Celem wstrzymania rozkładu zwłok dozwolone jest stosowanie zabiegów utrwalających, polegających na użyciu konserwujących związków chemicznych (wstrzyknięcie płynu konserwującego do naczyń krwionośnych osoby zmarłej itp.). Zabiegi te mogą być wykonane tylko przez lekarza.

§ 7. Natychmiast po zgonie należy zwłoki umieścić w miejscu chłodnym i zabezpieczyć je przed dostępem zwierząt i owadów, zwłaszcza much.

W miejscowościach, w których są domy przedpogrzebowe lub kosztnice, składanie ciał osób zmarłych w kościołach i kaplicach, położonych poza cmentarzem, dozwolone jest tylko na czas obchodu żałobnego, poprzedzającego pogrzeb (od czasu ekspozycji zwłok do kościoła lub kaplicy aż do wyprowadzenia zwłok na cmentarz), pozatem zaś tylko w przypadkach, gdy prawdo do tego przystępuje osoba duchowna lub świecka na mocy przywileju albo zwyczaju. Wyjątek od tej zasady stanowią kościoły w miastach z liczbą ponad 100,000 mieszkańców, posiadające oddzielne pomieszczenia do składania zwłok aż do chwili pogrzebu.

§ 8. Zwłoki osób zmarłych z: dżumy, różki, febrzy, cholery azjatyckiej, ospy naturalnej, duru plamistego i powrotnego, tężca, wągłka, noszyczki i wścieklizny, powinny być natychmiast

GRZMOT

Organ katolickich robotników.
Wychodzi 5, 15, i 25. każdego miesiąca.

Przy końcu roku...
Przy opłatkach...
Chciało się Zosi jagodek...
Czy lepiej Dziatkiś będzie pasterem?

Przy końcu roku...
Przy opłatkach...
Chciało się Zosi jagodek...
Czy lepiej Dziatkiś będzie pasterem?

Prosimy nie gubić tego numeru i podawać go dalej!

POCHODNIA

organ polsko-katolickich robotników.
Wychodzi w każdy sobotę.

Przy końcu roku...
Przy opłatkach...
Chciało się Zosi jagodek...
Czy lepiej Dziatkiś będzie pasterem?

Przy końcu roku...
Przy opłatkach...
Chciało się Zosi jagodek...
Czy lepiej Dziatkiś będzie pasterem?

Prosimy nie gubić tego numeru i podawać go dalej!

Zeszyt IX. Grudzień 1896.

GŁOS ŚW. ANTONIEGO Z PADWY

wychodzi co miesiąc.

Cena całego rocznika z góry zapłacona wynosi koronę.

Adresować:
O. Norbert Gellehowski, Redaktor „Głosu św. Antoniego” we Lwowie, w klasztorze OO. Bernardynów.

Współpracownicy naszego pisma, jakoteż zelatorowie i zelatorki, zebrawszy 10 prenumeratorów, otrzymają egzemplarz gratis.

Oświadczenie Redakcyi:
W mym dekretów Urbana VIII z 13. marca 1625 i 5. lipca 1634 w sprawie wypadków cudownych oświadczamy, że naszym sprawozdaniem w „Głosie św. Antoniego z Padwy” czysto tylko historyczną przysługujemy wartość, nie wypredając ani przysądając orzeczeń Stoicy świętej, której zawsze i wszędzie chcemy okazać uległość i posłuszeństwo.

WE LWOWIE, KLASZTEREM OO. BERNARDYNÓW.

1898

SODALIS

AMIANUS.

ROK XXVII. KWIECIEŃ 1928. ZESZYT 4.

Nr. 2 Lwów, dnia 15. stycznia 1890. Rok II.

JEDNOSC

Organ Chrześcijańskiej Partii Narodowej

Wydawca: Edward Miller

Redakcja: Edward Miller

Adres: Lwów, ul. Chałubińskiego 1.

Opis ogłoszeń: Za ogłoszenia w tym piśmie...
 Księgarnia: W. J. Piłsudski
 Wycena: 1.10. za miesiąc

Opis treści: **Robnicy i robotnicy!**
 Osiem tygodni temu organ „Jedności”...
PIERWSZY.
 Przesłaliśmy nam więcej listów, niż kiedykolwiek...
W JEDNOŚCI!
Co będzie?
 Jaka będzie przyszłość nasza w XX. wieku...
Co nas boli.
 N. h. p. J. Ch. Na setki niezliczonych wypadków...
 Wypadek każdego 5, 15 i 25 dnia w miesiąc...
 Karty, przesyłki i reklamacje adresować należy: Redakcja „Kryzys” Lwów, ul. Chałubińskiego 18.

Nr. 1 Lwów, dnia 4. Września 1897.

NOWY NARÓD

Organ Chrześcijańskiej Partii Narodowej

Wydawca: Edward Miller

Redakcja: Edward Miller

Adres: Lwów, ul. Chałubińskiego 1.

Opis treści: **Wielki jubileusz...**
 Siedmiowiekowy jubileusz św. Antoniego kończy się...
 Wielki Apostoł i kaznodzieja miłości stał przed zdumiałymi oczyma ludzi XX stulecia...
 A myśmy patrzyli z największym podziwem w tego męża...
 Nawet wierzyć było nam trudno, że On był kiedyś jak my, człowiekiem, wygnanym Ewą...
 I wtedy ogarnął myślowych, kiedy pojeł, jak bardzo odbiegł dziś świat, od złotej zory ideału Chrystusowego...
 Duchu nie mamy!
 Wiedzą antonijanki oświecenia pojeliśmy już, że ni wiedza, ni nauka, nawet kultura choćby tak potężna jak nauka, ducha ludzkiego zasycić nie mogą!...
 To pojełmy, tego nas nauczył jubileusz św. Antoniego i to jest tych pamiętek wielki... bódaj czy nie najwyższy płon.

Nr. 6 Lwów, 25. października 1898. Rok I.

NA OKAZ — ZWRACAĆ NIE POTRZEBA.

Wielki jubileusz św. Antoniego

Pismo dla ludu.
 Wychodzi każdego 5, 15 i 25 dnia w miesiąc...
 Karty, przesyłki i reklamacje adresować należy: Redakcja „Kryzys” Lwów, ul. Chałubińskiego 18.

Co nas boli.
 N. h. p. J. Ch. Na setki niezliczonych wypadków, gdzie urzędnicy, a czystokroć i studni urzędowi zapominają o tym, że prosty wieśniak, wieśniaczka, ponoszący podatki i ciężary jest tak samo obywatelem państwa, jak i najwyżej postawiony pan...
 W kase, to się pieniądze mieszają, nikt nie pozna, który pochodzi z pańca, a który z chłopskiej chępcy, który wyżyty z banku, gdzie liźną na prociennu, a który nie raz wyprostowany, wymodlony, albo otrzymany dopiero wtedy, kiedy się ostatnią sukmanę zaniósł do ładu, jeżeli jej egzekutor sam nie zabrakł...
 Wipe odswalają się: ze tego wolaściana, co tak gorzko pracuje, nie dośpi, nie doje, a wieszcie, jaka jego strawa, każdy będzie szanował i poważał. Gdzież tam, dzień w dzień nowo przychodzi skarga, nowe litwy, a każdy taki list, to nam serce kraje. Do i gdzie tu mówić głośno o tem, żeśmy wszyscy bracia, że łączny nas jedność i braterstwo, kiedy to na każdym kroku widzimy poníženie tego młodszego brata, który za to najstarszym był zawsze, jest i będzie pracą?

Rok XLVI. Lwów, Czerwiec — 1932. Nr. 6

DZWONEK TRZECIEGO ZAKONU

Po jubileuszu...

Siedmiowiekowy jubileusz św. Antoniego kończy się. Wielki Apostoł i kaznodzieja miłości stał przed zdumiałymi oczyma ludzi XX stulecia, jak zjawia niebiański, jak posąg z białego najczystszej marmuru, jak patrzniś w najczudniejszym zaraniu. A myśmy patrzyli z największym podziwem w tego męża — bohatera, męża — męża, człowieka o antylekiej duszy i o słonecznym sercu, patrzyliśmy — i wyśwat nam się na te skartowujące na duchu epoki dalszej, jak brudny w szarej oprawie. Nawet wierzyć było nam trudno, że On był kiedyś jak my, człowiekiem, wygnanym Ewą. I wtedy ogarnął myślowych, kiedy pojeł, jak bardzo odbiegł dziś świat, od złotej zory ideału Chrystusowego. Duchu nie mamy! Wiedzą antonijanki oświecenia pojeliśmy już, że ni wiedza, ni nauka, nawet kultura choćby tak potężna jak nauka, ducha ludzkiego zasycić nie mogą! Nam trzeba ułatwiać wzywać wyżej nad zdobywcę geniusza, wyżej jeszcze nad myśl skrzyżata, ponad poziomy, tam, gdzie już „medra szkiełko i oko nie sięga” — i, j. szlakiem Świętych — ku brzošom miłości! Miłość trzeba dziś światu... tej miłości odwiecznej, nieogarnionej, boskiej! To pojełmy, tego nas nauczył jubileusz św. Antoniego i to jest tych pamiętek wielki... bódaj czy nie najwyższy płon.

Od Redakcyi

Skutkiem niewielkiego niestety, poprzednio, na jakie napotkał *Głos* zawieszony nadal jego wydawnictwo, a natomiast bliższy przesyłał Sian. P. T. Prezesem i Przewodniczącym naszym *Nowy Szczęściak*, który będzie wychodził jako odrębne pismo na nasz kalendarz 3. i 20. dnia w miesiącu, po cenach tych samych, co dotychczas *Głos*, i pomieszczać będzie obok artykułów humorystycznych, także poważy społeczno-polityczne. Z czasem zmieniając *Nowy Szczęściak* na tygodnik, oraz dołączając do niego.

Dotychczas najdroższymi Sian. P. T. Czytelnikom za dotychczasowe poparcie naszych ułudów, polecamy się im i nadal jak najchętniej.

NA NIEDZIELĘ X, PO ŚWIĄTKACH (4. sierpnia).

Evangelia św. Łukasza 14, 1-11.

Onego czasu rzekł Jezus do uczniów, którzy ufał sam w sobie, jakoby sprawowidzi, a mówili garbić, aby się modlili; jeden, Szymon, a drugi, Jakób, bracia jego, tak się stało, że szli do synagogi. W synagocy, jak zwykle, tak się stało, że szli do synagogi. W synagocy, jak zwykle, tak się stało, że szli do synagogi.

Na święta Przemienienia Pańskiego (6. sierpnia).

Evangelia św. Mateusza 17, 1-8.

Onego czasu wziął Jezus Piotra, Jakoba i Jana, brata jego, i wprowadził go na górę wysoką, osobną, i przemienił się przed nimi; a obłoka jego rozciągnęła, jako śnieg; a przy nim stał jasny blask, jako słońce. A oto stał u nich Mojżesz i Eliasz, z nim rozmawiający. A odpowiadając Piotr rzekł do Jezusa: Panie, dobrze jest nam tu być. Jeżeli chcesz, niechaj tu przyjdziecie także ja, Jakób i Jan.

NA NIEDZIELĘ XI, PO ŚWIĄTKACH (11. sierpnia).

Evangelia św. Marka 7, 31-37.

Onego czasu wyszedł Jezus z granic Tyru, przyszedł przez Sydon do wsi Galiłaejskiej, przez powiat Kana Galilejskiej. I przyszedł do synagogi i zaczął nauczać. A mówili: Jak może być tak, że on naucza, a nie ma w nim mocy? A on rzekł do nich: Mówię wam, że on naucza, a nie ma w nim mocy? A on rzekł do nich: Mówię wam, że on naucza, a nie ma w nim mocy?

NA UROCZYSTOŚĆ WNEBOWZDZIA N. MARYI P.

(18. sierpnia)

Evangelia św. Łukasza 10, 38-42.

Wówczas wszedł Jezus do pierwszego mieszkania, a siostrzeńca swojego, imienia Maria, przyszedła go do domu swego. A ta miała siostrę, imieniem Mary, która tak siedziała u niego. Także i siostra jego, imienia Maria, przyszedła go do domu swego. A ta miała siostrę, imieniem Mary, która tak siedziała u niego.

Nr. 20. Lwów, dnia 21 sierpnia. Rok 1901.

PRZEDŚWIT

wychodzi o godz. 2. po południu codziennie i wyjątkiem niedzieli i świąt (1 kgr. za kłopot)

Redakcja: Lwów, ul. Zielona 3, I p. Administracja: Bracka 14, Lwów, ul. Kopernika 9.

PRENUMERATA wynosi: rocznie 2 00 zł, półrocznie 1 200 zł, kwartalnie 600 zł, miesiąc 100 zł. Wskazywać należy na konto pocztowe 10 000. Dostawca po cenie 10 ct. w formie płatnika lub jego następcy. — Drobne ogłoszenia po 2 ct. od wiersza. — Nadania 50 ct. od wiersza. — Zmiana adresu 10 ct. — Wskazywać należy na konto pocztowe 10 000.

Jeśli Państwo nie otrzymali numeru, prosimy o zgłoszenie. — Jeśli Państwo nie otrzymali numeru, prosimy o zgłoszenie. — Jeśli Państwo nie otrzymali numeru, prosimy o zgłoszenie.

ECHA.

MĄCY ŚCISŁOJK.

Tęba publiczne i Cześć.

Nr. 10. Październik 1913. Rocznik XII.

ADORACJA

PRZENAJĄSZ. SAKRAMENTU

Jezus do serca (wiersz). — Przedmiot do rozmyślenia podczas adoracyi na miesiąc Eucharystyczny: „Błogosławiony Owoc Żywota Twego Jezus”. — Apostołstwo Eucharystyczne. — Pierwsza adoracja mocna we Lwowie. — Dzielnicy szlachy. — Wskazywanie na XXIV. międzynarodowego Zjazdu Eucharystycznego na Malcie. (Dokończenie). — Nowe książki. — Drobne wiadomości.

Jezus do serca.

*Pukam do ciebie; słyszysz me wotanie?
Czy mi swe serce otworzysz dziecinio?
Chcę przyjść do ciebie gościć w zaranie,
Bo najbliżej moje łaski płyną
W serce dziecięce grzechem nieskalane,
Czyste, jak niebios duchy me wybrane.*

*Pukam do ciebie dziewczyno, młodzieńcze:
Wpuść mi w serce, nim żyłowe groty
Omroczą duszę. Miłością uwieczną
Wam jasne czoła w dyadem przetoży,
Silni mą są siłą półdziecie do boja,
Do mnie wróćcie z gałązką pokoju.*

*Pukam do ciebie nieszczęsna kobieto,
Coś w walce z losem serce roztrząsała,
Goniła szczęścia była ci podniecia...
O zwróć się do mnie krwią zbroczona cała!
Świat cię odrzucił... Rzuć się w wód mych zdroje,
Oczyść — pójdź płakać tu w objęcia moje.*

Rok XXVIII. Niedziela 12 marca 1939 r. Nr. 11.

Cena numeru 10 gr.

GAZETA NIEDZIELNA

TYGODNIK DLA RODZIN KATOLICKICH

HABEMUS PAPAM!

(EUGENIUSZ PACELLI - PIUS XII).

Zabaha po agonie św. Piusa XI zamienili się w wielką radość całego świata katolickiego. Zakończył po 62 dniach i 12 godzinach trwania „Konklawe” 21 marca 1939 roku w Watykanie. W kaplicy Sykstyńskiej w Watykanie, w obecności kardynałów, wybrano papieżem Eugenia Pacelli (z prz. Pacelli). Przybrał on nazwę św. Piusa XII, gdyż był 12. papieżem z imienia Piusa. W wieku 62 lat, 2 dni i 12 godzin, został wybrany papieżem. W chwili wyboru, wyjątkowo w dzień niedzieli, w kaplicy Sykstyńskiej, w obecności kardynałów, wybrano papieżem Eugenia Pacelli (z prz. Pacelli). Przybrał on nazwę św. Piusa XII, gdyż był 12. papieżem z imienia Piusa. W wieku 62 lat, 2 dni i 12 godzin, został wybrany papieżem.

Ojciec św. Pius XII.

L-13605/3

Rok III. Luty 1909. Nr. 2.

ZIARNECZKA EUCHARYSTYCZNE

DO UŻYTKU Adoratorów Przenajśw. Sakramentu.

Ave Rex!

L. 197. Pozwalamy drukować.
We Lwowie 14. stycznia 1909.

+ Józef
Arcybiskup.

L W Ó W.
Nakładem PP. Franciszkanek Najśw. Sakramentu
Z drukarni i lit. Pöllera, Neumanna i Sp.
1909.

ORGAN STOWARZ. MISYJNEGO KSIĘŻY PALLOTYŃOŃ

ROZNIK XXI. Nr. 3. MAJEC 1908

KRÓLOWA APOSTOŁÓW

ORGAN STOWARZ. MISYJNEGO KSIĘŻY PALLOTYŃOŃ

ROZNIK XXI. Nr. 3. MAJEC 1908

NR 8. DNIA 19. LISTOPADA 1910. ROZNIK I.

KRONIKA PWSZECHNA

TYGODNIK SPOŁECZNY LITERACKI I NAUKOWY.

Redaktor naczelny: **TEODOR JESEKI-CHOWSKI**

Wydawca: **STANISŁAW HENRYK RADZIWIŁŁO**

Powszechna wystawa brukselska, a „tłizszość” cywilizacji narodów katolickich.

O doniosłości belgijskiej sztuki i literatury polskiemu finansowemu tego państwa świadczą znowu znowu w całym świecie „listy” z Brukseli. Jedną z doniosłości republikańskich w Państwie zjednoczonym jest ten list, który, powołując się na „wielką” belgijską kulturę, także stara się o politykę.

Za.	Przychód w Polsce, w Francji	Przychód w Belgii
I list cały	30 tysięcy	10 tysięcy
I połowa całości	15	5
1000 kopert, w tym 1000 kopert	10 tysięcy	30 tysięcy
I list cały	30 tysięcy	100
I połowa	15 tysięcy	50

Jaki będzie to wpływ finansowy?

Uważam, że obywateli belgijskich ekonomiczno-politycznych stosunków nie trudno będzie rozpoznać, że rząd belgijski od czasu lat, a zwłaszcza od 1884 r. czyni niesławne wyniki, by z jednej strony środki utrzymywać jak najdłużej, a z drugiej strony przez siebie słać finansową ochronę państwu. Obywateli do tego rząd belgijski doprowadził, jak i ministrowi z nim w każdym procentowym związku sądzi niepodobna, lub bardzo niepodobna.

Za dalszymi to nas zapowiadają, gdybyśmy chcieli wyliczyć wszystkie ulgi, przyznane przez rząd belgijski, przy budownictwie świątyni, przy podażu...

W latach 1871-79 (określenie umiarowanie ministerstwa wykazał budżet roczny przeliczone 6% miłionów nadwyżki. Podwyższenie rządów radykalno-liberalnych w latach 1879-84 zamknął budżet z przeciętnym nadoborem rocznym prawie 12 milionów. Na szczeblu ministerium katolickim odwołano na nowo w latach 1884-1907 roczną przeciętną nadwyżkę przeszło 8 milionów, nie wliczając w to innych 18 milionów nadoboru rządów liberalnych, a pokrytych przez rząd katolicki. Długi państwa zostały wyprzedzone od r. 1880 z sumy 1422 do 3250 milionów, nie wliczając tu, że przewidywane dobiegają finansów państwowych. Cały bieżący ów kapitali wzięto w uwagę i bezpośrednio rozumie się przedsięwzięcia, jak belgijski, porty i kanały. Dzięki systemu mądrym gospodarskim, zdołał ten rząd niezmniejszyć się dług państwowy z sumy 675 do 375 na głowę, a więc prawie o połowę.

Konkretnie tej małej gospodarki katolickiego rządu w Belgii jest łatwiej dowiedzieć, iż mimo ciągłej a obciążonej rannej wydatki państwowe nie ciele szkodliwych publicznych, nie spowodował przez całe to czterdzieści lat jednego nowego podatku!

A domagamy się tak korzyści porządku finansowego rządu katolickiego?

Nie możemy, jak o nadwyżce z podwyższonych podatków liberalnych, ani o małej osobistej administracji ministerstwa państwowym, ani o dobowym samostanowi kontroli groza publicznego — tajemnicy...

Nr. 19. Lwów, 1. maja 1904. Rok II.

GAZETA NIEDZIELNA

PISMO DLA RODZIN KATOLICKICH.

Redakcja i administracja: **Lwów, ul. Grodzkich 1, 2.**

Przeznaczona wynosi: 10 kopert, półrocznik 10 zł, rocznik 20 zł. Wskazywać należy na numer 19. Wskazywać należy na numer 19.

Dokąd tak będzie?

Formuśmą sprawę naszą powołując, niemniej jednak dla serc katolickich hartem przytępi i boleśnie; sprawę handlu naszymi świętościami przez żydów. W państwie katolickim, w kraju, gdzie prawo cała ludność jest chrześcijańska, i niecierpiący zawiścią i ranią najświętsze uczucia katolickich, a czynią to nie tylko lewactwo, ale nawet za zwyczajem ustawy państwowej. Każdy prawy katolik obraża się na myśl o tem, a jednak wszyscy patrzymy, jak żydostwo handluje i sprzedaje godnie i przedmiot naszej religii: krzyże, obrazy, koraliki, różianki, książeczki do nabożeństwa i t. p.

Tę zjawę, katolikom wyrażoną, najbardziej zaprawdę obraża polskość lud nasz, u którego wizer aniołowie, a przy-

wieszanie i czcąc dla rzeczy świętych największe. Oto są wzmianki naszą w klaszcie Niedzielnej o handlu chrześcijańskim i żydowskiem otrzymanym kilka listów od szarych gospodarzy wieśnaw, którzy zwracają naszą uwagę i proszą, aby się zajęła tą sprawą. Jeden z nich w prośbie swojej pisze i rzucił nam, byśmy się zwrócili do Duchownictwa i XX. Biskupów, aby oni wydali nakaz sprzeciwienia przez żydów przedmiotów, dotyczących naszej religii. Możemy zapewnić panstwo, że zarówno kapłani wiejskiej, jak i Arcybiskupowie nasz wraz z całym katolickim ludem serdecznie boją się i znoważają, naszym świętościom przez żydów wyrażoną, jednakże nakaz taki nie jest w ich mocy.

Na karzei rzeczami religijnymi przeznacza żydostwo państwową i jak długo ostawa ta nie będzie uniesiona, tak długo

Rok I. Niedziela 9 grudnia 1928 Nr. 2.

LWOWSKIE WIADOMOŚCI PARAFJALNE

TYGODNIK POŚWIĘCONY ŻYCIU RELIGIJNEMU M. LWOWA

Adres Redakcji i Administracji: Lwów, ul. Ormiańska 13, Nr. tel. 2461. — Godziny urzędowe administracji codziennie od 8—16 z wyjątkiem niedziel i świąt. — Godziny urzędowe redakcji codziennie od 16—18 z wyjątkiem niedziel i świąt.

Prenumerata roczna wynosi 7 zł., kwartalna 1 80 zł., miesięczna 60 gr., cena numeru pojedynczego 15 gr. Konto czekowe Nr. 151.169 (Biblioteka Religijna). Prenumeratę przyjmują wszystkie urzędy parafjalne o. iac. we Lwowie.

800.

W pierwszym numerze „Wiadomości Parafjalnych” otrzymało społeczeństwo lwowskie poraz pierwszy zestawienie, o której godzinie w poszczególnych kościołach, dostępnych dla publiczności, odprawia się Msza św., kiedy można być do spowiedzi i na kazaniu.

Jaki cel podobnego zestawienia? Celem naszym było ułatwić każdemu katolikowi dobrej woli wysłuchanie w niedzielę Mszy św., co jest dla nas najważniejszym i najczęstszym obowiązkiem religijnym. A jesteśmy do niego obowiązani pod grzechem ciężkim. Znamy tylko niektóre terminy Mszy św. i to w paru kościołach. Gdy nasze obowiązki nie pozwolą wtedy pojsć do kościoła, zaniedbujemy obowiązek, albo wszyscy przychodzimy na dwunastą do katedry lub na wpół do pierwszej do OO. Jezuistów. Powstaje tam tłum, który utrudnia, jeśli nie uniemożliwia modlitwy. Znajdą zaś wszystkie terminy i to we wszystkich kościołach, możemy sobie wybrać dogodny czas dla nas najwygodniejszy.

Mielśmy jeszcze i drugi cel. Mają ludzie swe ulubione kościoły, ulubione ołtarze, obrazy, do których mają szczególne nabożeństwo. Ale jest i zwyczaj inny, zastosowany i w warunkach odpustu jubileuszowego, by nawiedzać różne kościoły. Powinny wpłynąć dodatni na naszą modlitwę wywierają zmianę otoczenia. Władzą innych ludzi, inne przykłady dobrej modlitwy, co na nas oddziaływa budująco.

W każdym kościele są inni święci w ołtarzach i my, zależnie od potrzeb swej duszy, zwracamy się do nich z prośbą. Jeśli pewna mała Elza, lat 7 licząca, prosiła tatuzia, by ją na dzień Patronki zaprowadził do kościoła św. Elżbiety, to niema w tem kaprysu, lecz zdrowy, naturalny popęd do uczczenia swego świętego w tym kościele, w którym szczególnie do niego mają nabożeństwo. Przy tej sposobności poznamy wszystkie kościoły lwowskie i lwowską parafianę.

Jak przedstawią się terminy Mszy św. we Lwowie?

Najwcześniejszą Mszą św., jaka odprawia się we Lwowie, jest Msza w katedrze o 5.30. O 12-tej są dwie Msze św.: w katedrze i w kościele OO. Dominikanów; o 12.30 w kościele św. Mikołaja i św. Marii Magdaleny; o 9-tej jest 14 Mszy św., a to w katedrze, w kościele OO. Jezuistów, Benedyktynów, św. Marii Magdaleny, OO. Jezuistów przy ul. Borkowskich, Karmelitank, św. Antoniego, OO. Franciszkańców, św. Marcina, OO. Bernardynów, św. Anny, OO. Reformatorów, św. Elżbiety i w katedrze ormiańskiej.

Jak chodzą ludzie we Lwowie na Msze św.?

Mszy, dostępnych dla publiczności, jest we Lwowie sto w każdą niedzielę i święto. Nie zaliczamy tutaj Mszy św. w kaplicach szkolnych, w domach zakonnych i różnych zakładach. Odliczamy też z liczby katolików we Lwowie odpowiednią cyfrę na dzieci, młodzież szkolną i słuchających Mszy św. w kaplicach zamkniętych. Pozostaje nam około 80.000. Z tego wnioskuję, że na każdej Mszy św. we Lwowie powinno być przynajmniej 800 osób. Na niektórych jest kilka

Rok X. Niedziela 1 sierpnia 1937 Opłata pocztowa ulotkowa górska, Nr. 31

LWOWSKIE WIADOMOŚCI KATOLICKIE

TYGODNIK POŚWIĘCONY ŻYCIU RELIGIJNEMU M. LWOWA

Wspaniała bazylika św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Lisieux, uroczyscie poświęcona przez Legata papieskiego, Kard. Pacelli'ego.

Ś. p. Wilhelm Marconi (na katafalku), nieśmiertelnej sławy wynalazca radia, wielki uczonej i przysięgi Papieża Piusa XI.

Obok Kościoła w Budziszewo, na północnym krańcu Wileńszczyzny, w pobliżu granicy bolszewickiej. Data 1-go i 2-go lipca odbył się tam tradycyjny odpust — kiermasz na rynku przed kościołem.

9552

1936/37 X-6615 24038 5 29

APOSTOLSTWO CHORYCH

ROK IX STYCZEŃ 1938

Drodzy Chorzy! Przy pomocy Bożej rozpoczynamy nowy rok naszej wspólnej pracy dla Chrystusa i dla dusz. Podziękujmy Bogu z głębi serca za utrzymanie w roku ubiegłym łaski, przeprosimy za braki i zaniedbania. Zaraz na początku roku poświęćmy go w całości na ofiarę apostołską. W Imię Chrystusa rozpoczynamy nowy okres naszej drogi życiowej. Dla miłości Boga, dla miłości dusz chcemy żyć, pracować, cierpieć. Każdy okaże miłość Boga i bliźniego tak, jak tego wymagają jego warunki życiowe. Członkowie Apostolstwa Chorych na swoim odcinku pracy katolickiej w roku bieżącym będą jeszcze gorliwiej pełnić swoją ofiarę apostołską. Wiadomość o Apostolstwie dotrzeć musi do wszystkich chorych, by żadne cierpienie nie było szkoda dla duszy, by przy pomocy łaski Bożej służyło dziełu zbawienia i uświęcenia dusz.

W Polsce mamy dwa sposoby łączności chorych między sobą: listy miesięczne drukowane i tygodniowe radiowe rozmowy. Oba sposoby uzupełniają się na wzajem, pogłębiają łączność, ożywiają rozwój naszej akcji. W tym liście podaję tekst dwóch rozmów radiowych (z dnia 19 i 20 listopada 1937), na dowód, jak list i rozmowa dopełniają się nawzajem. Wielu słuchaczy prosilo o tekst tych rozmów. Tytuł jest taki:

CZYNNIK DUCHOWY W CIERPIENIU.

Proszę, byście zechcieli czytać i rozważać ten list jako tak zwany materiał dyskusyjny. Trzeba więc dokładnie rozpatrzyć wszystko, co przemawia za i przeciw wyłożonemu tu poglądom, omówić to z najbliższym otoczeniem, wyniki rozważania i rozmów skreślić na piśmie, podzielić się z nami. Podkreślam: nie wystarczy samo odczytanie mniej lub więcej uważne, chodzi o przemyślenie, omówienie, wypowiedzenie się. Nam w Apostolstwie potrzeba nie czytelników tylko, ale apostołów, to jest ludzi czynu ofiarnego. Czyn ten lepiej zrozumiecie i wykonać, jeśli materiał w tym liście podany, potraktujecie jako zachętę do dyskusji, do krytycznej wymiany uwag i doświadczeń.

1-12/1938 7.3 51

Strony tytułowe czasopism katolickich archidiecezji lwowskiej po roku 1991

PRZYGOTUJCIE DROGĘ PANU...

PISMO PARAFII ŚCIECIA ŚW. JANA CHRZCICIELA W SAMBORZE
Nr 4 (54) Kwiecień - Wielki Post 2011 rok.

Ze Stołu Słowa Bożego na Wielki Post...

IV Niedziela Wielkiego Postu

Czwarta niedziela Wielkiego Postu jest wyjątkowa w okresie przygotowania do najważniejszych świąt dla chrześcijan. Nosi ona łacińską nazwę *Laetare* - pojęcie to oznacza radość, radość głęboką, spokojną, dystygnowaną. W Ewangelii na tą niedzielę czytamy o Jezusie przywracającym wzrok niewidomemu. Trzeba i nam zbliżyć się do Jezusa, aby przywrócił nam wzrok nie fizyczny ale wzrok naszej duszy, by nas uzdrowił, uleczył i przemienił. Przybliżający nas ku Wielkanocy czas wielkopostnego nawracania się niech będzie przebadaniem ze snu grzechu, religijnej drętwoty i bylejakości. Niech Chrystus przywróci w nas swe światło zapalone na chrzcie świętym.

V Niedziela Wielkiego Postu

Na naszej wielkopostnej drodze nawrócenia prowadzącej ku zmartwychwstaniu rozpoczynamy czas świętych rekolekcji. Chrystus - przyjaciel Łazarza, Marii i Marty - prowadzi nas do Betanii, gdzie widzimy Go takiego ładnego, kiedy płacze przy grobie przyjaciela. Jednocześnie pozwala nam odczuć swoją Boską moc, gdy zapewnia nas, że każdy, kto wierzy w Niego żyć będzie. Jeżeli mamy martwych wstać z Chrystusem, trzeba umrzeć dla tego, co mołe nas od Niego oddzielać. Najpierw, aby wydobyć się z grobowych, śmiertelnych grzechów, potrzebujemy sakramentalnego oczyszczenia przez pokutę. A dalej winniśmy się posilić Pokarmem dającym życie wieczne - i niech ku temu zaprowadzi nas czas rekolekcyjnej przemiany.

VI Niedziela Wielkiego Postu

Niedziela Palmowa rozpoczyna Wielki Tydzień. Niemal dotykamy już własnymi rękami cierpiącego i umierającego za nas Zbawiciela świata. Zespoleni z Jezusem cierpiącym i niosącym krzyż na Golgotę nauczymy się znieść po chrześcijańsku każde cierpienie, byśmy kiedyś mogli razem z Nim cieszyć się wiecznym szczęściem w niebie. Dlatego razem z Jezusem „*Czujmy i módlmy się*”.

Wielki Czworzek

W tym dniu wiara i miłość przenosi nas w duchu do Wieczernika, gdzie Jezus zgromadzony z swoimi uczniami odprawił swoją ostatnią tu na ziemi Wieczerzę. Podczas odprawiania tej Wieczerzy ustanowił dwa sakramenty: Eucharystię i Kapłaństwo. W duchu miłości i wdzięczności za te dwa sakramenty jednoczymy się z Jezusem i Jego uczniami, i zechcimy przenieść tę radość, jaką nam wywiadczył nasz Boski Mistrz, obdarzając nas tak wspaniałymi darami. Prośmy Chrystusa, żeby zawsze był z nami i żeby tak jak przemienił chleb w swoje Ciało, aby przemienił także nas za ten biedny i obłądliwy świat i ogromił go swoją łaską, byśmy żyjąc tymi dwoma sakramentami „*mieli życie i mieli je do obfitości*”.

Wielki Piątek

W dzień Wielkiego Piątku nie odprawia się w kościele Mszy świętej. Zastępuje ją ceremonia Liturgii Męki Pańskiej, w której centralnym punktem jest adoracja Krzyża i

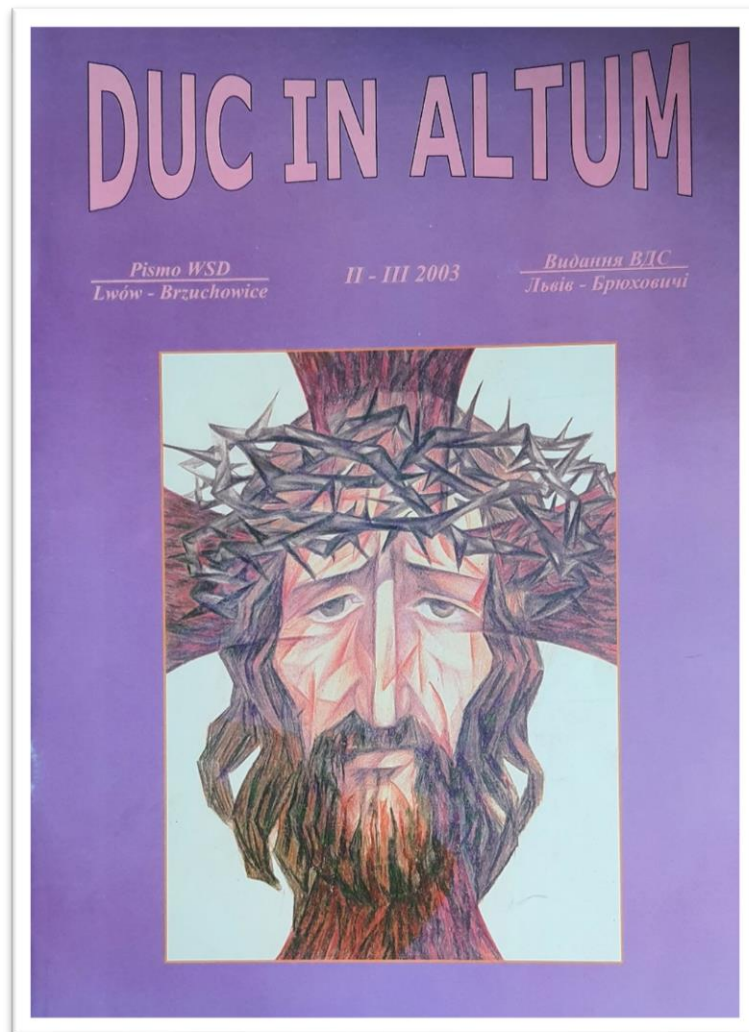
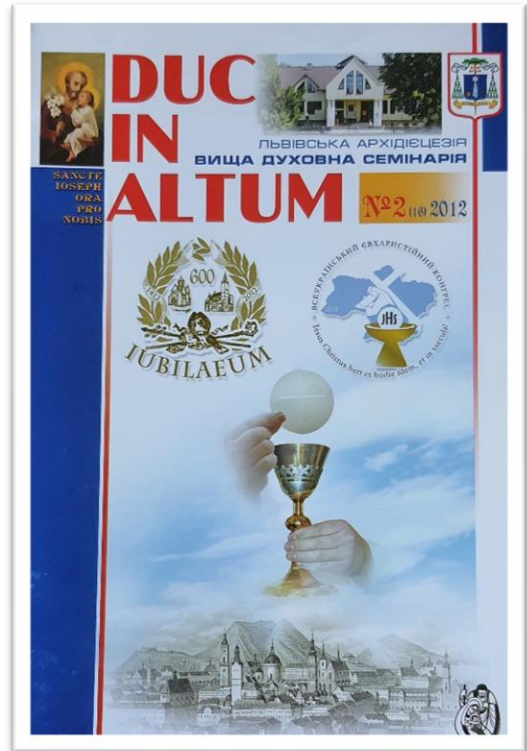
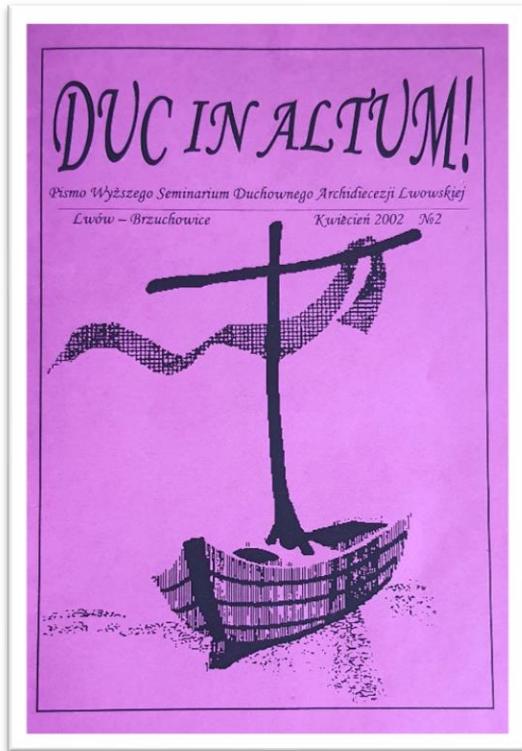
PRZYGOTUJCIE DROGĘ PANU...

PISMO PARAFII ŚCIECIA ŚW. JANA CHRZCICIELA W SAMBORZE
Nr 2 (78) WIELKI POST 2011 R.

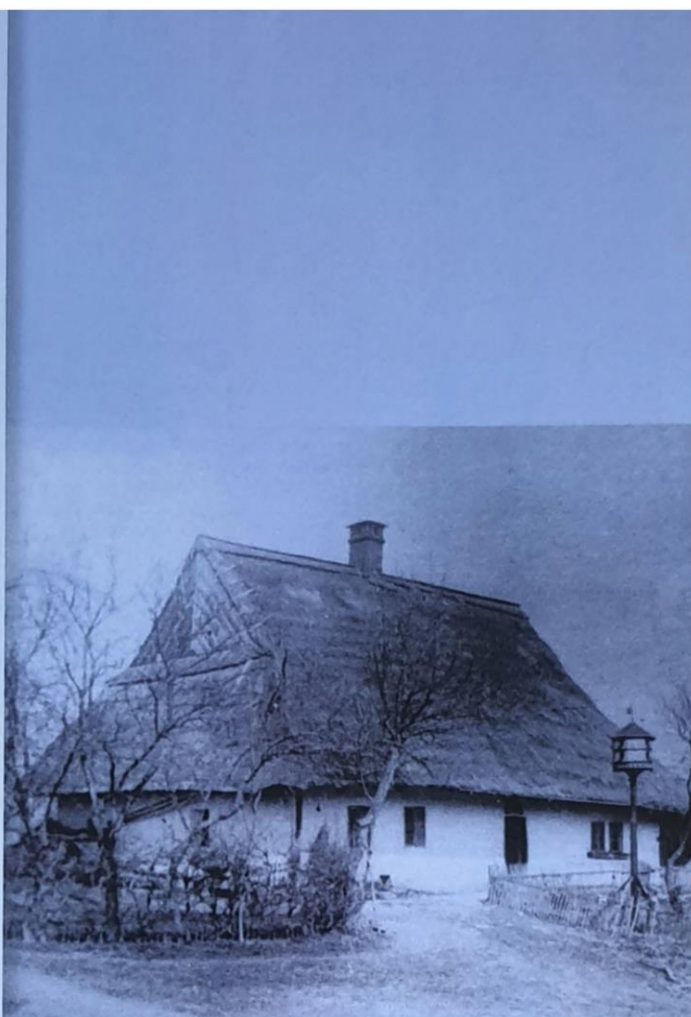
ALLELUJA!!!

Miłość ostatecznie zwycięży śmierć! Zatem przyobleczmy nasze życie w zwycięską miłość Ojca i jej doświadczajmy. Grzech i jego owoc, to znaczy śmierć, nie jest już w stanie zagrozić nam drogi do Domu Ojca. Przez Jezusa w Duchu Świętym mamy na zawsze otwarty dostęp do Ojca. Niech to będzie najlepsze wielkanocne życzenie: aby każdy z nas doświadczył i przyjął tę zwycięską miłość Boga Ojca. A ogarnięci Bożą miłością, dzielimy się tym darem z naszymi braćmi. Potrzeba bowiem tej miłości w każdym wymiarze naszego życia, zwłaszcza społecznym i narodowym. Tylko na Chrystusie i Jego zwycięstwie nad wszelkim złem, na głoszonej przez Niego prawdzie, sprawiedliwości i miłości można budować lepszą przyszłość.

Błogostawionych Wielkanocnych Świąt: Duszpasterze

STUDIUM
LEOPOLIENSIS

13/2020

ROCZNIK INSTYTUTU TEOLOGICZNEGO
im. Św. Abp. Józefa Bilczewskiego
Archidiecezji Lwowskiej obrządku łacińskiego

RADOŚĆ РАДИСТЬ ВІРНІ WIARY

ЧИСЛО 4 (9)

NUMER 4 (9)

Религійно-супільне
видання Римско-като-
лицька парафія св.
Варфоломія
Вydawnictwo
Redemptorystów
w Drohobyczu

Październik — grudzień

1995 r.

Plac III

**„Któż go nie zna — OJCIEC RAFAŁ!
Przez tyle lat, dziesięcioleci, przez tyle
cierpień i upokorzeń wierny stróż skarbu,
tego znaku tożsamości Kościoła, jakim
jest prastara lwowska katedra łacińska”**

Lubaczów 3.06.1991 r.

Jan Paweł II

Znalśmy i ceniliśmy Ojca Biskupa Rafała. W czwartek, 23 listopada b.r., o godz. 15.00 odeszł do chwały Pana.

W poniedziałkowe przedpołudnie 27 listopada zgromadziliśmy się bardzo licznie w Archikatedrze Lwowskiej, aby wyrazić wdzięczność zmarłemu, aby dziękować Bogu za tego szlachetnego człowieka. Uświadlamy sobie zasadnicze pytanie: Czym byłaby katedra, gdyby nie Ojciec Biskup Rafał?

Uroczystościom pogrzebowym przewodniczył Ks. Abp Marian Jaworski, obecnych było 8 biskupów, ponad 100 księży różnych obrządków i wyzn., wiele Siostr zakonnych oraz trzecie wiernych. Obecny był Pan Konsul Generalny RP Marek Łomnik wraz z Wicekonsulami i osobami pracującymi w Konsulacie. Po Mszy św. panabłędę odprawili okropie z cerkwi katolickiej i prawosławnej, a następnie ciału Ojca Biskupa spoczęło w podziemiach katedry.

S.p. Ks. Bp Rafał Kiernicki

We wzruszającym kazaniu Ks. Arcybiskup Metropolita przedstawił piękną sylwetkę duchową Ojca Biskupa. Mówił: „Tak, jak przez lata opiekował się katedrą, tak i teraz opiekuj się katedrą Ojca Biskupa Rafała”.

Arceybiskup Marian Jaworski
Metropolita Lwowski

Szlachetną i świetlaną duszę Ks. Biskupa Rafała Kiernickiego powierzam najlepszemu Bogu. Zapewniam o modlitwie za s.p. Biskupa, który dzielnie służył ludowi Bożemu i sprawie Bożej.

Józef Kardynał Glemp
Prymas Polski

Trumna ze zwłokami Ks. Bpa Rafała Kiernickiego

Uroczystości pogrzebowej przewodniczył Ks. Abp Marian Jaworski

Jego Ekscelencja
Ks. Arcybiskup Marian JAWORSKI
Metropolita Lwowski Obrządku Łacińskiego
Lwów

Stojemy nad trumną śp. Księcia Biskupa Rafała Kiernickiego, długoletniego proboszcza parafii katedralnej w Lwowie. Odeszł do Pana po zasłużoną nagrodę wierni kapłan, gorliwy biskup, wierny świadek swego Mistra Jezusa Chrystusa i nieustraszonego obrońcy wiary.

Biskup Rafał miłował Kościół, któremu poświęcił całe swe życie, wszystkie siły i zdolności. Dla niego znośił przez długie lata prześladowania, cierpienia, syberyjskie Lagry, więzienne cele i nieulaskawie upokorzenia. Pozostanie w żywej pamięci i w sercach Ludu Bożego Lwowa jako dobry ojciec, pełen francusko-kałuskiej prątnicy i pokorny sługa, który do końca był wierny, zabezpieczając ciągłość Kościoła w tych trudnych i naznaczonych męczarnictwami czasach. Za to heroiczne świadectwo składam Mu dzisiaj w imieniu Kościoła z głębi serca płynące podziękowanie. Zegnamy Go słowami Św. Pawła: «W dobrych zawodach wystąpił, bieg służył, wiary ostrzegł. Na ostatku odwołano dla niego wieniec sprawiedliwości» (por. 2 Tm 4, 7-8).

Wyrażamy Mu również wdzięczność za przykład prawdziwie kapłańskiego i zakonnego życia, za cichą i ofiarną pracę duszpasterską, za autentyczną miłość, którą dążył każdego napokanego na swej drodze człowieka.

«Błogosławieni, którzy w Panu umierają (...). Zaiscie, mówi Dach, niech odpowiedzą od swoich mózgow. Bo idą wraz z nimi ich czyny» (Ap 14, 13).

Wraz z Archidiecezją łączę się w modlitwie za spokój duszy śp. Księcia Biskupa Rafała i z serca błogosławię tych, którym ta śmierć pograżyła w żalobie oraz wszystkich uczestników pogrzebowej liturgii.

Watykan, 25 listopada 1995 r.

Jan Paweł II, Papież
Ciąg dalszy na str. 2

OTO ZWIASTUJĘ WAM RADOŚĆ WIELKĄ... DZIS NARODZIŁ SIĘ WAM ZBAWICIEL

(Łk 2, 10)

Rozmowa z Ojcem Doktorem
Stanisławem Stańczykiem C.S.S.R.

— Czytamy w Nowym Testamencie: „Gdy nadeszła pełnia czasu, zesłał Bóg swojego Syna...”. Co znaczy stwierdzenie: „pełnia czasu”?

— Określenia „pełnia czasu” używa św. Paweł w swoich listach, zwłaszcza w liście do Galatów i oznacza ono, że nadeszł czas wypełnienia się ostatecznych obietnic Bożych, czyli obietnic mesyjskich. Obietnice te były zapoczątkowane już u Patriarchów, przez całe wieki te oczekiwania trwały, nastąpiły się, wreszcie zostały spełnione. To jest ta pełnia czasu, gdy Bóg w swojej oparzonosci odwiecznej zesłał swojego Syna — Jezusa Zbawiciela.

— Skoro przyszedł na świat Bóg, ten oczekiwany i wyślany, to dlaczego tylko Żydzi nie uwierzyli Jemu, dlaczego Jezus spotyka się z tak wielkim sprzeciwem?

— Zasadniczą sprawą jest tutaj koncepcja mesjanizmu i mesjasza. Żydzi oczekiwali mesjasza jako zapowiedzianego od dawna przez proroków, ale pojęcie mesjasza przyjęło formę polityczną. Mesjasz rozumiany był jako wielki ziemski budowniczy królestwa Jahwe, w którym naród wybrany będzie narodem panującym. Miało to być

Betelem — Grotta Narodzenia Jezusa Chrystusa

imperium obywatelstwa, szczęśliwe, bogate, jednak w zakresie ziemskim. A ponieważ Chrystus odłączył się do tego typu królestwa, nawet unikał wzmianki o tym, dlaczego Chrystus został odrzucony. To jest zasadniczy powód tego nieporozumienia.

— Kiedy dokładnie narodził się Jezus?

— Konkretna data, tak bardzo sprzeczowana i absolutnie pewna, jest dosyć trudna do określenia, niemniej jednak trzeba powiedzieć, że Jezus narodził się około 6 lat przed naszą erą. To liczenie lat od narodzenia Chrystusa zostało wprowadzone dopiero w VII wieku po

Ciąg dalszy na str. 2

WOKÓŁ SPRAWY WYDALENIA KSIĘŻY

Czytaj na str. 2

Nr 2 (22) 1999 r.
Rok VII

Радіємь

ARCHIDIECEZJA LWOWSKA
OBRZĄDKU ŁACIŃSKIEGO

Radość Wiary

Religійно-супільне
квартальне видання.

Вісн

Число 2 (22)
1999

Bóg jest miłością

Jan Paweł II

Wielkopostka de Opatrzności

5-17 V 1999

WITAM CIĘ, POLSKO OJCZYZNO MOJA

...Składam dzięki Bożej Opatrzności, że po raz siódmy mogę spotkać się z moimi rodakami jako pielgrzym i przeżyć radość odwiedzin mojej Ojczyzny. Sercem ogarniam wszystkich i każdego z osobna, całą polską ziemię, wszystkich jej mieszkańców... Przybywam do was w przeddzień Wielkiego Jubileuszu roku 2000... U schyłku kościelnego tysiąclecia, a zarazem na dnie, pragnę wraz z moimi rodakami rozważyć wielką tajemnicę Boga, który „jest miłością”.

Tak bardzo pragnę, żeby przez moją pasterską posługę w czasie tej pielgrzymki Odrodzenie Boskiej miłości dotarło do wszystkich, do każdej rodziny i każ-

dego domu, do wszystkich moich rodaków mieszkających w Polsce, czy poza jej granicami, gdziekolwiek się znajdują... (Fragment przemówienia Ojca św. na rozpoczęcie wizyty)

Gościliśmy Ojca Narodu — papieża Jana Pawła II

Ta wizyta była wielkim przeżyciem dla dużej części społeczeństwa polskiego. W spotkaniach z Ojcem św. wzięło udział prawie 10 milionów pielgrzymów, w tym kilkanaście tysięcy z Ukrainy, wśród nich byli katolicy obydwu obrządków oraz prawosławni. Gościliśmy pielgrzymów ze Słowacji, Czech, Rosji, Litwy, Lotwy, Estonii, Niemiec, Węgier, USA, Francji. Biorąc pod uwagę transmisję telewizyjną i radiową, oceniam się, że ogląda Ojca św. wysłuchało prawie 20 milionów Polaków. Ogromny procent pielgrzymów to ludzie młodzi, w żadnej dotychczasowej pielgrzymce Ojca św. nie brało udziału

tylko młodzieży. Trudno zapomnieć o atmosferze tych spotkań, mając one w sobie coś takiego, że trudno to wyrazić słowem — po prostu czuje się obecność Świętego — Tego, który ma odwagę mówić, jak żyć i czyni to z autorytetem, jakiego NIKT na świecie nie ma, poza Nim. To dlatego ludzie zali często kilkadziesiąt kilometrów w dalszą, jechali setki kilometrów, czekali wiele godzin, aby przynajmniej z daleka zobaczyć sylwetkę zstępującego Chrystusa na Ziemi. Mam nadzieję, że spotkanie z Ojcem św. nie było jedynie zewnętrznym przeżyciem, ale będzie miało głęboki skutek w postaci życia chrześcijańskiego.

Redakcja

Ostatnie chwile na ojczyźnie. Lotnisko Kraków-Balice.

Zabieram w pamięci widok ojczyźnej ziemi

Ojczyzno moja, ukochana ziemi. Byłś błogosławiona! Kończąc pielgrzymkę do rodzinnego kraju, z głębi serca wypowiedziałam to życzenie Bożego błogosławieństwa i kieruję je do całej Polski

i wszystkich jej mieszkańców. Pragnę w nim zawrzeć uczucia, myśli i modlitwy, jakie towarzyszyły mi w każdym dniu pielgrzymego wędrowania. Jakże bowiem inaczej wyrazić miłość do tej

ziemi i tego ludu, jeśli nie poprzez gorące błaganie, by Bóg, który jest miłością, obficie wszystkim błogosławił? Ilekroć odwiedzam Polskę, utwierdzam się w przekonaniu, że nie brak tu ludzi czystego serca, którzy żyjąc na co dzień jako ubodzy duchem, cisi, miłośnicy i pokój czyniący, wytrwale pozyskują łaskę Bożego błogosławieństwa dla swojej Ojczyzny. Tak też było w tym roku, począwszy od Gdańska, poprzez Pelplin, Elbląg, Bydgoszcz, Toruń, Elk, Siedlce, Drohiczyń, Sandomierz, Zamółce, Warszawę, Łowicz, Sosnowiec, Gliwice, Stary Sącz, aż do mych rodzinnych Wadowie i Krakowa. Wążeźcie tam modliłem się, aby poważenie dzieło ludzi żyjących duchem błogosławieństw zaowocowało pomysłowością wszystkich w tym kraju. Dziękuję Bogu, że się modlitwą mogłem również złożyć dziś u stóp Maryi Królowej Polski, na Jasnej Górze...

Wracając do Wątkama nie opuszczam mego rodzinnego kraju. Zabieram w pamięci widok ojczyźnej ziemi, od Bałtyku do Tatr, a w sercu zachowuję to wszystko, czego dane mi było doświadczyć wśród moich Rodaków. Raz jeszcze pragnę zapamiętać w moich myślach i modlitwach Polska i Polacy zajmują miejsce szczególne. Was, umiłowani Bracia i Siostry, proszę, abyście wspierali mnie w moim Piotrowym posługiwaniu, jak długo Opatrzność Boża pozwoli mi je pełnić.

Jasogórskiej Królowej Polski oddaję w opiekę wszystkich i każdego z was. Jej macierzynej miłości powierzam waszą codzienność, wasze pragnienia i działania.

„Miłość Boga Ojca, łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa i dar jedności w duchu świętym niech będą z wami wszystkim!” Niech Bóg błogosławi całą moją Ojczyznę i wszystkich Rodaków!

(fragment przemówienia papieża)

Uroczystość powitania Ojca św.

№ 10 (77) 2007

Релігійно-суспільне видання

Radość WІRI РАДІСТЬ WІАRY

METROPOLIA LWOWSKA OBRZĄDKU ŁACIŃSKIEGO

